STASYS
ŠALKAUSKIS

RAŠTAI

II

FILOSOFIJOS
IR PEDAGOGIKOS
TERMINIJA

Vilnius
„Mintis"
1991

UDK 101.9
Sa 55

Serija leidžiama nuo 1987 m.

Parengė
ARŪNAS SVERDIOLAS

Redagavo
JOANA PRIBUŠAUSKAITĖ

S 0301010000—019 / M 851(08)—91 — 26—91
ISBN 5—417—02912—2

© „Minties" leidykla, 1991

FILOSOFIJOS TERMINIJA

TERMINOLOGIJOS TEORIJA IR LIETUVIŠKOJI FILOSOFIJOS TERMINIJA[1]

Pratartis

Pirmajame 1925 metų „Logo" numeryje buvau pradėjęs spausdinamą dabar, nors kiek ir modifikuotą terminologinį tyrinėjimą šiais įvedamaisiais žodžiais: „Neatgailimai anksti pasimiręs jaunas mūsų filosofas Romas Bytautas paskelbė raštu Kaune 1908 metais savotišką bandymą, įvardytą posakiu: „Šis tas iš lietuvių kalbos filosofijos". Šitas brangus mano draugas iš Maskvos Universiteto iš dalies užkrėtė mane savo karšta terminologijos klausimo meile; todėl kalbėdamas apie terminologijos reikalą, neiškenčiu jo nepaminėjęs kaipo tiesioginio savo įkvėpėjo. Tai juo labiau pridera padaryti todėl, kad šiais, 1925 metais sueina dešimts metų nuo jo mirties dienos. Esu visai tikras, jog jei Romas Bytautas būtų buvęs gyvas per šitą laiką, dabar būtume turėję jau tvirtai nustatytą filosofijos terminiją. Tuo tarpu mes tegalime šiuo metu vien paskaityti primintojoje jo brošiūroje, pačiame jos gale, šiuos pageidavimo žodžius: „Visų reikalingiausia dabar mums knyga — tai lietuvių kalbos filosofija".

„Romas Bytautas nebuvo gilus mūsų gyvos kalbos žinovas, bet užtat jis turėjo kalbos dalykuose tą jautrią spekuliatyvinę gyslelę, kuri yra taip reikalinga mokslo terminams sudaryti. Jei, iš vienos pusės, galima konstatuoti, jog jo pirmas bandymas vadinamosios kalbos filosofijos srityje turėjo aiškios įtakos lietuvių kalbos plėtimui, tai iš kitos pusės, negalima nepasigailėti, kad šita įtaka buvo dar per maža metodologinės pakraipos atžvilgiu. Romas Bytautas buvo padaręs pirmą tik žingsnį į sistemingą mūsų kalbos terminijos tvarkymą. Norint tad šitoje srityje atsiekti teigiamųjų išdavų, tepriderėjo nuosekliai tobulinti ir varyti toliau jo pradėtąjį darbą. Bet čia kaip tik pasitaiko kliūtis, kuri praktikoje yra labai sunkiai pergalima.

Būtent vadinamajai kalbos filosofijai yra reikalingas dvejopas kompetentingumas — lingvistiškas ir filosofiškas, kas retai kada pasitaiko mokslo praktikoje. Mažas R. Bytauto bandymo pasisekimas kalbininkų tarpe tuo ir reikia aiškinti, kad jis nebuvo turėjęs pakankamo lingvistiško kompetentingumo."

„Prisipažindamas prie Romo Bytauto, kaipo prie pirmo savo įkvėpėjo, ir norėdamas priminti mūsų mąstančiai visuomenei jo darbą ir šitą darbą kiek pastūmėti į priekį, aš irgi jaučiu didelę lingvistiško kompetentingumo stoką. Tai verčia mane tenkintis labiausiai filosofine, arba spekuliatyvine, terminologijos klausimo puse ir sykiu užleisti galutiną sprendimą apie lingvistinę klausimo pusę mūsų kalbininkams. Norėčiau tik ypač ryškiai iškelti aikštėn, kad mokslinės terminologijos dalykuose kalbos mokslas labai artimai sueina su filosofijos mokslu, ir jog jei, iš vienos pusės, šitų dalykų srityje nėra visai kompetentingi vieni tik filosofai arba šiaip jau suinteresuoti mokslininkai, tai iš antros pusės, situose dalykuose nėra irgi visai kompetentingi vieni tik kalbininkai. Iš čion savaime aišku, jog tik sujungtomis bei suderintomis kalbininkų, filosofų ir šiaip jau suinteresuotų mokslininkų pastangomis gali būti tikslingai nustatyta mūsų mokslinė terminija."

Visa, kas čia kartojama, palaiko savo reikšmę ir naujai pradedamam dabar darbui, taip pat pavadintam, kaip buvo pavadinta jo pradžia. Šiaip jau teorinė šito darbo dalis, įvardyta posakiu „Terminologijos teorija", imama dabar kiek siauriau, kaip kad buvo iš pat pradžios užsimota. Todėl pirmas jo skyrius, pavadintas „Termino esmė ir savybės" ir kiek plačiau išvystytas 1925 m. „Logo" Nr. 1, dabar tyrinėjimo visumoje atitinkamai suglaudžiamas. Tokiu būdu kalbamasis skyrius palaiko 1925 m. „Logo" Nr. 1 originalią savo reikšmę, šalia daromo čia jo suglaudimo.

Antroji darbo dalis, pavadinta „Lietuviškoji filosofijos terminija", tegali turėti vien projekto prasmės. Būdamas pirmas šios rūšies bandymas, jis, aiškus dalykas, negali būti nei tobulas, nei pilnas. Kad jis galėtų įgauti tobulesnės bei pastovesnės lyties, yra reikalinga iš šalies pagalba visų tų žmonių, kurie yra suinteresuoti mokslinės apskritai ir filosofinės specialiai terminijos klausimais. Todėl autorius drįsta šiąja pratartimi kreiptis į visus juos ir prašyti suteikti jam asmeniniu būdu ar per spaudą kritiškų pastabų, patarimų, papildymų, atitaisymų. Visa, kas bus jam

šiuo reikalu suteikta, bus jo priimta su tikru dėkingumu ir su tuo kiek galima objektyviu dėmesiu, kuris yra reikalingas sutelktinio darbo sėkmingumui. Medžiaga, kuri bus skiriama privatiniu būdu autoriaus *žiniai*, gali būti adresuojama tiek per „Logo" redakciją, tiek ir per Lietuvos Universitetą.

ĮŽANGA

TERMINOLOGIJOS TEORIJA KAIP SPECIALIOJI SEMANTIKOS MOKSLO DALIS

Lietuvių kalba gali vartoti šalia viens antro įvairia prasme du žodžiu — terminiją bei terminologiją,— tuo tarpu kai kitos kalbos paprastai tevartoja atitinkamais atvejais vieną terminologijos žodį. Kadangi mūsų kalba vienarūšių daiktų rinkiniui reikšti naudojasi galūne *-ija*, tai *terminija* atitinkamai *reiškia techniškų vieno kurio mokslo arba meno terminų visetą*. Tokiu būdu lietuviškoji filosofijos terminija yra visų tų lietuviškų terminų rinkinys, kurie turi techniškos reikšmės *filosofijos mokslui*.

Kai šalia šitaip suprastos terminijos yra vartojamas terminologijos žodis, turima galvoje jau visai kitas dalykas. Būtent einant etimologine žodžio prasme, reik turėti galvoje, kad *terminologija yra terminijos mokslas arba bent teorija*. Šitaip suprantama terminologija turi išaiškinti, pavyzdžiui, tokius dalykus kaip termino esmę bei savybes, terminų versmes, terminų kategorijas, terminų vartoseną (vartojimo būdą) ir taisykles terminams sudaryti,— dalykus, kurie ir bus žemiau tinkamoje vietoje tyrinėjami.

Vis dėlto terminologija dar nesudaro nepriklausomo mokslo, kuris būtų gavęs pilietybės teises šalia filosofijos disciplinų arba atskirų specialiųjų mokslų. Jai tenka ieškoti vietos atitinkamo platesnio mokslo ribose, kur ji galėtų sueiti visu savo turiniu. Pagrindinį šito turinio branduolį sudaro klausimas apie būdus mokslo sąvokoms reikšti. Jau Aristotelis buvo šiam klausimui paskyręs penktąją savo „Metafizikos" knygą, kuri buvo pavadinta „Apie daugeriopą žodžių vartoseną" ir kurioje padaryta įvairiai suprantamų filosofijos terminų apžvalga. Šiaip jau aptarimą terminų, sutvarkytų dalykine sistema, graikai vadino onomastikonu ir skyrė nuo leksikono, kuriame žodžiai buvo tvarkomi abėcėlės eile. Šitokiais bandymais

tvarkyti terminologijos klausimą nėjstengta tačiau senovėje sudaryt jokia atskira mokslo disciplina.

Situo atžvilgiu žymiai toliau nužengė viduramžiai, kurie žinojo jau atskirą sistemingą mokslo dalyką, vadinamą paprastai „Summa modorum significandi" arba net „De modis significandi"[2], t. y. dalyką apie reiškimo būdus. Žymiausią savo kokybėmis veikalą parašė tada *Duns Scotus* (1274—1308 m.), pagarsėjęs viduramžiais kaipo *doctor subtilis*[3]. Jo veikalas pavadintas dvilinku vardu „De modis significandi sive grammatica speculativa"[4], kas parodo, kad klausimas apie būdus dalykams reikšti žodžiais sudaro pagrindinį spekuliatyvinės gramatikos turinį. Iš kitų veikalų, priderančių prie spekuliatyvinės gramatikos srities ir pagamintų viduramžiais, reik dar paminėti „Summa modorum significandi", parašyta *Sigero de Courtrai* (mirė 1341 m.) ir tokiu pat vardu pavadintas veikalas *Michelio de Marbais.*

Spekuliatyvinės gramatikos vardas parodo, kad pats dalykas apie reiškimo būdus stovėjo slenkstyje tarp kalbos mokslo ir filosofijos. Kaipo gramatika, jis priklausė, taip ar šiaip, prie kalbos mokslo; kaipo spekuliatyvinė disciplina, jis tarsi buvo filosofijos dalimi. Nenuostabu todėl, kad mūsų laikais imta teikti panašiems dalykams kalbos filosofijos vardas. *Kalbos filosofija turėtų ištirti bendrus kalbos fakto bei apraiškų pagrindus.* Vis dėlto yra abejotina, ar apskritai gali būti kalbos filosofija pateisinta kaipo atskira filosofinė disciplina. Jei taip gali būti vadinamos atskiros monografijos apie bendrus kalbos fakto bei apraiškų pagrindus, tai tokios monografijos dar nereiškia, kad pats jų dalykas galėtų įgyti pilietybės teisių šalia įsiteisėjusių filosofinių disciplinų, kokiomis kad yra logika, gnoseologija, psichologija, etika ir t. t. Tikriausia kalbos filosofija tokių teisių niekados negalės įsigyti, nes jos objektas, kiek jis patenka į filosofijos plotmę, gali būti ištirtas atskirais atžvilgiais logikoje, psichologijoje ir kultūros filosofijoje.

Iš kitos pusės, bendrieji kalbos dėsniai, kurie neįeina į filosofinių tyrinėjimų plotmę, sudaro objektą atskirai kalbos mokslo disciplinai, vadinamai bendrosios gramatikos vardu. Ir iš tikro, jei aprašomoji gramatika tyrinėja kalbos sąrangą, jei istorinė gramatika suseka kalbos evoliuciją, jei lyginamoji gramatika kelia aikštėn kalbų giminingumą, tai bendroji gramatika nustato didžiuosius kalbos dėsnius. Į šitą pastarąją discipliną ir patenka tos ben-

drenybės apie kalbos faktą bei apraiškas, kurios dėl kurios nors priežasties negali įeiti į filosofijos sritį. Tokiu būdu pasirodo, kad kalbos filosofija, kaipo viduramžių spekuliatyvinės gramatikos paveldėtoja, lengvai galėtų būti suskirstyta tarp atskirų filosofinių disciplinų, iš vienos pusės, ir bendrosios gramatikos, iš antros pusės.

Bet sykiu jau mūsų laikais susidaro kalbos mokslo, arba lingvistikos, ribose nauja disciplina, pagrindiniu savo objektu atsakanti tam reikalui, kuriam tarnavo ir Aristotelio „Metafizikos" penktoji knyga „Apie daugiariopą žodžių vartoseną" ir viduramžių „Summae modorum significandi". Tai yra kaip tik besiformuojąs semantikos mokslas, įgavęs savo vardą pasiūlius prancūzų kalbininkui *Micheliui Bréaliui*, kuris yra parašęs žymų veikalą, pavadintą „Essai de sémantique" („Semantikos bandymas")*. Bréalio supratimu, *semantika privalo tyrinėti kalbos apraiškas, kiek jos pareina nuo mūsų proto*. Šia savo prasme semantika labai arti stovi prie viduramžių spekuliatyvinės gramatikos, kuri, pavyzdžiui, tokio Dunso Scoto supratimu, turėtų patiekti kalbos pagrindų pažinimą, kiek ji tyrinėja būdus daiktams reikšti žodžiais per sąvokų tarpininkavimą. Proto sąvokų tarpininkavimas reiškimo būduose buvo viduramžių spekuliatyvinėje gramatikoje pagrindinės svarbos dalykas, kuris net leido pastatyti lygybės ženklą tarp josios ir šitų reiškimo būdų tyrinėjimo. Tas pat maždaug įvyksta ir su M. Bréalio semantika, kai jis, iš vienos pusės, mato joje mokslą apie kalbos apraiškas, kiek jos pareina nuo mūsų proto reiškimosi, o iš antros pusės, paaiškina, kad semantika, etimologiškai kylanti iš graikų žodžio σημαινειν, t.y. reikšti, yra reikšmių, arba reiškimo būdų, mokslas (la science des significations), kuris gali būti pastatytas prieš fonetiką, kaipo garsų mokslą.

Tokiu būdu pasirodo, kad naujai besiformuojąs semantikos mokslas beveik pilnai atsako viduramžių spekuliatyvinei gramatikai, kuri, kaipo spekuliatyvinė disciplina, tyrinėjo kalbą, kiek ši yra minties įrankis, o iš kitos pusės, kaipo gramatika, nagrinėjo būdus daiktams reikšti žodžiais. Atatinkamai semantika ir tyrinėja kalbos apraiškas priklausomybėje nuo minties darbo, nagrinėdama *reiškimo* būdus. *Tokia* būdama, ji, kaip sakyta, gali būti pastatyta prieš fonetiką, t. y. garsų mokslą, ir įeina

* *Bréal M.* Essai de sémantique.— Paris.— 5 leid.

į plačiai suprantamą žodžių mokslą. Tačiau šito žodžiamokslio jį viena neišsemia, nes žodžiai gali būti tyrinėjami ne tik prasmės, bet ir lyties atžvilgiu. Žodžių lyties mokslas yra ne kas kita kaip morfologija. Taigi galų gale *pasirodo, kad semantika, kaipo žodžių prasmės mokslas,* sykiu su morfologija, kaipo žodžių lyties mokslu, sudaro plačiai suprantamą žodžių mokslą, arba, vienu žodžiu tariant, žodžiamokslį.

Jei dabar grįšime prie terminologijos kaipo terminijos teorijos klausimo, tai pamatysime, kad ji lengvai gali būti laikoma atskira semantikos dalimi. Terminas yra žodis, tarnaująs mokslo dalykui reikšti. Vadinasi, terminologija teturi reikalo su viena žodžių rūšimi ir vien su tam tikrais reiškimo būdais, kurie turi tam tikros reikšmės *žodinei mokslo technikai. Kitaip tariant, terminologija yra specialioji semantikos dalis, kur turi būti pritaikyti bendrieji jos principai moksliškos terminijos klausimui.* Sykiu terminologijos teorija turi paisyti ir to, ką logika, psichologija ir kultūros filosofija sako apie bendruosius kalbos fakto bei apraiškų pagrindus, ypač tada, kai terminologijos klausimas yra imamas sąryšyje su filosofinės terminijos reikalu, kaip kad tatai yra šiuo atveju, t. y. tyrinėjant terminologijos klausimą tam, kad galėtų būti sąmoningai sudaryta lietuviškoji filosofijos terminija.

Reik pastebėti, kad šiuo metu mūsų mokslinės terminijos kūrimas nesiremia jokiomis aiškiai suformuluotomis taisyklėmis. Dėl šitos priežasties terminus kuriant nėra nei vienodumo, nei nuoseklumo, ir net ypatingai sunkus yra žmonių susitarimas kylančiais dėl jų klausimais. Taip pat yra ir filosofinės terminijos srityje. Tuo tarpu terminologijos taisyklių reikalas *čia atjaučiamas dar stipriau,* kadangi iš filosofinės terminijos reikalaujama ypač didelio nuoseklumo ir aiškios kuriamosios iniciatyvos. Filosofinės terminijos svarba auga dar todėl, kad jon įeina apskritai vos ne visi abstraktiniai bendro turinio terminai, kurie turi didelės reikšmės visam intelektualiniam gyvenimui ir, tarp kitko, specialiesiems mokslams.

TERMINOLOGIJOS TEORIJA

I. TERMINO ESMĖ IR SAVYBĖS

1. Terminas ir žodis

Lotynų žodis *terminus*, atstojęs viduramžių filosofijoje graikų žodį ὅρος, reiškia kraštutinę ribą, kur kas nors baigiasi. Perkėlus termino žodį į filosofiją ir pritaikius jai iš analogijos pirmutinę jo prasmę, imta terminas suprasti kaipo kraštutinis elementas, arba pradas, prie kurio galų gale prieinama darant kokio nors dalyko analizę. Taip antai pažinime nuo daikto einama prie jo sąvokos, ogi nuo sąvokos einama paskui prie jos reiškimo tariamu arba rašomu žodžiu. Išreiškimu *tam tikra* prasme baigiasi pažinimo vyksmas. Todėl išreiškiąs jį žodis yra tikras terminas, t. y. galas, arba riba, kurią prieina pažinimas, išreiškiamas išviršiniu būdu. Iš įvairių prasmių, kurių buvo teikiama terminui įvairiais laikais *ir įvairiomis kalbomis, labiausiai jam prigijo supratimas*, kuriuo einant jis yra laikomas žodžiu, reiškiančiu sąvoką.

Tačiau naujaisiais laikais, kurie yra pasireiškę ypatinga specialiųjų mokslų pažanga, termino supratimas *yra dar labiau susiaurintas. Kad žodis, reiškiąs sąvoką*, įgautų šiais laikais termino vardą, reikia, kad pareikštoji juo sąvoka atsakytų kuriam nors mokslo dalykui, arba kitaip tariant, įeitų į kurio nors mokslo tyrinėjamųjų objektų sritį. Tokiu būdu ne kiekvienas žodis, reiškiąs sąvoką, yra *mokslo* terminas, nors kiekvienas terminas yra žodis, reiškiąs sąvoką. Vadinasi, terminas yra siauresnė sąvoka negu apskritai žodis, reiškiąs sąvoką. Todėl kai yra sakoma, kad terminas yra žodis, reiškiąs sąvoką, pateikiama ne pilna jo aptartis (definitio), bet jos viena tik dalis, būtent artimiausioji giminė (genus proximum). Norint gauti pilną termino aptartį, reik sustatyti krūvon su artimiausiąja gimine dar rūšinis skirtumas (differentia specifica). Rūšiniu skirtumu čia ir eina ta aplinkybė,

kad reiškiąs sąvoką žodis turi liesti vieną kurį mokslo dalyką, kitaip tariant, turi būti jo reiškėjas.

Pilna tad termino aptartis bus šitokia: *terminas yra žodis, reiškiąs sąvoką, turinčią specialios reikšmės kuriam nors mokslo dalykui.* Kaip matėme, giminės atžvilgiu terminas yra žodis, reiškiąs sąvoką. Rūšinio skirtumo atžvilgiu jis yra kurio nors mokslinio dalyko reiškėjas. Situodu atžvilgiu reikalauja dar smulkesnių paaiškinimų.

2. Terminas, dalykas ir sąvoka

Ne visi žodžiai reiškia sąvokas. Sąvokų, pavyzdžiui, nereiškia tokie žodžiai kaip *aiman, štai, antai, ir, kad.* Be to, kaip jau žinome, ne visi žodžiai, reiškią sąvokas, yra terminai. Bet kadangi, taip ar šiaip, žodis terminui yra gimininė sąvoka, tai visa tai, kas yra žodžiui prigimta, t. y. jo esmė ir savybės, pritinka taip pat ir terminui, kaipo vienai iš palenktų žodžiui rūšių. Todėl geras žodžio supratimas, ir ypač — žodžio, reiškiančio sąvoką, yra būtinas geram termino sąvokos supratimui.

Jau pirmu pažvelgimu galima žodis aptarti kaipo garsas, arba garsų būrys, tartas žmogaus burna. Sakysime, tai yra tarmuo, atsakąs lotynų žodžiui vox. Tačiau kaip ne kiekvienas garsas yra tarmuo, taip ir ne kiekvienas tarmuo yra žodis. Kad tarmuo virstų žodžiu, reik, kad jis būtų skiemenuotas (vox ariculata) ir kad juoju būtų reiškiamas kuris nors dalykas (vox significativa). Taigi žodis yra skiemenuotas bei reikšmingas tarmuo. Sakant, kad žodis yra skiemenuotas tarmuo, charakterizuojama jo fizinė, arba fiziologinė, pusė; ogi sakant, kad žodis yra reikšmingas tarmuo, charakterizuojama jo išvidinė, arba psichologinė, pusė. Vaiko verkšlenimas, kad ir yra reikšmingas, vis dėlto nėra dar skiemenuotas tarmuo. Papūgos mėgdžiojimas žmogaus kalbos, kad ir susidaro iš skiemenuotų tarmenų, tačiau nėra reikšmingas psichologiniu atžvilgiu, nes šituo mėgdžiojimu papūga jokios prasmės neišreiškia ir pačių pamėgdžiojamų žodžių reikšmės nesupranta.

Žodžio, kaipo skiemenuoto bei reikšmingo tarmens, charakteristika gali ir privalo būti papildyta nurodymu to tikslo, kuriam jis turi tarnauti, nes toje žodžių sistemoje, kuria yra žmogaus kalba, tikslas turi esminės reikšmės. Pasirodo, kad žodžio tikslas yra būti reiškimo ženklu ir tuo pačiu tarnauti susižinojimo priemone.

Ženklas apskritai yra pajustinis dalykas, kurio patyrimas duoda pažinti kitą kokį dalyką. Tartas arba parašytas žodis nėra niekados sau tikslas: ne pažinimas jo garsų arba jo rašmenų, kaipo tokių, yra svarbu iš dalyko esmės, bet pažinimas to, ką žodis reiškia. Todėl žodis visuomet yra ženklas, iš kurio yra pažįstamas kitas koks dalykas.

Suglaudus visa, kas buvo pasakyta iki šiol apie žodį, gausime jau šitokią aptartį: *žodis yra žmogaus burna sudarytas skiemenuotas bei reikšmingas tarmuo, einąs susižinojimo ženklu.*

Norint toliau gerai suprasti žodžio prigimtį, tenka apsitirti, koks ženklas yra žodis. Ženklų juk esti įvairių ir todėl įvairiai suprantamų bei vertinamų. Visų pirma ženklas gali būti prigimtasis (signum naturale) ir iš nuožiūros nustatytas, arba sutartasis (signum arbitrarium seu conventionale). *Prigimtasis yra ženklas, kurio santykis su reiškiamuoju dalyku yra nustatytas šio pastarojo prigimtimi.* Tokiu, pavyzdžiui, ženklu yra ant smėlio žmogaus kojos pėdsakas, iš kurio galime spręsti, kad paženklintojoje vietoje būta žmogaus. *Iš nuožiūros nustatytas, arba sutartasis, yra ženklas, kurio santykis su reiškiamuoju dalyku yra nustatytas žmogaus nuožiūra, arba yra, taip ar šiaip, sutartas.* Žinoma, sutarimas dėl ženklo gali būti kitaip sakant, tylimas ir net nesąmoningas, kyląs visai savaime iš gyvenimo aplinkybių. Sutartuoju ženklu, pavyzdžiui, bus mūsų Vytis, kaipo valstybės ženklas, nes tarp Vyties ir Lietuvos Valstybės nėra jokio prigimtojo sąryšio.

Žodžiai, kaipo bendra taisyklė, yra iš nuožiūros nustatyti, arba sutartieji ženklai, ir todėl jie yra įvairūs įvairiomis kalbomis vienai ir tai pačiai sąvokai reikšti. Tačiau yra viena žodžių grupė, palyginti labai negausi, kuri kiek prisiartina prie prigimtųjų ženklų, ir todėl tokie žodžiai turi įvairiose kalbose mažesnio ar didesnio panašumo. Tai yra vadinamieji onomatopoetiniai žodžiai, kuriais stengiamasi pamėgdžioti gamtos garsai. Taip antai mūsų žodis „švilpti", prancūzų „siffler", vokiečių „pfeifen", rusų „svistat'", lenkų „gwizdać" turi savo garsuose mažesnio ar didesnio panašumo, kadangi jie visi, taip ar šiaip, pamėgdžioja dalyką, kurį jie reiškia.

Kitu atžvilgiu ženklai yra skirstomi į formalinius ir instrumentalinius (signa formalia et instrumentalia). *Kai ženklo ir reiškiamojo dalyko sąryšis yra pagrįstas lyties panašumu, turime formalinį ženklą.* Tokiu ženklu yra,

pavyzdžiui, žmogui jo atvaizdas. Visais kitais atvejais, būtent tada, *kai ženklo ir reiškiamojo dalyko sąryšis nėra pagrįstas lyties panašumu, turime instrumentalinius ženklus.* Tokiu ženklu, pavyzdžiui, bus inkaras vilčiai.— Pigu atspėti, kad žodis yra instrumentalinis ženklas, nes tarp jo ir pareiškiamo juoju dalyko nėra lyties panašumo.

Pagaliau dar skiriami apreiškiamieji ir atstojamieji ženklai (signa manifestativa et suppositiva). *Apreiškiamasis yra ženklas, iš kurio sprendžiama apie reiškiamojo dalyko buvimą.* Kai, pavyzdžiui, tautinė iškilmė yra apreiškiama iškeliant valstybinę vėliavą, vėliava yra apreiškiamasis ženklas. *Atstojamasis yra ženklas, kuris tam tikra prasme pakeičia arba atstoja reiškiamąjį dalyką.* Pavyzdžiui, jubiliato biustas tarsi atstoja sukaktuvių iškilmėje patį jubiliatą, šiajam pačiam iškilmėje nedalyvaujant.

Sakoma, kad *žodžiai yra apreiškiamieji ženklai sąvokoms ir atstojamieji ženklai daiktams* (verba sunt signa manifestativa conceptuum, suppositiva rerum). Jei, pavyzdžiui, yra sakoma, kad *žemė skrieja aplink saulę*, tai šitie žodžiai atstoja tikrus daiktus ir jų tikrą santykiavimą, nes kitaip reiktų suprasti, kad žemės žodis skrieja aplink saulės žodį. Bet supratimas posakio „žemė skrieja aplink saulę" tegalimas vien todėl, kad tarp pareiškiamų žodžiais daiktų ir pačių šitų žodžių tarpininkaujamą rolę dar vaidina atatinkamos sąvokos. Žodžiai tačiau ne atstoja šitas sąvokas, bet jas tik apreiškia ir tuo pačiu duoda galimybės tam, kas juos klauso arba skaito, per sąvokų tarpininkavimą įgauti pačių daiktų supratimą.

Pasirodo, jog per sąvokų tarpininkavimą įgaunamas pačių daiktų pažinimas kaip tik todėl, kad sąvokos yra daiktams prigimtieji ir formaliniai ženklai. Sąvoka yra daiktui prigimtasis ženklas, kadangi santykis tarp daikto ir sąvokos yra prigimtas, bet ne nustatytas iš nuožiūros arba atsitiktinai sutartas. Sąvoka yra daiktui formalinis ženklas, kadangi tarp jos ir jo yra formos, arba lyties, panašumo: sąvoka kaip tik yra protinė lytis, atsakanti daikto esmei.

Faktas, jog sąvokos yra daiktams prigimtieji bei formaliniai ženklai, yra labai reikšmingas žodžiams, kurie, kaip žinome, yra tiems patiems daiktams sutartieji instrumentaliniai ženklai,— ir būtent todėl, kad tikras pažinimas įvyksta su prigimtųjų formalinių ženklų pagalba. Pa-

šalinkime žodžio sąryšį su sąvoka, atsakančia daiktui, ir jis, nustodamas prasmės, nustos taip pat buvęs susižinojimo priemone. Tai reiškia, kad sąvoka pažinimo atžvilgiu yra daiktui vertingesnis ženklas, kaip kad žodis tam pačiam daiktui, ir kad žodžio sąryšis su sąvoka ne tik suteikia jam prasmės, bet ir padaro iš jo tikrą susižinojimo priemonę.

Taigi sąvoka eina ženklu daiktui; žodis savo ruožtu yra ženklas sąvokai; tik žodis yra kitoks ženklas sąvokai, kaip kad sąvoka yra daiktui. Kitaip tariant, tarp žodžio ir daikto tarpininkauja sąvoka ir tuo pačiu įneša į žodžio turinį tai, kas sudaro prigimtojo formalinio ženklo esmę ir kas, pažinimo atžvilgiu, turi kalbai tikro vertingumo. Todėl galų gale dera pasakyti, kad *žodis išreiškia dalyką tarpininkaujant sąvokai.* Yra tai trumpa formulė, suvedanti krūvon dalyką, sąvoką ir žodį ir tiksliai nustatanti savitarpinį jų santykiavimą.

Ką tik buvo sakyta, kad sąvoka yra prigimtasis formalinis ženklas dalykui ir kad žodis yra sutartinis instrumentalinis ženklas sąvokai. Ženklų grandinė tuo dar nesibaigia: žodį galime dar reikšti raštu. *Raštas arba rašmenų sistema* (lotyniškai *scriptura*, arba *scriptio*) *ir yra rašomieji ženklai žodžiams reikšti.* Raštas yra, kaip ir pats žodis, sutartasis instrumentalinis ženklas, kuris tiesioginiu būdu reiškia žodį, paskui, šiojo tarpininkaujamas, reiškia sąvoką ir pagaliau sąvokos tarpininkaujamas reiškia patį dalyką. Taigi *raštas yra sudarytas iš pastovių ženklų, reiškiančių tiesioginiu būdu žodžius.* Čia raštiniu ženklu suprantama ne raidė, bet parašytasis žodis. Dera tačiau šioje vietoje pastebėti, kad pateiktoji rašto aptartis tetinka vadinamajam fonetiniam, arba alfabetiniam, raštui, kuris susideda iš ženklų, atitinkančių tariamus kalbos garsus. Kitoks yra ideografinis raštas, kuris reiškia ne žodžius, bet pačias sąvokas. Tokiu ideografiniu raštu yra, pavyzdžiui, Egipto hieroglifai.

Bus čia dar ne pro šalį pastebėti, kad *kalba yra sutartųjų ženklų sistema, tarnaujanti susižinojimo reikalui.* Kai ženklais yra tariamieji žodžiai, gauname šnekamąją kalbą. Kai jais yra rašomieji žodžiai, turime rašomąją kalbą. Tarimas ir rašymas vis dėlto nėra vieninteliai būdai dalykams bei sąvokoms reikšti susižinojimo tikslu. Mostagavimų arba kitų ženklų sistema bus taip pat savo rūšies kalba, tarnaujanti tam pačiam susižinojimo reikalui. Žodis yra kalbai smulkiausias pradas, turįs nepriklausomo

reikšmingumo, kurio neturi tokie dar smulkesni kalbos pradai kaip skiemens arba garsai. Todėl šnekamojoje bei rašomojoje kalboje žodis vaidina tokią rolę, kurios nesuprantant, negalima suprasti pačios kalbos reikšmingumo. Užtat nustačius žodžio esmę bei savybes, nesunku jau buvo, kaip galėjome pastebėti, nustatyti ir kalbos sąvoką.

Visa, kas čia buvo pasakyta apie žodį, pritinka ir terminui, kuris sudaro vieną reiškiančio-sąvoką žodžio rūšį. Terminas visuomet yra žodinis ženklas, atstojąs dalyką ir apreiškiąs sąvoką, nors ne visi tokie žodžiai yra terminai. Kad šitokis žodinis ženklas taptų terminu, reik, kad jis įeitų į kurio nors mokslo sritį ir būtų moksliškai apdirbtas. Apie aplinkybes, kuriose žodinis ženklas tampa mokslo terminu, ir teks toliau kalbėti.

3. *Terminas kaipo mokslinio dalyko reiškėjas*

a. *Termino reikšmės bei prasmės nustatymas.* Tame fakte, kad žodis atstoja dalyką, glūdi jo reikšmė; o tame, kad jis apreiškia sąvoką, atsakančią pareikštam dalykui, glūdi jo prasmė. Kitaip tariant, *žodžio reikšmė pareina nuo dalyko, kuris yra juo pareiškiamas, o žodžio prasmė — nuo sąvokos, kuri atsako reiškiamajam dalykui.*

Pagal tai moksliškas termino apdirbimas reikalauja visų pirma nustatyti du dalyku: pirma, kuriems dalykams terminas turi reikšmės ir, antra, kuri sąvoka suteikia jam prasmės. Nesunku pastebėti, kad faktinai čia reikalaujama nustatyti termino tįsa (extensio) ir jo talpa (comprehensio), kuriedvi yra matuojamos pagal tįsą ir talpą sąvokos, glūdinčios termino pagrinde. Būtent termino tįsa matuojama visais tais individais, kurie yra padengiami sąvokos tįsa, o termino talpa matuojama visomis tomis žymėmis, kurios sudaro sąvokos talpą.

Pasirodo, kad termino tįsa sutampa su jo reikšme, tuo tarpu kaip jo talpa sutampa su jo prasme. Atitinkamai termino reikšmė yra atvirkščiu santykiu su jo prasme pagal tai, kaip santykiuoja tarp savęs sąvokos tįsa ir talpa. Kaip talpai didėjant tįsa mažėja, taip ir termino prasmei tampant sudėtingesnei, jo reikšmė siaurėja, t. y. apsiriboja *mažesniu dalykų skaičiumi.* Todėl nustatant termino prasmę, sykiu yra nustatomas tam tikru laipsniu ir jo reikšmės plotas, arba jo pritaikomumas tam tikram atskirų dalykų skaičiui. Bet iš kitos pusės, žinant termino

reikšmę, t. y. kuriems dalykams jis yra taikytinas, galima taip pat maždaug susekti, kuri yra jo prasmė. *Nustatyti mokslo terminas tai ir yra nustatyti jo reikšmė bei prasmė sąryšyje su sąvoka, kuria jis yra pagrįstas.*

Sakysime, *mums* tenka nustatyti du viens antram artimu terminu: dalykas ir daiktas. Domėdamiesi jiedviem patiriame, kad dalykas turi platesnės reikšmės negu daiktas: bet kurią dalį to, kas yra tikrovėje arba žmogaus psichikoje, galime pavadinti dalyku, tuo tarpu kai daiktu tepridera vadinti vien materialiniai dalykai. Užtat dalyko prasmė yra mažiau sudėtinga, nes, palyginus su daikto prasme, į ją neįeina materialumo žymė. Nustatinėjant tokiu būdu, kokiems dalykams terminai tinka ir kokias žymes jie apima, iš tikrųjų yra nustatinėjami terminai pagal savybes sąvokų, kurios jiems atsako.

Iš to, kas pasakyta, galima jau padaryti išvadą, kad techniško termino apdirbimas visuomet turi eiti gretimais su apdirbimu sąvokos, kurią jis apreiškia. Todėl negali būti gerai išdirbtos terminijos ten, kur pats mokslo dalykas nėra gerai apdirbtas; bet iš kitos pusės, mokslinio dalyko apdirbimas tegali vykti vien gretimais su atitinkamos terminijos tobulinimu.

b. *Termino aptarimas bei suskirstymas.* Būtų vis dėlto klaidinga manyti, kad termino apdirbimas ir yra ne kas kita, kaip logiškas apdirbimas sąvokos, kuri glūdi jo pagrinde. Jog taip iš tikrųjų nėra, parodo jau tas faktas, kad termino aptarimas bei suskirstymas, iš vienos pusės, ir sąvokos aptarimas bei suskirstymas, iš kitos pusės, nėra tas pats dalykas. Termino aptarimas bei suskirstymas vadinami nominaliniais, tuo tarpu kai sąvokos aptarimas bei *suskirstymas vadinami realiniais.*

Jei realinis sąvokos aptarimas iškelia aikštėn prigimtį arba esmę dalyko, kuriam ji atsako, tai nominalinis termino aptarimas teiškelia aikštėn žodžio prasmę. Faktinai žodžio prasmės iškėlimas aikštėn yra ne kas kita, kaip *tikslus nurodymas, kokia sąvoka glūdi žodžio pagrinde* arba, kitaip tariant, kokia sąvoka sutarta jungti su šituo žodiniu ženklu. Nominalinio aptarimo uždavinys ir yra paaiškinti šitas žodinis ženklas jo sąryšiu su atitinkama sąvoka, panaudojant dalykus dar labiau žinomus už patį šitą ženklą. Tokiais dalykais yra, iš *vienos pusės*, etimologinė termino kilmė, o iš kitos pusės, įvairūs sinonimai, turį vienodos ar tik artimos jam prasmės. Jei, pavyzdžiui, esybė aiškinama kaipo bet kuris esąs dalykas, tai tokiu

atveju, galima sakyti, sykiu įvyksta ir etimologinis žodžio išnagrinėjimas, ir jo paaiškinimas sinonimu, nes esąs dalykas ne tik yra sinonimas esybei, bet ir išaiškina etimologinę jo kilmę: daiktavardis „esybė" ir dalyvis „esąs" turi bendrą šaknį, o galūnė — *ybė* kaip tik objektyvuoja tai, ką vadiname dalyku.

Šalia termino nominalinio aptarimo stovi nominalinis jo suskirstymas, kuris su pirmuoju sudaro, termino atžvilgiu, savo rūšies žinojimo būdus.

Nominalinis suskirstymas, vadinamas lotyniškai distinctio, t. y. skirtumo darymas, yra išskirstymas bei išskaitymas įvairių prasmių, kurių turi vienas žodis. Žodis, turįs vienų vieną prasmę, negali būti, kaip matyti iš nominalinio suskirstymo aptarties, skirstomas nominaliniu būdu. Tačiau dažniausiai įvairiuose posakiuose žodžiai turi įvairios prasmės, ir todėl yra labai svarbu tikro susižinojimo reikalu skirti (distinguere) įvairios jo prasmės. Pavyzdžiui, termino žodis nominaliai gali būti skirstomas visų pirma kalbos ir laiko atžvilgiu. Kai, iš vienos pusės, paskirtasis laikas, pavyzdžiui, vekseliui mokėti, yra vadinamas terminu ir kai, iš antros pusės, terminu yra pareiškiamas žodis, reiškiąs sąvoką, turinčią reikšmės mokslo dalykui, tai gauname dvi pagrindines termino prasmes. Kalbos atžvilgiu terminas tam tikrose ribose turi taip pat įvairių prasmių pagal tai, ar jis reiškia sąvoką (terminus mentalis), ar tarmenį (terminus oralis), ar raštą (terminus scriptus). Nesusipratus dėl termino įvairios prasmės ir nedavus pažinti, kuria prasme jis yra vartojamas, tarp kalbėtojo ir klausytojo arba tarp rašytojo ir skaitytojo negali būti tikro susipratimo.

c. *Vienaprasmiai, daugiaprasmiai ir analoginiai terminai.* Su nominaliniu termino suskirstymu yra surištas tam tikru būdu realinis terminų suskirstymas į vienaprasmius, daugiaprasmius ir analoginius,— suskirstymas, turįs didelės reikšmės terminologijos reikalui. Būtent nominalinis žodžio suskirstymas prileidžia jau, kad jei ne visi, tai bent kai kurie žodžiai gali turėti daugiau prasmių kaip vieną. Ir štai paminėtasis realinis terminų suskirstymas įvyksta pagal tai, kiek ir kaip santykiuojančių tarp savęs prasmių žodis faktinai turi. Jei žodis arba terminas turi vieną prasmę, jis yra vadinamas vienaprasmiu (terminus univocus). Turėdamas daugiau prasmių kaip vieną, žodis yra daugiaprasmis (terminus aequivocus). O tuo atveju, kai terminas turi daugiau prasmių kaip vieną ir

kai atskiros prasmės surištos tarp savęs tam tikru siauresniu santykiu, kuris verčia eiti nuo vienos prasmės prie kitos, turime analoginį terminą (terminus analogus). Kiekvieną termino rūšį reik dar paaiškinti skyrium.

Vienaprasmis yra bendrinis terminas, taikomas viena prasme ištisai dalykų eilei, kaipo atsakąs kiekvieną kartą vienai ir tai pačiai bendrinei sąvokai. Jei apie Sokratą, Platoną ir Aristotelį sakome kiekvieną kartą skyrium: „tai yra žmogus", tai žmogus yra čia vienaprasmis terminas, nes jis tokiu atveju vartojamas pareikšti rūšinei sąvokai, kuri pritinka visiems žmogiškiesiems individams viena prasme. Panašiai terminas, reiškiąs giminę, viena prasme atsako savo rūšims,— pavyzdžiui, ir apie žmogų, ir apie žvėrį, ir apie žuvį galima viena prasme tarti, kad jie visi yra gyvuliai, t. y. juslingos būtybės. Čia gyvulio gimininė sąvoka pritinka viena prasme visoms savo rūšims, ir todėl bendrinis gyvulio terminas tariamas apie šitas rūšis viena prasme.

Daugiaprasmis yra terminas, tariamas apie įvairius dalykus įvairia prasme. Jei iš vienos pusės, naminis gyvulys, o iš antros pusės, Zodiako žvaigždynas vadinama veršio vardu, tai „veršio" žodis yra vartojamas įvairia prasme įvairiems dalykams pareikšti, kitaip tariant, jis yra daugiaprasmis žodis.

Pagal savo prasmę tarputinę vietą tarp vienaprasmių ir daugiaprasmių terminų užima analoginiai terminai. Vienaprasmis terminas taikomas dalykams, turintiems tą pačią esminę prigimtį; daugiaprasmis terminas taikomas dalykams, turintiems visai įvairias prigimtis. Bet gali būti atvejų, kai vienas terminas taikomas dalykams, kurie kad ir turi įvairias prigimtis, vis dėlto turi tam tikro bendrumo, panašumo, priklausomybės ir kitokių santykių. Jei, pavyzdžiui, kalbama apie vekselio terminą ir mokslo terminą, tai nors pareiškiami dalykai ir yra įvairios prigimties, vis dėlto abiem atvejais termino žodis pareiškia tam tikrą ribą, *būtent pirmuoju atveju — laiko, antruoju* atveju — pažinimo. Tarp dviejų šitų atvejų yra tam tikros analogijos,— todėl ir terminas yra vadinamas analoginiu. Aptariant neigiamai ir todėl ne visai tiksliai tokį analoginį terminą, galima pasakyti, kad *analoginis yra terminas, tariamas apie įvairius dalykus nei grynai įvairia, nei visai viena prasme.*

Termino analogija gali būti įvairi pagal tai, kuo ji remiasi. Scholastika žinojo bent trejetą analogijos rūšių,

kurios buvo vadinamos: *analogia proportionis, analogia proportionalitatis ir analogia attributionis.* Kai tarp reiškiamų vienu analoginiu terminu kelių dalykų yra panašumo, turime santykio analogiją (analogia proportionis). Tokios, pavyzdžiui, analogijos yra tarp medžio lapo ir popieriaus lapo. Kai du dalyku, reiškiamu vienu analoginiu terminu, įgauna panašumo per palyginimą su trečiuoju dalyku, turime santykiavimo analogiją (analogia proportionalitatis). Pavyzdžiui, pažinimo šaltinis ir gyvybės šaltinis įgauna panašumo per palyginimą su tuo dalyku, kuris gamtoje yra vadinamas šaltinio vardu. Pagaliau kai tarp kelių reiškiamų vienu analoginiu terminu dalykų yra išvidinio sąryšio, pavyzdžiui, priežastingos priklausomybės, turime pritaikymo analogiją (analogia attributionis). Kai, pavyzdžiui, yra sakoma, kad skaitome Aristotelį, tai Aristotelio vardas vartojamas jo raštams reikšti. Tarp autoriaus ir jo raštų yra priežastingos priklausomybės, iš kur ir kyla analoginis žodžio pritaikymas.

Santykio ir santykiavimo analogija, rišama su termino vartojimu, eina pagrindu metaforai, kuri yra ne kas kita, kaip tiesioginės žodžio prasmės perkėlimas iš vienos dalyko ant kito, turinčio panašumo su pirmuoju. Pavyzdžiui, dėl panašumo tarp medžio lapo ir popieriaus lakšto šis pastarasis imta vadinti taip pat lapu.

Pritaikymo analogijai vaizdingoje kalboje atsako tai, kas yra vadinama metonimijos vardu. Metonimiją gauname kiekvieną kartą, kai vartojame priežastį vietoje išdavos, ženklą vietoje reiškiamo dalyko, indą — vietoje to, kas jame telpa, atvirkščiai ir t. t. Šita analogijos rūšis turi lietuvių kalbai ypatingos reikšmės, kadangi jos šviesoje randa išaiškinimo ir analoginio pateisinimo tokie posakiai kaip valgomasis kambarys, valgomasis laikas, valgomasis šaukštas, kuriais valgymo vieta, laikas ir įrankis yra vadinami vienu analoginiu žodžiu, iš pradžios reiškusiu *pasyvią maisto žymę* būti valgomam. Faktinai vienas tik maistas tėra valgomas tikra to žodžio prasme. Pritaikomosios analogijos dėsniu valgomosiomis yra vadinamos ir visos aplinkybės, neturinčios aktyvios reikšmės. Reik tačiau saugotis išeiti iš loginių analogijos ribų ir vadinti valgomuoju dalykas, turįs aktyvios reikšmės valgymo veiksme. Pavyzdžiui, pritaikomąja analogija negalima pateisinti posakio „valgomasis asmuo", nes asmuo, kuris valgo, gali ir privalo būti pavadintas valgančiu asmenimi.

II. TERMINŲ ŠALTINIAI

1. Žmonių kalbos žodžių pritaikymas terminijos reikalui

Jei paimsime bet kurį mokslą, turėjusį susidaryti mokslišką terminiją, tai lengvai patirsime, jog šita jo terminija yra pasemta iš trejeto šaltinių. Būtent vieni jos terminai yra paimti iš gyvosios žmonių kalbos ir tik yra pritaikyti specialiam mokslo reikalui; kiti terminai yra naujai sudaryti pagal kalbos dėsnius ir šiaip jau pagal analogiją su tipingomis jos apraiškomis; pagaliau trečia terminų grupė tiesiog paskolinta iš kitų kalbų ir tik mažiau ar daugiau modifikuota pagal fonetinės bei morfologinės savybes kalbos, kuriai žodžiai yra skolinti. Kaip yra ir privalo būti panaudojamas kiekvienas iš šitų trejeto šaltinių terminams sudaryti, ir reik iš eilės patyrinėti.

a. *Žmonių kalbos žodžio tikslinimas.* Kai specialiosios terminijos reikalui yra imamas žodis iš profaniškos žmonių kalbos, jis beveik visados turi pereiti per tam tikrą pritaikomąjį apdirbimą, kuris kartais net labai žymiai pakeičia jo reikšmę bei prasmę. Tuščias būtų dalykas svarstyti, ar toks pakeitimas yra geras ar blogas, nes jis tiesiog yra neišvengiamas. Ogi neišvengiamas jis yra todėl, kad žodžių gyvenimas, taip sakant, evoliucionuoja sykiu su evoliucija sąvokų, kurios glūdi jų pagrinde. Todėl norėti, kad žodžių prasmė bei reikšmė, kurių jie turi profanų supratimu, nesikeistų, kai šitie žodžiai patenka į protinę specialistų mokslininkų apyvartą, yra faktinai stabdyti ne tik kalbos, bet ir protinio išsilavinimo pažangą. Todėl taip pat labai dažnai tėra vien nesusipratimas, kai prieš profaniškųjų žodžių evoliucionavimą į mokslišką terminiją pas mus protestuojama argumentu, kad „šitaip žmonės tokio žodžio nevartoją". Kad pritaikyto terminijos reikalui žodžio žmonės nevartoja moksliškąja prasme, yra visai suprantamas dalykas, nes mokslininko specialisto ir profano akiračiai ir atitinkamai sąvokų supratimas neišvengiamai labai skiriasi. Taip dalykams stovint yra normalu, kad žodis, imamas iš profaniškosios žmonių kalbos, pereina tą evoliuciją, kurios reikalauja moksliškasis termino apdirbimas.

Mažiausiai apkitimo patiria žmonių žodis, patekdamas į mokslišką terminiją, tada, kai šitam reikalui telieka vien tiksliai nustatyti jo prasmė bei reikšmė, kitaip tariant,

nustatyti talpa bei tįsa tos sąvokos, kuri glūdi jo pagrinde. Šitas terminologinis vyksmas gali būti pavadintas žmonių žodžio precizavimu, arba tikslinimu. Jis visados yra neišvengiamas, kai tenka moksliškajai terminijai skolintis žodžių iš paprastos žmonių kalbos, nes šioji pastaroji niekados nepasižymi tuo tikslumu, kurio gali reikalauti mokslo tikslai. Žodžio tikslumo stoka faktinai parodo tai, kad sąvoka, kuri glūdi jo pagrinde, nėra sąmoningai nustatyta talpos bei tįsos atžvilgiu. Jei, pavyzdžiui, žmonės vartoja žodį „gyvulys", tai jie dažniausiai neišsiduoda sąskaitos, kokios žymės sudaro gyvulio sąvokos talpą ir atitinkamai kokie individai arba net rūšys gali būti šituo žodžiu reiškiami. Tiesa, kiekvienas, kas taria gyvulio žodį, mažiau ar daugiau aiškiai nusimano, kad gyvulio sąvokoje, taip ar šiaip, yra gyvybės žymė, bet užtat nelavintas žmogus retai kada galės nustatyti, kokių dar yra žymių gyvulio sąvokoje, šalia gyvybės žymės. Jei tokių žymių apskritai nepripažinsime, tai tuomet turėsime gyvulio žodį taikyti net augmenims, nes ir augmenys tam tikra prasme pasižymi gyvybe, būtent augamąja. Jei, atvirkščiai, šalia gyvybės žymės, rasime bent vieną dar kitą žymę, turėsime atatinkamai susiaurinti gyvulio žodžio reikšmę, t. y. taikyti jį siauresniam daiktų plotui. Pasirodo, kad tokia žymė ir yra juslingumas (sensibilitas), kuris ir neleidžia taikyti gyvulio žodį augmenims, nes jis turi būti apribotas juslingos gyvybės plotu. Tokiu būdu gauname, kad gyvulio žodis tėra taikytinas tik ten, kur sueina krūvon gyvybė ir juslingumas. Tuo pačiu yra nustatoma jo prasmė, arba, kitaip tariant, yra iškeliama aikštėn talpa sąvokos, kuri yra su juo surišta.

Turint nustatytą žodžio prasmę, nesunku jau nustatyti jo reikšmė, arba, kitaip tariant, tįsa sąvokos, kuri glūdi jo pagrinde. Juslingą gyvybę turi pirmiausiai visi neprotingi gyvuliai, kurie stovi tarp augmenų ir žmogaus, o paskui ir visi žmonės, nes ir šie pastarieji pasižymi, taip ar šiaip, juslinga gyvybe. Bet kadangi žmonės turi dar protą, tai jie specialiau vadinami protingais gyvuliais. Bet, šiaip ar taip, gyvulio žodis apima tiek neprotingas, tiek ir protingas gyvas būtybes, pasižyminčias juslingumu. Šiuo pasakymu yra nustatoma gyvulio žodžio reikšmė, arba, kitaip vertus, yra užbrėžiama tįsa sąvokos, su kuria jis yra surištas.

Kai nelavinti žmonės vartoja gyvulio žodį, jiems negali ateiti galvon visas nusakytasis tikslinimo darbas. Tiesą

pasakius, ir mokslininko jis ne visuomet yra sąmoningai daromas. Juo mažiau todėl galima reikalauti sąmoningumo nuo prasčioko. Bet kaip tik šio pastarojo nesąmoningumas padaro tai, kad gyvulio žodis jos vartojamas pagal aplinkybes su žymia laisvos nuožiūros dalimi. Pavyzdžiui, ūkininkas beveik išimtinai taikys gyvulio žodį prie tų stambiausių gyvų būtybių, kurios sudaro gyvojo jo inventoriaus pagrindą. Tokiu atveju gyvulio žodis yra vartojamas su žymiai susiaurinta reikšme, nors šito ir negalima laikyti privalomąja taisykle.

Iš kitos pusės, kaip jau esame matę, būtų nepateisinama, jei kas norėtų praplatinti gyvulio reikšmę ir pritaikyti šitą žodį augmenims, vadovaudamasis tuo, kad ir šie turi tam tikrą gyvybę. Tai galėtų paaiškėti sustačius gyvulį su kitu artimu jam žodžiu, būtent gyviu. Ir gyvulys, ir gyvis turi tarp savo žymių gyvybę. Bet gyvulys priklauso prie tos kategorijos žodžių, kuri sustiprina pagrindinės žymės išraišką ir tuo tarsi susiaurina žodžio reikšmę, kaip kad tai įvyksta žodžiuose: dusulys, geidulys, snaudulys ir t. t. Todėl gyvulys yra jau tam tikra prasme kvalifikuotas gyvybės nešėjas, tuo tarpu kad gyvis yra paprastas jos nešėjas, būtent nekvalifikuotas juslingumo žyme.

Kai nusakytas aukščiau tikslinimo darbas yra, taip ar šiaip, atliktas, profaniškosios kalbos žodis, šiuo atveju — gyvulys, patenka į mokslo apyvartą ir tampa jau mokslo terminu, kuris gali būti vartojamas tam tikra prasme bei reikšme atitinkamoje disciplinoje. Čia jau tolimesnis jo likimas pareina labiausiai nuo apdirbimo sąvokos, su kuria jis yra surištas. Čia būtent jis yra aptariamas bei suskirstomas pagal tai, kas yra patiriama apie gyvulius moksliškajame tyrinėjime. Pavyzdžiui, dabar yra realiai pateisinamos tokios gyvulio aptartys, kaip „juslingas gyvis", arba „gyvis, kvalifikuojamas juslingumo žyme", arba net „gyva juslinga būtybė". Iš kitos pusės, gyvuliai yra skirstomi į protinguosius ir neprotingus, o paskui šie pastarieji į ištisą eilę rūšių pagal specifikuojančias atskirų gyvulių žymes.

Nurodytieji čia gyvulio aptarimai bei suskirstymai yra realiniai. Nominalinio jo aptarimo bei suskirstymo neatsirado reikalo daryti, kadangi gyvulio terminas pasirodė pakankamai suprantamas ir negali net būti paaiškintas dar suprantamesniais terminais, o iš kitos pusės, jis yra vienaprasmis, ir todėl negali būti skirstomas pagal

distinkcijos reikalavimus. Nustatinėdami jo prasmę bei reikšmę, matėme tačiau reikalą skaitytis su etimologine jo kilme sąryšyje su tipinga galūnės *-ulys* reikšme. Štai kaip įvyksta dažniausiai tasai žmonių žodžio apdirbimas *mokslo terminijai, kuris yra pavadintas tikslinimu.*

b. *Žodžio reikšmės praplėtimas.* Kai paprastai žmonių kalbos žodis yra tikslinamas tam, kad jis galėtų būti pritaikytas mokslinės terminijos reikalui, retai kada jo prasmė pasilieka išlaikyta žmonių supratimo ribose. Dažniausiai *įvyksta mažesnis ar didesnis jos kitėjimas, kurio* tiesiog reikalauja vadinamojo žodžio gyvenimo pažanga. M. Bréal kalbamąjį reikalą aiškiai konstatuoja šitokiais žodžiais: „Kalbai pažanga yra ne kas kita, kaip išsilaisvinimas be prievartos nuo savo pirmutinių šaltinių. Negalima būtų kalbėti, jei būtų norima suvesti visi žodžiai prie tos tikslios reikšmės, kurios jie buvo turėję pačioje pradžioje" (Essai de sémantique.— P. 123). Ir štai, žodžių gyvenimo pažanga ir reiškiasi labiausiai trimis būdais, ypač kai kalbama apie terminų sudarymą iš paprastos žmonių kalbos žodžių. Tai yra, pirma, žodžio reikšmės praplėtimas, antra, žodžio reikšmės susiaurinimas ir, trečia, žodžio prasmės kilnojimas pagal analogiją.

Žodžio reikšmės praplėtimas yra — gali būti — dažniausiai vartojamas būdas iš visų suminėtųjų, kai paprastas žmonių žodis yra pritaikomas mokslinės terminijos reikalui. Cituotasis ką tik lingvistas, tęsdamas toliau savo mintį, keliais sakiniais žemiau sako: „Reik palikti lingvistui rūpesnis susekti tolimiausi pradedamieji kalbos punktai. Ogi prasmės praplėtimas yra normali apraiška, privalanti turėti savo vietą pas visas tautas, kurių gyvenimas yra intensyvus ir kurių mintis yra veikli" (ten pat.— P. 123).

Jei paimsime kad ir tokį ginčijamą dabar terminą kaip „išsivystyti", tai pamatysime, kad, reikšmės praplėtimo dėsniu einant, jis yra visai priimtinas tam atbaigtajam nepereinamajam veiksmui, kuris, pavyzdžiui, rusiškai yra pažymimas žodžiu „razvit'sia". Tiesa, pirmutinė žodžio „išsivystyti" prasmė yra išsinerti arba atsipalaiduoti iš vystyklų; bet nuo kūdikio išsivystymo labai jau lengva pereiti prie pumpuro išsivystymo iš savo pirmutinio suvystyto stovio. Ogi einant dar toliau, nesunku išsivystymo *žodis taikyti visiems tiems atsitikimams,* kur yra tam tikro vyksmo nuo netobulo suvystyto prie tobulesnio išvystyto stovio, kur, kitaip tariant, yra pažangos vyksmo.

Nusakytasis žodžio „išvystyti" reikšmės apkitimas yra ne kas kita, kaip šitos reikšmės praplėtimas: juo būtent pareiškiama dabar žymiai daugiau konkretinių atsitikimų negu anksčiau. Kitaip tariant, glūdinčios jo pagrinde sąvokos *tįsa atitinkamai praplito*. Bet sykiu turėjo sumažėti jos talpa, arba, kitaip tariant, turėjo pasidaryti mažiau turtinga ir tuo pačiu bendresnė žodžio prasmė. Ir iš tikro, jei iš pradžios žodis „išsivystyti" reiškė visų pirma išsinerti iš vystyklų, tai dabar jis jau reiškia *išeit iš pirmutinio nesudėtingo bei nediferencijuoto stovio į sudėtingesnį bei diferencijuotąjį*, kas yra jau pažangos, kaipo tokios, žymė.

Šalia šitokios visai pateisinamos žodžio „išvystyti" evoliucijos, vieno kito imta vartoti žodis „vystytis" ta prasme, kokios kad turi rusų žodis „razvivat'sia". Tuo tarpu šitokios žodžio „vystytis" vartosenos pateisinti jau nebegalima, nes jis pagal savo prasmę turi priešingos pakraipos, palyginant jį su žodžiu „išsivystyti". Čia jau turime ne žodžio reikšmės praplėtimą, bet žodžio reikšmės griežtą keitimą, kuris dargi yra pagrįstas nesusipratimu. Panašiai nesusipratimu tik galima aiškinti atsitikimas, kai žodžiu „vystyti" norima išreikšti rusų žodį „razvivat'". Gal būti, kad šitie nepateisinamieji vartojimai žodžių „vystytis", „vystyti", „vystymas" sukėlė reakciją taip pat prieš žodžius „išsivystyti" ir „išsivystymas", kuriuodu visai yra pateisinamu žodžių gyvenimo dėsnių šviesoje. Jei šalia jų nėra atitinkamų trunkančio bei neatbaigto savaiminio ar darybinio veiksmo terminų, tai šitoks izoliuotasis jų stovis dar nedraudžia jų vartoti nurodytąja praplėstąja reikšme bei apibendrinta prasme.

Yra pastebėta, kad žodžių reikšmės praplėtimas arba jų prasmės apibendrinimas įvyksta priežastingame sąryšyje su gyvenimo pažanga ir šiaip jau vykstančiais jame kitimais. Jei, pavyzdžiui, anksčiau vadinta rankraščiais autoriaus ranka parašyti raštai, tai dabar, atsiradus ir praplitus rašomosioms mašinoms, rankraščiais imama vadinti ir tie raštai, kurie yra autorių atmušami su šitų mašinų pagalba. Panašių atsitikimų žodžių evoliucijoje galima surasti labai daug kiekvienoje kalboje ir kiekvienu laiku.

c. *Žodžio prasmės susiaurinimas.* Jei žodžių reikšmės praplėtimas yra iš esmės gyvenimo evoliucijos padaras, tai priešingas jam vyksmas, t. y. žodžių reikšmės susiaurinimas, glūdi pačios kalbos vartojimo aplinkybėse. Kiek-

vienas žmogus būtent yra linkęs imti žodį sąryšyje su tomis konkretinėmis aplinkybemis, kuriose jam tenka verstis ir kurios verčia jį todėl imti šitą žodį mažiau ar daugiau konkretizuota prasme. Todėl taip pat kiekvienas mokslininkas turi palinkimo siaurinti bendros prasmės žodžius pagal tuos labiau konkretinius atsitikimus, su kuriais jam tenka turėti reikalo. Jei, pavyzdžiui, žodis „esencija" turi, pagal lotyniškąją savo kilmę, plačią bet kurios esmės prasmę, tai chemikas, kalbėdamas apie kurios nors rūgšties esenciją, susiaurina pirmutinę šito žodžio reikšmę iki savo darbo srities ribų. Tai nekliudo kitų sričių mokslininkams tą patį bendrąjį žodį siaurinti pagal specialių savo sričių reikalavimus. Bet tai tik reiškia, kad kiekvienoje specialiojoje mokslo srityje gali būti terminų, gautų žodžių reikšmės susiaurinimo būdu, ir kad vienas ir tas pats bendras žodis gali turėti įvairiose mokslo srityse įvairiai susiaurintos reikšmės.

Žodžių reikšmės susiaurinimas ir atitinkamas jų prasmės konkretizavimas ypatingai dažnai atsitinka su žodžiais, gaunamais išvestiniu būdu iš veiksmažodžių. Pavyzdžiui, veiksnys reiškia visa tai, kas taip ar šiaip veikia ir kas lotyniškai gali būti išreikšta plačiai suprantamu žodžiu *factor*. Bet kaip šitas lotyniškasis žodis buvo įvairių įvairiausiai siaurinamas, taip ir mūsų veiksnys įvairiuose moksluose yra įvairiai siaurinamas pagal tyrinėjamosios srities turinį. Gramatikoje veiksnys yra tai, apie ką kalbama sakinyje; o kadangi tai, apie ką kalbama sakinyje, dažnai taip ar šiaip veikia, tai ir imta bendro turinio žodis „veiksnys" siaurinti pagal gramatikos sritį. Šiąja proga pastebėtina, kad šitas susiaurinimas būtų visai teisėtas tik tada, jei iš tikro tai, apie ką kalbama sakinyje, bent iš savo esmės būtų dažniausiai veikėjas. Šiaip jau jis yra labai abejotinas, nors formaliai ir remiasi siaurinamuoju žodžio vartojimo būdu.

Artimai su žodžio reikšmės susiaurinimu sueina žodžio prasmės konkretizavimas, arba sudaiktinimas. Sudaiktinimo apraišką turėsime tada, kai atitraukto turinio žodis įgauna materialinio daikto prasmę. Žodžio prasmės sudaiktinimas, pavyzdžiui, yra įvykęs su žmonių žodžiu „vežimas", kuris pagal etimologinę savo kilmę turėtų reikšti veiksmą. Tuo tarpu dabar jis jau reiškia daiktą, kuris yra vežamas.

Sudaiktinimo apraiškos nėra dažnai pastebimos sudarant mokslo terminus iš paprastos žmonių kalbos žodžių.

Dažniausiai jos turi vietos ten, kur įvyksta ne visai taisyklingas naujų žodžių išvadžiojimas, arba ten, kur šiaip jau trūksta galimybės sudaryti naują terminą kokiu nors ryškiai tipingu būdu. Tokiais, pavyzdžiui, terminais yra visuomenės moksluose žodžiai *valstybė* ir *savivaldybė*. Iš lotynų kalbos tokiu sudaiktinimo būdu yra, tarp kitko, susidarę *universitetas* ir *fakultetas*.

d. Žodžio prasmės kilnojimas pagal analogiją. Didžiausios reikšmės tiek morfologijoje, tiek ir semantikoje turi analogijos dėsnis, kuris kalbos išsivystyme vaidina pagrindinio palinkimo rolę. Kai pagal analogiją susidaro naujos žodžių lytys, turime morfologinės analogijos atsitikimą. Ogi kai pagal analogiją yra kilnojama žodžių prasmė, turime jau semantinės analogijos atsitikimą. Semantinė analogija turi kaip tik vietos tada, kai paprastas žmonių kalbos žodis įgauna mokslinėje terminijoje naujos prasmės pagal analoginį žodžio pritaikymą naujiems atsitikimams arba naujai sričiai. Kaip pamatysime vėliau, naujų žodžių išvadžiojimas remiasi sykiu ir morfologine, ir semantine analogija, kas gali būti išreikšta, pavyzdžiui, šitokia proporcijos formula: *eiti* taip santykiuoja su *eisena*, kaip *veikti* santykiuoja su x, kuris šiuo atveju ir yra *veiksena*.

Analoginiai terminai, apie kuriuos buvo kalbėta anksčiau, įgauna analoginės prasmės kaip tik todėl, kad jų prasmė yra kilnojama iš nuo vienų dalykų ant kitų dėl kurios nors analogijos, esančios tarp pirmųjų ir antrųjų. Jei, pavyzdžiui, yra padėties panašumo, galime perkelti žodžio prasmę iš vieno dalyko ant kito dėl vadinamosios santykio analogijos. Daugelis terminų, pasemtų iš paprastos žmonių kalbos, kaip tik susidaro pagal šitą paprasčiausią analogijos rūšį. Taip, pavyzdžiui, yra perkelti į mokslinę terminiją tokie žodžiai, kaip *pamatas, pagrįsti, išvadžioti, spręsti* ir t.t. Iš pradžios pamatas reiškė namų fundamentą, arba tai, kas yra pamesta po kitu *daiktu* ir kuo *šis daiktas* remiasi. Ilgainiui imta pamatas suprasti ne tik materialine, bet ir logine prasme: visur, kur iš pradžios kas nors yra teigiama, kad paskui į šitokį teigimą galima būtų atremti tolimesni išvadžiojimai, yra vietos kalbėti apie pamatą logine prasme. Jei, pavyzdžiui, *sakoma, kad niekas neįvyksta be pakankamo* pamato, tai tokiu atveju pamato žodis yra perkeliamas į mokslinę terminiją pagal santykio analogiją. Tiesa, paskutiniais laikais imta jau vengti *pamato* žodis ir vartoti

jo vietoje *pagrindas*. Bet ir šis antrasis yra panašiais atvejais vartojamas pagal santykio analogiją, nes iš pradžios buvo grindžiami tokie daiktai kaip asla arba tiltas, ir tik paskui žmonės prasimanė grįsti savo išrodinėjimus logiškais 'argumentais. Panašiai buvo perkelti į logikos mokslą ir žodžiai *išvadžioti* ir *spręsti*, šalia daugelio kitų žodžių, kurie sunku būtų čia visi suminėti.

Kaip buvo jau savo laiku nurodyta, santykio analogija remiasi vaizdingoje kalboje toji lytis, kuri literatūroje yra vertinama metaforos vardu. Metafora yra visados pagrįsta panašumo analogija; tik ji susidaro atsitiktinai, kai rašytojas ar kalbėtojas, pagaudamas naujas daiktų, padėčių arba stovių panašybes, skaidriai jas išreiškia metaforiškais posakiais. Iš pagautos tokiu būdu ir tinkamai išreikštos panašybės gali taip pat susidaryti pastovus terminas, turįs reikšmės mokslo reikalui. Ne kitokiu būdu yra susidarę ir tokie terminai, kaip *šviesti, kurti, švietimas, kūrimas* ir t.t., nors lietuvių kalboje ir ne visos tokios metaforos yra originalios kilmės.

Apie pritaikymo analogijos reikšmę lietuvių kalbai buvo taip pat savo laiku kalbėta. Čia tepažymėsiu, kad ir šita analogijos rūšis yra mokslinei mūsų terminijai svarbus šaltinis. Iš šio būtent šaltinio kyla visa eilė tokių turinčių mokslinei terminijai reikšmės posakių, kaip *sprendžiamasis* veiksnys, *įtikrinamasis* argumentas, *mokomosios priemonės* ir daugelis kitų, į juos panašių. Veiksnys gali pats net nespręsti ir, iš kitos pusės, gali nebūti net pats sprendžiamas, o tuo tarpu jis yra sprendžiamasis, nes, taip ar šiaip, dėl jo įvyksta lemiamasis sprendimas. Argumentas nėra nei įtikrinąs, nei įtikrinamas, o tuo tarpu jis yra įtikrinamasis, nes jo pagalba įvyksta įtikrinimas: kitaip tariant, jis yra įtikrinimo priemonė. Panašiai *mokomosios priemonės* nei moko, nei yra mokomos; jos tik tarnauja mokymo reikalui ir šita prasme yra mokomosios. Visais nusakytais atvejais atitinkamų terminų pavartojimas įvyksta pagal pritaikymo analogiją, kuri, taip ar šiaip, riša dalykus, dalyvaujančius kokiu nors būdu veiksme.

2. *Naujų žodžių sudarymas*

Žodžių prasmės bei reikšmės tikslinimas, reikšmės praplėtimas, reikšmės susiaurinimas ir prasmės kilnojimas pagal analogiją yra keturi pagrindiniai būdai, kuriais

paprastos žmonių kalbos žodžiai yra moksliškai apdirbami ir tuo pačiu įvedami į mokslinę terminiją. Tokiu būdu profaniškoji žmonių kalba pasirodo labai svarbus mokslinės terminijos šaltinis, kuris nuolatos gali būti naudojamas ir niekados nėra visiškai išsemiamas. Vis dėlto žmonių kalboje ne visa galima rasti, kas yra reikalinga mokslo dalykams. Todėl randasi reikalo, šalia šito labai svarbaus terminijos šaltinio, naudotis ir kitokiais šaltiniais, kurie leistų papildyti tai, ko trūksta profaniškai žmonių kalbai. Tokiu šaltiniu ir yra visų pirma lingvistiška mokslininkų kūryba, kurios darbu sudaromi nauji terminai.

a. *Kuriamieji naujadarų pradai.* Nauji terminai beveik niekados nėra sudaromi ištisai taip, kad visi jų pradai būtų ne kas kita, kaip grynas prasimanymas. Anksčiau, pavyzdžiui, manyta, kad svetimas mums žodis *gaz* esąs grynas jo išradėjo prasimanymas; tuo tarpu paskui pasirodė, kad jo pagrinde glūdi viena iš dialektiškų modifikacijų germaniško žodžio *geist*. Žinoma, nėra reikalo nelygstamai neigti, kad ištisai prasimanytų terminų nesama mokslo terminijoje. Bet, taip ar šiaip, tokie prasimanymai turi būti laikomi labai retomis išimtimis. Ogi paprastai nauji terminai sudaromi iš tų pradų, kuriais kalba pasituri gyvajame žodžių lobyne. Čia ir gali kilti klausimas, kokie yra šitie kuriamieji pradai, iš kurių paprastai sudaromi nauji terminai.

Terminijos naujadarai gali kilti dvejopu būdu, būtent naujų žodžių išvadžiojimu ir žodžių durstymu. Pavyzdžiui, žodis „vartosena" gautas išvadžiojimo būdu pagal analogiją su bėgsena ir eisena: *bėgsena* ir *eisena* lygiai taip pat santykiuoja atitinkamai su *bėgti* ir *eiti*, kaip *vartosena* santykiuoja su *vartoti*. Užtat žodžiai „vienaprasmis", „vienareikšmis", „pirmavaizdis" gauti jau žodžių durstymu, panašiai kaip kad yra susidarę sudurtiniai žodžiai „ilgaausis", „gardžiakvapis", „brangymetis".

Pirmuoju ir antruoju atveju, t. y. žodžių išvadžiojimo ir durstymo atvejais, kuriamieji naujadarų pradai nėra visai tie patys. Žodžius durstant, pagrindiniais naujadarų pradais yra atskiri jau gyvuojantieji kalboje žodžiai. Jei vis dėlto žodžiams durstyti yra vartojami jungiamieji balsiai ir galūnės, tai jie turi faktinai antraeilės reikšmės, nes dėmesio centras tokiais atvejais glūdi jungiamųjų žodžių prasmėje. Todėl sudurtiniuose žodžiuose paprastai nei jungiamieji balsiai, nei galūnės nepasižymi ypatingu sudėtingumu. Jungiamaisiais balsiais sudurtiniuose žo-

džiuose yra paprastai *a, o, ė, i, y, u,* ir *ū,* o galūnėmis *-as, -a, -is* ir *-ė.*

Kai turima reikalo su žodžių išvadžiojimu, dėmesio centras glūdi tuose prieduose, kurių įgauna pagrindinės prasmės šaknis. Todėl šitie priedai gali būti ir labiau įvairūs ir labiau sudėtingi, kaip tada, kai žodžiai yra durstomi. Aišku tačiau savaime, kad pagrindinis pradas čia vis dėlto yra žodžio šaknis, kuriai yra suteikiami priedai ir kuri turi pagrindinės semantinės prasmės naujadarui. *Rygiškių Jonas* šitaip aptaria šaknies sąvoką: „Ta žodžio dalis, kuri atsikartoja ir kituose žodžiuose ir duoda visiems tiems žodžiams artimos reikšmės, yra jo *šaknis*" (Lietuvių kalbos gramatika.— Kaunas, 1922.— P. 190). Pavyzdžiui, žodžiuose *veikti, nuveikti, veikėjas, veiksmas, veiksnys, veikinys* šaknimi eina keturių garsų būrys *veik-*. Taigi šaknis yra pagrindinis kuriamasis pradas, kuris dargi prijungia naujadarus į semantines giminingų žodžių šeimynas.

Sudarant naujus žodžius, šaknis ne visuomet pasilieka nekeičiama: dažnokai joje įvyksta tokiais atvejais garsų — tiek balsių, tiek ir priebalsių — pakitėjimas arba yra įglaudžiamas intarpas. Garsų kitėjimas vyksta, pavyzdžiui, tokioje giminingų žodžių eilėje: *kisti, kitėti, keisti, kaityti.* Užtat žodžiuose *kintu, kintamas* garsas *n* yra jau intarpas. Intarpas Rygiškių Jono yra šitaip aptariamas: „*Intarpas*, arba infiksas, yra žodžio dalelė, kuri įsiterpia kartais į jo šaknį" (ten pat.— P. 190). Jei šaknis yra pagrindinis kuriamasis pradas naujadarams sudaryti, tai šaknies garsų kitėjimas ir intarpas yra mažiausiai svarbūs naujadarų pradai. Žymiai didesnės reikšmės, kaipo kuriamieji naujadarų pradai, turi, iš vienos pusės, priešdėlis, o iš kitos pusės, galūnė.

„*Priešdėlis,* arba prefiksas,— tariant Rygiškių Jono žodžiais,— yra žodžio dalis, kuri tariama prieš jo šaknį" (ten pat.— P. 190). Taip antai žodžiuose *apyvarta, sąskaita, atotrauka, atatikimas, pusiaukelė, pusiaunaktis apy-, są-, ato-, ata-, pusiau-* eina priešdėliais. Priešdėliais yra dažniausiai prielinksniai, kurie kartais fonetiškai apkinta, kiek tai reikalinga, kad jie galėtų sutapti su šaknimi į vieną harmoningą visumą.

Už priešdėlį žymiai svarbesnė, kaipo kuriamasis naujadarų pradas, yra galūnė. Galūnės vardu, besiskirdamas su Rygiškių Jonu, vadinu visą tą žodžio dalį, kuri eina nuo šaknies iki jo galo. Jei, pavyzdžiui, turime žodį *teisingas,*

tai to galūnė bus — *ingas*. Šitoje galūnėje tenka skirti dvi dalys: viena keičiama, antra pastovesnė, t.y. tokia, kuri nekeičiama pagal linksnius, gimines ir skaičius. Kintama, arba net keičiama, galūnės dalis gali būti pavadinta žodžiu „kaitmuo", tuo tarpu kai ta pastovi galūnės dalis, kuri tariama tarp šaknies ir kaitmens, yra vadinama priesaga, arba sufiksu. Tokiu būdu žodyje „teisingas" kaitmenimi eina skiemuo—*as*, o priesaga — trijų garsų būrys —*ing*—. Žodyje „teisingumas" priesaga eina garsų būrys —*ingum*—, kuris iš tikrųjų susideda iš dviejų vientisų priesagų —*ing*— ir —*um*—. Sudėtingos priesagos, susidariusios iš vientisų priesagų, esti dvilypės ir trilypės. Taip antai žodyje „žmogiškumas" priesaga —*iškum*— yra dvilypė, tuo tarpu kai žodyje „visuomeniškumas" priesaga —*uomeniškum*— yra trilypė, kaipo susidariusi iš trijų vientisų priesagų: —*uomen*—, *išk*—, *um*—. Juo priesaga yra sudėtingesnė, juo labiau atitrauktą nuo konkretinių dalykų sąvoką ji pareiškia. Žmonių kalboje retai kada teužtinkamos trilypės priesagos, kurios iš tikrųjų yra mokslinės terminijos kuriamasis pradas naujadarams gaminti.

Iš čion jau galima pastebėti, kokios svarbios semantinės reikšmės turi priesagos, šalia žodžių šaknies. Jos, galima sakyti, užima šituo atžvilgiu antrą vietą, ir tik po jų eina priešdėliai, kurie vis dėlto turi tam tikros semantinės reikšmės naujus terminus sudarant. Kitaip tariant, šaknis, priesaga ir priešdėlis yra trys pagrindiniai kuriamieji pradai naujiems terminams sudaryti išvadžiojimo būdu. Visi kiti kuriamieji pradai, kaipo neturį dažniausiai semantinės reikšmės, yra antraeiliai ir tarnauja vien fonetikos arba morfologijos dėsningumo reikalui. Prie tokių pradų priklauso priešdėlių bei šaknų kitimai, iš vienos pusės, ir kaitmens, iš antros. Tik palyginti retai šaknies apkitimas gali sudaryti sykiu su tam tikru kaitmenimi naują žodį ir tuo pačiu turėti semantinės reikšmės. Taip yra sudaryti tokie žodžiai kaip *pjūvis, dovis, būvis, smūgis.*

Gimstant naujadarams išvadžiojimo būdu, pastebima bendra linkmė tenkintis dviem pagrindiniais semantiniais pradais, būtent šaknimi bei priešdėliu, arba šaknimi bei priesaga. Kitaip tariant, priešdėlis turi linkmės apsieiti be priesagos, ir atvirkščiai, priesaga tarytum blogai sugyvena su priešdėliu. Tai, žinoma, nėra griežtas dėsnis, kuris neturėtų gana net gausių išimčių: tai tėra vien

savaiminga kalbos dvasios linkmė, kuri turi vis dėlto tam tikro psichologinio pagrindo. Kaip sudurtiniuose žodžiuose pastebima linkmė tenkintis dviem durstomaisiais žodžiais, taip panašiai ir išvestiniuose žodžiuose reiškiasi linkmė tenkintis dviem semantiniais pradais todėl, kad sintetinis mūsų proto veiksmas tokiais atvejais lengviausiai bei pilniausiai įvyksta tada, kai tėra sintetizuojamu du sudedamuoju pradu.

Einant šita kalbos linkme, negali būti, pavyzdžiui, pateisintas *padarinys* šalia *padaro*, arba *perversmas* šalia *pervartos*. Pirmuoju atveju priesaga *-in-* ir antruoju atveju priesaga -sm- tik apsunkina psichologinę termino sintezę ir todėl, kaipo nesuharmonizuoto daugingumo pradai, įneša antiestetinio įspūdžio į kalbamuosius nevykusius naujadarus. Priešdėlio ir priesagos buvimas *viename* žodyje pateisinamas, nežiūrint pagrindinės linkmės, tada, kai tai dėl kurios nors priežasties neišvengiama. Pavyzdžiui, *pasiuntinys* yra pateisinamas šalia *siuntinio*, nes jis pasidarė neišvengiamas siunčiamam asmeniui reikšti, skiriant jį nuo siunčiamo daikto. Tai taip pat pasirodo neišvengiama ir mokslinėje terminologijoje, kur toli einančios abstrakcijos, arba atotraukos, sąvokos tegali būti pareikštos tokiais sudėtingais terminais, kokiais, pavyzdžiui, yra *begalenybė, beprasmiškas, beprotybė, apžvalginis, begalinis*. Nenuostabu, kad panašūs žodžiai netinka vaizdingai poezijos kalbai, kuri stato išraiškoms didelius estetinius reikalavimus.

b. *Terminų sudarymas pagal sąvokų kategorijas*. Kai yra nustatyti kuriamieji naujadarų pradai, kyla teisėtai klausimas, kokiu būdu iš jų yra sudaromi nauji terminai. Aišku juk savaime, kad kuriamieji pradai negali būti atsitiktiniais deriniais jungiami į naujus terminus. Pasirodo, kad vedamuoju veiksniu tokiais atvejais yra tos sąvokos, arba idėjos, kurioms tenka sudaryti nauji terminai, nes tipingoms sąvokų kategorijoms atsako atitinkamai tipingi semantiniai pradai. Jei, pavyzdžiui, turime sąvokų kategoriją, kuri reiškia daromąjį, arba veikiamąjį, objektą, tai pastebime, kad šitos kategorijos bendra savybė būti daromai, arba veikiamai, yra išreiškiama labai dažnai, t.y. tipingu būdu, galūne —*inys*. Taip antai siuntinys yra siunčiamas dalykas, veikinys yra veikiamas dalykas, darinys yra daromas dalykas, rašinys yra rašomas dalykas ir t.t. Norėdami sudaryti naujus terminus iš tos pačios kategorijos sąvokų, pavyzdžiui, pareikšti jutimo, jautimo,

mąstymo objektus, turėsime pasakyti, kad tai yra jutiniai, jautiniai, mąstiniai, kurie taip santykiuoja su justi, jausti, mąstyti, kaip siuntinys, veikinys, darinys, rašinys, sakinys santykiuoja su siųsti, veikti, daryti, rašyti, sakyti.

Iš surašytų čia pavyzdžių galima jau pastebėti, kad žodžiai su tipinga galūne —*inys* tarnauja reikšti tai sąvokų kategorijai, kuri apima veikimo objektus. Tokia yra tipinga galūnės —*inys* reikšmė, kurios privalu paisyti norint sudaryti naują terminą iš nusakytosios kategorijos žodžių. Būtent kiekvienas naujadaras gali turėti šansų įsigalėti mokslinės kalbos apyvartoje tik tada, jei jis atsako tipingumo reikalavimui, kuris remiasi analogijos dėsniu. Tik esant tipingumui, atremtam į analogiją, naujas terminas sugestionuoja tą sąvoką, kuriai reikšti jis yra sudarytas.

Užtat neatsakydamas šitam reikalavimui, naujas terminas įneša painiavos į tipingų galūnių santykiavimą su atitinkamomis sąvokų kategorijomis. Jei, pavyzdžiui, užtinkame terminą „reiškinys", tai, remdamiesi tipinga galūnės —*inys* reikšme, visai savaimingu būdu susidarome pasąmonyje įspūdį, kad turime čia reikalo su reiškiamu objektu, arba dalyku. Tuo tarpu reiškiamas dalykas toli gražu nėra tas pat, ką apsireiškimo išdava, kurią reiškinys turėtų reikšti pagal supratimą žmonių, norinčių juoju atstoti prancūzų *phénomène,* vokiečių *Erscheinung,* rusų *javlenije.* Ėmimas žodžio „reiškinys" šita pastaroja prasme nėra pateisinamas juo labiau todėl, kad, šalia jo, yra jau vieno kito vartojamas žodis „apraiška", kuri iš tikro yra apsireiškimo išdava pagal analogiją su apdaira (apsidairymo išdava), apdanga (apsidengimo išdava), apykanta (apsikentimo išdava), apmaina (apmainymo ir apsimainymo išdava), aptaisas (aptaisymo ir apsitaisymo išdava) ir t.t.

Taigi matome, kad naujų terminų sudarymas turi vykti pagal sąvokų kategorijas, panaudojant kiekvienai kategorijai tipingus semantine savo reikšme kuriamuosius pradus. Dažniausiai tai bus tipingos galūnės, atitinkančios tam tikras sąvokų kategorijas. Šitokių galūnių vartojimas naujiems terminams sudaryti gali būti atitinkamai pavadintas kategoriniu galūniavimu, kuris lietuvių kalbai ypatingai yra prigimtas todėl, kad ji turi didelę daugybę ryškiai tipingų galūnių. Reik net pasakyti, kad šitos galūnės tiek turi įteigiamosios galios lietuvių kalboje, kad dažnai sudaryti jų pagalba naujadarai nedaro net neįprastų terminų įspūdžio. Tai duoda net teisės teigti,

kad lietuvių kalboje kategorinis galūniavimas tiek yra taisyklingas, kad jis galima tam tikrame laipsnyje lyginti, pavyzdžiui, su veiksmažodžių kaitymu pagal laikus ir nuosakas.

Kategorinio galūniavimo taisyklingumas lietuvių kalboje atkreipė į save net svetimtaučių lingvistų dėmesį. Šita prasme bus čia ne pro šalį padarius iš prof. *J. Vendryes* veikalo „Le langage"[5] kiek ilgesnę ištrauką, kuri gali mums sykiu paaiškinti, kokiame laipsnyje gali būti laikomi naujadarais žodžiai, sudaryti pagal taisyklingą kategorinį galūniavimą.

„Dėl priesaginių kategorijų buvimo,— sako *J. Vendryes*,— žodžių skaičius negali būti niekados apribotas gramatikos atžvilgiu. Prancūzų kalboje, kur priesaga — *eur* yra likusi gyva, yra sudaryta iš *promener-promeneur*, iš *marcher-marcheur*, iš *trotter-trotteur*. Ar yra tai žodis *galopeur*? Iš tikrųjų klausimas maža teturi reikšmės: jei turiu reikalo ji pavartoti, mano klausytojas supras jį be mažiausio vargo, nes sudedamieji jo pradai bus jam aiškiausiai jaučiami. Jei net toks žodis nėra įtrauktas į žodyną, jis vis dėlto reik priskaityti prie prancūziškų žodžių, kadangi jis glūdi neišvystytu būdu visų prancūzų dvasioje. Yra tat begalės žodžių, kurių aš niekados aktualiai neįsisąmoninu, kurių aš nesu niekados vartojęs ir gal būti niekados nevartosiu ir kurie vis dėlto sudaro mano žodyno dalį, nes jie savaime iškils man į sąmonę, man jų prireikus, ir nes juos aš tučtuojau suprasiu, jei jie bus pavartoti man girdint. Vis dėlto prancūzų kalbos pavyzdys yra mažiau reikšmingas, kaip kad, sakysime, tokios lietuvių kalbos, kur atitrauktieji daiktavardžiai ir veiksnių vardai sudaromi panorėjus iš veiksmažodžių temos, kaip kad tai daroma su būsimuoju laiku arba subžonktyvu. Šituo atžvilgiu, kuris yra gramatikos atžvilgis, žodynas yra neapribotas" (p. 221).

Kad prof. J. Vendryes mintis galėtų geriau paaiškėti, surašau, pavyzdžiui, žemiau galūniavimo schemą pagal visą eilę sąvokų kategorijų. Pradedamuoju punktu, kaip nurodo pats J. Vendryes, turi būti paimta veiksmažodžio šaknies tema, t.y. tasai semantinis substratas, kuris pasilieka mažiau ar daugiau pastovus visoje semantinėje vienos šaknies šeimynoje.

Iš surašytų čia 43 žodžių vos tik keletas gali sukelti abejonę dėl savo prasmės, nes šitas keletas reiškia tokias sąvokas, kurios neranda vietos įprastoje mūsų apyvartoje.

veiksmažodis	*veiksmavardis*	*veikimo subjektas*	*veikimo objektas*	*veikimo būdas*	*veikimo vieta*	*veikimo išdava*
veikti	veikimas	veikėjas veiksnys	veikinys	veiksena	(veikykla)	poveikis
sakyti	sakymas	sakytojas	sakinys	sakysena	sakykla	pasaka
jausti	jautimas	jautėjas	jautinys	jausena	(jautykla)	pajauta
skaityti	skaitymas	skaitytojas	(skaitinys)	skaitysena	skaitykla	paskaita
rašyti	rašymas	rašytojas	rašinys	rašysena	(rašykla)	parašas
versti	vertimas	vertėjas	vertinys	(versena)	(vertykla)	išvarta

Prie tokių terminų čia priklauso veikykla, kaipo veikimo vieta; jautykla, kaipo jautimo vieta (lotyniškai *sensorium*); skaitinys, kaipo skaitymo objektas; rašykla, kaipo rašymo vieta arba įstaiga; versena, kaipo vertimo būdas; vertykla, kaipo vertimo vieta arba įstaiga; ir išvarta, kaipo išvartymo išdava. Pastarasis žodis, šalia kitų tos pačios semantinės šeimynos žodžių, turi kitokią pagrindinę prasmę, nes jis nėra rišamas su tuo veiksmu, kuriuo kas nors verčiama iš vienos kalbos į kitą. Jei, pavyzdžiui, sakoma, kad vėtra pridirbo didelę daugybę išvartų miške, tai išdava čia gaunama iš kitokio veiksmo. Vis dėlto savo tipinga kilme ir šitas žodis yra permatomas prasmės atžvilgiu, jei tik jis nėra statomas į sąryšį su netinkama veiksmažodžio prasme.

Šioje vietoje buvo nurodytas principas, kuris mums sako, kad naujadarai, kurie turi būti tipingi savo lytimi arba morfologiniu atžvilgiu, privalo būti sudaromi pagal atskiras sąvokų kategorijas, nes tik sąryšis tarp tipingos žodžio išvaizdos ir atitinkamos sąvokų kategorijos padaro tai, kad naujadaras gali būti pakankamai sugestyvus. Tik tokiu atveju jis turi šansų įsigalėti mokslinės terminijos apyvartoje, jei, žinoma, be to, nenusideda foneti niams bei morfologiniams kalbos dėsniams. Žemiau specialiame skyriuje bus nagrinėjamos filosofinių terminų kategorijos, gaunamos pagal tipingas jų išvaizdas. O tuo tarpu tenka šis tas pasakyti apie svetimų žodžių skolinimąsi terminijos reikalui.

3. *Svetimų žodžių skolinimas*

Šalia paprastos žmonių kalbos žodžių pritaikymo terminijos reikalui ir naujų terminų sudarymo, svetimų

žodžių skolinimasis yra trečias pagrindinis mokslinės terminijos šaltinis. Žodžių skolinimasis arba kilnojimas iš kalbos į kalbą yra tiek pat praplitęs kalbų istorijoje faktas, kaip ir tautų migracija pasaulinėje istorijoje. Todėl panašiai kaip negalima rasti krašto, kuris būtų gyvenamas vienos kurios grynai užsilaikiusios padermės, taip lygiai negalima rasti kalbos, kuri nebūtų įgavusi įtakos iš kitų kalbų ir, tarp kitko, nebūtų skolinusi iš jų svetimų sau žodžių.

Tiesa, vienos kalbos skolinasi iš kitų kalbų daugiau, kitos — mažiau žodžių. Tai pareina, iš vienos pusės, nuo tautų santykiavimo pobūdžio bei sąlygų, o iš kitos pusės — nuo to, kokiais resursais pasituri tauta savo kalboje ir kokiais lingvistiniais sugebėjimais ji pasižymi. Bet taip ar šiaip, svetimų žodžių skolinimasis yra faktas, kuris turi mažesnės ar didesnės reikšmės visoms kalboms. Šita prasme visai grynų kalbų nėra pasaulyje, ir apskritai visiškas kalbos grynumas negali būti realizuotas jokiomis tautos pastangomis. Tai, žinoma, dar nereiškia, kad didžiausias kalbos grynumas nėra pageidaujamas ir net privalomas tam tikrose ribose tiek sintaksės bei frazeologijos, tiek ir žodyno atžvilgiu. Ogi nuo šito pageidavimo tegalima nukrypti tik tiek, kiek tam yra būtino reikalo. Be to, kiekvienas neišvengiamas skolinimasis turi atsakyti tam tikriems principams.

a. *Terminų skolinimosi reikalas.* Lengva suprasti, kad svetimų žodžių skolinimasis terminijos reikalui pateisinamas yra visų pirma tada, kai reikiamas terminas negali būti gautas nei paprastos žmonių kalbos žodžio pritaikymu, nei naujo termino sudarymu durstymo arba išvadžiojimo būdais. Aišku, kad nepritenkant šiem dviem pagrindiniam terminų šaltiniam, yra neišvengiama skolintis terminų iš svetimų kalbų. Tokiais, pavyzdžiui, terminais yra daugelis priimtų tarptautinėje apyvartoje žodžių, kaip antai *terminas, istorija, christianizmas, substancializmas, fenomenalizmas, absoliutizmas, apriorizmas, radiotelefonas.* Specialiųjų mokslų srityje tokių terminų itin yra daug. Tiesa, ne visuomet jų buvimas pateisinamas ten tuo, kad jiems pakeisti negalima rasti savų terminų pirmuosiuose dviejuose šaltiniuose. Vis dėlto, net turint geriausių norų, kartais yra sunku arba visai negalima apsiriboti šitiem dviem šaltiniais ir todėl tenka noroms ar nenoroms skolintis svetimi žodžiai.

Reik betgi čia pastebėti, kad negalimybė turėti savų

terminų vietoje skolintų iš svetimų kalbų gali būti vien subjektyvinė, t.y. susidaranti arba dėl nesugebėjimo naudotis savais šaltiniais, arba dėl netinkamo supratimo svetimų žodžių, tikriau tariant,— surištų su jais sąvokų. Juk kol svetimas žodis nėra visai aiškus ir kol surišta su juo sąvoka nėra atribojamuoju būdu suimama tikru savo turiniu, tol negali būti tokiam žodžiui surastas ar sudarytas lygmuo savoje kalboje. Tai dar lengviau įvyksta su tais žodžiais, kurie savoje kalboje turi banguojančios prasmės. Tuo tarpu kai nauji dalykai ateina iš svetur, dažnai jų supratimas iš pradžios yra labai netobulas, ir todėl skolintojams nelieka nieko kita, kaip sykiu su pačiais dalykais skolintis ir jų vardai. Tik ilgainiui, kai dalykai imama suprasti geriau ir analizuoti tobuliau tikras jų turinys, atsiranda dažnai noras pakeisti svetimus žodžius atatinkamais savais lygmenimis.

Jei paimsime, pavyzdžiui, tokius skautizmo terminus, kaip *skautas, roveris, džiamborėja*, tai pamatysime, kad iš dalies jie yra skolinami todėl, kad su jų turiniu yra rišamas tam tikras paslaptingumas, bet ne todėl, kad jiems negalima būtų rasti savų žodžių žmonių kalboje arba negalima būtų pagaminti atatinkami naujadarai. Taigi pasirodo, kad skolinantis svetimus žodžius, dažnai negalimybė rasti jiems savų lygmenų yra subjektyvinė. Tokie skolintieji žodžiai, žinoma, negali būti pateisinti objektyviniu atžvilgiu, nes čia reikalas skolintis remiasi tik suinteresuotų žmonių nesugebėjimu, bet nėra sykiu iššauktas nepakankamo kalbos resursų turtingumo. Jie tegali būti laikinai toleruojami. Iš tikrųjų svetimo žodžio skolinimasis tegali būti pilnai pateisintas vien tada, kai tam yra *neišvengiamo objektyvinio reikalo; esant gi subjektyviniam reikalui*, paskolintieji žodžiai tegali būti apyvartoje tik tol, kol bus surasti jiems savi žodžiai žmonių kalboje, arba kol atsiras sugebėjimo pagaminti jiems naujadarus iš kuriamųjų kalbos pradų.

Tačiau yra atvejų, kai svetimam žodžiui gali būti etimologiškai sudarytas savo lygmuo, o tuo tarpu yra reikalo palaikyti svetimas žodis grynai kultūriniais sumetimais. Pavyzdžiui, norint *substanciją* pakeisti lietuvišku žodžiu, galima būtų etimologiškai jinai atstoti kad ir žodžiu „pastova". Vis dėlto jei net šitas *pastovos* žodis visai tiktų etimologiniu atžvilgiu, jis negalėtų prisiimti iš substancijos viso to turinio, kurio substancijos terminas yra įgavęs kultūriniame žmogaus minties išsivystyme.

Todėl ypatingai turtingi savo turiniu terminai, kurie turi tarptautiniame žmonijos bendravime ilgų tradicijų ir sueina į gretimus santykius su daugeliu artimų sąvokų, neprivalo būti pakeičiami naujadarais, kurie paprastai tik tiek sugestionuoja turinio, kiek jo etimologiškai gali turėti tokie kuriamieji semantiniai pradai, kokiais yra šaknis, priesaga ir priešdėlis. Tuo tarpu kai terminas turi turtingas intelektualinio gyvenimo tradicijas, joks paprastos žmonių kalbos žodis ir joks naujadaras negali jo atstoti. Čia vėl susidaro neišvengiamas objektyvinis reikalas palaikyti svetimą žodį, kuris tuo pačiu ir gali būti pateisintas mokslinės kalbos apyvartoje. Tokiais terminais, šalia paminėtosios substancijos, bus, pavyzdžiui, *sintezė, kultūra, absoliutas, subjektyvus, objektyvus* ir t.t.

Lietuvių kalbai, kiek jinai yra imama nesudarkyta barbarizmų, yra pripažįstamas ir palyginti didelis grynumas, ir didelis sugebėjimas gaminti naujadarus naujoms sąvokoms. Minėtasis jau M. Bréal turėjo progos savo „Semantikos bandyme" palyginti kalbamuoju atžvilgiu prancūzų kalbą su lietuvių kalba. Štai atitinkamas jo posmas: „Nemanykite, kad kuri nors tauta yra kada nors sukliudyta sudaryti reikiamus sau naujus žodžius. Jei mes, prancūzai, kreipiamės į lotynų kalbą, tai vien todėl, kad prancūzų kalba yra išsivysčiusi, taip sakant, lotynų kalbos akivaizdoje ir kad senas įpratimas, augęs iš šimtmečių į šimtmečius, mus stumia į tą pusę. Jei šitas didysis šaltinis būtų kartais išsekęs, tautos genijus būtų ieškojęs kitokių kelių. Vienalytis kai kurių kalbų, pavyzdžiui, lietuvių kalbos, pobūdis pareina nuo to, kad jos buvo verčiamos viską išgauti iš savęs. Įgudimas ir patogesnės aplinkybės, štai ką mes čia randame; čia nedera kalbėti nei apie prievartą, nei apie fatalų dėsnį" (p. 179).— Pripažinus, taip ar šiaip, lietuvių kalbai ir didesnį grynumą, ir didesnį sugebėjimą gamintis reikiamus terminus, lietuvių tautai susidaro taip pat didesnė prievolė daboti šituos savo tautinės kultūros turtus ir be būtino reikalo jų nekeisti į svetimą valiutą.

b. *Terminų skolinimosi principai.* Iš to, kas pasakyta apie svetimų žodžių skolinimąsi terminijos reikalui, galėjo jau paaiškėti kai kurie tokio skolinimosi principai. Visų pirma būtų klaidinga skelbti principu tiek visiškas kalbos grynumas, tiek ir visiškas abejingumas svetimiems žodžiams, patekusiems į vieną kurią kalbą. Visiško grynumo principas nepriimtinas yra jau todėl, kad jis nesiskaito

su tuo visuotinu faktu, jog nėra ir negali būti nė vienos kalbos, kuri būtų visiškai gryna. Visiškas abejingumas svetimiems žodžiams negali būti principu todėl, kad faktinai jis yra tasai atsisakymas nuo kalbos kultūros darbo, kuris yra ne kas kita, kaip apsnūdimas ne tik lingvistinės, bet ir apskritai intelektualinės kūrybos srityje.

Tikras principas yra tas, kuris reikalauja mokslinės terminologijos srityje kūrybinio nusistatymo ir tik tiek teleidžia prisiimti svetimų terminų, kiek tai gali būti pateisinta neišvengiamu objektyviniu reikalu. Ogi šitas reikalas atsiranda tada, kai nauji terminai negali būti sudaryti nei žmonių žodžių pritaikymu, nei naujadarų gaminimu, arba kai tarptautinių terminų tradicinis turtingumas negali būti išsemtas jokiu naujai pritaikytu arba naujai sudarytu terminu.

Šalia svetimų žodžių, kurių svetimumas nuolatos jaučiamas, yra dargi žodžių, kurių svetima kilmė pasidarė nebejaučiama, ir kurie todėl yra įgiję kalboje visas pilietybės teises. Reikalauti jie pašalinti iš kalbos būtų nusižengimas prieš įsisenėjimo teisę, kuri, taip ar šiaip, privalo turėti reikšmės vardan kalbos pastovumo. Jei norėtume guiti iš kalbos įsisenėjusius žodžius, tai turėtume pašalinti iš apyvartos ir tokius žodžius kaip *Bažnyčia, kunigas, pinigas, gatvė* ir daugelį kitų, kurių svetima kilmė paprastai jau nebejaučiama. Tradicijos, žodžiu tariant, privalo turėti kalboje savo teises, nes kitaip kalba negalėtų niekados pakankamai nusistovėti ir būtų nuolatinių svyravimų priežastimi, kaip kad yra, pavyzdžiui, su mūsų rašomąja kalba, kuri nėra dar įsidirbusi tvirtai gerbiamų tradicijų.

M. Jolšin, kuris yra pagaminęs rusų kalbai, bet dar neišleidęs didelį „Svetimų posakių žodyną", kad ir yra uolus svetimų žodžių rusinimo šalininkas, vis dėlto numato visą eilę atvejų, kai žodžiai nėra šalintini iš rusų kalbos. Prie tokių žodžių jis priskaito: a) surusėjusius žodžius, kokie kad yra rusų kalboje *bezmen, vagon;* b) garsų mėgdžiojamuosius žodžius, pavyzdžiui, *baraban, tartarary;* c) pusiau tikrinius vardus, pavyzdžiui, *algebra, fizika, chimija, graf, gercog, imperator;* d) tariamai svetimus žodžius, pavyzdžiui, *kij, igo* ir e) įsigyvenusius įsisenėjimu žodžius, kaip, pavyzdžiui, *choziajin* (*Izgojev A. S.* Obrusitelnyj slovar' M. N. Jolšina// Rul'.— 1924.11.7.— Nr. 1196). Visi šitie principai priimtini ir lietuvių kalbai, nes jie faktinai gali būti sutaikyti su tuo pagrindiniu prin-

cipu, kuris tarp visiško grynumo reikalavimo ir visiško abejingumo svetimiems žodžiams stengiasi duoti trečią klausimo išsprendimą, turintį suderinti kūrybinį lingvistinį nusistatymą su neišvengiamu skolinimosi reikalu bei tvirtomis kalbos tradicijomis.

Tokiu būdu, pagal M. Jolšino principus, nešalintinos iš lietuvių kalbos šitokios penkios žodžių grupės: pirmoji — sulietuvinti žodžiai, pavyzdžiui, *klasė, vagonas, paštas*, kuriems net būtų sunku sudaryti naujadarai, kadangi jie yra labai turtingi kultūrinėje apyvartoje; antroji — garsų mėgdžiojamieji žodžiai, pavyzdžiui, *bomba*; trečioji — pusiau tikriniai žodžiai, pavyzdžiui, *filosofija, metafizika, logika, muzika, karalius*; ketvirtoji — tariamai svetimi žodžiai, pavyzdžiui, *prašyti, gadynė* ir penktoji — įsigyvenę įsisenėjimu žodžiai, pavyzdžiui, *bažnyčia, galvė, bajoras*.

Iš viso, kas pasakyta apie žodžių skolinimosi reikalą ir principus ir apie svetimų žodžių pakeitimą savaisiais, galima pastebėti, kad šitą klausimą sprendžiant reikalingas tam tikras taktas, kuris sugebėtų suderinti pastovias kalbos įvykių tradicijas, tikrą reikalą ir racionalų kalbos grynumo reikalavimą. O kadangi jokia taktika negali būti suimta į visai tiksliai bei griežtai suformuluotas taisykles, tai bendrais principais ir telieka tenkintis sprendžiant kalbamąjį klausimą.

III. TERMINŲ VARTOSENA

1. Polisemija

Kai buvo kalbėta apie tą terminų šaltinį, kuris pavadintas paprastos žmonių kalbos žodžių pritaikymu, matėme, kad žodžiai, pereidami iš profaniškosios kalbos į mokslinę terminiją, patiria tokius semantinius kitimus, kokiais yra reikšmės susiaurinimas ir prasmės kilnojimas pagal analogiją. Bet ir patekę į mokslinę terminiją, žodžiai nesustingsta semantiniu atžvilgiu, o yra palenkti tolimesnei evoliucijai, kuri niekados nesibaigia, kol kalba yra gyva tautos dvasioje.

Semantinė terminijos evoliucija randa savo pagrindą fakte, kad kiekvienas žodis įgauna savotiško paspalvinimo nuo to konteksto, kuriame jis yra vartojamas. Jei žodis sąryšyje su tam tikru kontekstu įgauna ypatingo

reikšmingumo, susidaro jam pagrindinė sąlyga naujai specialesnei prasmei įsigyti. Tokiu būdu įvyksta ta semantinė apraiška, kurią M. Bréal vadina polisemijos vardu, sudarytu iš graikų žodžių πολύς — *gausus* ir σημειον — *reikšmė*. J. Vendryes polisemijos apraišką paaiškina ir iliustruoja šitokiu būdu. Konstatuojama,— sako jisai,— kad juo dažniau žodis yra vartojamas įvairiuose kontekstuose, juo daugiau susidaro šansų jo prasmei kitėti. Tokiais atvejais mūsų dvasia yra spiriama eiti įvairiomis pakraipomis, kas išdavoje suteikia jam naujų prasmių. Iš čion ir susidaro tai, kas yra vadinama *polisemija*.— Šituo vardu reik suprasti galia, kurią turi žodžiai,— savintis įvairių prasmių pagal skirtingus jų vartojimo būdus ir su šitomis prasmėmis pastoviai laikytis kalboje. Gražų polisemijos pavyzdį turime atsitikime su žodžiu *bureau*, kuris iš pradžios reiškė stambią šachtos medžiagą, paskui baldą, pridengtą šita medžiaga, vėliau bet kurį rašomąjį baldą, iš eilės būstą, kur šitas baldas pastatytas, paskui pareigas, šitame būste einamas, dar vėliau asmenis, šitas pareigas einančius, ir pagaliau net asmenų grupę, vadovaujančią administracijai arba šiaip jau draugijai. Naujos prasmės sudarymas dar nebūtinai panaikina senąsias. Išskyrus pirmutinę mūsų pavyzdžio prasmę (medžiagos rūšis), visos kitos gali gyvuoti kalboje. Semantinių kitėjimų vyksmas apskritai nėra tiesiai einąs; jis plinta įvairiomis pakraipomis nuo pagrindinės prasmės ir dargi taip, kad kiekviena iš antraeilių prasmių gali tapti savo ruožtu nauju centru tolimesniam spinduliavimui" (Le Langage.— P. 232—233).

Plačiai įsigalėjusi kalboje polisemijos apraiška dažnai yra laikoma aukštos intelektualinės kultūros ženklu. Pasirodo būtent, kad jokia kalba, kad ir turtingiausia savo žodžių lobiu, negali patenkinti visų išvystytos žmogaus minties reikalavimų, taip kad noroms nenoroms tenka atskiriems žodžiams sudaryti visa prasmių eilė.

Reik net aiškiai nusimanyti, jog pati kalbos prigimtis visai nereikalauja taip griežtai nustatyti žodžių prasmę bei reikšmę, kad nebeliktų laisvės savotiškai vartoti šitie žodžiai pagal tai, kaip to gali reikalauti naujų kontekstų ypatybės. Žodžių prasmės bei reikšmės sustingimas geležiniuose, vieną kartą ant visados nustatyto žodyno rėmuose taip suvaržytų laisvą žmogaus minties eigą, kad intelektualinė jo iniciatyva turėtų labai nuo to nukentėti.

Įdomi šituo atžvilgiu yra prancūzų filosofo *J. Mari-*

taino pažiūra į filosofiškąją kalbą. „Net vienos ir tos pačios doktrinos ribose,— sako jisai,— tuščias yra dalykas svajoti apie visiškąjį filosofinio žodyno pastovumą. Žodžiams yra prigimta keliauti pagal minties reikalavimus *nuo vienos prasmės prie kitos nuosekliai nenutrūkstamu* judesiu arba net šuoliais ir nuolatos skėstis ar siaurėti. Šitas prasmių įvairumas ir šitas elastiškumas turi neabejotinai savo nepatogumo, ypač asmenims, kuriuos mąstymas vargina, bet juodu tik liudija esminį bet kurios materialinių ženklų sistemos netobulumą ir, iš kitos pusės, esminį silpnumą dvasios, kuri turi pasigauti tokios ženklų sistemos, norėdama žengti pirmyn. Bet kuri pastanga išsivaduoti iš šito nepatogumo, darant kalbą visiškai nustatytą bei sustingusią, eitų *prieš prigimtį* ir atvestų neabejojant prie nepalyginamai didesnių nepatogybių... Jokia mechaniška ženklų santvarka negalės niekados atitikti pilnai minties gyvenimą. Reikalinga tad laisvų bei lanksčių ženklų sistema, laiduojanti neišsemiamas minties žaismo galimybes, ir vis dėlto ji pakankamai pastovi. Yra neišvengiama, kad šitokia ženklų sistema tuo pačiu, kad ji materialinių ženklų pagalba mėgdžioja dvasios judėjimą, turėtų atsitiktinai nemaža trūkybių" (Réflexions sur l'intelligence[6].— 1926.— P. 339—341).

Kitame savo veikale tas pats J. Maritain daro iš šitokio kalbos pobūdžio tam tikras išvadas apie filosofinės terminijos reikalą. „Juo daugiau,— sako jisai,— kuri filosofija pasižymi gyvybe ir intelektualinėmis *kokybėmis*, juo stipriau ji atjaučia šitą atstumą tarp kalbos ir minties, vis dėlto bailiai neatsisakydama daiktų tiesą pareikšti. Iš čion susidaro filosofijai dvejopas reikalas: iš *vienos* pusės, reikia, kad ji *apvaldytų kalbą su pagalba* techninio formų ir žodinių distinkcijų aparato (terminija); o iš antros pusės, reikia, kad ji reikalautų nuolatos iš dvasios išvidinio gyvenimo aktų, kurių žodžiai bei formulės neįstengia atstoti, nes jie kaip tik turi paspirti ją prie šitų aktų. Kiekviena filosofija, kuri yra atremta į žodžius, kiekviena tuo pačiu *per lengva* filosofija, yra, galima. iš anksto pasakyti, menkesnės minties ir todėl menkesnės tiesos padaras" (L'ordre des concepts// Elements de philosophie[7].— Paris, 1923.— T. 2.— P. 74).

Maritain nurodo dar visai teisingai, kad senovės filosofų terminologijos pagrindinis principas buvo tai, kad jie kreipėsi visų pirma į protą, kurio veikimą žodiniai ženklai turėtų vadovauti, bet ne atstoti. Jei nenustatyta

visose savo smulkmenose ir nesustingusi semantiniu savo reikšmingumu kalba gali dažnai tarnauti nesusipratimų proga, tai logikos yra dalykas išmokyti mus šitokių nesusipratimų sugebėti išvengti. „Štai kodėl,— sako Maritain,— senovės filosofai žiūrėjo į logiką kaipo į neišvengiamą žinojimo priemonę ir taip toli buvo pastūmėję meną įžvelgti skirtumus (distinkcijas), kaipo smulkmeningai stropų tyrinėjimą (taip barbariškai apleistą moderniųjų logikų) tokių įvairių logiškų savybių, kaip *suppositio, ampliatio, appelatio* ir t. t., kurių terminas gali turėti sakinyje. Logikos sunkenybės bei sausumas buvo jiems kaina, kuria jie įgydavo labai vertingą gėrybę: pasiturėjimą materialinių ženklų sistema, kuri, kaipo nesustingusi vieną kartą ant visados, sugeba kiekvienu reikiamu atveju išvystyti nematerialinę mintį, žinoma, netobulu būdu, nors ir pakankamu proto darbui" (Réflexions sur l'intelligence.— P. 340—341).

Tuo, kas pasakyta svetimais čia cituotais žodžiais, tikiuos, bus pakankamai motyvuotas trumpas tyrinėjimas terminų vartosenos sąryšyje su tuo kontekstu, kuris susidaro jau kad ir paprasčiausiame sakinyje. Ogi iš visų ypatybių, kuriomis pasižymi terminų vartosena sakinyje, svarbiausia yra ta, kuri yra vadinama supozicijos vardu.

2. *Termino supozicija*

Žodis, kaip jau žinome, yra apreiškiamasis ženklas sąvokai ir atstojamasis — dalykui. Žodis *šviesa* apreiškia mūsų sąvoką, kai mes mąstome apie jo pareiškiamą dalyką. Bet sykiu žodis *šviesa* atstoja patį dalyką, kai, pavyzdžiui, sakome, kad šviesa pasidarė skaidri. Čia yra aišku, kad ne mūsų sąvoka, bet pats dalykas yra pasidaręs skaidrus. *Termino supozicija ir yra jo vartojimas vietoje dalyko, kuriam jis yra atstojamasis ženklas.*

Žodis *supponere*, iš kurio yra kilęs supozicijos terminas, reiškia šiuo atveju padėti po kuo kitu arba net pakeisti vieną dalyką kitu. Taigi einant etimologiniu supratimu, supozicija reiškia pakeitimą vieno dalyko kitu, kuris atstoja pirmąjį; atatinkamai termino supozicija yra tarsi dalyko pakeitimas žodžiu.

Reik skirti supoziciją nuo prasmės, kuri lotyniškai kartais yra vadinama žodžiu *significatio*. Žodžio prasmė yra jo galia pristatyti mūsų protui tam tikrą suvokiamąjį dalyką taip, kad nuo šio pastarojo pareitų jo turinys,

arba jo žymių visetas. Jei, pavyzdžiui, sakome „knyga", tai šitas žodis, surištas su sutartąja asociacija, patiekia mūsų protui tam tikrą suvokiamąjį objektą, kuris nustato žodžio turinį, arba jo prasmę. Trumpai tariant, prasmė pareina žodžiui nuo suvokiamojo dalyko, kurį jis pareiškia. Supozicija, atvirkščiai, tarsi pareina dalykui nuo žodžio, nes čia dalykas yra pakeičiamas, arba atstojamas, žodžiu. Kai sakoma, kad knyga yra jau perskaityta, tai čia pamatas (subiectum) pakeičia, arba atstoja, tą daiktą, kuris suteikia šitam žodžiui prasmės.

Supozicija gali būti įvairi pagal tai, kokį dalyką ir kaip terminas atstoja. Pavyzdžiui, turime keturis sakinius: „žmogus yra laisvas", „žmogus yra nekomplikuota sąvoka", „žmogus yra daiktavardis", „žmogus gražiai parašyta". Pirmajame sakinyje „žmogus yra laisvas" žmogaus žodis atstoja realų žmogų, kaip jis yra tikrovėje. Antrajame sakinyje, „žmogus yra nekomplikuota sąvoka" žmogaus žodis atstoja sąvoką. Trečiajame sakinyje „žmogus yra daiktavardis" žmogaus žodis atstoja žodį. Ketvirtajame *sakinyje „žmogus gražiai parašyta" žmogaus žodis yra* raštas. Pirmasis sakinys liečia ontologinę, antrasis — loginę, trečiasis — gramatinę ir ketvirtasis — kaligrafinę tvarką. Kiekvieną kartą vienas ir tas pats žodis atstoja kitokį dalyką, ir sykiu kiekvieną kartą vadinamajai supozicijai tarpininkauja kitokia sąvoka, žodžiu pareiškiama: pirmuoju atveju tarpininkauja protingo gyvulio sąvoka, antruoju — tam tikros sąvokos sąvoka, trečiuoju — tam tikro žodžio sąvoka, ketvirtuoju — tam tikro rašto sąvoka. Bet visados žodis apreiškia kurią nors sąvoką ir atstoja atatinkantį ją dalyką.

Po šitų bendrųjų supozicijos paaiškinimų tenka nusakyti pagrindinės jos rūšys. Visų pirma skiriama materialinė supozicija nuo formalinės (suppositio materialis et formalis). *Kai terminas yra vartojamas jo paties dėlei, taip sakant, dėl materialinės jo reikšmės, turime materialinę supoziciją.* Sakydami, pavyzdžiui, kad Daukantas yra tikrinis vardas, vartojame žodį „Daukantas" su materialine supozicija.— Užtat *kai terminas yra vartojamas vietoje dalyko, kurį jis reiškia arba, kitaip tariant, kai termino atstojamas pats jo pareiškiamas dalykas, turime formalinę supoziciją.* Sakydami, kad Daukantas buvo lietuvių rašytojas istorikas, vartojame žodį „Daukantas" jau su formaline supozicija.

Pakeitimas materialinės supozicijos formaline arba

atvirkščiai gali vesti protaujant prie klaidingų išvadų. Pavyzdžiui, turime šitokį protavimą, suimtą į silogizmo lytį: didžioji prielaida „žmogus turi du skiemeniu", mažoji prielaida „Daukantas yra žmogus", išvada „Daukantas turi du skiemeniu". Kai yra sakoma „žmogus turi du skiemeniu", žmogaus žodis imamas su materialine supozicija; kai yra sakoma „Daukantas yra žmogus", žodžiai „Daukantas" ir „žmogus" yra imami su formaline supozicija. Kai yra daroma išvada „Daukantas turi du skiemeniu", *Daukanto žodis yra imamas su materialine supozicija.* — Reik prie šios progos pažymėti, kad su materialine supozicija žodžiai dažniausiai yra vartojami gramatikose, žodynuose ir apskritai kalbotyros moksluose.

Formalinė supozicija esti savybinė ir nesavybinė, arba metaforinė (propria et impropria), pagal tai, ar terminas atstoja dalyką, kuris jam suteikia nuosavios prasmės, ar tik panašų kuria nors prasme dalyką. Pavyzdžiui, yra sakoma, kad lapė vagia vištas: čia lapė yra imama su savybine supozicija. Jei, šalia šito, yra sakoma, kad Herodas buvo lapė, tai čia jau lapės žodis yra imamas su nesavybine, arba metaforine, supozicija. Būtų todėl klaidinga padaryti iš čion išvada, kad Herodas vogė vištas, nes tokiame protavimo vyksme savybinė supozicija būtų pakeista nesavybine, arba metaforine.

Formalinė supozicija skirstoma dar į loginę ir realinę (suppositio realis et logica) pagal tai, ar žodis atstoja sąvoką, ar patį dalyką, sąvokos tarpininkaujamą. Vadinasi, *realinę supoziciją turėsime tada, kai terminas yra vartojamas vietoje tokio dalyko, kokiu jis yra tikrovėje, nepriklausomai nuo mūsų mąstymo;* pavyzdžiui, sakome, kad žmogus yra protingas. *Kai terminas yra vartojamas vietoje dalyko, kuris yra mūsų protinė lytis, turėsime loginę supoziciją;* pavyzdžiui, sakome, kad žmogus yra rūšis. Čia žmogus yra imamas kaipo bendrinė sąvoka, pritinkanti visiems atskiriems individams, ir todėl supozicija yra loginė. Pamatai (subiecta), kuriems sakiniuose yra taikomi tarslai (praedicabilia), t. y. giminė, rūšis, rūšinis skirtumas, savybė ir priepuolybė, paprastai imami su logine supozicija. Su tokia supozicija, pavyzdžiui, yra imami pamatai šiuose sakiniuose: gyvulys yra giminė: substancija yra aukščiausioji giminė; gyvis yra palenktoji rūšis kūnui; protingumas yra žmogui rūšinis skirtumas; dovana kalbėti yra žmogui savybė; balta odos spalva yra žmogui priepuolybė.

Protavimas, kurio vyksme realinė supozicija yra pakeičiama logine supozicija arba atvirkščiai, negali būti teisingas. Pavyzdžiui, dėl šitos priežasties klaidingas bus šioks protavimas: auksas yra substancija; substancija yra aukščiausia giminė; tat viena iš aukščiausių giminių yra auksas. Substancija čia paimta pirmą kartą su realine, antrą kartą su logine supozicija.

Realinė supozicija savo ruožtu skirstoma į vienatinę ir bendrinę (suppositio singularis et communis). *Vienatinė supozicija yra termino vartojimas atstojamuoju ženklu vienam nustatytam individui.* Pavyzdžiui, sakome: Dantė buvo poetas; šitas žmogus yra dailininkas. Čia žodžiai „Dantė" ir „šitas žmogus" yra vartojami atstojamaisiais ženklais nustatytiems, arba vienatiniams, individams. Jei *terminas yra vartojamas atstojamuoju ženklu daugeliui* individų, turime bendrinę supoziciją. Kitaip tariant, *bendrinė supozicija yra termino vartojimas atstojamuoju ženklu daugeliui individų.* Pats šitas terminas taip pat yra vadinamas bendriniu. Pavyzdžiui, sakome, kad žmogus *yra mirtingas;* čia žmogaus terminas yra imamas su bendrine supozicija.

Bendrinė supozicija esti nelygstama ir lygstama (suppositio absoluta et relativa sive personalis) pagal tai, ar vartojamas dalykui atstojamuoju ženklu terminas yra imamas talpos, ar tįsos atžvilgiu. Turime, pavyzdžiui, du sakiniu: „žmogus yra protingas gyvulys" ir „visi žmonės yra mirtingi". Pirmuoju atveju vartojamas atstojamuoju ženklu žmogaus prigimčiai žmogaus terminas yra imamas talpos atžvilgiu, nes norima išreikšti esminės žmogaus žymės. Antruoju atveju tas pats terminas yra imamas atstojamuoju ženklu žmogaus prigimčiai tįsos atžvilgiu, nes viena žymė yra taikoma visiems žmogaus sąvokos apimamiems individams. Be to, pirmuoju atveju žmogaus prigimtis yra imama be sąryšio su individu arba asmenimi, vadinasi, yra imama nelygstamai; antruoju atveju, atvirkščiai, žmogaus prigimtis yra imama sąryšyje su žmogiškaisiais individais, kitaip tariant, yra imama lygstamai, arba asmeniniu būdu; iš čion pareina lotyniškasis atatinkamos supozicijos pavadinimas: *suppositio relative sive personalis.*

Lygstamoji bendrinė supozicija gali būti visuotina (suppositio universalis) ir dalinė (suppositio particularis). Visuotinoji supozicija esti savo ruožtu skirstomoji (suppositio distributiva) ir telkiamoji (suppositio collectiva),

tuo tarpu kai dalinė supozicija esti nustatyta (suppositio disiunctiva) ir nenustatyta (suppositio disiuncta). *Skirstomoji supozicija yra termino vartojimas atstojamuoju ženklu visiems imamiems skyrium dalykams, įeinantiems į sąvokos tįsą.* Pavyzdžiui, yra sakoma, kad visi žmonės yra mirtingi. Čia mirtingumas tarsi yra skirstomas kiekvienam žmogiškajam individui. *Telkiamoji supozicija yra termino vartojimas atstojamuoju ženklu atskirų dalykų visumai kaipo tokiai.* Pavyzdžiui, yra sakoma, kad visi žmonės sudaro vieną žmoniją. Čia terminas „visi žmonės" yra jau imamas ne skirstomai, bet telkiamai.

Skirstomoji supozicija yra dar pilnutinė ir nepilnutinė (suppositio completa et incompleta). *Jei žodis atstoja visus atskirus individus, sąvokos apimamus, turime skirstomąją pilnutinę supoziciją.* Pavyzdžiui, sakydami, kad visi gyvuliai yra juslingos esybės, imame gyvulius kiekvieną skyrium ir visus sykiu be jokios išimties. Jei, iš kitos pusės, sakoma, kad botanikos albume yra sudaryti visų augmenų atvaizdai, tai čia yra imami visos augmenų rūšys, bet ne visi atskiri augmens, kurie sudaro visą augmeniją; čia supozicija yra skirstomoji nepilnutinė. Jei, be to, sakome, kad visi žemės augmens sudaro žemės florą, arba augmeniją, tai jau vartojame augmenų terminą su telkiamąja supozicija, kuri nėra skirstoma į pilnutinę ir nepilnutinę, nes ji visados apima visus atskirus dalykus, sudarančius sutelktinę sąvoką. Tokiu būdu pasirodo, kad skirstomoji pilnutinė supozicija ir telkiamoji supozicija abi apima visus dalykus, įeinančius į sąvokos tįsą, nors kiekviena iš jų tai daro įvairia prasme.

Nustatytoji ir nenustatytoji supozicija turi jau reikalo su dalimi dalykų, įeinančių į sąvokos tįsą; vadinasi, terminas čia tevartojamas atstojamuoju ženklu tik vienai kuriai sąvokos tįsos daliai. Pavyzdžiui, posakiai „tūlas" arba „dažnas žmogus" vartojami su daline supozicija.— *Jei gali būti nustatyti dalykai, kurie sudaro sąvokos tįsos dalį ir kuriems atstojamuoju ženklu vartojamas terminas, turime nustatytąją dalinę supoziciją.* Pavyzdžiui, sakydami, kad kai kurie filosofai buvo laimingi, galima būtų tyrinėjimu maždaug nustatyti, kurie filosofai iš tikro buvo laimingi. Jei net šito tyrinėdami negalėtume tiksliai susekti, tai vis dėlto dalykas buvo faktinai nustatytas pačioje tikrovėje. *Jei dalykai, sudarą sąvokos tįsos dalį, negali būti faktinai nustatyti, nes ir tikrovėje jie nėra nustatyti, turime nenustatytąją dalinę supoziciją.* Pavyzdžiui,

sakome, kad kiekvienam darbui yra reikalingi kokie nors įrankiai. Čia faktinai negali būti nustatyta reikiamų įrankių dalis, ir todėl pati supozicija čia yra nenustatytoji.

Pagrindinė taisyklė, kuri galėjo jau paaiškėti sąryšyje su supozicijos rūšių nusakymu, yra šitokia: *teisingame protavime pagrindinis supozicijos pobūdis negali keistis.* Todėl, pavyzdžiui, bus neteisingas šitoks protavimas, kaipo slepiąs savyje supozicijos pakeitimą: didžioji prielaida „loginės kategorijos buvo Aristotelio sudarytos"; mažoji prielaida: „kiekybė yra loginė kategorija"; išvada: „tat kiekybė buvo Aristotelio sudaryta". Mažojoje prielaidoje „kiekybė" yra imama su logine supozicija, nes čia kiekybės žodis atstoja mūsų sąvoką, kaipo loginę lytį; tuo tarpu išdavoje „kiekybė" yra imama su realine supozicija, kadangi šiuo atveju ji turi atstoti mūsų tikrovės apraišką. Tokiu būdu yra įvykęs pagrindinio supozicijos pobūdžio pakeitimas einant nuo prielaidų prie išvados, ir todėl pats protavimas išėjo neteisingas. Užtat pasirodo, kad protaujant perėjimas nuo visuotinosios supozicijos prie dalinės yra visai teisėtas ir todėl dažnai praktikuojamas kaip tik todėl, kad visuotinosios supozicijos tikrumas laiduoja jau savimi dalinės supozicijos tikrumą.

Kita taisyklė, kuri turi didelės reikšmės supozicijai suprasti, skelbia, kad *pamatas (subiectum) atstoja dalyką taip, kaip to reikalauja tarinys (praedicatum).* Kitaip tariant, supozicijos pobūdis pareina sakinyje nuo tarinio reikalavimų. Tai reiškia, kad tarinio prasmė, būdama taikoma pamatui, duoda mums taip pat suprasti, su kokia supozicija privalo būti imamas šis pastarasis. Todėl pamatai, išreiškiami tuo pačiu terminu ištisoje sakinių eilėje, gali būti imami su įvairia supozicija pagal tai, kokios prasmės turės jungiami su jais į vieną sakinį tariniai. Žemiau surašomieji J. Maritaino pavyzdžiai gali tai iliustruoti kiek vaizdžiau: „apaštalai buvo žmonės" — skirstomoji visuotina supozicija, „apaštalai sudarė dvylikos žmonių grupę" — telkiamoji supozicija, „apaštalai buvo reikalingi pasauliui evangelizuoti" — nenustatytoji dalinė supozicija, „apaštalų būta Taboro kalne" — nustatytoji dalinė supozicija.

Logikos kursuose surašoma dargi visa eilė taisyklių, kurios nustato, kokiomis supozicijos savybėmis pasižymi sakinyje įvairiais atvejais pamatas ir tarinys; bet kadangi tokios taisyklės turi daugiau reikšmės sprendimo bei

protavimo teorijai negu terminologijos reikalui, tai šiuo atveju ir galima bus pasitenkinti tuo, kas jau yra pasakyta apie supozicijos dalykus.

3. *Termino išskėtimas ir jo prasmės perkėlimas (ampliatio et alienatio)*

Kaip jau sakyta anksčiau, supozicija yra termino vartojimas vietoje dalyko, kuriam jis tarnauja atstojamuoju ženklu. Tuo tarpu supozicijos reikšmė gali keistis pagal tai, kiek dalykų ji apima. Jei pereinama nuo siauresnės supozicijos prie platesnės, turime termino išskėtimą. Palyginant, pavyzdžiui, du sakiniu: „žmogus yra netobulas" ir „žmogus yra juslinga būtybė", galima pastebėti, kad pirmasis sakinys yra taikomas visiems faktinai gyvenusiems ir gyvenantiems žmonėms, tuo tarpu kai antrasis sakinys apima ne tik šitiedvi žmonių kategorijas, bet ir visus galimus ateityje žmones. Taigi *termino išskėtimas (ampliatio) yra perėjimas nuo mažesnės jo supozicijos prie didesnės.*

Šalia termino išskėtimo, reik skirti termino prasmės perkėlimas (alienatio). *Termino prasmės perkėlimas yra perėjimas nuo tiesioginės, arba nuosavios, prie netiesioginės, arba svetimos, jo prasmės.* Jei, pavyzdžiui, sakoma: „žmogus yra iškaltas iš akmens", tai čia žmogaus terminas vartojamas ne tiesiogine, arba nuosavia, prasme, bet žmogaus atvaizdo prasme, kuri yra žmogaus sąvokai netiesioginė, arba svetima. Šiame pavyzdyje yra perkeliama pamato prasmė pagal tai, ką pareiškia tarinys. Užtat posakyje „šitas žmogus yra lapė" tarinio prasmė perkeliama jau pagal tai, ką pareiškia pamatas; būtent lapės žodis vartojamas čia jau perkelta, netiesiogine arba net svetima prasme.

4. *Termino susiaurinimas ir jo reikšmės suglaudimas (restrictio et diminutio)*

Termino susiaurinimas (restrictio) yra apraiška, priešinga termino išskėtimui. Tad *termino susiaurinimas yra perėjimas nuo didesnės supozicijos prie mažesnės.* Termino susiaurinimas gali būti aiškiai išreikštas, t. y. žodinis, ir palaikomas galvoje, t. y. mintinas. Jei, pavyzdžiui, turime du sakiniu: „visi žmonės yra melagiai" ir „visi šio krašto žmonės yra melagiai", tai termino „visi žmonės"

susiaurinimas yra aiškiai išreikštas žodžiais „šio krašto". Bet jei turėsime du šitokiu sakiniu: „visi žmonės yra mirštą" ir „visi žmonės tai žino", tai antrajame sakinyje terminas „visi žmonės" yra pavartotas vis dėlto su siauresne supozicija negu pirmajame. Pasakymas „visi žmonės tai žino", arba net trumpiau, „visi tai žino", iš tikrųjų turi siauresnės reikšmės, negu visuotinas terminas „visi" leidžia spręsti. Pasakymas „visi tai žino", tiksliai tariant, reiškia „labai daug žmonių tai žino". Taigi šiuo atveju turime mintiną termino susiaurinimą.

Šalia termino susiaurinimo reik skirti termino reikšmės suglaudimas (diminutio). *Termino reikšmės suglaudimas yra perėjimas nuo aiškiai išreikštos pilnos jo reikšmės prie dalies šios pastarosios.* Pavyzdžiui, sakinyje „kiekvienas žmogus yra tiesus, kiek jis nemeluoja jokia prasme" aiškiai išreikštas pilnas terminas „kiekvienas žmogus" suglaudžiamas prie tos jo dalies, kurią sudaro tiesūs žmonės.

5. *Pavardžiavimas (appellatio)*

Pagaliau reik dar šis tas pasakyti apie pavardžiavimą (appellatio). *Pavardžiavimas yra savotiškas vieno termino prasmės pritaikymas kitam terminui.* Terminas, kuriam kitas terminas yra pritaikomas, vadinamas pavardžiuojamu (appellatus). Ogi terminas, kuris yra pritaikomas pirmajam, yra vadinamas pavardžiuojančiu (appellans). Plačiąja prasme kiekviename sakinyje pamatas yra pavardžiuojamas, tarinys — pavardžiuojąs terminas. Tačiau tikra prasme pavardžiavimas gaunamas vien tada, kai tarinys yra taikomas pamatui savotišku būdu, arba modifikuota prasme. Jei, pavyzdžiui, pasakysime „Vytautas buvo valstybės vyras", tai čia dar pavardžiavimo negausime tikra to žodžio prasme. Čia pamatui „Vytautas" tetaikomas tarinys „valstybės vyras", kuris vien priskiria Vytautą prie tam tikros kategorijos žmonių, arba, tiksliau tariant, veikėjų. Bet, jei pasakysime, „Vytautas buvo didelis valstybės vyras", tai čia terminas „didelis" taikomas pamatui „Vytautas" savotiška prasme, būtent didelis kaipo valstybės vyras, arba valstybiškumo atžvilgiu. Tik valstybiškumo matu yra imama šiuo atveju Vytauto didybė. Kitu atžvilgiu galima juk būtų pasakyti, kad „Vytautas buvo mažas žmogus", pavyzdžiui, ūgio atžvilgiu. Pasakymas „Vytautas buvo mažas žmogus" turi taip pat savyje pa-

vardžiavimo atsitikimą. Tik pastaruoju atveju pavardžiavimas yra kitokios rūšies negu pirmuoju. Būtent šiuo atveju Vytautas yra pavardžiuojamas mažu materialine prasme, ir todėl pats pavardžiavimas yra vadinamas materialiniu.

Vis dėlto ne kiekvienas būdvardis, prijungtas prie tarinio, tuo pačiu sudaro pavardžiavimo atsitikimą. Jei, pavyzdžiui, kas pripuolamai konstatuotų, kad Aristotelis buvo turtingas filosofas, tai tokiame pasakyme pavardžiavimo iš tikrųjų dar nebūtų, nes *negalima* pasakyti, kad Aristotelis buvo turtingas kaipo filosofas. Materialinis turtingumas ir filosofijos dovana tiek yra skirtingos sąvokos, kad jiedvi negali modifikuoti prasmės viena antrai. Užtat jei pasakysime, kad „Aristotelis buvo turtinga prigimtis", tai jau gausime pavardžiavimo atsitikimą. Aristotelis čia jau pavardžiuojamas turtingu prigimties atžvilgiu: čia jau turtingumo sąvoka yra modifikuojama pagal prigimties esmę, ir tuo pačiu Aristoteliui tarsi yra suteikiama tam tikra pavardė. Štai kokiu būdu gali būti pateisintas net pats pavardžiavimo terminas.

Pavardžiavimo apraiška gali kartais tarnauti pamatu sofistiškam protavimui. Žinomas yra, pavyzdžiui, uždangos sofizmas, kuriuo operavo senovės sofistai. „Jūs, neabejotinai, matote šitą pridengtą žmogų?" — klausė sofistas. „Taip, aš jį matau",— buvo atsakymas. „Bet juk tai, kas yra pridengta, negali būti matoma?" — „Ne, negali būti matoma".— „Taigi jūs sau prieštaraujate, sakydami, kad jūs matote ir nematote šitą žmogų".— Sofizmui sumegzti čia patarnavo tasai pavardžiavimo atsitikimas, kuris buvo pirmajame paklausime: „matyti pridengtas žmogus" reiškia matyti jis tam tikru savotišku būdu, t. y. kaipo daiktas, pridengtas uždanga; ogi šitokis pripažinimas anaiptol dar nereiškia matyti tikra žmogaus išvaizda.

Kaip matome iš kelių svarbiausių terminų vartosenos ypatybių, terminų vartosena niekados negali būti griežtai *iš anksto nustatyta*. Ji gali turėti begales niuansų sąryšyje su tais kontekstais, į kuriuos terminai yra įglausti. Šito reikšmingo fakto ir reik visados rimtai paisyti, norint tinkamai suprasti tai, kas yra terminais pareikšta.

IV. BENDROSIOS TAISYKLĖS TERMINIJAI SUDARYTI

1. Senovės taisyklės

Iš to, kas buvo kalbėta iki šiol apie terminologijos teoriją, yra jau paaiškėję nemaža taisyklių terminijai gaminti. Šiame, ketvirtajame, skyriuje bus ne pro šalį, einant tiesioginiu būdu į lietuviškąjį filosofinės terminijos projektą, sugiausti krūvon bendrosios taisyklės terminijai sudaryti, iš dalies jas kartojant ir iš dalies jas naujai papildant.

Taisyklės terminijai gaminti gali liesti arba kalbos praeitį, arba dabartinius jos reikalus, arba net pageidaujamąją ateityje jos evoliuciją. Iš čion gauname tris taisyklių grupes, kurios ir pavadintos atitinkamai senovės, naujovės ir evoliucijos taisyklėmis.

Pagrindinė senovės taisyklė gali būti pavadinta *didžiausio panaudojimo taisyklė* ir suformuluota šitokiu būdu: *neprivalu nei gamintis naujas terminas, nei skolintis svetimas, jei yra galima visai patenkinamai pritaikyti patirtam mokslo reikalui paprastos žmonių kalbos žodis.* Kaip jau žinome, žmonių kalbos žodžių pritaikymas terminijos reikalui įvyksta mažiausia keturiomis priemonėmis: žmonių kalbos žodžio tikslumu, žodžio reikšmės praplėtimu, žodžio reikšmės susiaurinimu ir žodžio prasmės kilnojimu pagal analogiją. Iš tikrųjų žmonių kalbos žodžių pritaikymas mokslo reikalui yra pagrindinis šaltinis mokslinei terminijai ne tik todėl, kad šitas šaltinis yra turtingiausias, bet ir todėl, kad jis yra suprantamiausias. Todėl visai prigimta reikalauti, kad šitas šaltinis būtų kuo plačiausiai panaudotas. Jau paprastas tikslingumas šito reikalauja įtikrinamuoju būdu.

Tiesa, žmonių kalbos žodžio pritaikymas mokslo reikalui gali būti mažiau ar daugiau vykęs. Todėl nusakytoji didžiausio panaudojimo taisyklė tik tiek tegali galioti, kiek pritaikymas iš tikro yra geras. Jei pritaikymas yra mažai vykęs ir geresnis terminas gali būti gautas iš kitokio šaltinio, pavyzdžiui, naujadaro pagaminimu arba svetimo žodžio pasiskolinimu, didžiausio panaudojimo taisyklė tuo pačiu nustoja galiojusi.

Kita senovės taisyklė gali būti pavadinta *tradicinio įsigalėjimo taisyklė* ir suformuluota šitokiu būdu: *joks įsigyvenęs kalboje žodis neprivalo būti šalinamas iš apy-*

vartos be aiškiai pateisinamų priežasčių. Jokia kalba negali būti nei visiškai logiška, nei visiškai gryna. Todėl kiekvienoje kalboje yra visados apsčiai ir idiotizmų, ir barbarizmų. Jei šitokiems kalbos faktams pritariama ilgesnį laiką ir jei jie negali būti lengvai, be laužymo tvirtai įsigalėjusių taisyklių, pakeisti tinkamesniais žodžiais bei posakiais, tenka jie toleruoti vardan sutartinio kalbos pastovumo. Čia kaip tik argumentas už palaikymą *status quo* yra, iš vienos pusės, tai, kad kalba turi būti pastovi; o iš kitos pusės, tai, kad kalboje sutarimo faktas yra svarbesnis net už logiškumą, nes kalba yra iš nuožiūros nustatyta ženklų sistema.

2. *Naujovės taisyklės*

Senovės taisyklės nustato atsitikimus, kada žmonių kalbos žodžiai arba įsigalėję faktinai terminai turi būti palaikyti mokslo terminijoje. Naujovės taisyklės taikomos yra atsitikimams, kai yra sudaromi nauji arba skolinami svetimi terminai.

Iš naujovės taisyklių viena iš svarbiausių yra *tipingumo taisyklė*, kuri gali būti suformuluota šitokiu būdu: *kiekvienas naujadaras, imamas mokslo terminu, privalo būti sudarytas pagal tipingas atitinkamos sąvokų kategorijos ypatybes.* Šito reikalauja tasai analogijos dėsnis, kuris kalbos gyvenime vaidina, kaip žinome, labai svarbią rolę. Pavyzdžiui, tipingos savo prasme galūnės sugeba mums sugestionuoti sudarytų su jų pagalba žodžių prasmę, tuo tarpu kai netipingi savo sąranga naujadarai arba nieko mums nesako apie savo prasmę, arba net mus klaidina, jei jų galūnių tipingumas nesutaria su suteikiama jiems prasme. Kaip jau mums galėjo anksčiau paaiškėti, gramatikos terminas „veiksnys" ir ontologijos terminas „reiškinys" nepasižymi reikiamu tipingumu.

Kita iš naujovės taisyklių gali būti pavadinta *didžiausio naudingumo taisyklė* ir suformuluota šitokiu būdu: *iš dviejų naujadarų arba skolinių tas yra labiau priimtinas, katras leidžia padaryti daugiau išvestinių lyčių.* Pavyzdžiui, turime du žodžiu: *sudėtinis* ir *sudėtingas.* Ir vienas, ir antras pareiškia dalyką, susidedantį iš dalių, arba turintį savyje sudėties. Bet antrasis žodis, t. y. *sudėtingas*, leidžia sudaryti išvestines lytis „sudėtingumas" ir „sudėtingai", tuo tarpu kai pirmasis jų dviejų vietoje tegali turėti vieną ir dar sunkiai pavartojamą žodį „sudėtinai". Taigi aiškėja,

kad iš dviejų paminėtųjų žodžių antrasis pasižymi didesniu naudingumu ir todėl yra labiau priimtinas atitinkamo termino reikalui.

Trečia naujovės taisyklė yra *estetinė taisyklė*, kuri gali būti suformuluota analoginiu būdu su antrąja, būtent: *iš dviejų naujadarų arba skolinių tas yra labiau priimtinas, katras geriau patenkina estetinius kalbos reikalavimus.* Pavyzdžiui, jei tektų rinktis tarp „vaizduotės" ir „vaizduoklės", tarp „stovio" ir „būklės", tesivadovaujant vien estetiniu sumetimu, reikėtų jau pasirinkti *vaizduotė* ir *stovis*, nes mūsų estetinį jausmą drumsčia asociacija su baidykle ir šaudykle.

3. *Evoliucijos taisyklės*

Trečia terminijos taisyklių grupė liečia, kaip sakyta, terminijos evoliucijos reikalą. Šita evoliucija pareina labiausiai nuo dviejų kalbos apraiškų: kategorinio galūniavimo ir terminų prasmės bei reikšmės keitimo pagal jų vartosenos ypatybes. Atitinkamai gaunamos dvi taisyklės, iš kurių viena taikoma pirmajai, antra — antrajai apraiškai.

Kategorinio galūniavimo taisyklė gali būti suformuluota šitokiu būdu: *kategorinis galūniavimas, t. y. tipingų galūnių panaudojimas terminams gaminti pagal atitinkamas sąvokų kategorijas, turi būti palaikytas gyvas kalbos apyvartoje ir nuosekliai išvystytas iki savo teisėtų ribų.* Tai reiškia, kad turėdami žodį „veikti", mes galime visai teisėtai vartoti visą susidarančią aplink jį semantinę žodžių šeimą, būtent *veikimas, veikėjas, veiksnys, veikinys, veiksena, poveikis, atvaika* ir t. t.

Pagrindinė *terminų prasmės bei reikšmės keitimo taisyklė* gali būti suformuluota šitokiu būdu: *neišvengiamas terminų prasmės bei reikšmės keitimas tiek naujame pritaikyme, tiek ir atskirame kontekste privalo būti daromas pagal būdus, kurie gali būti pateisinti kalbos ir logikos mokslų dėsniais.* Kaip jau buvo sakyta savo vietoje, polisemija, arba žodžio sugebėjimas prisiimti įvairių prasmių ir kitėti savo reikšme pagal aplinkybes, yra nepašalinama kalbų apraiška. Svarbu tik, kad polisemijos faktas nepasidarytų arbitralios *nuožiūros* apraiška. Todėl visai yra savo vietoje reikalauti, kad polisemijos apraiškos būtų normuojamos, iš vienos pusės, pagal tuos kalbos dėsnius, kurie valdo žodžio reikšmės praplėtimą, žodžio reikšmės

susiaurinimą ir žodžio prasmės kilnojimą pagal analogiją, o iš antros pusės — pagal tuos logikos dėsnius, kurie valdo terminų vartoseną, ir kurie liečia, tarp kitko, supoziciją, termino išskėtimą ir jo prasmės perkėlimą, termino susiaurinimą ir jo reikšmės suglaudimą, pagaliau pavardžiavimą, nekalbant jau apie kitas mažiau reikšmingas apraiškas. Žodžiu tariant, terminų vartosena, kuri leidžia keisti tam tikrose ribose jų prasmę bei reikšmę, turi būti taisyklinga, arba paremta kalbos bei logikos dėsniais.

TERMINŲ KATEGORIJOS

Pratartis šiam skyriui

Po ilgesnės pertraukos autorius grįžta prie terminologinės savo studijos[8]. Šitas dalykas visados autoriaus buvo mėgiamas, o kaip nebaigtas darbas, jis juo labiau neduoda autoriui ramybės. Bet priėjus arčiau prie lietuviškųjų terminų klausimo, jis pasirodė sunkesnis, negu autorius iš pradžios buvo tikėjęsis. Einant sąmoningai prie mūsų filosofinės terminijos sudarymo, neišvengiama pirma išnagrinėti terminų kategorijos, t. y. įvairūs reiškimo būdai pagal įvairias reiškiamųjų dalykų kategorijas. Panašių sistemingų tyrinėjimų mūsų filologinėje literatūroje kaip ir nėra. Vieno kito bandyta sistematizuoti kai kurių priesagų prasmės; nagrinėta priepuoliais atskiros priesagos, bet nieks nėra dar bandęs aprėpti visumą. Tiesa, prieš keturiasdešimts metų su viršum *August Leskien* išspausdino labai vertingą aniems laikams veikalą, pavadinęs jį „Die Bildung der Nomina im Litauischen"[9] (Leipzig, 1891). Bet tai buvo kalbininko specialisto darbas, kuriame reiškimo būdai nagrinėjama pagal žodžių šaknis ir priesagas. Kaip kalbininkui, A. Leskienui labiau rūpėjo konstatuoti kalbos faktai, negu jie sistematizuoti pagal reiškiamųjų dalykų prasmę. Be to, paminėtasis veikalas mūsų laikams yra jau gerokai pasenęs ir toli gražu neatvaizduoja dabartinės mūsų kalbos.

Autoriui teko prieiti reiškimo būdų sistematizavimo klausimą iš logikos ir ontologijos pusės, kuri, tikrai sakant, svetima yra kalbininkams specialistams. Toks nusistatymas terminų kategorijų dalyke sudaro didelių sunkybių dėl kelių priežasčių. Visų pirma kyla klausimas, kaip skirstyti terminai atskiromis kategorijomis pagal reiškiamųjų dalykų ypatybes. Ontologinės kategorijos ne tik nustato labai plačias ribas, kuriose gali būti numatyta didelė, tiesiog neapribota daugybė terminologinių ka-

tegorijų, bet ir pačios gali būti įvairiai suprantamos ir interpretuojamos. Autorius pagrindu pasiėmė aristotelines ontologines kategorijas, bet jų ribose teko laisvai, savo nuožiūra formuoti terminologines kategorijas pagal reiškiamųjų dalykų rūšis. Jam nebuvo žinoma nė vieno pavyzdžio, kuris galėtų palengvinti šitą darbą, juo labiau kad kiekvienoje kalboje terminologinės kategorijos konkretinėse savo smulkmenose priklauso nuo jos ypatybių. Taigi autoriaus darbo sunkybės yra kilusios ypatingai dėl dviejų aplinkybių, pirma, dėl nebuvimo terminologinių kategorijų sistemos ir, antra, dėl stokos sistematizuotos medžiagos, liečiančios lietuvių kalbos reiškimo būdus.

Autorius todėl bandė, iš vienos pusės, sudaryti savą terminologinių kategorijų sąrangą (struktūrą), o iš antros pusės, stengėsi panaudoti svarbiausią medžiagą, kuri mažiau ar daugiau liečia lietuvių kalbos reiškimo būdus. Abu tuodu dalyku pasirodė labai sunkūs, ir autorius neturi įspūdžio, kad jam pasisekė visai gerai juodu įveikti. Ypač jis jaučiasi tinkamai neišnaudojęs mūsų kalbinių šaltinių, nes norint tai padaryti kaip reikiant, tektų virsti kalbininku ir pasisavinti atitinkamus darbo metodus ir būdus.

Prie mažiau ar daugiau panaudotų kalbinių šaltinių priklauso, be paminėto A. Leskieno veikalo, dar šie dalykai:

1. *Baronas J.* Rusų lietuvių žodynas.— Kaunas, 1932.— 2 leidimas.

2. *Bytautas Romas.* Šis tas iš lietuvių kalbos filosofijos.— Kaunas, 1908.

3. *Būga K.* Kalba ir senovė.— Kaunas, 1922.— I dalis.

4. Gimtoji Kalba.— Kaunas, 1933.— Nr. 1—10.

5. *Javnis K.* Gramatika litovskago jazyka: Litovskij original i ruskij perevod[10].— Petrograd, 1908—1916.

6. Mūsų Kalba: Priedas prie „Lietuvos Mokyklos".— 1925.— Nr. 1—8; 1926.— Nr. 1—12; 1927.— Nr. 1—7.

7. *Niedermann, Dr. Max. Senn, Dr. Alfred, Brender, Dr. Franz.* Wörterbuch der litauischen Schriftsprache: Litauisch — Deutsch. A — K.[11] — Heidelberg, 1932.

8. *Rygiškis Jonas.* Lietuvių kalbos gramatika: Etimologija.— Kaunas, 1922.— 2 leidimas.

9. *Salys A.* Kalbos tikslumas ir kitkas.— Kaunas, 1931.

10. *Sereiskis B.* Lietuviškai-rusiškas žodynas.— Kaunas, 1933.

11. *Šlapelis Dr. J.* Lietuvių ir rusų kalbų žodynas.— Vilnius, 1921.

12. *Būtėnas P.* Sudurtinžodžių sudėtindalės // Švietimo Darbas.— 1925.— Nr. 11; *Skardžius P.* Bendrinė kalba ir jos vartojimas // Švietimo Darbas.— 1927.— Nr. 4, 6, 9; 1928.— Nr. 2; Kai kurie žodyno dalykai // Švietimo Darbas.— 1928.— Nr. 7; Kalbos mažmenos // Švietimo Darbas.— 1926.— Nr. 4, 8; 1927.— Nr. 1, 11; Kalbos mažmožiai // Švietimo darbas.— 1929.— Nr. 3; *Jonikas P.* Priesaga -inis // Švietimo Darbas.— 1929.— Nr. 2.

13. *Vireliūnas A.* Įvardai, arba terminai, priimti Terminologijos Komisijos.— Kaunas, 1924.
14. *Vireliūnas A.* Mūsų kalbos ugdymas.— Kaunas, 1925.

Prie šios progos autorius nuoširdžiai dėkoja ponui B. Sereiskiui, kuris teikėsi prisiųsti jam 8 lankus iš spausdinamos, bet dar neišėjusios paskutinės jo žodyno dalies.

Kaip galima spręsti iš panaudotosios literatūros, jos toli gražu nepakanka terminologinių kategorijų sistematizacijos darbui atlikti. Todėl autoriui nekalbininkui reikėjo kalbininko pagalbos. Čia malonėjo autoriui padėti gerb. kolega dr. A. Salys. Jis sutiko rankraštį paskaityti ir savo patarimais prisidėjo prie darbo patobulinimo. Autoriui gerai suprantama, kad ne kalbininko darbą sunku kalbos dalykuose visiškai suderinti su lingvistikos mokslo reikalavimais. Todėl visai neišvengiama, kad jo darbas, kad ir specialisto skaitytas, šituo atžvilgiu nebus tobulas. Autorius pabrėžia tad, kad dr. A. Salys padėjo darbą tobulinti, bet, žinoma, negalėjo jo perdirbti iš naujo. Bet ir už suteiktą pagalbą autorius taria jam šioje vietoje savo nuoširdžią kolegišką padėką.

Šia proga autorius turi padaryti keletą įspėjamųjų paaiškinimų, kad galima būtų išvengti nereikalingų nesusipratimų su kritikais.

Visų pirma suprastinimo sumetimais autorius savotiškai vartoja galūnės terminą, stengdamasis jį priderinti elementarinės gramatikos reikalams. Kaip buvo jau savo laiku pažymėta (žr. šios knygos p. 33—34), galūnė autoriui reiškia tą žodžio dalį, kuri eina nuo šaknies iki jo galo. Tuo būdu galūnė susideda iš priesagos ir kaitmens. Priesaga (sufiksas) yra nekintamoji galūnės dalis; kaitmuo (fleksija) — kintamoji. Bet ir kaitmuo autoriaus suprantamas plačiau negu kalbininkų specialistų. Kaitmenimis laikomos tokios galūninės dalys, kaip *-as, -a, -ys, -is, -ė, -us, -uo, -ias, -ia, -ius,* nes šios dalys keičiasi linksniais ir skaičiais ir turi reikšmės ne tiek terminologinėms kategorijoms sudaryti, kiek žodžių santykiams reikšti sakinyje. Kalbininkai specialistai dažnai pažiūrėtų į šituos dalykus kiek kitaip.

Antra pastaba turi liesti priesaginių kategorijų traktavimą. Autoriaus minties eiga veda nuo tikrovės per sąvoką prie žodžio arba, kitaip tariant, nuo ontologinės per loginę prie terminologinės kategorijos. Todėl pagrindinis jo rūpestis yra susekti, kokiomis terminologinėmis ir visų pirma priesaginėmis kategorijomis reiškiasi onto-

loginės ir loginės kategorijos. Jei tad autorius kur teigia, kad kuri nors ontologinė ar loginė kategorija reiškiasi tam tikra priesaga, tai toks teigimas nėra išimamojo ar išskiriamojo pobūdžio; tai būtent nereiškia, kad tam tikra ontologinė ar loginė kategorija reiškiasi viena kuria priesaga arba kad tam tikra priesaga gali reikšti tik vieną kurią kategoriją. Nagrinėjant substancijų reiškimąsi, atskirų priesagų reikšmės retai kada visos paliečiamos. Tai daroma tik tada, kai priesagos reikšmė nėra sudėtinga ir liečia tiesioginiu būdu substancijos dalykus arba kai praktiniais sumetimais apsimoka kiek išeiti iš substancijos reiškimosi ribų, kad paskui, tyrinėjant prietapų (akcidentų) reiškimąsi, nebūtų reikalo grįžti prie priesagų, kurios labiausiai dera substancijoms reikštis.

Atskirų priesagų reikšmėms sugretinti duotos dvi sinoptinės lentelės, kurios parodo, kokiomis priesagomis reiškiasi substancija-subjektas ir substancija-objektas (žr. p. 101 ir p. 125). Iš jų galima matyti, kad viena ir ta pati ontologinė ar loginė kategorija reiškiasi įvairiai ir kad sykiu viena ir ta pati priesaga reiškia įvairias kategorijas.

Pagaliau keli žodžiai apie pavyzdžius. Duodamas pavyzdžių kiekvienai terminologinei kategorijai, autorius toli gražu nėra sunaudojęs visų charakteringesnių pavyzdžių. Kai kur, pavyzdžiui, bepriesagiams ir sudurtiniams įvardams autoriui buvo gana sunku parinkti bent po kelis reikšmingus pavyzdžius. Tiesa, tokiais atsitikimais paprastai buvo svarbu vien konstatuoti principinį tam tikros terminologinės kategorijos galimumą.

Tipiškesnių priesagų atsitikimais buvo svarbu ne tik konstatuoti terminologinių kategorijų galimumą, bet ir iškelti aikštėn svarbiausius įvardus. Tokiu atveju autorius davė ne tik žmonių žodžių, bet ir naujadarų, vykusiai sudarytų tipišku būdu. Čia tipiškumas buvo autoriui svarbiausias dalykas.

A. BUVIMO, SUVOKIMO IR REIŠKIMO BŪDŲ SANTYKIAVIMAS

Tikrovė, mintis ir kalba yra iš savo esmės trys skirtingi dalykai, kuriems tačiau yra skirta, šiaip ar taip, santykiuoti tarp savęs. Tikrovė specialia prasme yra tai, kas turi buitį, nepriklausomą nuo mūsų minties. Mintis yra

mūsų proto padaras, kilęs iš tikrovės pagrindo. Kalba yra psichofiziologinis žmogaus padaras, su kurio pagalba yra reiškiama skiemenuotu būdu mintis. Turime čia tris sritis: ontologinę, kur viešpatauja tikrovės dėsniai, loginę, palenktą proto dėsniams, ir gramatinę, kurią valdo žodžio dėsniai. *Ontologiniai tikrovės, loginiai proto ir gramatiniai žodžio dėsniai yra iš savo prigimties visai skirtingi dalykai,* ir negali būti jokios rimtos kalbos apie jų sutapimą vienų su kitais arba net apie jų atitikimą tarp savęs.

Jei ontologiniai, loginiai ir gramatiniai dėsniai, kaip priklausą įvairioms sritims, yra visai skirtingi savo prigimtimi, tai anaiptol nereiškia, kad tikrovė, mintis ir kalba neturi nieko bendro tarp savęs ir neturi atitikti tam tikra prasme viena kitą. Ir iš tikro, ko verta mintis, neatitinkanti tikrovės, arba ko verta kalba, neatitinkanti minties ir tuo pačiu — tikrovės? — Juk mintis iš savo prigimties yra pašaukta atitikti tikrovę, o kalba — mintį, ir jei vienoje ar antroje nėra reikalaujamo atitikimo, negalima kalbėti apie tikrą mintį, apie reikšmingą kalbą.

Tas faktas, kad, iš vienos pusės, tikrovės, minties ir kalbos dėsniai yra visai skirtingi savo prigimtimi, kaip valdą įvairias sritis, ir kad, iš antros pusės, *tikrovė, mintis ir kalba iš savo prigimties yra pašauktos tam tikroje tvarkoje atitikti viena kitą,* davė progos daug kam iš filosofų ir mokslininkų tikrovės, minties ir kalbos atitikimą tarp savęs arba nelygstamai teigti, arba nelygstamai neigti. Abiem atvejais buvo gaunamas vienašališkas nusistatymas, einąs iš nesugebėjimo įžvelgti abidvi dalyko puses ir duoti sintetinį klausimo išsprendimą. Mes nemanome, kad ontologiniai, loginiai ir gramatiniai dėsniai atitinka vieni kitus, bet mes griežtai teigiame, kad žodis iš savo prigimties yra pašauktas bent tam tikrame laipsnyje atitikti mintį ir kad mintis yra pašaukta bent tam tikrame laipsnyje atitikti tikrovę, o jei toks yra jų pašaukimas, tai jie ir turi turėti tam tikrų priemonių savo pašaukimui išteisėti.

Plačiai suprantamos gramatikos mokslas turi savo uždaviniu susekti ne tik grynai formalinius kalbos dėsnius, bet taip pat ir tinkamą minties reiškimą kalbos priemonėmis. Panašiai logikos mokslas turi savo uždaviniu ištirti mąstymo vyksmą, kuris ne tik neprieštarauja pats sau, bet — ir tikrovei. Kas gi atsitiktų, jei imtume teigti, kad ne tik ontologiniai, loginiai ir gramatiniai dėsniai

neatitinka vieni kitų, bet ir apskritai tarp tikrovės, minties ir kalbos negali būti jokia prasme jokio atitikimo? — Tokiu atveju turėtume, norėdami būti nuoseklūs, neigti gramatikos ir logikos mokslų prasmę, o galutinėje sąskaitoje — ir prasmę bet kurio kito mokslo. Iš to jau matyti, kad *tarpusavis tikrovės, minties ir kalbos atitikimas turi būti imamas ne tik kaip labai reikšmingas faktas, bet ir kaip kardinalinis uždavinys žmogaus dvasios darbui.*

Šiuo atveju mums nerūpi tyrinėti kalbamo atitikimo klausimas visoje jo platumoje. Mums svarbu į jį atsižvelgti tik tiek, kiek to reikalauja terminologijos dalykas toje savo dalyje, kurioje tyrinėjama terminų kategorijos pagal reiškimo būdus. Terminologija nagrinėja minties faktus, kiek šie yra imami ir klasifikuojami santykyje su kalba, t. y. ryšium su tomis reiškimo priemonėmis, kurios juos atitinka. Iš vienos pusės, pagal buvimo būdus, arba būsenas, susidaro suvokimo būdai, arba minties kategorijos; o iš antros pusės, pagal suvokimo būdus formuojasi reiškimo būdai, arba terminų kategorijos. *Terminų kategorija mums yra ne kas kita, kaip terminų grupė, tipiška savo lytimi, dažniausiai — savo priesaga ir atitinkanti turinčių tam tikrą bendrumą sąvokų grupę.* Šitą grupę prancūzų kalba vadina *catégorie suffixale*[12]. Priesagų skirtumai atitinka paprastai minties skirtumus; iš čia gaunama tai, kad *priesaginės kategorijos atitinka tam tikrame laipsnyje ir minties kategorijas.*

Lietuvių kalboje priesaginės kategorijos tiek yra ryškios ir taip taisyklingai yra vartojamos minties kategorijoms reikšti, kad galima net, kaip buvo anksčiau sakyta (žr. šios knygos p. 36—37), kalbėti apie kategorinį galūniavimą, šalia linksniavimo ir asmenavimo. Susekti pagrindinius dėsnius mūsų kategoriniam galūniavimui, kiek tai yra galima dabartinėse mūsų mokslo ir autoriaus išgalių aplinkybėse, ir yra artimesnis šio skyriaus uždavinys.

Terminologija tyrinėja minties lytis, kurios atitinka tikrovės dalykus ir kurios atitinkamai norima išreikšti žodiniais ženklais. Terminologija tad, siekdama tikslaus tikrovės, minties ir kalbos atitikimo tarp savęs, turi išlaikyti nuoseklią liniją, einančią iš tikrovės per mintį prie žodžio. Mintis čia vaidina centrinę rolę: ji, iš vienos pusės, pagauna tikrovę, o iš antros pusės, atitinkamą prasmę suteikia žodiniams ženklams. Žmogaus protas, atsikreipdamas į tikrovę, stengiasi ją pagauti buvimo

atžvilgiu; ogi atsikreipdamas į žodį, jis suteikia jam reiškimo galią, kurios žodis neturi iš vienos tik fizinės savo prigimties. Pirmuoju atveju gaunami suvokimo būdai, antruoju — reiškimo būdai.

Atsiskleisdamas išviršinei tikrovei, mūsų protas visų pirma pagauna ją bendru esybės atžvilgiu ir tik paskui sugeba įžvelgti joje įvairias jos savybes. *Šitie suvokimo aktai, kuriais esybė yra pagaunama savo savybėse, ir yra ne kas kita, kaip suvokimo būdai.* Pačios *savybės, kuriomis esybė apsireiškia mūsų protui, yra buvimo būdai,* kurie realiai yra ankstybesni už suvokimo būdus, nes šie seka buvimo būdus panašiai, kaip protas seka patį daiktą. „Modi essendi seu proprietates rerum seu entium praecedunt modum intelligendi, sicut causa effectum",— sako Siger de Courtrai savo „Summa modorum significandi"* (93 p.). Vadinasi, *esybės savybė yra tasai realus pagrindas, ant kurio tegali įvykti realus suvokimo būdas.*

Iš kitos pusės, tas pats buvimo būdas eina realiu pagrindu reiškimo būdui, nors ir kitaip kaip pirma, būtent tarpininkaujant suvokimo būdui. *Reiškimo būdas yra ne kas kita, kaip proto suteikta žodžiui galia reikšti tam tikrą jo suvoktą daikto savybę.* „Modus... significandi...,— sako tas pats autorius,— est ratio quaedam concessa voci ab intellectu secundum quod talis vox talem modum essendi significat" (ten pat.—P. 94). Taigi *reiškimo būdai seka buvimo būdus tarpininkaujant suvokimo būdams.*

Esant tokiam santykiavimui tarp buvimo, suvokimo ir reiškimo būdų, yra visai prigimta terminų kategorijų susekime išeiti iš ontologinio tikrovės pagrindo, nes terminai turi reikšti ne tik minties kategorijas, bet ir buvimo kategorijas. Kokios tad yra pagrindinės ontologinės kategorijos, kurios paskui, šiaip ar taip, turi būti pareiškiamos loginėje ir gramatinėje srityje? — Vadovaujantis realiu sveiko proto sprendimu, galima susekti, kad pagrindinės ontologinės kategorijos, kurios čia mums visų pirma turi rūpėti, yra substancija ir prietapas (accidens). Substancija yra savibūvė esybė, t.y. tai, kas turi buitį savyje, tuo tarpu kad prietapas yra tai, kas turi buitį kame kitame, būtent substancijoje. Kitaip tariant, prietapas yra nesavibūvė esybė. Po esybės suvokimo šis skirtumas tarp substancijos ir prietapo yra vienas iš svarbiausių onto-

*Wallerand G. Les Oeuvres de Siger de Courtrai[13].— Louvain, 1913.— T.8. Edition: Les Philosophes Belges.

loginių konstatavimų, ir dargi toks, kad jis neišvengiamai atsiliepia loginėje ir gramatinėje srityje.

Substancija iš savo prigimties yra veikimo pradas ir, kaipo tokia, jinai yra visų savo prietapų pagrindas, arba pamatas. Prietapai, kaipo kylą iš jos, ją mums apreiškia, kitaip tariant, jie yra savibūvės esybės apraiškos. Taigi turinti savyje buitį esybė apsireiškia mums savo prietapais, t.y. neturinčiomis savyje buities esybėmis. Sakant, kad substancija reiškiasi mums savo prietapais, yra iš tikrųjų pasakoma, kad *mes patiriame*, arba *pažįstame*, substanciją per prietapus. Substancija yra bendra pozityvinė esybės potencija, arba galybė, pajėga; tuo tarpu kad prietapas yra esybės aktas, arba veiksmas, kitaip tariant, aktualus esybės pasireiškimas.

Substancijos ir *prietapo santykiavimas* yra kardinalinis ontologinei tikrovės sričiai; bet sykiu jis yra realus pagrindas loginei pažinimo sričiai, nes *pirmykšte savo prasme* sprendimas yra ne kas kita, kaip substancijos ir prietapo santykiavimo konstatavimas. Tiesa, egzistencialinis, arba esamasis, sprendimas tėra vien plikas substancijos buvimo konstatavimas; bet ir čia šitas konstatavimas tegaliųas vien todėl, kad substancija mums reiškiasi savo prietapais. Tad faktiškai, konstatuodami substancijos buvimą, konstatuojame jos apsireiškimą prietapais, t.y. organiškajame santykiavime su jaisiais. Jei ontologinėje srityje, sakysime, žmogus pirma yra ir paskui tik apsireiškia, tai pažinimo srityje žmogus todėl mums yra, kad pirma jis mums apsireiškia būtent savo prietapais.

Kvalifikacijos sprendimuose substancijos su prietapais santykiavimo pagrindas yra dar ryškesnis. Jei sprendimas „substancija yra" mums visų pirma reiškia „substancija mums pasireiškia", tai sprendimai apie tai, *kokia* yra pasireiškianti mums substancija, jau mums tiesioginiu būdu sako, *kaip* ji mums pasireiškia, būtent kokiais prietapais. Teisingai tad sakoma, kad realioji tikrovės substancija yra pagrindinis, arba pirmykštis savo kilme, sprendimo objektas. Šita prasme net pačiuose terminuose „substancija" ir „subjektas" yra tam tikros analogijos. Jei „substantia", lotyniškai tariant, yra *ens substans*, t.y. esybė, stovinti po kuo kitu, tai „subjectum" yra *id, quod subjicitur intellectui*,— tai, kas yra palenkiama protui. Tai, kas yra pametama (subjicitur) po kuo kitu, yra, lietuviškai tariant, pamatas. Ir štai pagrindinis sprendimo pamatas yra realioji individualinė substancija, pasireiš-

kianti savo prietapais ir tuo pačiu duodanti mums galimybę apie ją taryti, arba tariniuoti (praedicare), šiuos prietapus.

Kaip matome, spręsmo pamatas ir tarinys pirmykšte savo kilme, arba galutinėje savo sąskaitoje, atitinka tikrovės substanciją ir prietapą. Čia tekonstatuojamas vien bendriausias atitikimas tarp buvimo būdų ir suvokimo būdų. Šis ontologinės ir loginės srities atitikimas negali būti pavadintas adekvatus tikra šito žodžio prasme. Iš vienos pusės, mąstymas neįstengia niekados išsemti viso tikrovės turtingumo; jis nesugeba suimti į save viso realaus jos turinio, bet tesuteikia mums vien tą tikrovės supratimą, kurį duoda atskiri jos pjūviai. Bet iš antros pusės, mąstymas mums duoda net daugiau, kaip kad yra tikrovėje. Dažniausiai tai yra toks sąvokų jungimas, kuris neatitinka tikrovės tvarkos, kaip jai priešingas. Tačiau ne visa tai, ko yra mūsų mąstyme daugiau kaip tikrovėje, eina iš klaidos. Mūsų sąvokos, sudarytos pasiremiant tikrovės pagrindu, bet paskui nuo jo atitrauktos ir apibendrintos, logikos srityje gali būti derinamos laisviau, negu tai yra su substancijos ir prietapo santykiavimu tikrovėje, ir vis dėlto tai dar nereiškia, kad loginė tvarka visais tokiais atvejais prieštarauja ontologinei. Pavyzdžiui, ontologinėje tvarkoje substancija yra pirmesnė už prietapą, kaip kad pagrindas yra pirmesnis už einančią iš jos apraišką, bet ne atvirkščiai; tuo tarpu pažinimo tvarkoje apraiška yra pirmesnė už savo pagrindą. Toks skirtumas galimas todėl, kad iš savo prigimties ontologiniai ir gnoseologiniai dėsniai yra skirtingi.

Didesnė loginės tvarkos laisvė pasireiškia ir tada, kai pamatu yra imamas prietapas, nors pirmykšte savo prasme vienintelis tikras pamatas yra substancija. Atitraukimo ir apibendrinimo veiksmais žmogaus mintis randasi tam tikra prasme atpalaiduota nuo tikrovės sąvaržų, ir tai dar nereiškia vis dėlto šitos minties netikrumo; tai tik leidžia laisviau spekuliuoti minties pradais bendro samprotavimo plotmėje, t.y. nesivaržant tomis ribomis, kurias stato konkretiniai atsitikimai. Štai kodėl spręsmo pamatu gali eiti ne tik substancija, bet ir prietapas, ir dar dėl to nėra reikalo paneigti tikrumą spręsmų, turinčių pamatu prietapus.

Einant nuo loginės prie gramatinės srities, reik vėl konstatuoti, kad kalba duoda ir mažiau, ir daugiau negu mintis; čia atitikimas tarp žodžio ir minties yra dar mažiau griežtas kaip kad tarp minties ir tikrovės; juo mažiau

tobulas yra tad atitikimas tarp žodžio ir tikrovės. Vis dėlto skirtumas, kurio yra tikrovėje tarp substancijos ir prietapo ir kuris randa savo atspindį spręsme pamato ir tarinio skirtume, šiaip ar taip, turi išeiti ir iš tikro išeina aikštėn gramatinėje srityje.

Jei ontologija konstatuoja daiktuose dvi pagrindines būsenas: substanciją ir prietapą, iš kurių pirmoji reiškia tai, kas yra labiau pastovu, o antrasis — tai, kas labiau kinta, vyksta, tampa, tai spekuliatyvinė gramatika per savo senovinius atstovus konstatuoja, kad atitinkamai „vardas" (nomen) ir „įvardis" (pronomen) yra pašaukti reikšti tai, kas yra daiktuose pastovu ir trunkama, tuo tar pu kad „žodis" (verbum) ir „dalyvis" (participium) yra ski riami reikšti tai, kas daiktuose yra kintama, tampama Ir čia reik iš pat pradžios pažymėti, kad pirmykšte savo prasme „vardas", ir ypatingai daiktavardis (substantivum) yra pašauktas reikšti substanciją ir kad etimologinė gi minystė žodžių *substantia* ir *substantivum* nėra atsitiktinis gramatinei nomenklatūrai. Senovinių spekuliatyvinės gramatikos atstovų supratimu, daiktavardis reiškia subs tanciją su atitinkamu jos savybės pažymėjimu — *nomen significat substantiam cum qualitate* (plg. *Duns Scotus.* Gramatica speculativa[14].— 1902.— P. 28—29).

Tokia yra pirmykštė „vardo" prasmė. Bet tolimesnėje evoliucijoje „vardas" atitolo nuo pirmutinio savo pasky rimo ir ėmė reikšti ne tik substanciją, bet ir prietapą, tiesa, substancijos būdu (per modum substantiae). Tam tikra prasme prietapas dalyvauja substancijos prigimtyje ir todėl skolinasi iš jos atsitiktinį savo pastovumą. Dėl šitų substancialinių savo šaknų prietapas įgauna galią reikštis „vardu". Tokiu būdu reiškimosi vyksme substancija ir prietapas randasi labai glaudžiai susiję tarp savęs: substancija reiškiasi per prietapus, ir todėl priežastingai yra pareiškiama ryšium su prietapais, ją apreiškiančiais; o iš kitos pusės, prietapai remiasi substancialiniu savo pagrindu ir jo pastovumo vardan yra reiškiami „vardais", t.y. substancijos būdu. Substancija pažymima atitinkama jos savybe, pasireiškiančia prietapu: štai kokią prasmę turi žodžiai „cum qualitate" posakyje „nomen significat substantiam cum qualitate". Sykiu prietapas imamas pastovumo atžvilgiu, pažymimas substancijos būdu, nes kaip buvo senovėje sakyta, „quidquid permanet, per modum substantiae permanet"[15].

Užtat veiksmažodis ir dalyvis yra pašaukti reikšti

kintamą vyksmą daiktuose, būtent judėjimą, veiksmą, kęsmą ir kitus tapimo vyksmus. „Nomen significat rem suam per modum substantiae seu entis, et verbum per modum significandi fieri seu esse[16]",— sako *Siger de Courtrai* (op. cit.— P. 108). Tą patį skirtumą tarp „žodžio" (verbum) ir „vardo" (nomen) *Duns Scotus* išreiškia šiais žodžiais: „proprietas *fluxus* et *sucessionis*... opponitur propietati entis, quae est proprietas habitus et permanentis[17]" (op. cit.— P. 85).

Apie veiksmažodžio ir dalyvio skirtumą buvo seniau sakyta, kad veiksmažodis (verbum) atskiria veiksmą nuo subjekto, kuris jį padaro, ima, taip sakant, veiksmą su distancija (cum distantia) nuo subjekto, tuo tarpu kad dalyvis (participium) reiškia veiksmą, sujungtą su subjektu (*sine distantia*). „Est igitur *participium medium inter* nomen et verbum[18]",— sako *Siger de Courtrai* (op. cit.— P. 122). Dalyvis vienas savo savybes gauna iš „vardų", kitas — iš veiksmažodžio, štai kokia prasme jis yra dalyvis abiejų pusių. Iš čia yra kilęs ir jo istorinis vardas „participium".

Prie šios progos bus ne pro šalį pažymėjus, kad kaip tik kyla reikalas įvardyti veiksmą, tenka šis veiksmas imti prietapo prasme ir reikšti substancijos būdu. Pavyzdžiui, žodis „vykdyti" reiškia veiksmą, bet jei panorėsime šitą veiksmą *įvardyti*, arba suteikti jam *įvardą*, turėsime kalbėti apie „vykdymą", kuris yra jau daiktavardis, reiškiąs veiksmą substancijos būdu.

Terminologijos reikalui daugiau turi reikšmės daiktavardžio ir būdvardžio skirtumas. Daiktavardis reiškia savibūvę esybę tiek realine, tiek abstraktine prasme: būtent substancija yra realiai savibūvė esybė, tuo tarpu kad prietapas gali būti imamas substancijos būdu tik abstraktine prasme. Šitas daiktavardžio supratimas buvo šitaip *Siger de Courtrai* išreiškiamas: „Substantivum autem est modus significandi accidentalis nominis, designans circa rem modum per se entis et *abstracti sive sit* proprie ens per se sicut substantiae, sive sit entia per se distincta ab illo in quo sunt, et ut sic significata, ut in accidentibus abstractis[19]" (*Wallerand.* Op. cit.— P. 98). *Duns Scotus*, kalbėdamas apie daiktavardį, tą patį dalyką išreiškė posakiu „*modus significandi per modum per se stantis*[20]" (*Duns Scotus.* Op. cit.— P. 32).

Jei daiktavardžiui yra prigimta reikšti realus ar tik abstraktinis savibūdiškumas, tai būdvardis yra pašauktas

reikšti imbuviškumą, t.y. visa tai, kas realinei ar abstraktinei esybei pritampa iš šalies, kas jai yra imbuvys, joje, kaip sakant, įsigyvena. Štai kodėl *Siger de Courtrai* sakė, kad „adiectivum est modus significandi accidentalis nominis designans circa rem modum essendi adjacentis[21]" (*Wallerand.* Op. cit.— P. 97), o *Duns Scotus* tą pat išreiškė žodžiais: „nomen ergo *adiectivum* significat *per modum inhaerentis alteri secundum esse*[22]" (*Duns Scotus.* Op. cit.— P 33).

Iš to, kas pasakyta apie daiktavardį ir būdvardį, galima padaryti išvadą, kad daiktavardis įvardija substancijas ir imamus substancijos būdu prietapus, tuo tarpu kad būdvardis apibūdina substancijas ir šiaip imamus prietapus. Dabar jau galima sudaryti tolimesnis planas terminų kategorijoms tyrinėti: mums svarbu bus susekti iš pradžios, kaip įvardijamos substancijos kaip realiai savibūvės esybės; paskui, kaip įvardijami prietapai kaip abstrakčiai savibūvės esybės; toliau, kaip apibūdinama ir substancijos, ir prietapai, ir pagaliau, kaip įvardijami įvairūs tapsmai: veiksmas, vyksmas, nusistatymas ir t.t.

B. SUBSTANCIJOS ĮVARDYMAS

1. Nepriklausomasis ir priklausomasis substancijos įvardymas

Kaip įvardijamos substancijos? — Atsakant į šitą klausimą, visų pirma reikia konstatuoti bendrą dėsnį, kad substanciją pažinti ir todėl apie ją spręsti mes tegalime vien iš to, kaip ji mums reiškiasi savo prietapais. Todėl, galima jau spėti, kad ji, kaipo taisyklė, yra vadinama ryšium su tuo prietapu, kuris ją pareiškia. Pavyzdžiui, substancija, reiškianti save gyvybe, yra vadinama *gyviu, gyvūnu, gyvuonimi ar gyvuliu;* substancija, reiškianti save augimu, vadinama *augmenimi, augalu, auguonimi, augila* ar dar kaip kitaip, destis kokia augimo ypatybė yra imama į dėmesį. Vis dėlto ir gyvybė, ir augimas substancijai yra prietapai, kurie nereiškia savibūvio pačios substancijos pagrindo, prieinamo mums ne kitaip, kaip per prietapus.

Substancijų įvardymas iš prietapų yra priklausomasis jų įvardymas. Atitinkamai substancijų įvardymas be sąryšio su prietapais bus nepriklausomasis jų įvardymas. Toks nepriklausomasis substancijos įvardymas įvyksta

pavyzdžiui, tada, kai kam nors yra suteikiamas tikrinis vardas, jokia prasme nesurištas su substancijos reiškimusi. Bet ir tikrinių vardų atsiradimas dažniausiai buvo susijęs su tam tikromis ypatybėmis tų asmenų, gyvių ar šiaip jau daiktų, kuriems jie buvo duodami. Tik ilgainiui vardo sąryšis su įvardijamojo subjekto ypatybėmis atsipalaiduoja, ir tokie vardai suteikiami be priklausomumo nuo įvardijamųjų asmenų ar daiktų ypatybių, arba, kitaip tariant, nuo prietapų.

Nurodytas čia nepriklausomasis substancijų įvardymas yra grynai konvencionalinis, t.y. jis pareina nuo žmonių arbitralinės nuožiūros ar sutarimo vadinti daiktus ir ypač asmenis tokiais ar kitokiais vardais, realiai nesurištais su jų subjektu tokiu ar kitokiu reiškimusi. Imant dalyką griežtai, kiekvienas realiai pagrįstas substancijos įvardymas yra priklausomasis įvardymas. Mes negalime pažinti ir todėl pagrįstai įvardyti dalyko, kuris mums jokia prasme nesireiškia ir apie kurio savybes mes neturime nė mažiausio supratimo. Net tada, kai mums, ne kalbininkams, substancijos įvardymas pirmu pažvelgimu atrodo nepriklausomasis, kaip, pavyzdžiui, *Dievas, žmogus, siela, vėlė, kūnas, akmuo,* nes šie vardai neduoda mums išsyk galimumo suvokti jų priklausomumą nuo reiškimosi ypatybių, vis dėlto ir šiais atvejais kalbininkų tyrinėjimai gali susekti tokį realų priklausomumą ir tuo įrodyti, kad ir šiuo atveju mes turime reikalą su priklausomuoju įvardymu. Kuo daugiausia šį įvardymą galima pavadinti lygstamai nepriklausomu todėl, kad jo priklausomumas nuo įvardijamojo daikto prietapų nėra visiems lygiai aiškus ir sugestyvus.

Lygstamai nepriklausomų substancijos įvardymų yra palyginti nedaug. Jie siekia gilią senovę ir turi turtingą tradicinę prasmę kaip tik todėl, kad jų atsipalaidavimas nuo konkretinių prietapų, siaurai aprėžiančių terminų prasmę, duoda galimumą jungti su jais plačiąsias koncepcijas. Visai kitokiu pobūdžiu pasižymi priklausomieji substancijos įvardymai. Kadangi jų sąryšis su atskirais prietapais yra visai permatomas, tai jis kaip tik siaurai užbrėžia termino prasmę ir tuo pačiu stato visai aiškias ribas jo supratimui. Todėl jai priklausomieji substancijos įvardymai nėra tiek *prasmingi kaip nepriklausomieji,* tai jie užtat pasižymi daug didesniu tikslumu ir konkretumu. Nepriklausomųjų įvardymų nebuvimas per daug suvaržytų minties reiškimąsi, tuo tarpu kad priklausomųjų

įvardymų nebuvimas per daug apsunkintų tikslų jos reiškimąsi, esant per didelei neapribotų galimybių daugybei.

2. *Substancijos rūšys*

Mūsų reikalui turi ypatingos reikšmės priklausomasis substancijos įvardymas ir būtent dėl dviejų priežasčių: pirma, todėl, kad mūsų kalba turi dideles galimybes substancijoms reikšti pagal įvairius prietapus ir, antra, todėl, kad šitas galimybes išnaudojant kaip tik susidaro mūsų filosofinė terminija. Kaip jau buvo sakyta, mūsų kalboje priesaginės kategorijos yra didelis turtas. Jos būtent išreiškia mūsų minties kategorijas, kurios savo ruožtu remiasi tam tikromis būsenos kategorijomis. Svarbu šia proga pažymėti, kad priesagos vieta žodžio galūnėje, tarp šaknies ir kaitmens, kaip tik skirta reikšti ne žodžių santykiavimą sakinyje, bet žodžio priklausomumą prie tam tikros kategorijos: „Priesaga (le suffixe),— sako *J. Vendryes*,— tarnauja pareikšti kategorijai, prie kurios žodis priklauso (veiksnio, veiksmo, įrankio, didybės, mažybės vardai ir t.t.), tuo tarpu kad kaitmuo (le désinence) pažymi vien žodžio rolę sakinyje" (Le Langage.— Paris, 1921.— P. 97).

Substancija, pareiškiama ryšium su prietapu, kuris ją apreiškia, paprastai gauna savo įvardyme priesagą, kuri kaip tik išreiškia substancijos santykiavimą su šituo prietapu. Jei, pavyzdžiui, tariame *sakytojas*, tai tokiu atveju žmogus, kaip substancija, yra pareiškiamas ryšium su veiksmu, kuriuo jis reiškiasi; o tai ir išeina aikštėn su priesaga *-toj-*. Tokiu būdu susidaro priesaginės terminų kategorijos, kurios skiriasi tarp savęs savo prasme ir reiškia skirtingas daiktų grupes. Šiuo metu mums rūpi terminų kategorijos, reiškiančios įvairias substancijos rūšis.

Substancijos įvardą gausime kiekvieną kartą, kai terminas reiškia, šiaip ar taip, savibūvę esybę. Sistemingą substancijos suskirstymą rūšimis buvo sudaręs dar III amž. po Kr. *Porphyrius-Malchus*, gyvenęs nuo 232 iki 304 m. Jis atvaizdavo substancijos kategorijoje giminių ir rūšių santvarką tam tikra schema, kuri įgavo žinomą vardą *Arbor Porphyriana*[23]. Iš tos schemos patiriame, kad substancijos skirstomos visų pirma į nematerialines ir materialines. Nematerialinėmis substancijomis, pavyzdžiui, bus *vėlė, angelas* ir t.t. Materialinė substancija yra kitaip

vadinama *kūnu*. Kūnai skirstomi į neorganinius ir organinius. Neorganiniai kūnai, pavyzdžiui, bus įvairūs *metalai, mineralai* ir šiaip jau visai materialiniai elementai, nesudarą organinių junginių. Organinis kūnas yra ne kas kita, kaip *gyvis* plačiausia to žodžio prasme. Gyviai skirstomi į nejuslingus ir juslingus. Nejuslingi gyviai bus įvairūs *augmens*, pavyzdžiui, *žolės, medžiai* ir t.t. Juslingas gyvis yra ne kas kita, kaip *gyvūnas* plačiausia to žodžio prasme. Gyvūnai skirstomi į neprotingus ir protingus. Neprotingi gyvūnai bus, pavyzdžiui, *vabzdžiai, žuvys, paukščiai, žvėrys* ir t.t. Protingas gyvūnas yra *žmogus*. Žmogus neskirstomas rūšimis tikra to žodžio prasme. Jis susiskirsto individais, asmenimis.

Kiekvienas daiktas, kuris eina individu vienoje kurioje iš čia paminėtų rūšių, bus *substancija*, o jo *pavadinimas* bus atitinkamas substancijos įvardas. Taigi konkrečiau tariant, substancijomis bus: 1. nematerialinės esybės, arba dvasios, 2. neorganiniai kūnai, 3. nejuslingi gyviai, 4. neprotingi gyvūnai ir 5. žmonės. Todėl kai terminas reiškia individą, priklausantį vienai iš šitų penkių rūšių, mes turime substancijos įvardą.— Šitų įvairių grupių terminai neturi lygios reikšmės ir vienodo įdomumo filosofinei terminologijai. Juo mažiau kuris daiktas turi susilietimo punktų su žmogumi, su jo veikimu, nusistatymu, reikalais, interesais, juo labiau atsitiktinis bus jo įvardymas ir juo mažiau ryškiai išeis aikštėn priklausomasis jo įvardymo būdas. Ir atvirkščiai, pačių žmonių įvardymai pagal jų veiksmą (1), vyksmą-nusistatymą (2), kokybę (3), santykį (4) ir daiktų, gyvų ir negyvų, įvardymas pagal tai, kiek jie yra veiksmo objektai (5), medžiaga (6), įrankiai-priemonės (7)ir talpos daiktai (8), turi filosofinei terminologijai ypatingos reikšmės, nes jie dažniausiai pavyzdiškai ryškūs savo priklausomuoju būdu ir laisvi nuo atsitiktinio pobūdžio. Susekti situose įvardymuose tam tikrą, kad ir negriežtą dėsningumą bei taisyklingumą ir sudaro mūsų tiesioginį uždavinį tolimesniame tyrinėjime.

3. *Substancija — veiksmo subjektas, arba veiksnys*

Veiksnio rolėje išeina paprastai gyvosios substancijos ir ypačiai žmogus. Kadangi lietuvių kalba leidžia su tam tikru taisyklingumu iš veiksmažodžių sudarinėti veikian-

čių subjektų pavadinimus ir dargi dažnai ne vienu, bet keliais būdais, tai veiksnio įvardai pasižymi ypatingu taisyklingumu. Šiame skirsnyje veiksmo subjektu vadiname tik tokį veiksnį, kurio veiksmas turi realios įtakos koreliatyviniam objektui, vadinamam veikiniu. Ten, kur nėra veikinio, negali būti ir veiksnio, nors gali būti vyksmo arba nusistatymo, kokybės ar santykio subjektas. Kitaip tariant, kalbėdami čia apie veiksmo subjektą, arba veiksnį, teturime galvoje darybinį veiksmą tikra to žodžio prasme. Kaipgi tad reiškiasi veiksnys, šitaip suprantamas?

a.— Veiksmo subjektai kartais pareiškiami įvardais, kurie neturi priesagos musų prasme, t.y. nekintamos dalies tarp šaknies ir kaitmens, ir todėl stoksta tipiškos prasmės. Jų prasmė susidaro gana atsitiktinai, ir todėl jie negali būti kiek taisyklingiau skirstomi į žodines kategorijas. Čion, pavyzdžiui, priklauso įvardai, susidarę iš šaknies su kitu balso laipsniu ir kaitmens: *sargas*, kuris reiškia maždaug tą pat, ką ir *sargovas*, ir yra susidaręs iš *sergėti*: šaknis *serg-* ir kaitmuo *-as*; *vadas*, kuris reiškia maždaug tą pat, ką ir *vadovas*, ir yra susidaręs iš *vesti*: šaknis *ved-* ir kaitmuo *-as*...

Čion priklauso ir tokie įvardai, kurie susidaro iš priešdėlio, šaknies ir kaitmens, pavyzdžiui: pakramta, kas kitus kramto, griaužia, taip pat pats kramtymas: priešdėlis *pa-*, šaknis *-kramt-*, kaitmuo *a*; *pašaipa*, kas kitus pašiepia, taip pat pats pašiepimas: priešdėlis *pa-*, šaknis *-šaip-*, kaitmuo *-a*...

b.— Atskirą grupę įvardų, reiškiančių veiksmo subjektus, sudaro sudurtiniai daiktavardžiai. Jie pasižymi ypatingai tuo, kad jungia krūvon veiksmo objektą, arba veikinį, su veiksmo subjektu, arba veiksniu. Šių sudurtinių daiktavardžių sudėtis paprastai yra šitokia: šaknis, reiškianti veikinį (jungiamoji balsė, arba sąsaga), šaknis, reiškianti veiksnį, ir kaitmuo, pavyzdžiui: *akidrėskys, akiplėša, barzdaskutys, bulviakasys, dievdirbys, duobkasys, kraugerys, krauleidys, kultūrnešys, puodžiedys, savimarša, savimyla, savimoka, teisdavys, tvarkdarys, vienvaldys, žmogžudys.*

Kiekvieno sudurtinio įvardo prasmė gali būti nusakyta dviem žodžiais, bet tuomet pareiškiamoji sąvoka nustoja tam tikro ypatumo, kurį suteikia jai sudurtinis reiškimo būdas. *Žmogaus nužudytojas* ir *žmogžudys* nėra tas pats dalykas. Asmuo, nužudęs žmogų visai atsitiktinai, bus žmogaus nužudytojas arba užmušėjas, bet jis dar nebus

žmogžudys tikra to žodžio prasme. *Žmogžudys* pasižymi *žudiko* pastoviais nusiteikimais ir žudo žmogų su nusistatymu jį užmušti. *Kraugerys*, kad ir vartojamas perkeltąja prasme, reiškia pastovų žmogaus nusiteikimą *žiauriai elgtis su kitais žmonėmis. Puodažiedys* reiškia tą pat, ką ir *puodžius*; pirmuoju atveju ryškiau tik išreikštas veiksnys, kas *žiedžia* puodus; tuo tarpu kad antruoju atveju beveik visas turinys pareina nuo veikinio (puodo), kas verčiasi *puodais*.

c.— Paprasčiausiai veiksmo subjektas, arba veiksnys, yra pareiškiamas galūnėmis *-ėjas, -ėja*, pavyzdžiui: *audėjas, -ja, baudėjas, -ja, malėjas, -ja, kirpėjas, -ja, nešėjas, -ja, rinkėjas, -ja, pjovėjas, -ja, rišėjas, -ja, sėjėjas, -ja, skalbėjas, -ja, siuvėjas, -ja, šlavėjas, -ja, teisėjas, -ja, vedėjas, -ja, veikėjas, -ja, verpėjas, -ja, vežėjas, -ja, virėjas, -ja...* arba *-tojas, -toja*, pavyzdžiui: *akėtojas, -ja, auklėtojas, -ja, dorintojas, -ja, gamintojas, -ja, ganytojas, -ja, gundytojas, -ja, išvaduotojas, -ja, mokytojas, -ja, pavaduotojas, -ja, penėtojas, -ja, protintojas, -ja, raginlojas, -ja, rašytojas, -ja, tardytojas, -ja, ugdytojas, -ja, viliotojas, -ja...*

Didžiausia dauguma šitaip reiškiamų veikimo subjektų neįgauna jokios specialios prasmės, nes galūnės *-ėjas, -ėja, -tojas, -toja* neturi palinkimo reikšti jokių veiksmo niuansų: nei specialaus nusiteikimo, nei profesionalumo, nei vertingumo, nei kita ko. Jos visos reiškia gryną veiksmo subjektą, ir todėl beveik iš kiekvieno darybinio veiksmažodžio galima padaryti veiksnio įvardą, panaudojant vieną ar kitą iš jų, destis kokios kategorijos yra pats veiksmažodis. Tiesa, yra veiksmažodžių, iš kurių padaromi veiksnių įvardai ir su galūne *-ėjas, -ėja*, ir su galūne *-tojas, -toja*. Pavyzdžiui, šalia *arėjo*, yra ir *artojas*. Tokiu atveju būtų natūralu laukti, kad kalba rodo palinkimo pagal specializacijos dėsnį suteikti kiekvienai iš šitų lyčių skirtingos reikšmės. Šiaip jau tik kai kurie iš šios kategorijos veiksnių įvardų įgauna kiek specialinės prasmės, kai jie imama vartoti tam tikram pastoviam užsiėmimui ar pašaukimui reikšti. Prie tokių veiksnių, pavyzdžiui, priklauso *artojas, ganytojas, kirpėjas, pasekėjas, pjovėjas, rašytojas, rinkėjas, tardytojas, teisėjas...*

d.— Galūnės *-jikas, -jikė* reiškia taip pat veiksmo subjektą, bet jos suteikia jau veiksniui tam tikrų ypatybių, kurios išskiria jį iš paprastų veiksnių tarpo. Šita galūnė būtent dar nurodo arba palinkimą į mažai reikšmingą

veiksmą, kuris sykiu su tuo tampa mažiau ar daugiau pastoviu užsiėmimu (α), arba pamėgimą, įgudimą į peiktiną veiksmą (β). Pirmam atsitikimui (α) gali eiti pavyzdžiais šie žodžiai: *arikas*, kas paprastai aria; *braukikas*, *-kė*, kas paprastai brauko; *kėlikas*, kas paprastai kelia iš vieno upės kranto į antrą; *krovikas*, *-kė*, kas paprastai ką krauna; *mėžikas*, kas paprastai mėšlą varto, veža; *minikas*, kas paprastai linus mina; *nešikas*, kas paprastai daiktus neša; *pinikas*, *-kė*, kas paprastai pintinius daiktus daro; *pirkikas*, *-kė*, kas paprastai perka; *pjovikas*, kas paprastai pjauna, skerdžia; *plovikas*, *-kė*, kas paprastai plauna, *rinkikas*, *-kė*, kas paprastai dalyvauja rinkimuose, kas turi teisę rinkti; *svėrikas*, kas paprastai sveria, pavyzdžiui, gelžkelių stotyse; *šėrikas*, kas paprastai šeria gyvulius; *vežikas*, kas paprastai žmones veža...

Antram atsitikimui (β) gali eiti pavyzdžiais šie žodžiai: *degikas*, *-kė*, kas kitus padega; *ėdikas*, *-kė*, kas kitus su atkaklumu ėda, griaužia; *išdavikas*, *-kė*, kas kitą piktai išduoda; *korikas*, kas su įnirtimu karia; *laužikas*, *-kė*, kas paprastai laužia visa, kas po ranka patenka; *lupikas*, *-kė*, kas lupa pinigus, palūkanas; *plėšikas*, *-kė*, kas žmones per prievartą plėšia; *prigavikas*,*-kė*, kas mėgsta žmones prigauti; *skundikas*, *-kė*, kas mėgsta kitus skųsti; *spaudikas*, *-kė*, kas kitus spaudžia su pamėgimu; *žudikas*, kas su nusistatymu žudo...

Galėjome pastebėti, kad iš veiksmažodžio *arti* sudaromi net trys veiksnio įvardai: *arėjas*, *artojas* ir *arikas*. Einant specializacijos dėsniu, galima pastebėti, kad mūsų kalba turi palinkimo kiekvienam iš šių įvardų suteikti tam tikrą ypatumą. Gryniausias veiksmo subjektas yra *arėjas*, nes šis įvardas priklauso prie priesaginės grynų veiksnių kategorijos ir dargi įgauna galūnę tipišku būdu pagal pirminius veiksmažodžius. *Artojas*, kad ir priklauso savo galūne prie priesaginės grynų veiksnių kategorijos, vis dėlto įgauna galūnę netipišku būdu pagal antrinius veiksmažodžius. Pastaroji aplinkybė padaro, kad *artojas* įgauna specialinės prasmės šalia *arėjo*; jis būtent yra linkęs reikšti žmonių luomą, kuris verčiasi žemės arimu. *Artojas* tai beveik vis viena, kas ir *žemdirbys*. Užtat *arikas* reiškia žmogų, kuris paprastai žemę aria. Jame jausti net darbo padalijimo momentas: tai beveik samdinys žemei arti.

e.— Neretai veiksmo subjektą reiškia ir galūnė *-ovas*, *-ovė*, bet tai atsitinka tik tada, kai veiksniui priskiriama

specialioji misija, nepaprastas palinkimas ar pašaukimas, pavyzdžiui: *atstovas, -vė,* kas pastatytas kitus atstoti, pavaduoti; *ganovas, -vė,* kas specialiai pastatytas ganyti; *gėrovas,* kas gali ir mėgsta daug gerti; *palydovas, -vė,* kas yra skirtas lydėti; *rangovas,* kas yra specialiai pasiryžęs atlikti rengimo darbus; *sargovas, -vė,* kas specialiai pastatytas sergėti; *tvarkovas, -vė,* kam pridera prižiūrėti tvarką; *užstovas, -vė,* kas yra pašauktas kitus užstoti; *vadovas, -vė,* kas yra pašauktas vesti kitus; *valdovas, -vė,* kas yra pašauktas valdyti; *varovas, -vė,* kas yra pastatytas galvijus, kiškius varyti.

Galūnės *-ovas, -ovė* yra tarsi priešumoje su galūnėmis *-ikas, -ikė,* nes pirmosios reiškia didelio ar reikšmingo veiksmo subjektą, tuo tarpu kad antrosios — nereikšmingo ar peiktino veiksmo subjektą; pirmuoju atveju veiksnys yra pastatytas ypatingu paskyrimu arba pašauktas, tuo tarpu kad antruoju atveju veiksnys yra arba samdomas, arba yra su pamėgimu palinkęs į nedidelius, kartais net niekšiškus darbus.

f.— Kai veiksmas charakterizuoja savo subjektą labai ryškiu būdu, taip, kad viso veiksnio esmė labiausiai pasireiškia šito veiksmo ypatybėmis, yra vartojama galūnė *-lys,* pavyzdžiui: *drožlys,* kas sugeba gerai drožti ir verčiasi drožimu (stalius, Drechsler, skaptuotojas); *kvieslys,* kas visas yra skirtas kvietimui; *piršlys,* kas yra atsidėjęs piršlyboms; *seklys,* kas yra atsidėjęs sekimui; *suoslys,* kas nuolat kitą suosia ar pats suosiasi...

g.— Panašią reikšmę turi kartais galūnė *-snys,* kuri, kaip ir galūnė *-lys,* reiškia ryškaus ir intensyvaus veiksmo subjektą, pavyzdžiui: *keiksnys,* kas stipriai keikia; *veiksnys,* kas stipriai arba su pastovumu veikia...

4. Substancija — vyksmo-nusistatymo subjektas

Reik skirti vyksmo subjektą nuo veiksmo subjekto pagal *vyksmo* ir *veiksmo* skirtumą. Vyksmas yra išreiškiamas tarputiniais veiksmažodžiais, kurie stovi tarp veikiamųjų veiksmažodžių ir kenčiamųjų veiksmažodžių. Veikiamieji veiksmažodžiai reiškia veiksmą, turintį realios įtakos savo objektui, arba veikiniui. Kaip sakyta, kur nėra veikiamas koks nors realus veikinys, nėra ir veiksmo, ir atitinkamai negali būti ir veikiamojo veiksmažodžio. Dažniausiai veikinys yra nuošalinis veiksniui; tuomet veiksmas yra darybinis ir atitinkamai pats veiks-

mažodis yra taip pat darybinis, pavyzdžiui: *mušti, pjauti, šildyti, siųsti*... Esti, kad pats veiksnys sykiu yra ir veikinys; tuomet veiksmas tarsi grįžta į veiksnį ir todėl yra sangrąžinis; tokiu taip pat yra vadinamas ir pats veiksmažodis, pavyzdžiui: *plaktis, praustis, renglis*... Pagaliau veiksmas gali būti dviejų ar daugiau veiksnių sau teikiamas savitarpiniu būdu; atitinkamai gausime savitarpinius veiksmažodžius, pavyzdžiui: *mušlis, peštis, šelptis*... Vis dėlto darybiniai, sangrąžiniai ir savitarpiniai veiksmažodžiai visi bus veikiamieji, nes visados čia yra koks nors veikinys, kuris realiai yra veikiamas veiksnio.

Priešginybę veikiamiesiems veiksmažodžiams sudaro kenčiamieji veiksmažodžiai. Tiesa, mūsų kalba nežino tikrų šios rūšies veiksmažodžių. Jie yra mūsų kalboje sudaromi iš veiksmažodžio *būti* su neveikiamųjų dalyvių pagalba, pavyzdžiui, *būti giriamam, būti šildomam*... Kai sakinyje toks veiksmažodis yra tariniu, tai pamatu eina veikiamasis objektas, arba veikinys, kuris tuomet, sakoma, kenčia veiksmą. Jei, pavyzdžiui, turime sakinį *šuo mušamas*, tai čia veikinys „šuo" kenčia veiksmą, bet nieku būdu nėra veiksnys.

Kaip sakyta, tarp veikiamojo ir kenčiamojo yra dar tarputinis būdas: jis būtent apima visą eilę vyksmų, nusistatymų, stovių, kokybių ir t. t. Veiksmažodžiai, kurie reiškia šitą tarputinį būdą, ir yra tarputiniai veiksmažodžiai. Pavyzdžiui, vyksmą ar nusistatymą reiškia tokie veiksmažodžiai, kaip *bėgti, džiaugtis, eiti, gulėti, juoktis, miegoti, stovėti* ir t. t. Tuo tarpu stovį ar kokybę reiškia tokie veiksmažodžiai, kaip *galėti, mokėti, sugebėti, žinoti* ir t. t.

Pirmu pažvelgimu šita tarputinių veiksmažodžių grupė gali pasirodyti keistai nucharakterizuota. Gali kilti klausimai, kokiu būdu veiksmažodis gali reikšti kokybę ir kodėl veiksmažodžiai *mokėti, žinoti ką nors* nėra veikiamojo būdo. Tinkamai skiriant gramatinę ir realinę, arba ontologinę, sritį, šitie klausimai lengvai išsprendžiami. Savo lytimi veiksmažodžiai *galėti, mokėti, sugebėti, žinoti* priklauso prie kalbos dalies, kuri yra vadinama veiksmažodžiu; čia turima galvoje gramatinė sritis. Kas kita, jei pažiūrėsime ontologiniu atžvilgiu į tuos dalykus, kuriuos reiškia šie veiksmažodžiai, t.y., jei pasistatysime klausimą, prie kokios būsenos kategorijos priklauso pareiškiami šiais veiksmažodžiais dalykai. Tuomet pamatysime, kad *galėjimas, mokėjimas, sugebėjimas, žinojimas*

priklauso prie kokybės kategorijos.

Šia proga, be kita ko, patiriame, kad viena ir ta pati būsenos kategorija gali būti pareikšta įvairiomis kalbos dalimis ir, iš kitos pusės, kad viena ir ta pati kalbos dalis gali reikšti įvairias būsenos kategorijas. Būtent, iš vienos pusės, *mokėti, mokėjimas, mokslas* reiškia kokybės kategoriją, o iš kitos pusės, kaip buvo nusakyta ką tik, veiksmažodis gali reikšti ir veiksmą, ir kęsmą, ir vyksmą, ir nusistatymą, ir stovį, ir kokybę, kuo mažiausia keturias būsenos kategorijas, suplakant krūvon vyksmą ir nusistatymą, iš vienos pusės, ir stovį ir kokybę, iš antros pusės.

Šis veiksmažodžio dalykų nagrinėjimas iškelia aikštėn pačio veiksmažodžio termino netinkamumą. Vienu atžvilgiu jis yra per platus, kitu — per siauras. Per platus jis yra todėl, kad „veiksmo žodis" yra ne tik *veikti*, bet ir *veikimas, veiksena, veikiamai* ir t. t. Šie žodžiai kad ir yra įvairios kalbos dalys, visi reiškia veiksmo kategoriją. Per siauras jis yra todėl, kad, žodiškai apimdamas tik veiksmą, jis neaprėpia nei vyksmo, nei nusistatymo, nei stovio, nei kokybės, o visa tai mūsų veiksmažodis, šiaip ar taip, gali reikšti. Gramatikos klasikai išvengė šito netikslumo ir nepatogumo, pavartoję veiksmažodžio reikalui grynai konvencionalinį terminą *verbum*. Tą terminą pasisavino daugelis romaniškų tautų, o rusai jį išsivertė žodžiu *glagol*. Kai kurios tautos taip pat gana vykusiai nuveikė sunkenybę, pavadinusios veiksmažodį pagal jo išskiriamąją, visuotinę ir nuolatinę savybę, būtent pagal tai, kad jis yra kaitomas laikais. Vokiečiai vadina jį terminu *Zeitwot*, lenkai — *czasownik*. Sunku būtų dabar mums rasti tokį grynai konvencinį terminą, kaip lotynų *verbum* ar rusų *glagol*; tad mums teliktų perkrikštyti dabartinį mūsų veiksmažodį į laikžodį. Kaip laikraštis yra raštas, einąs nustatytu laiku, kaip *laikžodis* yra kalbos dalis, kaitoma laikais.

Taigi vyksmas yra tarputinė padėtis tarp veiksmo ir kęsmo. Atitinkamai jis yra reiškiamas tarputiniais veiksmažodžiais, pavyzdžiui, *kilti, skristi, smukti, vykti* ir t.t. Šita tarputinė padėtis galima todėl, kad veiksmas ir kęsmas yra dvi priešingos, bet ne prieštaraujančios sąvokos. Tarp „veikti ką kita" ir „būti ko kito veikiamam", „vykti" reiškia savaiminį tapsmą, kuris, kaipo tapsmas, turi bendrumo su veiksmu ir kęsmu, bet kaipo savaiminis, skiriasi nuo vieno ir antro. Kalbamas čia bendrumas bene bus

padaręs tai, kad tarputiniai veiksmažodžiai savo lytimi nesiskiria nuo darybinių, sangrąžinių ar savitarpinių veiksmažodžių; pavyzdžiui, *kilti* yra vienos lyties su *kelti* arba *džiaugtis* — vienos lyties su *praustis* ir *peštis*.

Kard. *D. Mercier* savo logikoje (Logique.— Louvain-Paris, 1919.— P. 96) priskiria vyksmą (verbe actif intransitif) prie kategorijos, kuri Aristotelio buvo pavadinta *keistai* ir lotyniškai netiksliai buvo išversta žodžiu *situs*. Į šitą kategoriją sueina ne tik tokie stoviai, kaip *gulėti, sėdėti, stovėti*, bet ir tokie vyksmai, kaip *bėgti, eiti, nusigąsti, pykti* ir t. t. Lietuviškai šitą kategoriją galima būtų vadinti plačiai suprantamu terminu *nusistatymas*, kuris turėtų reikšti tiek sąmoningą, tiek ir nesąmoningą padėties ar stovio pasirinkimą.— Šiaip ar taip, nusistatymo kategorijoje vyksmas vaidina pagrindinę rolę.

a.— Kaip ir veiksnys, nusistatymo subjektas gali būti reiškiamas bepriesagiais įvardais be priešdėlio (α) ir su priešdėliu (β). Pirmajam atsitikimui (α) pavyzdžiais gali būti šie žodžiai: *ingis* ir *slanka*, kas tingiai paslenka; *skvirba*, kas visur skverbiasi; *žvalgas*, kas nori žvelgimu ištirti; *žvejys*, kas verčiasi žvejavimu...

Čion priklauso, be kita ko, bepriesaginiai įvardai su kaitmenimi *-ius*, reiškią tam tikrą nusistatymą, pavyzdžiui: *draikčius, gaiščius, pikčius, sekmius* (fabulantas), *slankius* (išsisukinėjąs žmogus), *vingius*...

Ne mažiau nusistatymo subjektų yra pareiškiama bepriesagiais įvardais su priešdėliu (β), pavyzdžiui: *nenuorama*, kas negali nurimti; *padauža*, kas daužosi, bastosi pasaulyje (vagabunda); *pakraipa*, besikraipanti išdykėlė; *paniurys*, paniuręs žmogus; *patranka*, kas trankosi; *priešgina*, kas atkakliai prieštarauja; *užgaida*, kas užsigeidžia daug dalykų, kas turi daug užgaidų (čia *užgaidas* skiriamas nuo užgaido subjekto, t. y. nuo *užgaidos*)...

b.— Sudurtiniai daiktavardžiai taip pat gali reikšti nusistatymo subjektus, kaip ir veiksnius; čia tik subjektas yra jungiamas į vieną įvardą ne su veikiamuoju objektu, arba veikiniu, bet su kokia nors aplinkybe, kuri charakterizuoja nusistatymą, pavyzdžiui: *bendramanys, daugnora, gyrpelnys, karžygys, lengvatikys, neklaužada, niekdžiugys, niektikys, saunora, šunuodegis*...

Reik konstatuoti, kad sudurtinių daiktavardžių, reiškiančių veiksnius, yra nepalyginti daugiau, kaip reiškiančių nusistatymo subjektus. Matyti, tai įvyksta todėl, kad jungimas krūvon veiksnio ir veikinio yra viena iš natū-

raliausių kombinacijų sudurtiniam daiktavardžiui.

c.— Panašiai, kaip grynas veiksnys reiškiasi galūnėmis *-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,* taip lygiai grynas nusistatymo subjektas gali reikštis tomis pačiomis galūnėmis. Tik nusistatymo kategorijoje šių galūnių *vartojimas yra* nepalyginti retesnis. Suprantama net, kodėl taip yra: nusistatymas, ypač jei jis yra sąmoningas, jau kaipo toks suteikia savo subjektui tam tikros specifinės spalvos; todėl nusistatymo subjektui yra labiau prigimta reikštis galūnėmis, kurios turi specialesnės reikšmės. Štai kodėl tokie žodžiai kaip *buvėjas, tapėjas,* sudaryti iš veiksmažodžių *būti, tapti,* daro gana keistą įspūdį.

Vis dėlto galima rasti nemaža nusistatymo subjektų, pareiškiamų galūnėmis *-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,* pavyzdžiui: *dykinėtojas, -ja, gyventojas, -ja, keliautojas, -ja, šokėjas, -ja, vaikštinėtojas, -ja, žioplinėtojas, -ja, žuvautojas, -ja...* Bet ir tokiais atsitikimais galima pastebėti, kad nusistatymo subjektas kartais tarsi asimiliuojasi veiksniui. Jei *gyventojas* ar *šokėjas* nėra tikri veiksniai, tai tik todėl, kad *gyvenamas kraštas* arba *šokamas šokis* nėra realūs veikiniai, kurie kenčia veiksmą. Kraštas yra gyvenamas ta prasme, kad jame yra gyvenama; šokis yra šokamas ta prasme, kad jo metu yra daromi judesiai, kurie vis dėlto nėra jokie veikiamieji objektai.

d.— Nusistatymui labiau tinkančios yra galūnės *-ikas, -ikė,* nes jos, kaip buvo sakyta veiksnio atsitikime (3 b), reikšdamos net veiksmo subjektus, kelia aikštėn veiksmo ypatybes ir, be kita ko, veiksnio nusistatymą. Vykstamajame nusistatyme tai dar labiau gali išeiti aikštėn. Ir čia galūnės *-ikas, -ikė* reiškia nereikšmingą arba net peiktiną vyksmą, pavyzdžiui: *bėgikas, -kė, bliovikas, -kė, ėjikas, -kė, lošikas, -kė, pakalikas, -kė, skalikas, -kė, švilpikas, -kė, vėmikas, -kė...*

e.— Palyginti retai vartojamos galūnės *-ovas, -ovė,* nusistatymui reikšti. Prie tų negausių atsitikimų priklauso, pavyzdžiui: *gulovas, -vė,* kas dalijasi savo lova su kuo kitu; kas eina gulėti pas ką kitą; *žygovas, -vė,* kas kitų naudai žygius daro, atlieka.

f.— Pagal analogiją su veiksniu, kuris reiškiasi galūne *-lys,* nusistatymo subjektas reiškiasi taip pat šita galūne tada, kai vyksmas ar nusistatymas ryškiai charakterizuoja jį visą, pavyzdžiui: *bėglys,* kas visas yra pasidavęs bėgsmui; *kamšlys,* kas ryja su įnirtimu; *krioklys,* kas rėkia, kriokia, ūžia; *ošlys,* kas nuolat ošia, plepa; *sėslys,* kas

yra įsisėdėjęs, įsigyvenęs vietoje; *šauklys*, kas yra pastatytas šaukti, kviesti; *šaulys*, kas yra atsidėjęs šaunamajam reikalui; *vėplys*, *žioplys*, kas išsižiojęs slankiojasi išsiblaškime...

Gyvius, bet ne žmones reiškia tokie žodžiai su galūne *-lys* kaip *šoklys* (žiogas), *vėžlys* (tortue, Schaldkröte). *Smauglys*, kaipo gyvatė, kuri reiškiasi labiausiai smaugimu, priklauso prie veiksnio įvardų.

g.— Nuo galūnės *-lys* beveik nesiskiria savo prasme galūnė *-snys*, panašiai naudojama kaip ir veiksnio atsitikimuose, pavyzdžiui: *rėksnys*, kas daug rėkia; *verksnys*, kas daug verkia; *vyksnys*, kas tampa vyksta... Galūnės *-lys* ir *-snys* gali reikšti tiek veiksmo, tiek vyksmo — nusistatymo subjektą; iš pavyzdžių sunku būtų pastebėti aiškią persvarą į vieną ar kitą reikšmę.

Iki šiolei buvo pravesta griežta paralelė tarp veiksnių ir nusistatymo subjektų įvardymų. Matėme, kad visi būdai, tarnaujantieji veiksniams reikšti, mažiau ar daugiau tinka ir nusistatymo subjektams reikšti. Šis paralelizmas buvo maždaug išlaikytas pagal skirtumą, kokio yra tarp aristoteliškų veiksmo (poiein) ir nusistatymo (keĩstai) kategorijų. Toliau pamatysime, kad yra dar visa eilė reiškimo būdų, kurie tetinka jau vieniems tik nusistatymo subjektams reikšti. Bet sykiu mums teks dar labiau praplėsti nusistatymo kategorijos supratimą. Sudarant terminų kategorijas, negalima išlaikyti griežto jų atitinkamumo su ontologinėmis būsenos kategorijomis, todėl noroms nenoroms tenka laisviau elgtis su gramatinėmis terminų kategorijomis. Dėl šitos priežasties mums teks net praplėsti kard. D. Mercier supratimą nusistatymo kategorijos ir *pereiti prie jos plačios gyvenimiškos sąvokos.*

h.— Nusistatymo subjektas labai dažnai yra pareiškiamas galūnę *-ininkas, -ininkė.* Nusistatymas visų pirma gali reikštis susidomėjimu, susirūpinimu, atsidėjimu. Tokius nusistatymo subjektus turėsime šiuose pavyzdžiuose: *ateitininkas, -kė, atgailininkas, -kė, atžangininkas* (reakcionierius), *aušrininkas, -kė, blaivininkas, -kė, blaivybininkas, -kė, brangininkas, -kė, daiktininkas, -kė* (realistas), *drausmininkas, -kė,* (rigoristas), *dvasininkas, -kė* (spiritualistas), *giesmininkas, -kė, jausmininkas, -kė* (sentimentalistas), *kultūrininkas, -kė, kūnininkas, -kė,* (sibaritas), *lenkininkas, -kė, lietuvininkas, -kė, lobininkas, -kė, maldininkas, -kė, naujovininkas, -kė,* (novatorius), *pažangininkas, -kė* (progresistas), *pradininkas, -kė* (iniciatorius),

protininkas, -kė (intelektualistas), *religininkas, -kė, saldininkas, -kė, senovininkas, -kė* (archeologas, konservatorius), *smarkininkas, -kė, tautininkas, -kė, turtininkas, -kė, vartininkas, -kė, žodininkas, -kė* (formalistas)...

Iš visų surašytų čia pavyzdžių didžiausią daugumą sudaro įvardai, sudaryti iš daiktavardžių, kurie reiškia nusistatymo objektus. Tarp jų randame tik keturis pavyzdžius, kurie yra sudaryti iš būdvardžių, būtent *blaivininkas, brangininkas, saldininkas* ir *smarkininkas.* Iš jų du įvardžiu, būtent *blaivininkas* ir *smarkininkas,* galėtų būti laikomi ne tik nusistatymo subjektų, bet ir kokybės subjektų įvardais. *Blaivininkas* ir *smarkininkas* ne tik yra blaivaus — smarkaus nusistatymo žmonės, bet ir blaivūs — smarkūs žmonės. Ne kokybės, bet nusistatymo subjektas bus jau *blaivininkas.*— *Brangininkas* yra nusistatymo subjektas, nors žodis ir nėra tipiškai sudarytas iš daiktavardžio: *brangininkas* yra žmogus, nusistatęs branginti savo prekę. Panašiai *saldininkas* yra žmogus, mėgstąs saldumynus.

Kai susidomėjimas, susirūpinimas ir atsidėjimas įgauna pastovaus darbo lytį, paprastas nusistatymas tampa verslu, profesija, luomu. Tai yra stipresnis nusistatymo laipsnis. Tokio nusistatymo subjektus reiškia, pavyzdžiui, šie įvardai: *bitininkas, -kė, dailininkas, -kė, dainininkas, -kė, darbininkas, -kė, jūrininkas, -kė, kalbininkas, -kė, karininkas, laikraštininkas, -kė, mokslininkas, -kė, laivininkas, laukininkas, palūkininkas, -kė, prekininkas, -kė, pusininkas, -kė, sielininkas, teisininkas, -kė, ūkininkas, -kė, vargonininkas, -kė, žemininkas, -kė, sodininkas, -kė...*

Nusistatymas į kokį nors *realinį daiktą* sudaro tarp šio pastarojo ir nusistatymo subjekto tam tikrą nusistatymo santykį, kuris kad ir nėra abipusiškai lygiareikšmis, vis dėlto gali būti priskirtas tam tikru atžvilgiu prie realinio santykio kategorijos. *Bitininkas, jūrininkas, laivininkas, laukininkas, prekininkas, sielininkas, ūkininkas, vargonininkas, žemininkas,* šiaip ar taip, kaipo subjektai santykiuoja su tam tikrais daiktais, kurių atžvilgiu ir yra įvardijami. Todėl šituos įvardus beveik su vienodu pasisekimu galima būtų priskaityti prie santykio subjektų įvardų.

i.— Nusistatymo subjektui, imamam gyvenimiška prasme, tikrai specifinė galūnė yra *-ėlis, -ėlė.* Šios galūnės

vartojamos subjektams reikštis tada, kai nusistatymas yra laikomas menkavertis arba net tiesiog peiktinas. Panašiai gaunami *nusistatėliai* iš vyksmo pusės prisiartina prie veiksnių, iš vertingumo pusės — prie kokybės subjektų. Dėl šitos priežasties tam tikras skaičius *nusistatėlių* galėtų net būti priskirtas ar prie veiksnių, ar prie kokybės subjektų. Pavyzdžiui, *atsiskyrėlis, -lė, nusižudėlis, -lė, pasikorėlis, -lė* yra kad ir grįžtamojo, bet vis dėlto veiksmo subjektai. Bet ir čia svarbus yra ne tiek pats veiksmas, kiek nusistatymas į šitą veiksmą. Yra net vienas atsitikimas, kai galūnės *-ėlis, -ėlė* reiškia veiksmo objektą, arba veiksnį, būtent *pastumdėlis, -lė*, kurio nusistatymas tiek yra nerangus, kad jis tampa kitiems stumdymo objektu. Bet ir šitas atsitikimas, visai išimtinas savo pobūdžiu, vis dėlto turi savo esmėje nusistatymą.

Kaip pamatysime vėliau, yra kiek daugiau atsitikimų, kur galūnės *-ėlis, -ėlė* reiškia kokybės subjektą, bet ir čia nusistatymas į tam tikrą menkavertę kokybę vaidina bene svarbiausią rolę. Ogi tiems atsitikimams, kur nusistatymas, dažniausiai peiktinas ar tik apgailestavimo vertas, visų pirma išeina aikštėn, pavyzdžiais gali eiti kad ir šie žodžiai: *atsilikėlis, -lė, apsileidėlis, -lė, išdidėlis, -lė, išdykėlis, -lė, išdrįsėlis, -lė, iširėlis, -lė, išpuikėlis, -lė, išputėlis, -lė, neatbojėlis, -lė, nebuvėlis, -lė, numirėlis, -lė, nusidėjėlis, -lė, pabėgėlis, -lė, paklydėlis, -lė, pasiryžėlis, -lė, perbėgėlis, -lė, persimetėlis, -lė, prisimerkėlis, -lė,* (mirka), *prisiplakėlis, -lė, sukilėlis, -lė, užsispyrėlis, -lė*... Tiesa, šiuose [pavyzdžiuose], kaip ir pavyzdžiuose, kurie bus duoti kokybės subjektams, sunku yra kartais griežtai nustatyti, katras *momentas* turi pirmenybę: nusistatymas ar kokybė. Todėl tūlas gali ir kitaip patiekiamus pavyzdžius suskirstyti.

k.— Nusistatymo subjektams reikšti, ir dargi su dideliu palinkimu į vyksmo momentą, tarnauja galūnė *-ūnas, -ūnė*, pavyzdžiui: *atėjūnas, -nė*, kas yra atėjęs iš kitur; *atskalūnas, -nė*, kas yra atskilęs, atsimetėlis, schizmatikas, heretikas; *bastūnas, -nė*, kas bastosi po pasaulį, klajoklis; *dykūnas, -nė*, kas dykas bastosi, dykinėtojas; *klaidūnas, -nė*, kas klaidžioja arba klysta, klajoklis arba heretikas; *klajūnas, -nė*, kas bastosi, klaidžioja, dykinėja; *lakūnas, -nė*, kas laksto ore ar žemėj; *paklaidūnas, -nė*, kas yra paklydęs, paklydėlis, pasileidėlis; *palaidūnas, -nė*, kas yra pasileidęs, pasileidėlis, -lė; *pasalūnas, -nė*, kas iš pasalų kitą puola, klastininkas; *palaikūnas, -nė*, kas kitam

pataikauja, šunuodegis; *perėjūnas, -nė*, kas pro viską praeina svetimas, kas niekur neapsistoja tvirtai ir nieko tikrai nevertina; *skrajūnas, -nė*, kas skrajoja laksto; *valkūnas, -nė*, kas valkiojasi, valkata; *žygūnas*, kas siunčiamas žygiuoja, žygovas... Surašyti čia pavyzdžiai parodo, kad dažnai galūnės *-ūnas, -ūnė* reiškia ne tik palinkimą į vyksmą, bet dargi palinkimą į menkavertį arba net peiktiną nusistatymą.

Kaipo išimtį, galima surasti kelis įvardus su galūne *-ūnas*, reiškiančius veiksnį, pavyzdžiui: *keikūnas*, kas smarkiai keikia ką kitą, keiksnys; *slaugūnas*, kas kitą slaugo, slaugytojas. Bet šiaip jau šie atsitikimai nėra tipiški galūnei *-ūnas*. Daugiau atsitikimų vėliau teks mums iškelti aikštėn, kur galūnė *-ūnas* reiškia kokybės subjektą.— Apskritai prie šios progos reik pažymėti šitokią galūnių reikšenos taisyklę: galūnės, tipiškos veiksniui, dažnokai tinka ir nusistatymo subjektui reikšti, betgi galūnės, tipiškos nusistatymo subjektui, retai kada tinka veiksniui reikšti; užtat jos dažnokai tinka kokybės subjektui reikšti.

l.— Šalia galūnės *-ūnas*, ir jai giminiška galūnė *-uonis* gali reikšti vyksmo-nusistatymo subjektus, pavyzdžiui: *delsuonis*, kas delsia, ilgai gaišta; *karuonis*, kas karo, pakaruoklis; *palikuonis*, kas pasilieka po savo artimų giminių mirties; *skenduonis*, kas yra paskendęs, skenduolis...

Galūnė *-uonis* turi įvairios reikšmės; ji gali net reikšti ne asmenis: pavyzdžiui, *geluonis*, reiškia daiktą, kuris gelia, gylys; bet dažniau pasitaiko, kai šita galūnė vartojama veiksniams reikšti, pavyzdžiui: *ėduonis*, kas daug ėda, ėdikas, rijūnas; *giežuonis*, kas kitus giežia, gyžuoklis, suoslys; *grobuonis*, kas grobia, plėšia, grobikas, plėšikas...

m.— Žymiai rečiau vyksmo ir nusistatymo subjektams reikšti eina priemone galūnė *-onas*. Tokiems atsitikimams pavyzdžiais gali būti įvardai: *kiūtonas*, kas tyliai kiūto; *niūronas*, kas yra paniūręs, paniūrėlis...

Skirtingos reikšmės šita galūnė turi, pavyzdžiui, šiuose žodžiuose: *kupronas*, kas turi kuprą (kokybės subjektas); *žiūronas*, kas tarnauja įrankiu žiūrėti...

n.— Galūnės *-oklis, -oklė, -uoklis, -uoklė* dažnai reiškia nusistatymo subjektus, pavyzdžiui: *didžiuoklis, -lė*, kas didžiuojasi, išdidėlis, išpuikėlis; *girtuoklis, -lė*, kas mėgsta pasigerti, kas įgudęs gerti; *klajoklis, -lė*, kas bastosi klai-

džioja; *pavyduoklis, -lė*, kas pavydi kitiems; *svyruoklis, -lė*, kas nuolatos svyruoja; *šykštuoklis, -lė*, kas įpratęs yra šykštauti; *vaitoklis, -lė*, kas nuolatos vaitoja...

Galima dvejoti, ar tokį *pakaruoklį* reik priskirti prie nusistatymo, ar prie grįžtamojo veiksmo kategorijos. Įvardai *nusižudėlis, pasikorėlis* turi savyje aiškų nurodymą į sangrąžinį veiksmą, tuo tarpu įvarde *pakaruoklis*, kuris reiškia panašų subjektą, vis dėlto labiausiai išeina aikštėn karojimo padėtis, nusistatymas. Užtat aiškią veiksnio prasmę turi įvardas *vilioklis*, kas kitus vilioja.

o.— Prie tipiškesnių galūnių, vartojamų nusistatymo subjektams reikšti, priklauso dar *-va, -vis, -vė*, pavyzdžiui: *pereiva*, kas nuolatos pereina iš vietos į vietą, perėjūnas, bastūnas, klajoklis; *verteiva*, kas visokiais būdais verčiasi, išsisukinėja, sukčius; *ateivis, -vė*, kas yra atėjęs iš kitur, atėjūnas; *atžagareivis*, kas atžagariai eina, atžanginikas; *išeivis, -vė*, kas yra išėjęs iš savo krašto, emigrantas; *jūreivis*, kas eina į jūrą, kas tarnauja jūros laive; *kareivis*, kas eina į karą, atlieka karo tarnybą; *keleivis, -vė*, kas eina keliu, keliauja; *oreivis*, kas laksto ore, eina oro tarnybą; *pereivis, -vė*, kas pereina iš vietos į vietą, pereiva, perėjūnas; *pirmeivis*, kas pirmas eina, progresistas, pažanginikas...

Sudurtiniai įvardai *jūreivis, kareivis, keleivis, oreivis* yra ypatingi dviem atžvilgiais: pirma, šalia dviejų suduriamųjų šaknų, jie turi dar trečią semantemą, būtent priesagą „v" ir, antra, šalia subjekto nusistatymo, jie parodo dar tam tikras aplinkybes, vietą, tarnybą.

p.— Šalia nusakytų mažiau ar daugiau tipiškų nusistatymo subjektams galūnių, pasitaiko dar atsitiktinių, arba netipiškų, galūnių tam pačiam reikalui reikšti. Prie šios rūšies galūnių galima čia priskirti *-eikis, -šas, -šis, -išius*, pavyzdžiui: *atbuleikis*, kas eina atbulas, kas daro viską iš kito galo; *dilbšas*, kas paniuręs žiopso, dilba; *dribšas*, kas yra sudribęs; *gobšas*, godus žmogus; *kipšas*, kas kimba prie kitų, piktoji dvasia; *dilbišius*, kas yra paniuręs, vangus, dilba; *godišius*, kas geidžia turtų, pelngeidys; *mergišius* arba *mergius*, kas mergų ieško, sekioja...

Galūnė *-eikis* žodyje *atbuleikis* turi analoginės reikšmės su galūne *-eivis* žodžiuose *ateivis, kareivis, keleivis* ir t. t. Su vienodu tad pasisekimu galima būtų jį pavadinti *atbuleiviu* pagal analogiją su *atžagareiviu, pirmeiviu* ir t. t.

Galūnė *-išius* taip pat gali reikšti veiksnį, pavyzdžiui,

vagišius yra tas, kas vagia svetimą turtą, smulkus vagis.

Žodyje *nemokšas* (arba *nemokša*) galūnė *-šas* (arba *-ša*) tarnauja jau kokybės subjektui reikšti.

5. *Substancija — kokybės subjektas*

Sakant, kad substancijos gali būti įvardijamos pagal kokybes, kuriomis jos reiškiasi, kokybės sąvoka suprantama siaurąja prasme. Kokybėmis plačiąja prasme gali būti laikomos visos prietapinės ypatybės. Užtat kokybe siaurąja prasme laikoma tik tas prietapas, kuris atbaigia ir tobulina substanciją buities ir veiksmo atžvilgiu; šita prasme kokybės bus, pavyzdžiui, įprotis, gabumas ir t. t. Bet ir į šitaip suprantamą kokybės kategoriją sueina nemaža žymių, kurios labai įvairiai reiškiasi įvardais.

Visų pirma substancija, kaip kokybės subjektas, gali reikštis būdais, bendrais su veiksmo ir vyksmo-nusistatymo subjektais. Žemiau kaip tik stengsimės sekti kokybės subjekto reiškimąsi tvarkoje, labiausiai atitinkančioje pirmųjų dviejų kategorijų terminus. Jei kuriame punkte atitikimo negalima konstatuoti, jo vietą papildome nauja priesagine kategorija. Sakysime, kokybės subjektas nesireiškia galūne *-snys*; todėl punkte *g* nagrinėjame naują priesaginę kategoriją su galūnėmis *-uolis, -uolė*, kurios jau yra tipiškos kokybės subjektams reikšti.

a.— Kaip ir kitų kategorijų subjektai, kokybės subjektas gali reikštis bepriesagiais įvardais. Vieni iš jų būna dargi be priešdėlio (α), kiti — su priešdėliu (β).

Pavyzdžiai pirmajam atsitikimui (α): *aplamis* (kvailys), *gývis* (gyvoji esybė), *júodis* (juodas žmogus, juodas gyvis), *krivis* (kreivas žmogus, kreivas gyvis), *mulkis* (kvailas ir niekam tikęs nesusipratėlis), *paikis* arba *paikius* (kvailas, savavalis žmogus), *plikis* (plikas žmogus), *senis* (senas žmogus), *žilis* (žilas žmogus), *žlibis* (žlibas, kiek apakęs žmogus)... *aklys, kvailys, spangys* (skersakys), *žinčius, žynys* (žiniūnas, burtininkas), *žvairys*, (žvairakys)...

Pavyzdžiai antrajam atsitikimui (β): *bedievis, begėdis, beprotis, besmegenis, bežadis, išgama* (išsigimėlis), *nebylys, neregys, neūžauga* (neišaugėlis, nesubrendėlis, nykštukas, kerna, nevėkšla), *užuomarša* (maršus žmogus)...

Žodžiuose *gyvis, juodis* ir t. t. pirmaeilės semantinės reikšmės turi priegaidės: tvirtapradiškai kirčiuojami, jie reiškia kokybės subjektą, tuo tarpu kirčiuojami tvirtaga-

liškai jie reiškia pačią kokybę. *Júodis* reiškia juodumo subjektą, *juõdis* — patį juodumą; *gývis* reiškia gyvumo subjektą, *gỹvis* — patį gyvumą. Aišku savaime, kad ten, kur šaknies balsis iš prigimties yra trumpas, negali būti ir tokio reikšenos skirtumo. Pavyzdžiui, *plikis*, kur šaknyje turime trumpąją *i*, negali reikšti ir plikumo subjekto, ir paties plikumo, nes čia negali būti nė paties tvirtapradės ir tvirtagalės priegaidės skirtumo.

b.— Sudurtiniai daiktavardžiai taip pat gali eiti įvardais kokybės subjektams reikšti, pavyzdžiui: *didburnis, didgalvis, pusgalvis, skersakys, šukdantis, vargdienys, žemžiūra, žvairakys*...

c.— Buvo jau anksčiau sakyta, kad veiksmažodžiai kartais gali reikšti kokybę. Šitas faktas gali pasirodyti keistas tiems, kas tinkamai neskiria gramatinių kalbos kategorijų, iš vienos pusės, ir ontologinių tikrovės kategorijų, iš antros. Pirmosios kategorijos susidaro pagal žodžių lytis, antrosios pagal esybių būsenas. Suprantama savaime, kad žodžių lytys ir esybių būsenos yra du visiškai skirtingu dalyku, palenktu skirtingiems dėsniams,— štai kodėl negalima reikalauti pilno jų atitikimo.

Šitas neatitikimas matyti jau iš to, kad kokybės subjektas gali reikštis išveiksmažodiniais daiktavardžiais su galūnėmis *-tojas, -toja*. Pavyzdžiui: *galėtojas, -ja, gebėtojas, -ja, mokėtojas, -ja, žinotojas, -ja*... gauna savo įvardus pagal kokybes, kurios šiuo atveju yra *galėjimas, gebėjimas, mokėjimas, žinojimas*... Tos pačios kokybės yra pareiškiamos ir tada, kai sakoma, kad žmogus *gali, geba, moka, žino*...

Tačiau šis kokybių reiškimo būdas nėra tipiškas todėl, kad veiksmažodžiams yra prigimtas tam tikras dinamiškumas, kuris mažai derinasi su kokybiniais stoviais. Todėl retas yra ir kokybės subjektų reiškimas galūnėmis *-tojas, -toja*.

d.— Maža tegalėtų atsirasti subjektų, reiškiamų galūne *-ikas*. Prie tų retų atsitikimų priklauso, pavyzdžiui, *šunikas* (nelemtas žmogus), *naujikas* (naujas žmogus). *Žirnikas, kankalikas* taip pat galėtų būti prie šios kategorijos priskirti. Palyginti dažnesnis yra kokybės subjekto reiškimasis galūnėmis *-ikis, -ikė*, bet užtat dažniausiai kokybės subjektas tokiais atvejais nėra žmogus. Tiems atsitikimams, kur žmogus eina kokybės subjektu, pavyzdžiais gali būti šie žodžiai: *jaunikis* (jaunasis sužadėtinis, einąs tuoktis), *kūdikis, mergikė, senikė*... Šiuose pavyz-

džiuose išeina aikštėn visų pirma amžiaus kokybės.

Kitą pavyzdžių grupę sudaro tie atsitikimai iš augmenijos, kur augmenų rūšys yra reiškiamos pagal spalvas; pavyzdžiui, čion priklauso: *baltikis, -kė* (viena kremblių rūšis), *geltonikis* (geltonžiedis), *kartikis* (kremblių rūšis, pakarklis), *raudonikis* (kremblių rūšis)...

Visai nuošaliai stovi *juodikis*, reiškiąs mažą pinigą, skatiką arba tamsų kopūstą (Blaukohl).

c.— Labai retai kokybės subjektas gauna galūnes *-ovas, -ovė*. Bene vieninteliai atsitikimai bus čia: *žinovas,* kas gerai žino, kas yra žinojimo specialistas kurioje žinijos srityje; *mokovas*, kas gerai moka, kas yra mokėjimo specialistas kurioje sugebėjimo srityje. Tiesa, šis pastarasis pavyzdys gali turėti ir kitą aktyvinę prasmę, kai jis reiškia kompetentingą žmogų, mokantį kitus.

č.— Taip pat išimtiškai kokybės subjektas reiškiasi galūne *-lys*. Pavyzdžiui, *kaplys, -lė* reiškia kietgalvį žmogų, bet ir tai tik netiesiogine analogine prasme. *Meklys*, kuris reiškia miknį, mikčiurną, memeklį, gali būti jei ne su didesne, tai bent su lygia teise atkeltas į vyksmo-nusistatymo kategoriją, nes meknojimo pasireiškimas priklauso prie vyksmo-nusistatymo kategorijos, o meknojimo pagrindas, kaip tam tikras prigimties trūkumas, priklauso prie kokybės kategorijos.

g.— Visai tipišku būdu kokybės subjektas reiškiasi galūnėmis *-uolis, -uolė*. Šiuo klausimu R. Bytautas daro šitokią pastabą: „Kaip *-ybė* reiškia *daiktą*, taip *-uolis* reiškia *asmenį*, turintį žinomą kokybę" (op. cit.— P. 16). Pavyzdžiui, *grožybė* yra gražus daiktas, tuo tarpu *gražuolis* yra gražus žmogus. Galūnė *-ybė*, reiškianti paprastai esmės ir abstraktinių principų dalykus, nėra tipiška substancijoms reikšti; ji tik gali, be kita ko, reikšti substancialinius dalykus pagal esminę žymę, pavyzdžiui, *būtybė* (gyva esybė), *esybė* (kiekvienas esąs daiktas, dalykas), *gėrybė* (geras daiktas), *nuosavybė* (nuosavas daiktas)... Tos galūnės specialesnį tyrinėjimą tenka nukelti į prietapų reiškimosi būdus. Natūraliausia įvardų su galūne *-uolis* lytis yra ta, kuri gaunama iš būdvardžių, reiškiančių kokybes, pavyzdžiui: *aukštuolis, -lė, drąsuolis, -lė, karštuolis, -lė, mažuolis, -lė, šykštuolis, -lė, šventuolis, -lė*... Prie šios rūšies įvardų priklauso taip pat *ruduolis, -lė*, kuris tačiau reiškia ne rudą žmogų, bet rudą gyvuliuką ar paukščiuką. Pažymėtina šia proga, kad *šventuolis* gali turėti kiek ironiškos reikšmės, nes šiaip jau šventą žmogų

įprasta vadinti šventuoju. Čia turime vieną specializacijos dėsnio apraišką.

Kai galūnės *-uolis, -uolė* prikergiamos daiktavardžiams ar veiksmavardžiams, gauname ne kokybės, bet kitos kokios kategorijos subjektą. Sakysime, *turtuolis, -lė* yra labai turtingas žmogus; *varguolis, -lė* yra didelio vargo, neturto žmogus; abiem atvejais turime pasiturėjimo subjektus.

Šios galūnės, prikergtos veiksmažodžiams, duoda paprastai vyksmo-nusistatymo subjektus, pavyzdžiui: *atliekuolis,* kas atlieka nuo kitų; *pavyduolis,* kas kitiems pavydi; *skenduolis,* kas skęsta ar yra paskendęs... Prie tos pačios rūšies priklauso ir (rugiai) *biruoliai,* kad ir neturime čia žmogiškojo subjekto: *biruolis* yra tas, kas byra.

Skyrium stovi *žyduolis* (svogūnas), kuris išeina į žiedus. Šis įvardas, kad ir gaunamas iš veiksmažodžio *žydėti,* bet vis dėlto jis reiškia kokybės nešėją.

h.— Galūnės *-ūkas, -ukas, -ukė* reiškia dažnai kokybės subjektus, nors gali taip pat reikšti ir nusistatymo subjektus. Pavyzdžiui: *pečiūkas,* stiprių pečių, petingas žmogus; *valiūkas,* kas gavo daug valios, pataikos; *verščiūkas,* verstos kalbos žmogus; *žaliūkas,* stipruolis, goliūgas... *jaunukas,* jaunas nesubrendęs žmogus; *juodukas,* juodas žmogus arba gyvulys; *mažiukas,* mažas žmogus, vaikas...

Pavyzdžiais atsitikimams, kai galūnės *-ūkas* ir *-ukas* reiškia nusistatymo subjektus, gali eiti kad ir šie įvardai: *pasalūkas,* kas netikėtai iš pasalų puola (ypač šuo); *stačiūkas,* status žmogus, kalbąs griežtai tiesą; *slapukas,* kas mėgsta slėptis, daryti viską slapta...

Galūnė *-ukas (-ukė)* dažnai turi mažybinę reikšmę ir gali būti prikergiama tiek daiktavardžiams, tiek ir būdvardžiams. Pastaruoju atveju ji turi tendencijos suteikti būdvardžiui daiktavardžio reikšmę. *Paršiukas, šuniukas, vaikiukas, veršiukas* yra vis mažybiniai daiktavardžiai. *Bėrukas, širmukas* yra mažybiniai gyvulių vardai, gauti iš būdvardžių.

i.— Nors žodžiai su galūnėmis *-ėlis, -ėlė* labiausiai tipiški yra vyksmo-nusistatymo subjektams reikšti, tačiau neretai jie gali eiti ir kokybės subjektų įvardais. Taip esti bent trimis atsitikimais, pirma, kai veiksmažodis, iš kurio sudaromas įvardas su galūne *-ėlis,* reiškia kokybę, pavyzdžiui, *nemokėlis, nepajėgėlis, nežinėlis, netikėlis,* antra, kai panašūs įvardai gaunami iš būdvardžių, reiškian-

čių kokybę, pavyzdžiui, *negyvėlis, nevertėlis,* ir trečia, kai subjektas įgauna tam tikrą kokybę kaip atitinkamo vyksmo-nusistatymo išdavą, pavyzdžiui, *apdiržėlis, apnirtėlis, išlepėlis, išsigimėlis, ištižėlis, neprityrėlis, neužaugėlis, nevykėlis, užmiršėlis.* Čia vyksmo-nusistatymo išdavoje susidaro tam tikras kokybinis stovis.

Kaip retą atsitikimą galima konstatuoti santykio subjekto reiškimąsi šita galūne. Čion, pavyzdžiui, priklauso *nenaudėlis,* kas niekam nėra naudingas ir tuo pasireiškia neigiamu santykiu su kitais žmonėmis; *nutautėlis,* kas prarado ar išsižadėjo savo tautybės ir tuo pačiu suardė savo santykius su savo tauta... Šiaip jau ši galūnė nėra tipiška santykio subjektams reikšti.

k.— Galūnės *-ūnas, -ūnė,* kurios yra tipiškos vyksmo-nusistatymo subjektams reikšti, gali taip pat eiti priemone ir kokybės subjektų įvardams sudaryti. Tik šiuo atveju įvardai dažniausiai sudaromi ne iš veiksmažodžių, bet iš kitų kalbos dalių, ypač iš būdvardžių ir daiktavardžių. Pavyzdžiais čia gali eiti šie įvardai: *didžiūnas, -nė,* didelis galingas žmogus, turįs žymią vietą visuomenėje; *drąsūnas, -nė,* drąsus žmogus, drąsuolis; *galiūnas, -nė,* galingas žmogus, valdovas; *gyvūnas,* gyva būtybė; *seniūnas,* vyresnis žmogus, einąs garbingas pareigas kokioje organizacijoje; *žiniūnas,* žynys, žiniuonis, burtininkas.

Vienas iš šios priesaginės kategorijos žodžių reiškia santykio subjektą, *būtent karaliūnas, reiškiąs visų pirma* karaliaus sūnų, o paskui ir paveldintį sostą karalaitį. *Karaliūnas* tegali turėti savo titulą vien santykyje su viešpataujančiu karaliumi.— Šiaip jau prie šios progos reik pažymėti, kad kokybės subjektai, reiškiami galūnėmis *-ūnas, -ūnė, dažnai esti asmenys,* turį visuomenėje žymią poziciją.

l.— Galūnė *-na* (arba net *-sna*), reikšdama kokybės subjektą, kartais suteikia jam niekinamąją prasmę, pavyzdžiui: *dvasna,* sunykęs, vos gyvas žmogus arba gyvulys; *džiūsna,* sulysęs, sunykęs žmogus arba gyvulys, sudžiūvėlis; *susna,* nususęs žmogus, gyvulys...

m.— Galūnė *-onas,* kuri dažniau eina priemone vyksmo-nusistatymo subjektui reikšti, vis dėlto kartais reiškia taip pat kokybės subjektus, pavyzdžiui: *kupronas,* kuprotas žmogus, kuprius; *ligonis,* ligotas žmogus; *palšonėlis* (iš palšonas, pavyzdžiui, jautis); *širmonėlis* (iš širmonas, pavyzdžiui, arklys)...

n.— Galūnė *-okas, -okė,* kuri, būdama prikergta būd-

vardžiui, paprastai reiškia nepilną kokybės laipsnį, kartais gali sudaryti daiktavardį, kuris tokiu atveju reiškia kokybės subjektą, pavyzdžiui: *arkliokas*, didokas arklys; *berniokas*, pusbernis, vaikis; *naujokas*, *-kė*, nepatyręs, esąs naujoje padėtyje žmogus; *prasčiokas*, nekultūringas, juodnugaris žmogus...

Tos pačios priesaginės kategorijos žodis *stačiokas* reiškia jau ne kokybės, bet nusistatymo subjektą, būtent statų, tiesmuką žmogų. *Viliokas* reiškia veiksmo subjektą, t. y. žmogų, kuris kitus vilioja. Pagaliau pasitaiko, tiesa, labai retai įvardų, su galūne *-okas*, reiškiančių santykio subjektus; čion priklauso, pavyzdžiui, *trečiokas*, trečias iš eilės vaikas; *šeštokas*, šeštas iš eilės vaikas...

o.— Kokybės subjektai reiškiami taip pat galūnėmis *-eika*, *-eiva*, pavyzdžiui: *jauneika*, jaunasis šeimos narys; *nevaleika*, nevalyvas žmogus, apsileidėlis; *šuneika*, šuniškos vertės žmogus... *gražeiva*, gražuolis, puošeika; *gudreiva*, gudrus žmogus; *juodeiva*, juodas žmogus, gyvis; *pykteiva*, piktas žmogus...

Jauneika, imamas nelygstamai jaunumo atžvilgiu, yra kokybės subjektas; bet, palyginus su kitais šeimos nariais, kaip jauniausias šeimos narys, yra jau santykio subjektas. Panašiai *gražeiva*, imamas nelygstamai, yra kokybės subjektas; bet imamas nusistatymo atžvilgiu, yra jau nusistatymo subjektas, būtent reiškia tą, kuris paiso gražumo, puošiasi. Todėl imamo paprastąja prasme gražeivos lygmuo *puošeika* yra aiškiai nusistatymo subjektas.

Ir šį kartą, kaip ir kitais atvejais, tenka pastebėti, kad jokia loginė kategorija nesireiškia viena kuria galūne ir kad beveik kiekviena, kad ir tipiška kokiai loginei kategorijai galūnė gali sykiu reikšti, bent atsitiktiniu būdu, kitos kategorijos subjektus.

p.— Prie mažiau reikšmingų galūnių, kuriomis gali dar reikštis kokybės subjektai, priklauso *-šas* ir *-ša*. Pavyzdžiais čia gali eiti kad ir šie įvardai: *gobšas*, godus žmogus, savanaudis; *kipšas*, piktoji dvasia, velnias; *nemokšas*, nemokėlis, nemokėla, tamsuolis; *niekšas*, niekam tikęs, menkas žmogus, šunikas; *rimša*, tylenis, tylūnas, romus žmogus...

Priklausąs savo galūne prie paskutinės kategorijos įvardų žodis *vargšas (vargšė)* gali būti imamas dvejopa prasme: arba kaipo pasiturėjimo subjektas, neturįs turto žmogus, arba kaipo vyksmo-nusistatymo subjektas, vargstąs vargą žmogus.

6. *Substancija — santykio subjektas*

Santykis yra realus prietapas, kurio dėlei esybė yra apsprendžiama kuriuo nors atžvilgiu savo ryšyje su kita kokia esybe. Žmogus, pavyzdžiui, yra tėvas tik ryšium su savo vaiku, su kuriuo jį riša giminystės santykis. Tas pats žmogus gali būti brolis tik ryšium su savo broliu ar seserimi, su kuriais jį riša kitokio laipsnio giminystės santykis. Žmogus yra draugas tik ryšium su kitu žmogumi, su kuriuo jį riša draugiškumo santykis, ir t. t. Kiekvienu santykio atveju yra dvi ar daugiau esybių, kurios santykiuoja tarp savęs kaipo santykio subjektai arba dalyvės.

Santykiai esti lygiateisiai ir nelygiateisiai. Tėvo ir sūnaus santykiai nėra lygiateisiai, nes tėvas sūnaus atžvilgiu ir sūnus tėvo atžvilgiu nėra vienodoje padėtyje. Užtat dviejų brolių santykiai bus lygiateisiai.— Santykio dalyviai gali būti kitu atžvilgiu lygiareikšmės arba nelygiareikšmės esybės. Tėvo ir sūnaus santykio dalyviai yra lygiareikšmės esybės; tuo tarpu kūrybos santykyje kūrėjas ir kūrinys yra nelygiareikšmės esybės.

Santykio terminologijos atžvilgiu svarbu yra primygtinai pažymėti, kad santykio subjekto įvardas tegali reikšti vien tai, kuo viena substancija yra kurios kitos atžvilgiu. Tėvo, sūnaus, brolio, sesers, draugo įvardai reiškia savo subjektus tiktai pagal tai, kuo vienas subjektas yra iš santykio su kuriuo kitu subjektu ar objektu.

Santykio subjektų reiškimo būdai žymiai jau skiriasi nuo reiškimo būdų, tipiškų kitiems subjektams, būtent veiksmo, vyksmo-nusistatymo ir kokybės subjektams. Bet ir šiuo atveju bus dar šiokio tokio atitikimo su anksčiau nusakytais reiškimo būdais.

a.— Visų pirma bendras visiems subjektams reiškimo būdas yra tas, kuris susidaro iš šaknies ir kaitmens (α) arba priešdėlio, šaknies ir kaitmens (β). Pavyzdžiai pirmajam atsitikimui (α): *bendras, brolis, draugas, dvynas, sesuo, sūnus, tėvas...*

Pavyzdžiai antrajam atsitikimui (β): *pamotė, patėvis, podukra, posūnis, protėvis...*

b.— Prie bendrų reiškimo būdų priklauso taip pat santykio subjektų įvardymas sudurtiniais daiktavardžiais; šitiems palyginti retiems atsitikimams pavyzdžiais gali eiti: *pirmatakas, viešpats...*

Sudurtiniai daiktavardžiai *kraštotyrys, sielotyrys, šeimotyrys, tautotyrys, žemėtyrys, žmonėtyrys* galima būtų priskirti prie santykio subjektų įvardų, nes pažymi-

mas yra santykių kategorijos dalykas. Pažinėjas realiai neveikia pažinimo objekto, greičiau jis pats šito objekto yra veikiamas, nes iš jo gauna įspūdžių. Pažinėjas tad ne veikia, bet santykiuoja su pažinimo objektu, ir pažinimas yra santykis, *bet ne veiksmas*. Jei tad suminėtus įvardus imti vienu tik pažinimo atžvilgiu, jie turėtų būti priskirti prie įvardų, reiškiančių santykio subjektus.

Bet tyrinėjimas kitu atžvilgiu yra daugiau negu pažinimas. Tyrinėjimas, ypač jei jis turi eksperimentinio pobūdžio, yra surištas sykiu su tam tikru veikimu, taikomu pažinimo objektui: šis yra statomas į tam tikras aplinkybes; yra sveriamas, matuojamas ir kitais būdais veikiamas. Todėl yra pagrindo priskirti tyrinėjimą prie veikimo, nors grynu pažinimo atžvilgiu galima būtų jis laikyti santykiu.

Šalia suminėtų šios rūšies pažinimo tyrimo subjektų, nereikalingi yra *gamtotyrys* ir *kalbotyrys*, nes *gamtininkas* ir *kalbininkas* visai gerai juos atstoja. Užtat vartoti vietoje *kraštotyrio, sielotyrio, šeimotyrio, tautotyrio, žemėtyrio ir žmonėtyrio kraštotyrininkas, sielotyrininkas, šeimotyrininkas, tautotyrininkas, žemėtyrininkas, žmonėtyrininkas,* sudarant juos iš žodžių *kraštotyra, sielotyra, šeimotyra, žemėtyra* ir *žmonėtyra,* reikštų nepaisyti paprasčiausio tikslingumo reikalavimų.

c.— Prie bendrų, bet taip pat retų reiškimo būdų priklauso santykio subjektų reiškimas galūnėmis *-ėjas, -ėja, -tojas, -toja.* Pavyzdžiais čia gali eiti šie įvardai: *pažinėjas, -ja,* arba *pažintojas, -ja,* pažinimo subjektas; *prakūrėjas,* giminės pradėjėjas, sentėvis, protėvis; *pranokėjas,* anksčiau už kitus gyvenęs žmogus, sentėvis, protėvis...

d.— Santykio subjektai dažnokai reiškiami galūnėmis *-aitis, -aitė,* kurios bene dažniausiai reiškia kilmės santykį, pavyzdžiui: *dukraitis,* dukters sūnus; *giminaitis, -tė,* vienos giminės žmogus; *sūnaitis,* sūnaus sūnus; *vaikaitis, -tė,* sūnaus ar dukters vaikas, anūkas...

Čion priklauso taip pat daugumas pavardžių arba net palikuonių giminės pavadinimas, pavyzdžiui: *Jogailaitis,* Jogailos giminės palikuonis; *Jonaitis,* Jono giminės palikuonis; *Petraitis,* Petro giminės palikuonis...

Palyginimo santykis pateisina galūnės *-aitis, -aitė* pavartojimą ir šiuose žodžiuose: *aukštaitis, -tė,* žmogus gyvenąs aukštumoje arba aukščiau už kitą; *dievaitis,* mažas netikras dievas, Dievu laikoma nedieviškoji substancija:

jaunikaitis, -tė, tinkąs būti jaunikiu jaunas žmogus; *mergaitė*, maža merga; *pašalaitis, -tė*, svetimas žmogus, perėjūnas, pereiva; *viršaitis*, turįs viršų, esąs kitų žmonių viršuje, viršesnis už kitus žmogus; *žemaitis, -tė*, kas gyvena žemumoje arba žemiau už kitus...

Čion gali būti priskirti beveik visi mažybiniai įvardai, kurie, šiaip ar taip, reiškia palyginimo santykį su pilnu mastu.

Galūnė *-aitis, -aitė* gali būti įvairiai kirčiuojama — *tvirtapradiškai* ir *tvirtagališkai*, bet *kadangi kirčiavimo* būdas šiuo atveju neturi semantinės reikšmės, tai į šitą aplinkybę, kalbant apie šios galūnės reikšmę, neteko kreipti dėmesio.

ė.— Priklausomumo santykį, dažniausiai pagal gyvenamąją vietą, arba visuomeninę grupę, reiškia galūnė *-ietis, -ietė*, pavyzdžiui: *giminietis, -tė*, giminės žmogus; *kaimietis, -tė* (sodietis), kaimo (sodžiaus) žmogus; *kaunietis, -tė*, Kauno žmogus, gyventojas; *panemunietis, -tė*, panemunių gyventojas; *pašalietis, -tė*, svetimas kam ar kokiam reikalui pašalio žmogus: *pietietis, -tė*, pietų žmogus, gyventojas; *rytietis, -tė*, rytų žmogus, gyventojas; *šiaurietis, -tė*, šiaurės žmogus, gyventojas; *tautietis, -tė*, tautos žmogus; *tėvynietis, -tė*, vienos tėvynės žmogus; *vilnietis, -tė*, Vilniaus žmogus, gyventojas; *vokietis, -tė*, Vokios žmogus, gyventojas...

Einant specializacijos dėsniu, galima būtų teigti, kad jei galūnė *-aitis* reiškia siaurą giminystės santykį, tai galūnė *-ietis* reiškia jau platesnio visuomeninio bendrumo santykį. Šita prasme einant reikėtų *giminaitį* suprasti kaipo artimesnės giminystės žmogų, tuo tarpu kad *gimi-nietis* turėtų reikšti tolimesnės giminystės žmogų. *Gimi-naitis* galėtų turėti ryšių su kraujo giminyste, *giminietis* — su gentyste.

į.— Kartais artimą galūnei *-ietis* reikšmę turi ir galūnė *-ėnas, -ėnė*, kuri taip pat gali reikšti priklausomumą pagal gyvenamąją vietą, tik šiuo atveju pasireiškia tendencija imti vietą platesne sritimi, pavyzdžiui: *anykštėnas, -nė, biržėnas, -nė, kupiškėnas, -nė*... turėtų būti Anykščių, Biržų, Kupiškio... srities gyventojai. Anykščio, Biržų, Kupiškio... miestelio gyventojai tada būtų vadinami *anykš-tiečiais, biržiečiais, kupiškiečiais*...

Atitinkamai *romietis* būtų Romos gyventojas, *romė-nas* — Romoje susidariusios tautybės žmogus. Panašiai *amerikietis* yra Amerikos gyventojas, *amerikėnas* —

amerikietiškos nacijos žmogus; *girietis* yra girių miškų gyventojas, *girėnas* — giriškų papročių žmogus; *kalnietis* yra kalnų gyventojas, *kalnėnas* — kalniškų papročių žmogus; *miestietis* yra miesto gyventojas, *miestelėnas* — miestiškų papročių žmogus...

Bet galūnė *-ėnas* gali taip pat reikšti santykio subjektą pagal tam tikrą giminystę, pavyzdžiui: *brolėnas* yra nepilnas brolis, pusbrolis; *dėdėnas*, dėdės sūnus; *seserėnas*, sesers sūnus; *sūnėnas*, brolio ar sesers sūnus; *tetėnas*, tetos vyras...

Iš gyvulių pasaulio atitinkamą analogiją sudaro šie vardai: *šunėnas*, panašus į šunį žvėris; *varnėnas*, panašus į mažą varną paukštis, šnekutis.

g.— Priklausomumo santykį reiškia toliau galūnė *-iškis, -iškė*. Ši galūnė dažniausiai nurodo santykio subjekto priklausomumą prie tam tikros vietos, rūšies, klasės, bendruomenės, pavyzdžiui: *dvariškis, -kė*, priklausąs dvarui, dvariškio tipo žmogus; *jūsiškis, -kė*, jūsų rūšies, draugijos žmogus; *kauniškis, -kė*, Kauno ar jo tipo žmogus; *maniškis, -kė*, mano draugės žmogus, mano vyras; *moteriškė*, moteriškos rūšies asmuo; *mūsiškis, -kė*, mūsų rūšies, mūsų tipo, draugijos žmogus; *namiškis, -kė*, namų bendruomenės žmogus; *rytiškis, -kė*, rytų tipo žmogus; *saviškis, -kė*, savo tarpo, savo bendruomenės žmogus; *šiandieniškis, -kė*, šios dienos žmogus; *taviškis, -kė*, tavo draugės žmogus, tavo vyras, tavo žmona; *vyriškis*, vyriškos rūšies asmuo...

Čia reikia pažymėti, kad beveik visi suminėti įvardai su galūne *-iškis, -iškė* gali būti vartojami ne tik daiktavardžių, bet ir būdvardžių prasme. Pavyzdžiui, *kauniškis* gydytojas, *mūsiškis* šuo, *namiškis* žmogus, *saviškis* žmogus...

Šia proga bus ne pro šalį pastačius klausimą, ar gali būti pateisintas *dvasiškio* įvardas. *Dvasiškis* etimologiškai gali reikšti dvasiškos rūšies žmogų, pagal analogiją su vyriškiu ir moteriške, arba dvasios (dvasinės) bendruomenės žmogų, pagal analogiją su dvariškiu, jūsiškiu, mūsiškiu, namiškiu, saviškiu ir t. t. Jei dvasiškis nėra tiesiogine ir pilna prasme dvasiškos rūšies žmogus, tai jis, šiaip ar taip, priklauso prie dvasinės bendruomenės, kuria pretenduoja būti kiekviena religinė organizacija ir juo labiau Bažnyčia. Bet ir dvasiškos rūšies žmogumi yra kiekvienas dvasiškis ta prasme, kad jam turi rūpėti dvasios reikalai. Vargu tad buvo reikalas varyti iš ben-

drinės mūsų kalbos tradicinį mūsų *dvasiškį* ir keisti jį *dvasininku*, kuris ne geriau reiškia dvasinio luomo žmogų. Priklausomumas prie tam tikro luomo (dvasiškis) pasilieka faktas visiems dvasiškiams, tuo tarpu tikras rūpinimasis dvasios reikalais (dvasininkas) gali kartais dvasiškio necharakterizuoti. Palaikius *dvasiškio* įvardą dvasinio luomo žmogui, *dvasininką* galima būtų panaudoti spiritualistui reikšti.— Dar mažiau buvo pagrindo keisti gerą ir tradicijoje įsigalėjusį dvasiškį tokiais netipiškos formacijos žodžiais, kaip *dvasionis, dvasionas.*

h.— Santykio subjektą reiškia toliau galūnė *-ininkas, ininkė*, kuri, kaip jau žinome, dažniausiai vartojama nusistatymo subjektams pažymėti. Nusistatymas kokiu nors atžvilgiu ir santykis su kuo yra dvi artimos loginės kategorijos, kurios, savaime suprantama, gali reikštis viena galūne. Pavyzdžiui, santykio subjektams, reiškiamiems galūne *-ininkas, -ininkė: amžininkas, -kė*, vieno su kuo kitu amžiaus, laiko, šimtmečio žmogus; *antrininkas, -kė*, antros rūšies žmogus, daiktas; *apatininkas*, palenktas po kuo kitu žmogus (podčinennyj); *apatininkės*, apatinės kelnės; *baudžiauninkas, -kė*, baudžiavos, baudžiamojo priklausomumo žmogus; *dalininkas, -kė*, vienas iš turinčių savo dalį žmonių, dalybų dalyvis; *draugininkas, -kė*, draugės mėgėjas, narys; *kampininkas, -kė*, gyvenąs svetimame kampe žmogus, benamis, įnamys; *pirmininkas, -kė*, pirmas tarp kitų žmogus, vadovaująs susirinkimui, posėdžiui; *priešininkas, -kė*, priešingos pozicijos arba nusistatymo žmogus; *šalininkas, -kė*, vieną šalį, pusę su kuo kitu laikąs žmogus; *talkininkas, -kė*, dirbąs su kuo kitu talkoje; *viršininkas, -kė*, laikąs viršų, turįs valdžią žmogus...

Priešininką ir *šalininką* galima būtų taip pat priskirti prie nusistatymo subjektų, reiškiamų galūne *-ininkas.*

Nusistatymo subjektai su galūne *-ininkas* savo prasme yra visai aiškūs jau dėl vienos savo etimologinės struktūros, o santykio subjektai su ta pačia galūne reikalauja tikslesnio prasmės paaiškinimo. Tai leidžia manyti, kad galūnės *-ininkas* prasmė labiau surišta su nusistatymu negu su santykiu.

Galūnė *-ininkas* gali kartais reikšti veiksmo ir vyksmo subjektus. Pavyzdžiui, veiksmo subjektus reiškia šie įvardai: *keikininkas* (keiksmininkas), kas kitus keikia; *lupininkas*, kas kitus lupa; *mušininkas*, kas kitus muša; *pjovininkas*, kas ką pjauna; *plėšininkas*, kas ką plėšia...

Vyksmo subjektus reiškia, pavyzdžiui, šie įvardai: *keliauninkas, šliaužininkas...*

Šitie įvardai, kurie yra neabejotini mūsų kalbos faktai, pasižymi, iš kitos pusės, dviem ypatybėmis: pirma, jie yra sudaryti iš veiksmažodžių, ir tai skiria juos nuo didžiausios daugumos šitos kategorijos terminų, o antra, jie labai gerai ir net su didesniu pasisekimu atstojami tipiškesniais įvardais, būtent: *keiksnys, keikūnas, lupikas, mušikas, pjovikas, plėšikas, keliautojas, šliaužėjas...* Šios ypatybės parodo, kad įvardams su galūne *-ininkas* neprigimta darytis iš veiksmažodžių ir kad šita galūnė nėra linkusi reikšti veiksmo ir vyksmo subjektų. Todėl suprantamas yra griežtas R. Bytauto teigimas: „Niekados galūnė *-ininkas* nėra prijungiama prie veiksmažodžių. Todėl „liudininkas" neturi teisės užvaduoti „liudytojo"" (op. cit.— P. 17). Jei šis nelygstamasis teigimas prieštarauja mūsų kalbos faktams, tarp kurių gali būti ir dažniausiai esti visai netipiškų išimčių, tai jis anaiptol neprieštarauja prigimtai ir tipiškai linkmei, pasireiškiančiai kalbamuoju klausimu.

Šia proga tenka konstatuoti, kad mūsų linksnių terminai su galūne *-ininkas* yra sudaryti visai nevykusiai. Visų pirma galūnė *-ininkas* panaudota juose visai netipišku būdu. Pagal tipiškiausią šios galūnės prasmę *vardininkas* turėtų reikšti žmogų, kuriam rūpi vardas ar vardai; *kilmininkas* — žmogų, kuriam rūpi kilmė; *naudininkas* — žmogų, kuriam rūpi savo nauda; *galininkas* — žmogų, kuris užima galinę vietą; *įnagininkas* — žmogų, kuris verčiasi įnagiais; *vietininkas* — žmogų, kuris ilgai vietoje gyvena, kuris kieno kito vietą laiko; *šauksmininkas* — žmogų, kuris reiškiasi šauksmais, kuriam tik šaukti rūpi. Žodžio linksnius šitie terminai galėtų reikšti nebent pagal analogiją su *apatininkėmis* ar *sprindininkais*. Aišku, kad šitoks terminų sudarymas, paremtas labai abejotina analogija, eina prieš prigimtą ir tipišką mūsų kalbos linkimą.

Be to, tie dalykai, pagal kuriuos linksniai įgauna tokiu atveju savo įvardus, būtent vardas, kilmė, nauda, galas, įnagis, vieta, šauksmas, didžiausioje savo daugumoje, išskyrus tik vietą, yra linksniams atsitiktinė proga taip ar kitaip vadintis. Tik *vietininkas* yra pavadintas pagal visuotinę bei esminę linksnio žymę. Visi kiti linksnių įvardai yra grynai atsitiktiniai. Vis dėlto linksnių vadinimas *vardiniu, kilminiu, naudiniu, galiniu, įnaginiu,*

vietiniu, šauksminiu būtų geresnis negu jų vadinimas *vardininku, kilmininku* ir t. t.

i.— Galūnė *-ynas*, kuria paprastai naudojamasi vietinio *pobūdžio sambūriams įvardyti, kartais gali reikšti ir* santykio subjektus. Šiuo atžvilgiu reikšmingiausi įvardai yra *avynas*, dėdė iš motinos pusės, ir *kaimynas*.

Esti taip pat atsitikimų, kai galūnė *-ynas* reiškia vaikystės stovį gyvulių pasaulyje,— tuomet vaikas yra įvardijamas *santykiu su suaugusiu gyvuliu, pavyzdžiui: kiaunynas,* kiaunės vaikas; *lapynas,* lapės vaikas; *varnynas,* varnos vaikas; *vilkynas,* vilko vaikas; *zuikynas,* zuikio vaikas; *žvirblynas,* žvirblio vaikas...

Yra net keli atsitikimai, kai galūnė *-ynas* reiškia *ir kokybės subjektą, pavyzdžiui, arklynas* yra mažas, menkas arklys; *žmogynas* — mažas menkas žmogus... Bet apskritai visi šitie atsitikimai, tiek santykio, tiek kokybės kategorijai reikšti, nėra galūnei *-ynas* tipiški; nes ši, kaip sakyta, visų pirma reiškia daiktų sambūrį, lokalizuotą vienoje vietoje. Todėl vienas kitas iš įvardų, reiškiančių santykį ar kokybę, gali taip pat reikšti ir sutelktinį dalyką. Pavyzdžiui, *žvirblynas* gali reikšti vietą, kur laikosi daug žvirblių, *arklynas* gali reikšti vietą ar įsteigą, kur yra ar auginama daug arklių...

k.— Galūnė *-onis, -onė* neturi vienos kurios tipiškos prasmės. Tačiau galima sutelkti keletas įvardų su šita galūne, reiškiančių santykio subjektus. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *tėvonis, -nė,* tėvų paveldėtojas, įpėdinis; *velionis, -nė,* kas santykiuoja su šiuo pasauliu kaip buvęs žmogus, numirėlis, nabašninkas... Čia pagal reikšmę galima būtų priskirti ir įvardą *pirmuonis, -nė,* kuris kad ir turi galūnę *-uonis,* vis dėlto reiškia santykio subjektą — pirmą vaiką arba net pirmą vaisių.

Tuo tarpu vardas *ligonis, -nė* reiškia kokybės subjektą.

l.— *Santykio subjektą reiškia, galima sakyti be išimties,* galūnė *-ienė,* kuri eina priemone moteriškajai lyčiai įvardams sudaryti pagal vyro padėtį. Pavyzdžiui, *brolienė, audėjienė* yra brolio, audejo žmona; *daktarienė* — daktaro žmona; *dėdienė* — dėdės žmona; *karalienė* — karaliaus *žmona; piršlienė* — piršlio žmona; *puodžiuvienė* — puodžiaus žmona...

Tokiu pat būdu vadinamos visos žmonos pagal savo vyro vardą arba pavardę, pavyzdžiui: *Juozienė, Jurgienė, Petrienė, Povilienė; Petraitienė, Šimkuvienė, Žemaitienė*...

Gyvulių pataitės kartais taip pat yra vadinamos vardais, sudarytais su galūne *-ienė*. Tokie, pavyzdžiui, vardai bus: *asilienė*, asilo pataitė; *elnienė*, elnio pataitė...

Tačiau pastaruoju atveju šie įvardai tereiškia santykio subjektą tik tuo atveju, jei *asilienė* ir *elnienė* sudaro su asilu ir elniu poras. Pataitės, kaipo tokios, įvardas reikštų jau kokybės subjektą, pavyzdžiui, vilkė.

Suglausdami krūvon substancijos-subjekto reiškimosi būdus, gauname šitokią galūnių schemą (žr. p. 101).

7. *Substancija — veiksmo objektas, arba veikinys*

Substancija gali eiti ne tik subjekto, bet ir objekto rolėje. Iki šiolei tyrinėta, kaip reiškiasi substancija-subjektas; dabar turime susekti, kaip reiškiasi, arba kaip yra įvardijama, substancija-objektas.

Substancija-subjektas veikia, vyksta, nusistato, sąmoningai santykiuoja ir yra aktyvi kokybės nešėja. Substancija-objektas, veikiama, pavartojama kaipo antrinė medžiaga, panaudojama kaipo įrankis-priemonė, pagaliau eina daiktu, kuriame kas telpa. Substancija-subjektas yra gyva būtybė ir visų pirma žmogus; substancija-objektas dažniausiai yra negyvas daiktas, rečiau gyva būtybė ir rečiausiai žmogus.

Objektu charakteringiausia prasme yra veiksmo objektas, kuris, kaip tuojau pamatysime, dera lietuviškai vadinti veikinio vardu. Veikinys yra veikiamas daiktas. Jis yra palenktas veiksmui ir yra koreliatyvinė sąvoka veiksniui. Taigi veiksnys yra veiksmo subjektas, veikinys — veiksmo objektas. Šis priešpriešinis įvardų dvejetas yra tikra mūsų kalbos grožybė, kuriai vargu kurioje kitoje kalboje rasime lygiai gražų atitikmenį ir kuria, deja, mūsų mokslinėje literatūroje tinkamai nesinaudojama.

Kaipgi reiškiasi veikinių įvardai?

α.— Visų pirma reikia konstatuoti, kad veikiniams reikšti gali būti naudojamas bendras visoms kategorijoms bepriesagis įvardijimo būdas, tiek be priešdėlio (α), tiek su priešdėliu (β).

Pirmajam atsitikimui (α) pavyzdžiu gali eiti *vargas*, kuris reiškia pavergimo objektą ir kurio vietoje galima būtų vartoti tipiškesnį įvardą *verginys* (žr. *Leskien A.* Die Bildung der Nomina im Litauischen.— Leipzig, 1891.— P. 403).

Substancija-subjektas (3, 4, 5 ir 6 skirsniai)

	Veiksmo subjektas (veiksnys)	vyksmo-nustatymo subjektas	kokybės subjektas	santykio subjektas
a.	šak. + kait.; priešd. + šak. + kait.,	šak. + kait.; priešd. + šak. + kait.,	šak. + kait.; priešd. + šak. + kait.,	šak. + kait.; priešd. + šak. + kait.,
b.	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,
c.	-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,	-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,	-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,	-ėjas, -ėja, -tojas, -toja,
d.	-ikas, -ikė,	-ikas, -ikė,	-ikas, -ikis, -ikė,	-aitis, -aitė,
e.	-ovas, -ovė,	-ovas, -ovė,	-ovas, -ovė,	-ietis, -ietė,
f.	-lys,	-lys,	-lys,	-ėnas, -ėnė,
g.	-snys.	-snys,	-uolis, -uolė,	-iškis, -iškė,
h.		-ininkas, -ininkė,	-ūkas, -ūkė, -ukas, -ukė,	-ininkas, -ininkė,
i.		-ėlis, -ėlė,	-ėlis, -ėlė,	-ynas, -ynė,
k.		-ūnas, -ūnė,	-ūnas, -ūnė,	-onis, -onė,
l.		-uonis,	-na,	-ienė.
m.		-onas,	-onas,	
n.		-oklis, -oklė, -uoklis, -uoklė,	-okas, -okė,	
o.		-va, -vis, -vė,	-eika, -eiva,	
p.		-eikis, -šas, -išius.	-šas, -ša.	

Antrajam atsitikimui (β) pavyzdžiais gali eiti: *nuopenas, -na,* augintinis, išsūnis; *priepenas, -na,* svetimas penimas kūdikis...

b.— Nėra jokių principinių kliūčių veikiniams reikštis sudurtiniais daiktavardžiais. Tačiau sudurtiniai veikiniai retai pasitaiko mūsų kalboje, ir todėl parinkti jiems pavyzdžių nėra lengva. Mes galime paminėti tam tikslui nebent *drožtakotį* (drožtas kotas) ir *vytkotį* (vytinis botago kotas).

c.— Bet dažniausiai veikimo objektas yra reiškiamas galūne *-inys.* Įvardai su galūne *-inys* paprastai reiškia gryną veikimo objektą, arba veikinį, kuris, nebūdamas nei pavartojama medžiaga, nei panaudojamas įrankis kokiam nors pašaliniam tikslui, dažnai įgauna iš veikimo tam tikros lyties ir šita prasme kartais gali būti net laikomas veikimo išdava.

Įvardas su galūne *-inys* paprastai reiškia negyvą neprotingą daiktą, nes tikru veiksmo objektu tegali būti tik toks daiktas. Bet yra taip pat atsitikimų, kai veiksmo objektu eina žmogus. Tuomet pagal veikinio lytį įvardas taip pat įgauna galūnę *-inys, -inė.* Tokiems atsitikimams pavyzdžiais gali eiti kad ir šie įvardai: *kalinys, -nė,* kalinamas asmuo; *mokinys, -nė,* mokomas asmuo; *pasiuntinys, -nė,* pasiųstas asmuo; *samdinys, -nė,* samdomas tarnas, darbininkas; *šelpinys, -nė,* šelpiamas asmuo; *valdinys, -nė,* valdomas asmuo; *verginys, -nė,* vergiamas, pavergtas asmuo...

Kai veikinys yra negyvas daiktas, jis tegali turėti vien tik vyriškosios giminės galūnę *-inys,* kuri paprastai prikergiama darybinių nepriešdėlėtų veiksmažodžių būtojo laiko šaknims. Dažniausiai jis reiškia daromą, rečiau darytą ar padarytą daiktą. Šios rūšies įvardai su galūne *-inys* tiek yra tipiški ir savo lytimi, ir savo prasme, kad didžiausia jų dauguma nereikalauja jokių specialesnių paaiškinimų. Prie tipišku būdu sudarytų įvardų su galūne *-inys,* pavyzdžiui, priklauso: *darinys, deginys, dirbinys, drožinys, gaminys, gavinys* (rezultatas, porcija), *grindinys, ieškinys, junginys, kliuvinys, kratinys, kūrinys, leidinys, lyginys, malinys, mezginys, nėrinys, pirkinys, piešinys, plovinys, radinys, rentinys, rezginys, rėžinys, ritinys, sekinys* (sekamas daiktas), *siekinys* (siekiamas daiktas), *siuntinys, siuvinys, skalbinys, skiedinys, skolinys, skopinys, slėpinys, statinys, sviedinys, šovinys, taikinys, tęsinys, traukinys, veizdinys* (veizdėjimo daiktas), *veldinys* (pa-

veldimas daiktas, turtas)...

Visi suminėti čia pavyzdžiai visų pirma gali reikšti materialines substancijas, veikiamas kokia nors prasme. Bet šalia to, tie patys įvardai gali turėti ir labiau atitrauktinės prasmės, pavyzdžiui, *ieškinys*, reikšdamas visų pirma ieškomą daiktą, gali toliau reikšti ir pareiškiamą teisme materialinę pretenziją; *junginys* gali reikšti ne tik jungiamus krūvon materialinius daiktus, bet ir nematerialinius dalykus; *kūrinys* gali būti ne tik materialiai kuriamas daiktas, bet ir dvasinės kūrybos padaras, kur negalima jau kalbėti apie realiai veikiamą objektą; *lyginys* yra ne tik lyginamas daiktas, bet ir bet kuris mūsų psichinio gyvenimo dalykas, lyginamas su kuo kitu; *sekinys* ir *siekinys* yra ne tik sekamas ir siekiamas daiktas, bet ir bet kuri sekama apraiška, bet kuris siekiamas dalykas; panašiai *kliuvinys, slėpinys, skolinys, tęsinys* yra ne tik kliūvamas, slepiamas, skolinamas, tęsiamas daiktas, bet ir bet kas, kas yra kliūvama, slepiama, skolijama, tęsiama.

Einant dar toliau nurodyta linkme nuo materialinio daikto, realiai veikiamo, prie nematerialinio dalyko, einančio mums kokia nors prasme veikiamuoju objektu, galima gauti visa eilė abstraktesnių veikinių, kurie kad ir nėra veikiniai tikra to žodžio prasme, vis dėlto turi su jais aiškios analogijos ir todėl yra sudaryti tipišku veikiniams būdu. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *davinys* (duomo), *jautinys* (jautimo objektas), *jutinys* (jutimo objektas), *klausinys* (klausimo, paklauso objektas), *mąstinys* (mąstymo objektas), *neiginys* (neigimo objektas), *pažinys* (pažinimo objektas), *prašinys* (prašymo objektas), *piešinys, rašinys, reginys, sakinys, šokinys* (šokamas dalykas), *turinys* (turimas viduje dalykas), *vertinys* (verčiamas dalykas)...

Tarp šių pavyzdžių randame jau visą eilę įvardų, kurie yra padaryti iš nedarybinių, nors ir galiniuotų veiksmažodžių, tuo tarpu pirmoji tipiškiausioji pavyzdžių grupė padaryta iš darybinių veiksmažodžių. Taip *jautinys, jutinys, klausinys, mąstinys, neiginys* yra sudaryti iš realiai nedarybinių veiksmažodžių. Tačiau ir šita pavyzdžių grupė gali būti priskaityta prie tipiškų įvardų su galūne *-inys*.

Yra betgi ir tokių įvardų su šita galūne, kurie nėra tipiški ar savo prasme, ar darybos būdu. Pavyzdžiui, *junkinys, -nė*, reiškiąs savo lytimi junkiamą, t. y. mokamą, pratinamą asmenį, savo turiniu reiškia meilužį;

tą pat reikia pasakyti ir apie jo sinonimą *jaukinį, -nę, kurtinys,* tetervinas arba kurčias žmogus, nėra tipiška: nei savo prasme, nei darysena; *skendinys, -nė* (skenduolis) turi netipiškai pavartotą galūnę; *linginys, -nė,* reiškiąs tingų, nerangų žmogų, taip pat nėra tipiškas nei savo prasme, nei savo darysena.

Šalia šitų ryškiausių nukrypimų nuo tipiškųjų įvardų, yra dar visa eilė mažiau ryškių įvardų, kurie nėra tipiški ar tik prasme, ar tik darybos būdu, ar vienu ir antru atžvilgiu. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *baltinys* (skalbinys); *bradinys,* mažas tinklelis, stumiamas braidžiojant; *čiužinys,* patiesiamas lovoje matracas; *dešinys, -nė,* dešiniarankis; *garbinys,* garbana, riestų plaukų pluoštas; *lašinys,* lašamas vanduo; *likinys,* nebevartojamas daiktas, nebenešiojamas drabužis; *milinys,* girnų rankena; *mišinys,* įvairių dalykų sumaišymo išdava; *siaulinys,* siautimo metas; *smilkinys,* galvos dalis tarp ausies ir kaktos; *skridinys,* ripa, skrietė; *sukinys,* sukamoji liga, galvosūkis; *šulinys,* gili ręsta duobė vandeniui semti; *trupinys,* nutrupėjusi dalelė, nuotrupa; *tvenkinys,* užtvenktas vanduo, kūdra; *valinys,* juosta, kuria apvytura vaiką, laumės juosta...

Plačiai vartojamas *reiškinys* nei savo prasme (apsireiškimo išdava), nei savo darybos būdu nepriklauso prie tipiškų tos rūšies įvardų. Jei jis sudarytas iš galiniuotinio, bet nedarybinio veiksmažodžio (reikšti), tai jis *tipiškai* tegali reikšti reiškiamą dalyką, pavyzdžiui, pareiškiamą žodžiu savoką ar daiktą. Toks žodis ir yra mums tikrai reikalingas. Bet jei *reiškinys* yra padarytas iš veiksmažodžio reikštis, tai jis savo darybai tegali rasti analogiją nebent tik žodžiuose *kulinys* ir *sukinys,* jei dargi suponuosime, kad šie žodžiai sudaryti iš žodžių kultis ir suktis. Šiaip ar taip, įvardas *reiškinys* (apraiškos prasmė) yra netipiškai sudarytas terminas, tikriausiai pagal vieną kitą išimtį. Tokie terminai drumsčia priesagojimo taisyklingą dėsningumą ir įneša netvarkos į mūsų mokslinę terminologiją. *Reiškinys* juo labiau yra nepriimtinas todėl, kad jis turi visai tinkamą pakaitą žodyje *apraiška,* apie kurį buvo jau savo laiku plačiau kalbėta (žr. šios knygos p. 36).

Mūsų gramatikoje galima užtikti šiuos įvardus su galūne *-inys: būdinys, kreipinys, papildinys, pažyminys, sakinys, siekinys, tarinys.* Iš jų mažiau ar daugiau pateisinti tipiškumo atžvilgiu tegalima vien keturis:

kreipinys, sakinys, siekinys ir *tarinys. Kreipinys* yra kreipiamas kam žodis (gerbiamasis, Pone; *sakinys* yra sakomas dalykas tiek žodinės lyties, tiek ir prasmės atžvilgiu; *siekinys* yra siekiamas dalykas, veiksmas ar kas kita („eina kirvio pirktų": čia ir kirvis, ir pirkimo veiksmas yra, šiaip ar taip, siekiami); *tarinys* yra tariamas dalykas, būtent tai, kas yra tariama apie pamatą (subjectum). Užtat *būdinys, papildinys* ir *pažyminys* gramatikoje ne tik nereiškia būdinamojo, papildomojo ir pažymimojo dalyko pasyvine tų žodžių prasme, bet kaip tik yra tie dalykai, su kurių pagalba kas nors yra būdinama, papildoma, pažymima: būdiniu apibūdiname veiksmą, papildiniu papildome kurią sakinio dalį, pažyminiu pažymime kurį sakinio dalyką. Šiems įvardams, turintiems tipišką veikinio galūnę, iš tikrųjų suteikiama įrankio-priemonės prasmė. Apie tokį netikslingą galūnės *-inys* pavartojimą tenka pasakyti tas pats, kas buvo pasakyta *reiškinio* proga.

Pradėjus kalbėti apie veiksmo objektų reiškimąsi galūne *-inys*, teko atsižvelgti ne tik į materialines substancijas, einančias tokiais objektais, bet taip pat ir į nematerialinius veiksmo objektus, kurių reiškimąsi, tikrai sakant, reiktų nukelti į prietapų reiškimąsi. Bet kad nereiktų vėliau grįžti prie galūnės *-inys*, šia proga klausimo nagrinėjimas išplėstas. Panašiai teks elgtis ir su kitais reiškimo būdais, kurie liečia substancijas-objektus: paėmus nagrinėti kokią galūnę, tipišką tokiems objektams, reikės atsižvelgti ir į šitos galūnės taikymą prietapams reikšti, nors šitas taikymas ir yra labiau atsitiktinio pobūdžio. Panašaus nagrinėjimo išplėtimo už substancijos reiškimosi ribų nereikėjo daryti tyrinėjant substancijų-subjektų reiškimąsi, todėl kad priesagos, tipiškos subjektų reikšenai, tik labai retais atsitikimais gali būti taikomos prietapams reikšti.

d.— Pagaliau veiksmo objektą gali dar reikšti galūnė *-tinis, -tinė*, kartais sykiu su stovinčiu jos priešakyje skiemeniu, *-y-* arba *-in-*, pavyzdžiui: *augintinis, -nė*, auginamas ar augintas svetimas vaikas; *auklėtinis, -nė*, auklėjamas ar auklėtas asmuo; *jaukintinis, -nė*, prijaukintas asmuo, meilužis; *mokytinis, -nė*, mokytas asmuo, kieno nors mokslo sekėjas; *ugdytinis, -nė*, ugdomas ar ugdytas asmuo...

Jei sugretinsime *mokytinį* su *mokiniu*, tai beveik galėsime spręsti, kad *mokinio* įvarde veiksmo objektas

yra labiau pabrėžtas, tuo tarpu kad *mokytinyje* tarsi labiau išeina aikštėn mokslo suformuotas asmuo: *mokinys* yra mokomas asmuo, *mokytinis* — mokytas asmuo, nenustojęs tačiau savo santykio su mokymo subjektu, arba mokytoju. Kai sakomas *mokytinio* įvardas, suponuojamas koks nors mokytojas; kai kalbama apie mokytą žmogų, turima galvoje jo kokybė. *Mokytinis* įteigia klausimą *kieno?* ir tuo tarsi primena, kad jis yra kito žmogaus veiksnys.

Mokytinis ir jam panašūs įvardai iš tikrųjų yra sudaiktavardinti išveiksmažodiniai būdvardžiai. Tokios rūšies įvardai reiškia ne tik veikiamus ar veiktus žmogiškuosius individus, bet ir negyvus veiksnius, pavyzdžiui: *kastinis,* kastas į žemę sūris, *megztinis,* megztas drabužis; *pintinė,* pinta kašė... *Kastinį* a. a. prof. Būga paaiškina (rusiškai) posakiu „sviestas iš kaitintos grietinės", remdamasis Jauniaus pavartotu posakiu „kastinis sviestas [plg. *Jaunis K.* Gramatika litovskago jazyka: Litovskij original (40 p.) i ruskij perevod (53 p.)! Pabrėždamas, kad žemaičių tarmėje *a* nėra gaunamas iš *ai* net šiam skiemeniui neturint kirčio, Būga savo pastaboje (žr. ten pat, p. 54) pasisako, kad *kastinio* etimologija jam nežinoma ir, matyti, abejoja, ar šis žodis sietinas su veiksmažodžiu *kaitinu.* Galima spėti, kad nei Jauniui, nei Būgai neteko užeiti Lietuvoje tikrai kasto į žemę sūrio, kuris, būdamas minkštas, gali būti tepamas kaip sviestas. Jei tokio kastinio sūrio buvimas Lietuvoje būtų buvęs jiems žinomas, gal ir *kastinio* etimologija jiems būtų pasirodžiusi kitoje šviesoje.

8. Substancija — antrinė medžiaga

Veikinys, kaip matėme, dažniausiai yra tam tikras materialinis daiktas, kuris veikimo vyksme gali įgyti tam tikrą lytį ir šita prasme būti net tam tikra išdava, arba padaras. Bet veikinys niekados nėra gryna medžiaga, kuri yra suvartojama naujam daiktui padaryti; kas kita antrinė medžiaga, veikimo vyksme suvartojama kokiam nors tikslui arba atliekanti nuo kurio veikimo ar kitimo vyksmo: ji radikaliai keičia savo lytį, jei yra realiai veikiama.

Kalbame čia apie antrinę medžiagą todėl, kad pirminė medžiaga neturi jokios lyties ir nesudaro dar pilnos substancijos. Tuo tarpu mums čia kaip tik rūpi susekti, kaip reiškiasi substancija objekto rolėje. Pirminė medžiaga tokiu objektu negali eiti. Užtat pati antrinės medžiagos sąvoka reikalauja, kad ši medžiaga, turinti jau tam tikrą

lytį, būtų pavartojama, kaip substancija, kokiam nors tikslui.

a.— Bepriesagiam antrinės medžiagos reiškimo būdui pavyzdžiais gali eiti šie nepriešdėlėti įvardai: *maita,* dvėsena, kuria minta plėšrūs žvėrys ar paukščiai; *penas,* penėjimo medžiaga, maistas... ir šie priešdėlėtieji įvardai: *išmintai,* mitimo produktai, mintamoji medžiaga; *pašaras,* gyvulių šeriamoji medžiaga; *praminas,* pirmoji medžiaga, leidžiama mašinai, įtaisui išbandyti; *prasukas,* sviesto gabalas, einąs užuomazga naujam sviestui susukti... Tiesa, *praminas* ir *pasukas* savo prasme susiliečia su įrankiu-priemone.

b.— Sudurtiniais daiktavardžiais antrinė medžiaga reiškiasi taip pat retai, kaip ir veiksmo objektas. Čia pavyzdžiais galėtų eiti nebent tokie žodžiai kaip *avikailis,* avies kailis; *rąstigalis,* rąsto galas...

c.— Viena iš galūnių, kurios yra tipiškiausios medžiagai reikšti, yra *-alas.* Tiesa, šie įvardai savo prasme linksta, iš vienos pusės, į veikimo objektus, iš antros — į veikimo įrankius. Atsitinka tai todėl, kad pirmykšte savo prasme įvardas su galūne *-alas* reiškia veikiamąją medžiagą. Veikiamoji medžiaga tam tikra prasme yra jau veiksmo objektas, arba veikinys; tačiau nuo tikro veikinio ji skiriasi tuo, kad ji veikimo vyksme dažniausiai neišlieka su savo lytimi. Užtat kai veikiamoji medžiaga mažesniame ar didesniame laipsnyje palaiko savo lytį ir sykiu yra pavartojama kokiam nors tikslui, turime jau ne tiek antrinę medžiagą, kiek panaudojamą įrankį.

Tipiški pavyzdžiai veikiamosios medžiagos įvardams su galūne *-alas: bėralas, dažalas, ėdalas, gėralas, jovalas, jungalas* (amalgama), *kamšalas* (kemšamoji medžiaga), *kepalas, lakalas, lesalas, maišalas, mentalas, mitalas, peralas, pirkalas, ravalas, spjaudalas, srėbalas, tepalas, verpalai, viralas, žindalas...*

Tačiau galūne *-alas* reiškiasi ne tik veikiamoji medžiaga, bet ir tas materialinis substratas, kuris eina medžiaga kokiam nors vyksmui, pavyzdžiui: *augalas,* augamoji medžiaga; *drebalas,* tiršta drebanti masė; *gemalas,* gimstamoji medžiaga, apvaisinta užuomazga; *kvepalai,* kvepiančioji substancija; *raugalas,* raugiamoji medžiaga; *smilkalai,* smilkstamoji substancija; *sunkalas,* sunkiąsis skystimas; *varvalas,* varvamoji medžiaga, snarglius, varvanosis...

Kaip *gemalas* yra dar beformė užuomazga, kurioje

medžiagos momentas yra vyraujantis, panašiai *augalas* yra nesusiformavęs dar augmuo, kuriame aiški forma nėra dar apipavidalinusi medžiagos. Dėl *varvalo* reik pastebėti, kad savo perkelta prasme jis reiškia kokybės subjektą. Šiuo atžvilgiu jis primena *tinginį* ir *junkinį*, kurie, turėdami veikinio galūnę *-inys*, reiškia neigiamo nusistatymo subjektus.

Kiek skirtingos prasmės turi žodis *mirkalas;* čia mirkstamoji medžiaga yra ne ta, kuri mirksta, bet ta, kurioje kas mirkoma. Žodis, kad ir yra kiek nutolęs nuo tipiškos savo galūnės prasmės, vis dėlto yra pakankamai sugestyvus. Šalia jo, yra dar eilė įvardų su galūne *-alas*, kurie, kiek nuslysdami nuo pirmykštės šitos galūnės prasmės, nenustoja vis dėlto savo tipiško sugestyvumo. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *barškalas*, barškamoji medžiaga, barškantis daiktas, barškutis; *draikalas*, išdrykusi medžiaga, painiava; *kankalas*, skambantis daiktas, *skambalas; tarškalas*, tarškantis daiktas...

Barškalas, kankalas, skambalas, tarškalas yra vis primityvūs daiktai, iš kurių garsus gaunama ne kaipo iš *kokių meniškų instrumentų, bet kaip iš stambios* medžiagos. Pagal tam tikrą analogiją su šitais daiktais, nerimtas kalbas ir šnekas žmonės vadina *plepalais* ir *šnekalais*. Nei plepalai, nei šnekalai nėra rimtos, švelnios, turiningos kalbos, kaip *barškalas, kankalas, skambalas, tarškalas* nėra švelnios muzikos instrumentai.

Analogija su tipiškais įvardais su galūne *-alas* lengvai galima pateisinti ir tokius žodžius, kaip *vaidalas, pavidalas* ir *žibalas. Vaidalas* yra neaiškus daiktas, kuris kam vaidenasi; *pavidalas*, kuris savo etimologine kilme, matyti, yra surištas su *vaidalu*, reiškia materialinę formą, būtent figūrą, kuri kaip tik savo medžiaga skiriasi nuo grynos formos. *Žibalas* yra žibimoji medžiaga, t.y., medžiaga, kuri degdama žiba.

Prie galūnės *-alas* mums teks dar grįžti vėliau, kai reikės nagrinėti tuos atsitikimus, kuriuose medžiaga, pavartojama įrankiu arba priemone, reiškiasi šita galūne.

d.— Maistui, kaip mintamajai medžiagai, reikšti dažnokai vartojama galūnė *-ienė*, kuri skiriasi nuo santykio galūnės *-ienė* savo tvirtagale priegaide. Pavyzdžiai: *avižienė*, avižų sunka, sriuba, kisielius; *duonienė*, duoninė sriuba; *gėlienė*, prėska sriuba; *kiaušinienė*, valgis iš pakeptų kiaušinių; *kriaušienė*, saldus valgis, iš kriaušių; *kruštienė*, valgis iš grūstų miežių; *lapienė*, kopūstų sriuba,

sriuba iš įvairių žalumynų; *miltienė*, miltinė košė; *obuolienė*, saldus obuolių valgis, obuolinė košė, marmeladas; *pautienė*, valgis iš pakeptų kiaušinių; *ropienė*, sriuba, košė iš ropių; *roputienė*, sriuba, košė iš ropučių; *saldienė*, saldus valgis; *sausienė*, pasniko sriuba; *uogienė*, saldus valgis iš uogų; *vakarienė*, vakarinis valgis; *vyšnienė*, saldus valgis iš vyšnių; *žirnienė*, košė, sriuba iš žirnių...

c.— Gyvulių mėsa, einanti mintamąja medžiaga, yra reiškiama galūne *-iena*, pavyzdžiui: *antiena*, anties mėsa; *arkliena*, arklio mėsa; *aviena*, avies mėsa; *jautiena*, jaučio mėsa; *kiauliena*, kiaulės mėsa; *kiškiena*, kiškio mėsa; *žmogiena*, žmogaus mėsa...

Pagal analogiją, *mediena* yra tarsi medžio mėsa.— Pažymėtina dar prie šios progos, kad galūnę *-iena* turi visa eilė žodžių, reiškiančių įvairių rūšių sudorotus laukus, pavyzdžiui: *avižiena*, *javiena*, *kvietiena*, *miežiena*, *pupiena*, *ražiena* (sudorotas laukas su likusiais ražais), *rugiena*, *stambiena* (laukas, apibarstytas nupjautais stambais)...

Šiuo atveju galima būtų manyti, kad sudorotas laukas yra įgavęs savo vardą nuo tos ražų arba stambų medžiagos, kurios visuomet mažiau ar daugiau pasilieka lauke. Tuomet vietos įvardymas būtų išsivystęs iš pavadinimo medžiagos, kuri joje randama. Tačiau prieš šitą hipotezę kalba ta aplinkybė, kad liekantieji įvairių laukų stambai ar ražai turi savo tipišką galūnę *-ojas*.

ł.— Galūnė *-ojas* dažnai reiškia mažai reikšmingą atliekančią medžiagą; paprastai tai javų ar šiaip jau augmenų šiaudai arba stambai, pavyzdžiui: *aguonojai*, *apynojai*, *miežienojai*, *nendrynojai*, *pupienojai* arba *pupojai*, *rugienojai*, *sėmenojai* (linų stambai), *šilojai* (šilų, viržių stambai), *uogienojai* (uogų virkščios), *žirnienojai*...

Ta aplinkybė, kad *miežienojai*, *pupienojai*, *rugienojai*, *žirnienojai* yra gauti prikergiant galūnę *-ojas* ne miežiams, *pupoms*, *rugiams*, *žirniams*, bet *miežienai*, *pupienai*, *rugienai*, *žirnienai*, verčia manyti, kad šie vardai šiais atvejais yra visų pirma taikomi tiems paskiriems stambams atliekuonims, kurių, kaip sakyta, paprastai lieka sudorotame lauke.

Kad ir be didesnio tipiškumo ir taisyklingumo, su šios rūšies įvardais galima sugretinti ir šie žodžiai: *dangojas*, dangaus kūnas; *dangojus*, dengiamasis drabužis; *kūnojas*, kūno organas, medžiaga; *sienojas*, rąstas sienoms ręsti; *vasarojus*, pavasarį sėjami javai...

g.— Atliekamos, dažniausiai nereikšmingos medžiagos prasmę turi ir įvardai su galūne *-ena*. Tai visų pirma pastipusio ar papjauto gyvulio kailis, kartais mėsa, pavyzdžiui, *dvėsena*, padvėsusio gyvulio kūnas, mėsa; *gaišena*, nugaišusio gyvulio kūnas, mėsa, gaiseliena; *jautena*, jaučio kailis; *kiškena*, kiškio kailis; *lokena*, lokio kailis; *meškena*, meškos kailis; *meškenos* kailiniai iš meškos kailio; *ožena*, ožio kailis; *puolena*, puolusio gyvulio kūnas, mėsa; *stipena*, pastipusio gyvulio kūnas, mėsa, maita; *stirnena*, stirnos kailis; *utena*, utės kailis, koliojamasis žodis; *veršena*, veršio kailis...

Atliekamos nereikšmingos medžiagos prasmę turi ir šie analoginiai su pirmaisiais žodžiais su galūne *-ena: griuvenos*, sugriuvusios liekanos, griuvėsiai; *ižena*, išaiža, gliaudas; *pjūvenos; puvenos*, supuvusi medžiaga, žemės trąšos; *sėlenos*, liekanos nuo sijojamų miltų; *skutenos*, skutamosios liekanos; *šermenos; pjūvenos; vyžena*, vyža blogesnės rūšies...

Nedaug tenukrypsta nuo tipiškosios reikšmės ir šie žodžiai: *galvena*, sėmeninė galvutė, kailis iš gyvulio galvos; *galvenos*, sėmeninės linų galvutės; *kojena*, kailis nuo gyvulio kojos, sklandiklis iš tokio kailio, kojinė; *krekena*, ką tik apsiveršiavusios karvės pienas; *letena*, žmogaus kojos, rankos pati galūnė, kojos pėda; *purenos*, išpurusi žemė žolynams; *rankena*, kotas, rankai nusitverti...

Visai netipiškai yra sudaryti šie žodžiai su galūne *-ena: gyvena*, gyvenimas; *kaišena*, kaišiamasis įnagis; *kaišenos*, kaišiamosios druožlės; *riėtena*, riesto augmens rūšis (polygonum); *riėtenos*, riejimasis...

Galvena, galvos kailio prasme, *kojena*, kojos kailio prasme, ir *kaišenos*, kaišiamųjų druožlių prasme, visai atitinka pirmykščią tipišką galūnės *-ena* reikšmę; tik šių žodžių tolimesnė evoliucija žymiai jau nukrypsta nuo tos reikšmės.

Visai nepateisinama tarp artistų įsigalėjusi *tarena*. Šis žodis tegalėtų turėti analogijos nebent su *gyvena* ir *rietenomis* (riejimosi prasme), kurios taip pat nereiškia konkretinių daiktų. Bet jei *tarena* turėtų reikšti tarimo būdą, tai ji visai nepateisinamu būdu uzurpuoja visai teisėtą ir tipišką *tarseną*, kuri pagal analogiją su *bėgsena, eisena, rašysena* kaip tik turėtų reikšti tarimo būdą. Siūloma čia *tartis* tarsenos negali atstoti, nes būdama sudaiktavardinta veiksmažodžio *tarti* bendratis įvardija gryną veiksmą, nieko nesakydama apie būdą, o tuo tarpu kai norima

išreikšti dikcijos momentą, kaip tik svarbu tarimo būdą pabrėžti. Taigi *dikcija* lietuviškai įvardytina tiktai *tarsenos* žodžiu.

h.— Su galūne —*ena* savo prasme kai kada susiartina galūnė *-ėsis (-ėsas)*. Žodžiai su galūne *-ėsis* yra linkę dažniausiai reikšti atliekamą nevertingą medžiagą, pavyzdžiui: *griuvėsiai* (*gruvėsai*), griuvenos; *ledėsai*, smulkūs ledo gabalėliai; *mirėsis*, gaimurys, padvėsėlis; *pelėsiai* (*pelėsai*), pelėjimo žalesos; *puvėsiai* (*puvėsai*), puvenos; *svilėsiai*, nusvilę daiktai...

Mirėsio įvardu yra pavadintas kokybės subjektas, kuris šiuo atveju yra tarsi mirštamoji medžiaga.— Pagal tolimesnę analogiją su žodžiais, kurie baigiasi galūne *-ėsis* ir reiškia atliekamą medžiagą, yra sudarytas žodis *kerėsiai*, kerėjimo priemonės.

i.— Medžiagą, sukauptą krūvon ir paprastai vertinamą pagal išviršinę kokybę, dažnokai reiškia įvardai su galūne *-umynai*, pavyzdžiui: *brangumynai*, brangūs daiktai; *gardumynai*, gardūs daiktai; *juodumynai*, juodi daiktai; *kartumynai*, kartūs daiktai; *margumynai*, margi daiktai; *riebumynai*, riebūs daiktai; *saldumynai*, saldūs daiktai; *skanumynai*, skanūs daiktai, skanėstai; *šaltumynai*, šaldyti skanėstai; *žalumynai*, žali lapuoti augmenys...

Įdomu yra pažymėti, kad galūnė *-umynai* savo sudedamosiomis dalimis tiksliai nusako reiškiamųjų daiktų ypatybes. Ši galūnė turi tris dėmenis: *-umas, -ynas, -ai*. Galūnė *-umas* paprastai reiškia sudaiktavardintą kokybę, *-ynas* — daiktų sambūrį pagal buvimo vietą, *-ai* — kai daugiskaitos kaitmuo reiškia didesnį kiekį. Tuo būdu gauname medžiagą ar daiktus, sukauptus krūvon ir vertinamus išviršinėmis juslėmis pagal kokybę.

k.— Neryškią, aiškiai neapibrėžtą ir nevertingą medžiagą kartais reiškia galūnė *-mas*, pavyzdžiui: *dūmai*, *gliaumas*, gleivės; *greimas* (*graimas*), plėvelė ant skystimo; *kelmas, krūmas, šarmas...*

l.— Kartais medžiagos įvardai gali įgauti galūnes, kurios yra tipiškos kitokios rūšies substancijoms-objektams reikšti. Taip antai galūnė *-tas*, kuri yra tipiška įrankiams-priemonėms reikšti, kartais gali reikšti medžiagą, sunaudojamą kokiam nors reikalui, pavyzdžiui, *maistas*, mintamoji medžiaga; *miltai*, malti grūdai...

Iš tikrųjų šios rūšies įvardai jau labai artimi įrankių-priemonių įvardams, nes mintamoji medžiaga yra, šiaip ar taip, mitimo priemonė; galūnė *-tas* lengvai čia pateisinama.

9. *Substancija — įrankis arba priemonė*

Įrankis ir priemonė yra dvi labai artimos sąvokos. Ir viena, ir antra reiškia faktiškai tai, su kieno pagalba galima pasiekti kokį nors tikslą. Skirtumas tarp jų bus tik tas, kad įrankis yra materialinis įnagis, padargas, kuriuo galima manipuliuoti, paėmus jį rankon, o priemonė gali reikšti ne tik materialinį daiktą, bet ir nematerialinį būdą, kuriuo galima siekti pasistatytas tikslas. Kai priemonė reiškia materialinį daiktą, tai šis daiktas panaudojamas tikslui siekti ne rankomis, bet kuriuo nors kitu būdu, reikalaujančiu ne tiek fizinės manipuliacijos, kiek protinės kombinacijos. Naudojant įrankį, šis imamas į ranką; vartojant priemonę, ši daugiau reikalauja primanymo, išmanymo, sumanymo. Kaip matome, pati šitų terminų etimologija duoda raktą jiems tiksliai suprasti. Taigi pjūklas ir teniso raketė yra įrankiai; knyga mokymuisi, mikroskopas — tyrinėjimui yra mokslo priemonė.

Reik ir šioje vietoje dar kartą pažymėti, kad tuo laiku, kai pavartojamoji veikimo ar vyksmo eigoje medžiaga nustoja savo pirmykštės lyties, įrankis ir priemonė, kai jie yra materialiniai daiktai, panaudojimo atveju išlaiko savo lytį. Įrankis ir priemonė ilgainiui susinaudoja ir tampa nebepritaikomi tikslui; o medžiaga išsyk suvartojama veiksmo ar vyksmo eigoje.

a.— Kaip ir *visuose kituose atvejuose*, *įrankis* ir priemonė gali reikštis bepriesagiu būdu, be priešdėlio (α) ir su priešdėliu (β). Pavyzdžiai pirmajam atsitikimui (α): *danga*, dengiamoji priemonė; *guldas*, gulimasis baldas; *rykas*, indas, įrankis; *vairas*, vairavimo įrankis...

Pavyzdžiai antrajam atsitikimui (β): *įnagis, įrankis, įtaisas, priemonė, prietaisas, užsklanda*...

b.— Įrankiams ir priemonėms reikšti sudurtiniai įvardai pasitaiko žymiai dažniau negu kitiems objektams. Nesunku net suprasti, kodėl taip yra. Įrankis ir priemonė yra tarpininkai tarp veiksnio ar veiksmo, iš vienos pusės, ir tikslo, iš antros; todėl dažnai yra pravartu šiuodu dalyku, šiaip ar taip, pareikšti sudurtiniu daiktavardžiu, pavyzdžiui: *pelėkautai*, spąstai pelėms gaudyti, galabyti; *ritmuša*, pagalys ritiniui mušti; *skylmuša*, įrankis skylėms mušti, *perforatorius*...

c.— Kai įrankiu arba, tikriau, priemone eina stambi medžiaga, kuri, panaudojama kokiam nors tikslui, nepraranda savo pagrindinės lyties, jos įvardas gali įgauti

galūnę *-alas*. Šis atsitikimas stovi tarsi pusiaukelėje tarp suvartojamos medžiagos ir gryno įrankio-priemonės. Pavyzdžiai šitokiems atsitikimams: *antvalkalas, apdangalas, apmušalas, aprėdalas, apsukalas, apvalkalas, avalas, dangalas, išmušalas, pakaitalas* (daiktas, kuriuo pakeičiama kas kita), *pamušalas, patiesalas, pavalkalas* (apatinis drabužis), *trinalas, uždangalas, užtiesalas, užvalkalas*...

Įdomu yra pastebėti, kad daugumas šios rūšies įvardų turi priešdėlį ir tuo skiriasi nuo įvardų, reiškiančių antrinę medžiagą, suvartojamą veikimo ar vyksmo eigoje.

Kalbėdami iš antro atvejo apie įvardus su galūne *-alas*, turime paminėti ir tokius iš jų, kurie visai tipiškai nepritinka nei suvartojamai medžiagai, nei panaudojamam įrankiui-priemonei.

Prie antrinės medžiagos kiek prisiartina; *gabalas, kepalas, kevalas, šapalas*...

Prie panaudojamosios priemonės kiek prisiartina: *patalas, skarmalas*...

Abiem atžvilgiais nuošaliai stovi gyvių vardai: *bimbalas, gaigalas, vabalas*...

Niekalas, kaipo daiktas su trūkumais, turi šiokios tokios analogijos su tokiais žodžiais kaip *plepalas, šnekalas, tauškalas*...

Pagaliau prie netipiškų žodžių su galūne *-alas* priklauso: *gaivalas, reikalas, veikalas. Gaivalą, reikalą* ir *veikalą* nebent galima būtų dar bandyti aiškinti kaip gaivią, arba gaivinančią, reikiamą ir veikiamą medžiagą, kuri eina pagrindu tolimesnėje šių žodžių evoliucijoje.

d.— Vienas iš reikšmingiausių būdų įrankiams-priemonėms įvardyti yra galūnė *-klas*. Pavyzdžiais čia gali eiti: *arklas, durklas, ginklas, gydyklas* (gydomasis daiktas, gydymo priemonės), *irklas, pabūklas* (padargas), *pakinklai, pinklas* (pynimo įrankis), *pjūklas, rašyklai* (rašymo priemonės, prietaisai), *tepuklas, tinklas, vystyklas*...

Nuo tipiškos įrankio prasmės kiek nutolsta šie įvardai su galūne *-klas: audeklas*, drobė, audinys; *dėklas*, arba *padėklas*, padedamas po kuo kitu daiktas, paduodamasis įrankis; *turėklai*, prietaisas, už kurio laikomasi.

Pagal tipiškųjų įvardų analogiją yra sudaryti: *paminklas*, paminimasis daiktas; *ženklas*, žinojimo priemonė,— daiktas, su kurio pagalba galima ką pažinti; *stebuklas*, stebinimo priemonė, nusistebėjimo daiktas...

e.— Priemonę arba įrankį dažnai reiškia taip pat ga-

lūnė *-klė*, pavyzdžiui: *aūklė*, aunamoji priemonė; *kanklės*, skambinamoji priemonė; *staklės*, audžiamoji priemonė; *žirklės*, kerpamasis įrankis...

Tą pačią įrankio-priemonės reikšmę turi ir galūnė *-yklė*, kuri iš esmės yra identinė galūnei *-klė*. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *baidyklė*, *brūžyklė* (brūžeklis, brūžiklis), *draudyklė* (draudžiamoji priemonė), *gaudyklė*, *griežyklė* (griežiamasis įrankis), *kapoklė*, *kapstyklė*, *kratyklė*, *laidyklė*, *maudyklė* (maudomoji priemonė, vonia), *mėtyklė* (mėtomasis įrankis, praščia), *rodyklė*, *skaityklės* (skaičiavimo priemonė), *skutyklė* (skutamasis įrankis), *spyruoklė*, *sūpuoklės*, *svarstyklės*, *šaudyklė* (šautuvas), *velėklė*, *vėduoklė*...

Pagal analogiją su įrankio-priemonės įvardu galūnę *-klė* gauna kartais ir gyvos būtybės, kurios žmonių rankose yra savotiška priemonė tikslui siekti, pavyzdžiui: *áuklė* (aug-klė), moteris, tarnaujanti auginimo auklėjimo tikslui; *pereklė* (perekšlė), višta viščiukams perėti; *žinduoklė*, samdinė kūdikiams žindyti...

Pagal visai pateisinamą analogiją, gėrimo ir rijimo organas pavadintas *gerkle* arba *rykle*, nes tai iš tikro tam tikra prasme yra gėrimo rijimo priemonė. Pagal panašią analogiją, visai teisinga būtų vaizdavimo galią vadinti *vaizduoklės* vardu: priesagos atžvilgiu vaizduoklė kur kas geriau tinka negu *vaizduotė*; tuo tarpu estetinio pajautimo atžvilgiu tarsi geriau tinka šis pastarasis terminas.

Žymiai mažiau pateisinamos analogijos turi šie įvardai, kurie vis dėlto yra mūsų kalbos faktai: *būklė*, buvimo priemonė, materialinė padėtis; *daboklė*, patalpa suimtiems žmonėms laikyti; *dėklė*, dedamoji vieta drabužyje, kišenė, kasetė; *duoklė*, duodamasis mokestis; *medžioklė*, medžiojimo verslas, pramoga; *minklė*, tešla, košė; *pinklės*, klastingos priemonės; *švytuoklė*, laikrodžio švytuojantis prietaisas; *žibuoklė*, pavasario gėlė...

Prie šios progos bus ne pro šalį pažymėjus, kad įsigalėjęs paskutiniais laikais *būklės* vartojimas stovio ar bet kurios padėties prasme vargu gali būti pateisintas galūnės *-klė* reikšme ar tik reikšminga analogija su tipiškais įvardais, turinčiais šią galūnę. *Būklė* neturėtų būti painiojama su *stoviu*, nes daug yra tikslingiau kiekvienam terminui rezervuoti priklausančią jam prasmę. *Būklė* tam tikra prasme gali reikšti materialinį stovį, kaip buvimo gyvenimo materialinius išteklius; bet yra nedovanotinas

jos prasmės išplėtimas, kai šiuo žodžiu stengiamasi visur atstoti stovį.

l.— Šalia galūnės *-klė*, stovi galūnė *-iklis (-eklis)*, kuri turi maždaug tą pačią reikšmę kaip ir *pirmoji*, būtent reiškia įrankį-priemonę. Pavyzdžiais čia gali eiti: *adiklis, brūžiklis (brūžeklis), drožeklis, gnybeklis, kabiklis, kandiklis, maišiklis, rodiklis, rūkiklis, skutiklis, variklis, žarsteklis...*

Be *kabiklio*, mūsų kalba žino *kabeklį*, kuris etimologiškai nuo pirmojo nesiskiria, nors jųdviejų prasmė, pagal specializacijos dėsnį, gali reikšti skirtingus dalykus. *Mušeklis* yra sinonimas *muštukui* ir reiškia jau veiksmo ar nusistatymo subjektą; tai dar vienas atsitikimas, kai peiktino nusistatymo subjektai yra vadinami įvardais, turinčiais įrankio galūnę. Čion, be kita ko, priklauso ir *jauniklis*, kaipo jauno gyvulio ar niekinamasis žmogaus pavadinimas.

g.— Prie mažiau tipiškų galūnių įrankiams-priemonėms reikšti priklauso galūnė *-lė*. Čion visų pirma reikia priskaityti: *dumplės*, dumiamasis įrankis; *gnyblės*, gnybtuvai, arba gnybliai; *patvarslės, vadelės, atvarslai; replės*, repiamasis įrankis; *suplės*, sūpuoklės: *šnerplė — šniokšlė — šnirpšlė*, šnervė; *trykšlė*, trieškiamasis įrankis; *veržlė*, veržiamoji priemonė, sraigė; *žnyplės*, gnybtuvai, gnybliai...

Su šiais įvardais turi mažesnės ar didesnės analogijos tokie žodžiai kaip *dyglė, dyglys, rakys; piršlės*, peršiamosios priemonės; *smuklė*, smunkamoji įstaiga, priemonė; *uoslė*, uodimo galia; *veislė*, visimo rūšis, priemonė. Iš šių žodžių ne visi reiškia substanciją-objektą. *Uoslė*, pavyzdžiui, yra uodimo galia, neturinti substancialinės būsenos; čia svarbu tik pažymėti, kad ir šiuo atveju galūnė *-lė* reiškia tam tikrą priemonę, būtent ta prasme, kad *uoslė* gyvai būtybei yra priemonė daiktams užuosti. Pagal analogiją su uosle visai gerai galėtų būti pateisinti *jauslė* (sensus internus) ir *juslė* (sensus externus), kaipo jautimo ir jutimo galios. Nors *uoslė* žmogui kartais turi neigiamosios prasmės, vis dėlto, mūsų supratimu, *jauslė* ir *juslė* priimtinos pagal išplečiamąją analogiją.

Šalia šitų mažiau ar daugiau tipiškų įvardų su galūne *-lė*, yra dar visa eilė žodžių, kurių prasmėje sunku susekti kokį nors aiškų vienodą dėsningumą. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *apgaulė, druožlės, eilė, griežlė, kremzlė, patarlė, raukšlė, rūkšlė, siūlė, suoslė...*

h.— Nedideliems ir mažai reikšmingiems įrankiams arba priemonėms reikšti dažnokai yra vartojama galūnė *-tukas*, pavyzdžiui: *degtukas, drožtukas* (įrankis pieštukams drožti), *kauptukas, kirstukas, kištukas* (štepselis), *mygtukas* (knopkė), *pieštukas, plaktukas, segtukas, teptukas, žiebtukas* (įrankis ugniai žiebti)...

Remiantis šita pagrindine galūnės *-tukas* reikšme visai galima pateisinti šiuos analoginius terminus: *jungtukas*, žodis, einąs sakinyje jungimo priemone; *klaustukas*, klausiamasis ženklas; *neigtukas*, neigiamasis žodelis „ne"; *šaūktukas*, šaukiamasis ženklas; *skirtukas*, skiriamasis ženklas. Sunkiau būtų pateisinti *ištiktuką* ir *jaustuką* jau todėl, kad jie nėra sudaryti iš ontologiškai suprantamų darybinių veiksmažodžių; o antra vertus, vadinamieji *jaustukai* ir *ištiktukai* jokia prasme neina priemonėmis jausti ir ištikti. Kaipo terminai, jie iš tikro yra reiškiamosios priemonės, bet šita prasme jie neišsiskiria iš kitų žodžių tarpo, nes visi žodžiai yra reiškimo priemonės.

Šia proga dar pažymėtina, kad *muštukas* ir *peštukas*, reiškią neigiamai vertinamus veiksmo ar nusistatymo subjektus, turi galūnę *-tukas*, reiškiančią įrankį-priemonę. Tai yra savotiškas būdas reikšti neigiamąjį nusistatymą tam tikriems žmogiškiesiems subjektams.

i.— Labai dažna ir labai tipiška galūnė įrankiams-priemonėms reikšti yra *-tuvas*. Jei įvardai su galūne *-tukas* yra linkę reikšti nedidelį ar nereikšmingą įrankį-priemonę, tai galūnė *-tuvas* to palinkimo neturi: ji reiškia pilno masto įrankį ar priemonę, ir net dažniau įrankį negu priemonę. Šituo atžvilgiu ši galūnė artimesnė yra galūnei *-klas*, kuri taip pat reiškia pilno masto vertingą įrankį, rečiau — priemonę.

Galima taip pat įžiūrėti tam tikrą skirtumą tarp prasmės, kurios turi, iš vienos pusės, galūnė *-tuvas*, o iš antros pusės, galūnės *-yklė* ir *-iklis*. Įvardas su galūne *-tuvas* dažniausiai reiškia įrankį, kuris veikia vien žmogaus veiksmo galia; tuo tarpu įvardai su galūnėmis *-yklė* ar *-iklis* kartais labiau reiškia daiktus, kurie turi tarsi galią veikti savo ypatybėmis. *Baidyklė* yra daiktas, kuris baido savo ypatybėmis; *rodyklė* yra daiktas, kuris rodo; *svarstyklės* yra prietaisas, kuris pasveria; šaudyklė yra ginklas, kuris šauna; *variklis* yra padargas, kuris varo judiną ir t. t. Jei ir čia, šiaip ar taip, veikia žmogus, tai vis dėlto tarp jo, kaipo veikėjo, ir veiksmo stovi įrankis, pabūklas ar padargas, tarsi savarankiškas veiksnys tarpininkas.

Šiokia ypatybe nepasižymi įvardai su galūne *-tuvas*: jie dažniausiai reiškia įrankius, veikiančius tiesiogine žmogaus galia.

Pavyzdžiai įvardams su galūne *-tuvas: autuvas* (reiškia avalą, nors galėtų reikšti aunamąjį pagalbinį įrankį), *braukluvas* (braukiamasis įrankis), *braukluvai* (padargas linų galvenoms braukti), *dildytuvas* (brūžeklis), *drožtuvas, galąstuvas, gnybtuvai, gobtuvas* (kapišonas, storoji skara), *grūstuvas, imtuvas* (radijo imamasis aparatas), *kastuvas* (kasamasis įrankis), *kastuvai* (arkliams valyti, kasyti įrankis), *keltuvas* (funikulierius), *keptuvas, koštuvas, krušluvas* (įrankis bulbėms krušti), *kultuvas* (spragilas), *laužtuvas* (geležinė dalba), *lenktuvas, lėktuvas, mastuvai* (prietaisas audinio apmatams sudaryti), *mintuvai* (padargas linams minti), *nešluvai, pjautuvas, plaktuvas, plauktuvai* (prietaisas plaukioti), *raktuvas* (rankamasis įrankis), *riestuvas* (staklių tam tikra dalis), *ristuvas* (padargas žemei lyginti), *skaitytuvai* (skaičiuojamasis aparatas), *skiltuvai* (įrankis ugniai skelti), *siųstuvas* (radijo siunčiamasis aparatas), *skriestuvas, sklandytuvas* (aparatas sklandyti), *sklęstuvas, skustuvas, smilkytuvas, suktuvas* (sukamasis įrankis), *šautuvas, teptuvas, trintuvai* (padargas kam trinti), *veltuvas, virtuvas* (samavoras), *vytuviai* (prietaisas siūlams vynioti), *lenktuvai, vožtuvas* (klapanas), *žibintuvas, žiebtuvas* (įrankis ugniai užžiebti).

Iš šių pavyzdžių galima pastebėti, kad kai kurie su galūne *-tuvas* įvardai, reiškią įrankį-priemonę, tevartojami vien daugiskaitoje, pavyzdžiui: *gnybtuvai, mastuvai, mintuvai, nešluvai, plauktuvai, skaitytuvai, skiltuvai, trintuvai, vytuvai.* Tai įvyksta todėl, kad tokie įvardai reiškia daiktus mažiau ar daugiau sudėtingus arba bent susidedančius iš dviejų dalių. Nurodyti pavyzdžiai kaip tik reiškia tokius sudėtingus daiktus, kurie tačiau kiekvienas skyrium sudaro vieną suderintą padargą, prietaisą, aparatą. Yra atsitikimų, kai tas pats žodis, vartojamas daugiskaitoje, įgauna skirtinos prasmės. Pavyzdžiui, *brauktuvas* yra paprastas nesudėtingas braukiamasis įrankis, tuo tarpu *brauktuvai* yra jau sudėtingesnis padargas linų galvenoms braukti.

Pastebėjimas apie įvardų, tevartojamų vien daugiskaitoje, turi savo galios ir kitaip sudarytiems įvardams. Jau anksčiau buvo paminėta šitokių įrankių-priemonių įvardų, tevartojamų vien daugiskaitoje: *pelėkautai, spąs-*

tai, pakinklai, rašyklai, turėklai, kanklės, staklės, skaityklės, sūpuoklės, svarstyklės, dumplės, gnyblės, patvarslės, replės, suplės, žirklės ir t. t. Visi šitie įvardai reiškia sudėtingus įrankius-priemones.

Galūnė *-tuvas* tiek yra tipiška ir sugestyvi, kad įvardų prasmėje maža tėra ir svyravimo. Prie nedaugelio išimčių priklauso čia tie subjektų pravardžiavimai, kurie vartojami perkelta prasme, pavyzdžiui: *bjaurėtuvas*, bjaurus, pasibjaurėjimo vertas žmogus; *nepaituvas* (nepaeituvas), kas griozdiškai kėblinėja; *pakartuvas*, nutrūkgalvis; *paleistuvas*, pasileidęs žmogus, paleistuvis; *šliaužtuvas*, paskutinis juodadarbis... Čia vėl turime atsitikimą, kai neigiamieji subjektų įvardai įgauna įrankių-priemonių galūnę.

k.— Įrankį arba priemonę reiškia taip pat galūnė *-tuvė*. Ji skiriasi nuo *-tuvas* ne tik savo moteriškąja lytimi, bet ir tuo, kad ji savo reikšmės evoliucijoje yra linkusi derinti įrankį-priemonę su vieta arba su apeiginėmis iškilmėmis, kurios tarsi priemonės yra jungiamos su kokiu nors reikšmingu įvykiu.

Pavyzdžiai pagrindinei galūnės *-tuvė* reikšmei: *baustuvė*, baudžiamasis įrankis; *bruktuvė*, įrankis linams brukti; *kartuvės*, kariamasis įtaisas; *keltuvė*, kultuvo rankutė; *keptuvė*, kepamasis įrankis (patelnė), *kultuvė*, skalbiamasis įrankis; *mazgotuvė*, mazgojamoji kempinė, mazgotė; *megztuvė*, mezgamasis prietaisas; *milžtuvė*, indas, į kurį melžiamas pienas; *minkytuvė*, duongeldė tešlai minkyti; *praustuvė*, prausiamasis prietaisas; *sėtuvė*, sėjamasis krepšis; *siaustuvė*, kultuvo rankutė; *skalbtuvė*, skalbiamasis įrankis; *slėgtuvė*, slegiamasis prietaisas, presas; *spjautuvė*, indas spjaudalams; *trauktuvė*, traukiamasis prietaisas, liftas; *trintuvė*, daiktams trupinti įrankis; *velėtuvė*, velėjamoji gelda...

Tarp šių įvardų su galūne *-tuvė* yra tam tikras skaičius, kurie reiškia įrankius arba prietaisus, kur kas daroma, pavyzdžiui: *keptuvė*, įrankis, kuriame kepama; *milžtuvė*, indas į kurį melžiama; *minkytuvė*, duongeldė, kur minkoma tešla; *praustuvė*, prietaisas, kuriame prausiamasi; *sėtuvė*, krepšis, iš kurio sėjama; *spjautuvė*, indas į kurį spjaunama; *velėtuvė*, lovys, gelda, kur velėjama. Galimas daiktas, kad šita aplinkybė pastūmėjo mūsų kalbą dar toliau ir padarė tai, kad galūne *-tuvė* imta reikšti vietą ar patalpą, kur naudojamasi tam tikrais įrankiais-priemonėmis, pavyzdžiui: *dirbtuvė* yra patalpa-įstaiga,

kur dirbama, naudojamasi darbo įrankiais; *maltuvė* yra ne tik malamoji priemonė, bet ir patalpa, kur stovi girnos, kur jomis naudojamasi; *megztuvė* yra ne tik mezgamasis prietaisas, bet ir patalpa, kur juoju naudojamasi; *skalbtuvė* yra ne tik skalbiamasis prietaisas, bet ir vieta-patalpa, kur skalbiama; *spaustuvė* yra patalpa-įstaiga, kur naudojamasi spaudimo įtaisais; *virtuvė* yra patalpa, kur virinama, naudojamasi virimo priemonėmis...

Panevėžio kirpėjas, pareikalavęs, kad jo įstaiga būtų vadinama ne kirpykla, bet kirptuvė, turėjo tam tikros racijos, nors be reikalo jungė su kirpykla neigiamąją prasmę.— Einant ta linkme dar toliau, galima pastebėti, kaip šios rūšies įvardai vis labiau atitrūksta nuo įrankių-priemonių sąvokos: *krautuvė* yra patalpa, kur prekės sukrautos: *parduotuvė* yra vieta, kur prekės parduodamos. Dar toliau nuo įrankių-priemonių stovi *augtuvė*, augtoji vieta, ir *gimtuvė*, gimtoji vieta.

Ne pro šalį bus pažymėjus šia proga visą eilę įvardų su daugiskaitos galūne *-tuvės*. Šie įvardai paprastai reiškia iškilmes arba šiaip jau apeiginį kokio įvykio pažymėjimą. Daugiskaita čia pateisinama tuo, kad tokios iškilmės ar apeiginis pažymėjimas paprastai yra sudėtingas dalykas, susidedąs iš daugelio veiksmų, apeigų, vyksmų. Galūnė *-tuvės* čia gali būti pateisinta tuo, kad įvykiui pažymėti, konstatuoti ir sankcionuoti tokiais atvejais naudojamasi visa eile priemonių, nors šitos priemonės ir nėra materialinio pobūdžio. Taigi įvardai su galūne *-tuvės* reiškia sudėtingą nematerialinių priemonių kombinavimą kokiam nors įvykiui konstatuoti, sankcionuoti, pažymėti, pašvęsti, pavyzdžiui: *išleistuvės, įkurtuvės, įvilktuvės, jungtuvės, koštuvės, laidotuvės, lygtuvės, melstuvės, pabaigtuvės, pagynėtuvės, pakastuvės, skerstuvės, sukaktuvės, vestuvės*...

Čia bus ne pro šalį pažymėjus, kad *sukaktuvės* yra iškilmingas sukakties minėjimas; ogi „minėjimas sukaktuvių" iškilmės prasme yra ne daugiau ir ne mažiau kaip nesąmonė: švenčiama sukaktis, bet ne sukakties minėjimas; sukaktuvės minimos ar aprašomos tik laikraščiuose.

Tik nedidelis skaičius įvardų su galūne *-tuvės* nukrypsta nuo nurodytos aukščiau prasmės: *kartuvės*, kurios kartais reiškia korimo procedūrą (piršlio kartuvės), vis dėlto dažniausiai reiškia korimo įtaisą; *lauktuvės*, kurios turėtų reikšti laukimo ir sutikimo procedūrą, reiškia lau-

kiamojo asmens dovaną laukiantiems; *skalbtuvės* reiškia generalinį apsiskalbimą.

Perkelta prasme įrankio- priemonės galūnę *-tuvė* gauna peikiamasis nusistatymo subjekto įvardas *paleistuvė;* tai yra mūsų kalbos apraiška, jau ne vieną kartą pažymėta.

Šalia *paleistuvės,* vartojamas taip pat *paleistuvas* ir *paleistuvis.* Įvardų su galūne *-tuvis* įrankiams-priemonėms reikšti pasitaiko palyginti retai. Čion priklauso, pavyzdžiui: *kaistuvis,* rendelis; *koštuvis,* košiamoji priemonė; *prikaistuvis,* rendelis; žlugtuvis, žlungamasis įrankis...

l.— Kartais, palyginti ne dažniausiai, įrankis-priemonė reiškiamas galūne *-ynė,* pavyzdžiui: *avalynė,* aunamoji priemonė, avalas; *budynė,* budėjimo sargyba; *kankynė,* kankinimo dalykas, kančia; *lingynė,* linguojamoji kartis; *lingynės,* lingavimo priemonės, vežimo lingės; *lipynė,* lipamoji priemonė, laiptai; *maudynė,* maudymosi įtaisas, vonia; *padarynė,* padargas; *puodynė,* puodas pienui; *spaudynė,* slėgtuvė, presas; *supynė,* supamasis lopšelis; *tryškynė,* trieškiamasis įrankis, švirkštas...

Toliau galūnė *-ynė* savo reikšmės atžvilgiu eina dviem linkmėmis (čia nekalbama apie genetinę prasmės išsivystymo eigą, bet tik apie faktiškąjį prasmės išsišakojimą): iš vienos pusės, ji prisiartina prie galūnės *-ynas* ir reiškia vietą, kur paprastai yra sutelkta daug vienalytės medžiagos (α), o iš kitos pusės, daugiskaitoje ji reiškia savitarpinį sudėtingą veiksmą ar vyksmą (β). Ir vienu, ir antru atveju ji nutolsta nuo įrankių-priemonių reikšenos.

Pavyzdžiai pirmajam atsitikimui (α): *dumblynė, klampynė, molynė, smėlynė, smiltynė, tankynė, tėvynė* (tėvų gyvenama žemė), *tuštynė*...

Pavyzdžiai antrajam atsitikimui (β): *bėglynės, galėtynės, lenktynės, mėsėdrynės, mušlynės, peštynės*...

Yra tarmių, kur šie terminai vartojami su išbūdvardine galūne *-ines.*

m.— Palyginti dažnai įrankis ar priemonė reiškiasi galūne *-tas,* kuri tačiau, šalia to, gali turėti labai įvairios reikšmės. Pavyzdžiais tiems atsitikimams gali eiti šie įvardai: *apautas* (avalynė), *apmautas* (užmaunamas ant daikto aptraukalas), *apsiaustas, apklotas, gaubtas* (abažūras), *graibštas, grąžtas, gultas* (gulamasis baldas), *kaltas, keltas, laiptas, lieptas, mastas* (matuojamasis įrankis),

pasaitas, pasėstas, plaustas (keltas), *plautas* (plautai), *raktas, saitas, siėtas* (siejamoji priemonė), *sietas* (sijojamasis įrankis), *skaptas, sostas, spąstai, sraigtas, šaukštas, švirkštas, užklotas, vaistas, žibintas, žlugtas...*

Tiems negausingiems žodžiams su galūne *-ta*, kurie reiškia įrankį-priemonę, pavyzdžiais gali eiti: *piesta, šluota, vanta...*

n.— Palyginti retai įrankio-priemonės įvardai įgauna galūnę *-slas*, kuri todėl nėra tipiška įrankiams-priemonėms reikšti. Pavyzdžiai: *kerslas*, kertamasis prietaisas, plėšiamasis arklo peilis; *parislas*, po liže padedamasis pagalys, šaunant duoną į krosnį; *spęslas*, spąstai; *žaislas*, žaidžiamasis daiktas; *žąslai*.

o.— Daug dažniau įrankių-priemonių įvardai gauna galūnę *-tis*. Čion, pavyzdžiui, priklauso: *dangtis, kaištis* (kaišiamasis daiktas), *kamštis, lanktis* (vytuvai), *naščiai, pantis, pasaitis, ramtis* (ramstis), *raištis* (rišamoji priemonė), *saglis, samtis, smaigtis, svartis, valtis...*

Šios rūšies įrankių-priemonių įvardus reikia skirti nuo žodžių, gaunamų iš veiksmažodžių bendraties sudaiktavardinimo, kaip antai: *atmintis, išmintis, mirtis, patartis, sutartis* ir t. t. Šie žodžiai nereiškia konkretinių daiktų ir paprastai yra moteriškosios giminės; tuo tarpu kad įrankių-priemonių įvardai su galūne *-tis* paprastai yra vyriškosios giminės

10. Substancija — talpos daiktas

Pagaliau prie substancijos-objekto priklauso visi daiktai, kuriuose kas telpa. Tam daiktui, kuris telpa, talpos daiktas apsprendžia vietą, bet pats jis nepriklauso vietos kategorijai. Pavyzdžiui, *druskinė* yra daiktas, kuriame druska laikoma. Tam tikrai druskai tam tikra druskinė apsprendžia buvimo vietą, bet pati druskinė nėra vieta; ji yra tam tikras indas, į kurį druska dedama. Kitaip tariant, talpos daiktas yra substancija-objektas, paskirta laikyti savyje kitą kokį daiktą.

Ontologiškai imant dalyką, reikėtų pasakyti, kad talpos daiktas charakterizuojamas ryšium su santykio kategorija. Santykis padaro tai, kad vienas daiktas yra imamas kito daikto atžvilgiu; talpos daikto atvejyje turime kaip tik tokį vieno daikto nusakymą kito daikto atžvilgiu, kurį jis laiko savyje. Druskinė charakterizuojama savo santykiu su druska.

Kaipgi reiškiami talpos daiktai?

a.— Kaip ir visais kitais atsitikimais, taip ir čia galimas ir bepriesagis reiškimo būdas be priešdėlio ir su priešdėliu. Pavyzdžiui, *dėžė, kraitė, rezgis,* yra bepriesagiai *nepriešdėlėti* įvardai daiktams, į kuriuos ar kuriuose kas dedama. Bet *indas* yra bepriesagis priešdėlėtas įvardas panašiems daiktams.

b.— Jei apskritai ne daugiausia yra bepriesagių įvardų talpos daiktams reikšti, tai gal dar mažiau galima būtų surasti sudurtinių įvardų. Tuo tarpu kaipo pavyzdžius tegalėtume patiekti nebent *šaukšdėtį,* kuris gali reikšti tiek šaukštams dėti lentyną, tiek tinkamą tam reikalui dėžę ar kitą kokį sandėlį; *staldėžę,* kuri reiškia stalčių, ir *drapankubilį,* kuris reiškia drapanoms dėti kubilą.

c.— Bene dažniausiai talpos daiktas reiškiasi galūne *-inė.* Faktiškai šita galūnė yra ne kas kita, kaip moteriškoji giminė galūnės *-inis.* Įvardų, turinčių galūnę *-inė* ir reiškiančių talpos daiktus, kilmė ir yra tokia, kad jie, iš pradžios būdami būdvardžiai, charakterizavo talpos daiktus, ir tik ilgainiui, atsipalaidavę nuo atitinkamų daiktavardžių, virto patys daiktavardžiais. Pavyzdžiui, dabartinė *druskinė* iš pradžios ėjo būdvardžiu prie *dėžės* posakyje *druskinė dėžė* ir tik paskui, nuo jos atitrūkusi, virto savarankišku įvardu.

Čia net nesvarbu, ar druskinės įvardo genezė istoriškai buvo tokia kaip čia nusakyta; svarbu tai, kad logiškai ir etimologiškai tokia yra jos kilmė. Šalia to, pažymėtinas kiek svarbesnis dalykas, kad druskinės išsivadavimas iš savo priklausomumo daiktavardžiui sykiu sudarė tendenciją specifikuoti šitą įvardą nauju semantiniu pradu, šakniniu ir galūniniu kirčiu; būtent žodis *druskinė* kirčiu dažnai yra skiriamas pagal tai, ar jis reiškia talpos daiktą, ar tik charakterizuoja šitą daiktą: pirmuoju atveju kirtis dedama pirmajame skiemenyje (*drùskinė*), antruoju atveju — antrajamė (druskìnė dėžė). Gyvojoje liaudies kalboje tas skirtumas griežtai neišlaikomas.

Nereikia manyti, kad toks būdvardžio išsivadavimas iš priklausomumo daiktavardžiui ir virtimas savarankišku daiktavardžiu teįvyksta vien talpos daikto atsitikime. Iš tikrųjų tai tėra vienas tik iš tų įvairių įvairiausių atsitikimų, kai priklausomumo santykis tarp būdvardžio ir daiktavardžio nutrūksta, ir būdvardis virsta daiktavardžiu. Taip pat ne viena tik moteriškoji giminė su galūne *-inė* virsta daiktavardžiu; turime pakankamai įvardų-daik-

tavardžių, sudarytų iš vyriškosios būdvardžių giminės su galūne *-inis*, pavyzdžiui, *kastinis, pakaklinis, panaklinis, suktinis, šaltinis*. Visi šitie ir panašūs į juos įvardai yra sudaiktavardinti būdvardžiai.

Jei talpos daiktai pareiškiami moteriškosios giminės galūne *-inė*, bet ne vyriškosios, tai toks vienalytiškumas tikriausiai bus įvykęs todėl, kad pirmieji būdvardžiai, paskui virtę talpos daiktų įvardais, buvo jungiami su moteriškosios giminės daiktavardžiais, sakysime, kad ir su ta pačia dėže, kurią teko anksčiau minėti. Susidarius keliems įvardams, reiškiantiems talpos daiktus ir turintiems galūnę *-inė*, paskui kiekvienas panašus daiktas reikšta šita galūne, nors kartais ir nebuvo aiškios priežasties pritaikyti jam moteriškąją giminę.

Prie charakteringesnių pavyzdžių įvardams su galūne *-inė* priklauso: *adatinė*, dėžutė adatoms dėti, laikyti; *arbatinė*, dėžutė arbatai laikyti ir patalpa-įstaiga, kur žmonėms patiekiama arbata; *avalinė*, avalų krautuvė; *cukrinė*, dėžutė cukrui dėti, laikyti; *degutinė*, indas, kur laikomas degutas, ir įmonė, kur degutas yra varomas; *drabužinė*, patalpa drabužiams laikyti, saugoti; *ligoninė*, įstaiga, kur laikomi, gydomi ligoniai; *malkinė*, malkų sandėlis; *peleninė*, dėžutė pelenams nukratyti; *plunksninė*, dėžutė plunksnoms dėti, laikyti; *pudrinė*, dėžutė pudrai dėti, laikyti; *puodinė*, puodų krautuvė ir puodų dirbtuvė; *rašalinė*, indas rašalui laikyti; *šaukštinė*, dėžė šaukštams dėti; *varpinė*, patalpa varpams laikyti, kabinti; *viralinė*, indas viralams pilti...

Su šiais tipiškais įvardais mažesnės ar didesnės analogijos turi ir tokie įvardai kaip: *grandinė*, daiktas, turįs savyje daug grandžių; *kelinės*, drabužio dalis keliams kojoms apvilkti,— kurioje kojos įtelpa; *krūtinė*, kūno dalis, kurioje yra krūtys; *pirštinė*, rankų danga, kurioje pirštai telpa; *plytinė*, įmonė, kur plytos yra gaminamos ir laikomos, džiaujamos...

Reik aiškiai skirti *avalinė* nuo *avalynės* ir *puodinė* nuo *puodynės*. Šitie įvardai griežtai ne tik savo kirčiu ir garso *i* ilgumu, bet ir savo reikšme. *Avalinė* ir *puodinė* yra talpos daiktai, o *avalynė* ir *puodynė* yra priemonės kojoms apauti ir pienui supilti.

d.— Atskirais atsitikimais talpos daiktas reiškiasi galūne *-auja*. Šituo atžvilgiu reikšmingiausia yra *indauja*, kaipo spinta indams laikyti (bufetas). Bet ir tokie žodžiai, kaip *jauja* ir *sauja*, nestoksta visiškai talpos daikto pobūdžio.

e.— Žymiai dažniau pasitaiko talpos daiktų įvardų su galūnėmis *-idė, -udė*. Čion visų pirma priklauso visa eilė įvardų, reiškiančių patalpas gyvuliams, arba tvartus, pavyzdžiui: *antidė, arklidė, avidė, jautidė, karvidė, kiaulidė, veršidė, vištidė, žąsidė*...

Talpos daiktų pobūdį turi ir įvardai su galūne *-udė*, pavyzdžiui: *aludė*, alaus statinė arba alaus pardavimo patalpa; *peludė*, patalpa, kur suverčiami pelai...

f.— Šioje vietoje pažymėtina, kad gyvulių trobesiai arba patalpos — tvartai gali būti reiškiami įvardais su galūne *-ininkas*. Pavyzdžiui, *arkliniñkas, aviniñkas, karviniñkas, kiauliniñkas, veršiniñkas, vištiniñkas, žąsiniñkas*..., su kirčiu galūnėje, tam tikrose tarmėse reiškia atitinkamus gyvulių tvartus, o tie patys įvardai, turėdami kirtį šaknyje, jau reiškia žmones, kurie atitinkamais gyvuliais domisi, juos mėgsta, jais verčiasi. Pastaruoju atveju įvardai priklauso prie nusistatymo kategorijos. Rašomojoje kalboje, kaip žinoma, *-ininko* kirtis priklauso daugiskaitos kilmininko kirčiui.

g.— Galūnė *-ykla*, kuri paprastai naudojama pareikšti vietai, kur kas daroma, kartais gali reikšti patalpą-įstaigą, kai vieta, kur kas daroma, organiškai yra susijusi su tam tikru pastatu, pavyzdžiui: *gydykla* yra patalpa-įstaiga, kur žmonės gydomi, kur jie būna gydymo metu; *mokykla* yra patalpa-įstaiga, kur mokiniai yra mokomi, kur jie būna mokymo metu; *pjovykla* yra trobesys, kur kas pjaunama; *skalbykla* yra patalpa, kur baltiniai skalbiami; *skerdykla* yra trobesys, kur gyvuliai skerdžiami...

h.— Kaip buvo jau savo vietoje (9 *k*) pažymėta, galūnė *-tuvė*, dažnai einanti priemone reikšti įrankiams-priemonėms, su kurių pagalba ir net kuriuose kas daroma, kartais gali reikšti vietą arba patalpą, kur naudojamasi tam tikrais įrankiais-priemonėmis. Tai galūnės *-tuvė* reikšmei anksčiau jau buvo minėti šie pavyzdžiai: *dirbtuvė, kirptuvė, maltuvė, megztuvė, skalbtuvė, spaustuvė, virtuvė*. Atsirastų, žinoma, panašių įvardų ir daugiau. Ogi čia nurodytieji pavyzdžiai turi aiškią patalpos reikšmę, kuri leidžia priskirti juos prie talpos daiktų kategorijos.

Talpos daiktų reiškimosi apžvalga ir baigiame substancijos reiškimosi klausimą. Tolimesnis tyrinėjimas turės liesti prietapų reiškimą.

Suglausdami krūvon substancijos-objekto reiškimosi būdus, gauname šitokią galūnių schemą:

Substancija-objektas (7, 8, 9 ir 10 skirsniai)

	Veiksmo objektas (veikinys)	antrinė medžiaga	įrankis-priemonė	talpos daiktas
a.	šak. + kait.; priešd. + + šak. + kait.,	šak. + kait.; priešd. + + šak. + kait.,	šak. + kait.; priešd. + šak. + + kait.,	šak. + kait.; priešd. + + šak. + kait.,
b.	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,	šak. + sąs. + šak. + kait.,
c.	-inys, -inė,	-alas,	-alas,	-inė,
d.	-intinis, -intinė, -ytinis, -ytinė.	-ienė,	-klas,	-aujà,
e.		-iena,	-klė (-yklė),	
f.		-ojas (-ojus),	-iklis (-eklis),	-idė, -udė,
g.		-ena,	-lė,	-ininkas,
h.		-ėsis (-ėsas),	-tukas,	-ykla,
f.		-umynai,	-tuvas,	-tuvė.
i.		-umas,	-tuvė,	
k.		-tas.	-ynė,	
l.			-tas, -ta,	
m.			-slas,	
n.			-tis.	
o.				

BENDROJI FILOSOFIJOS TERMINIJA

Pratartis

Žemiau spausdinamos filosofinės terminijos apsvarstymas, ištaisymas, papildymas ir priėmimas yra pirmas stambesnis darbas, kurį yra atlikusi Lietuvių Kalbos Draugijos (LKD) Terminologijos Sekcija (TS), sudaryta iš pirmininko doc. Pr. Skardžiaus, sekretoriaus A. Vaičiulaičio ir narių: Žodyno redaktoriaus J. Balčikonio, pulk. J. M. Laurinaičio, doc. A. Salio ir prof. St. Šalkauskio. Kokio didumo buvo tas darbas, galima spręsti iš to, kad jam buvo paskirta per 35 posėdžių po 2 val. kiekvienas.

Darbas buvo gana sunkus, bet sykiu įdomus ir naudingas. Terminologinė santalka turėjo susigyventi tarp savęs, išsiaiškinti pagrindinius terminologijos klausimus ir įprasti dirbti bendrąjį darbą. Visas šias sunkenybes TS pasisekė įveikti ir darbą privesti prie galo, nors tai ir pareikalavo ilgesnio laiko.

Darbas buvo įdomus ir naudingas todėl, kad svarstomi buvo terminai, kurie yra bendri ne tik atskiroms filosofijos disciplinoms, bet ir šiaip daugumai mokslų. Iš tikrųjų tai buvo terminai, kurie yra vartojami beveik kiekvieno išsilavinusio inteligento, turinčio reikalo su mokslo dalykais. Iš dalies šis pastarasis atžvilgis ragindavo šios terminijos sudarytojus įtraukti į ją net kai kuriuos terminus, ne per daug glaudžiai susijusius su filosofijos mokslu.

Pirmuosius terminijos projekto apmatus buvo sudarę 1935 m. pradžioje prof. V. Sezemanas, surašydamas krūvon apie 120 svarbiausių filosofinių terminų. Įsikūrusi tais pačiais metais, pavasarį TS ypatingai susirūpino terminologijos klausimais ir nusistatė planingai tvarkyti terminijos reikalą. Tada man buvo pavesta specialiai rūpintis filosofijos terminijos projekto sudarymu. Padėjęs prof. Sezemano projektą į tolimesnio darbo pagrindą,

turėjau jį saviškai perdirbti ir keleriopai padidinti pirma, negu teko pristatyti TS svarstyti.

Bet iš pradžios „Gimtosios kalbos" redakcijos lėšomis buvo pagaminta 30 projekto nuorašų, kurie, drauge su *kvietimu prisidėti prie jo patobulinimo, TS pirmininko* buvo išsiuntinėti asmenims, turintiems reikalo su filosofijos mokslu arba bent susidomėjusiems mokslinės lietuvių terminijos klausimais. Buvo prašyta pareikšti kritišką nuomonę apie sudarytojo projekto terminus ir pasiūlyti savo pataisų bei papildų.

Į kvietimą maloniai atsiliepė šie asmenys: 1. prel. A. Dambrauskas, 2. dr. J. Pankauskas, 3. vysk. M. Reinys, 4. prof. V. Sezemanas, 5. prof. J. Vabalas-Gudaitis ir 6. dail. A. Varnas. Dauguma iš šitų asmenų padarė savo kritiškų pastabų, o kai kurie iš jų, pavyzdžiui, prof. Vabalas-Gudaitis ir p. Varnas, pasiūlė net nemaža naujų terminų.

TS kiek galėdama stengėsi atsižvelgti į tas pastabas ir papildas, nors ne visi atsakymai dėl atsitiktinių priežasčių sekcijai atėjo savo laiku. Svarstydama paruoštąjį projektą ir pasiūlytąsias prie jo pataisas bei papildas, TS nuo savęs pridėjo visą eilę terminų. Po to antrajam skaitymui mano buvo pasiūlyta dar papildomai naujų terminų. Tuo būdu, ryšium su filosofinės terminijos projekto svarstymu, terminų skaičius nuolatos didėjo taip, kad *galutinė dabar spausdinamoji filosofijos terminija yra* pasiekusi maždaug 1.600 terminų skaičių.

Lietuviškąją filosofijos terminiją yra sukirčiavęs TS pirmininkas doc. Pr. Skardžius, kuris ir šiaip jau daug pasidarbavo visam rašiniui patobulinti. Lietuviškųjų *terminų vertimą į vokiečių ir rusų kalbas maloniai sutiko* patikrinti prof. V. Sezemanas, dalyvavęs antrosios redakcijos svarstyme (17 posėd.), o į prancūzų kalbą — prancūzų kalbos lektorius p. R. Schmittlein. Jiems, kaip ir visiems kitiems, prisidėjusiems tuo ar kitu būdu prie *šios filosofinės terminijos patobulinimo, priklauso nuoširdi* padėka.

Spausdinama dabar bendroji filosofijos terminija yra pareikalavusi tam tikrų paaiškinimų. Trumpos pastabos ir būtini tekste nurodymai daromi paskutinėje puslapių rubrikoje. Išsamesni paaiškinimai prie atskirų terminų suteikiami rašinio gale. Paaiškinimams stengiuos sunaudoti kiek galėdamas tai, kas buvo kalbėta TS besvarstant terminijos projektą. Bet, žinoma, čia neišvengiamos iš

mano pusės tam tikros subjektyvybės. Už pavyzdžių parinkimą atsakomybė atitenka man vienam.— Terminai, kuriems suteikti paaiškinimai ar vieni tik frazeologiniai pavyzdžiai, pažymėti žvaigždute.

Pagaliau, tariuos, bus ne pro šalį čia paaiškinus, kokių santykių yra tarp spausdinamos dabar bendrosios filosofinės terminijos ir jau seniau pradėtos, bet iki šiolei nebaigtos mano studijos „Terminologijos teorija ir lietuviškoji filosofijos terminija", spausdintos „Logose" 1925 m. 1 nr., 1927 m. 1 ir 2 nr., 1934 m. 1 nr. Toje studijoje buvo numatyta (žr. „Logos".— 1925.— Nr. 1.— P. 1) dėti paskutinėje vietoje lietuviškąją filosofijos terminiją su pastabomis. 1934 m. man teko sustoti prie terminų kategorijų tyrinėjimo, ir tą darbą sunku yra baigti, kol neturime mūsų žodyno suskirstymo pagal atskiras priesagas. Tuo pačiu užtruko ir pilnesnio filosofinio žodynėlio sudarymas, nors jis yra tikrai reikalingas ne tik filosofijai, bet ir specialiesiems mokslams. Šiuo sutelktiniu darbu tas reikalas iš dalies yra patenkinamas. Remiantis šituo pagrindu, bus jau lengviau tvarkyti specialinę terminiją tiek filosofijos, tiek atskirų mokslų srityje. Todėl darydamas šitą darbą su kitų pagalba, kuri man buvo tikrai naudinga ir pamokoma, nesijutau išeinąs iš kelio prie pasistatytojo tikslo.

Abejìngas	indifférent	gleichgültig	безразличный	
abejingùmas	indifférence	Gleichgültigkeit	безразличность	
abejójimas	le douter, hésitation	Zweifeln	сомнение	kaipo vyksmas
abejönė	doute	Zweifel	сомнение	kaipo turinys
abejóti	douter	zweifeln	сомневаться	
abejótinas	douteux	zweifelhaft	сомнительный	
abejotinùmas	incertitude	Zweifelhaftigkeit	сомнительность	
aistrà, -os, aĩstrą*	passion	Leidenschaft	страсть	
aistrìngas*	passionné	leidenschaftlich	страстный	turįs daug aistrų
aistringùmas*	fougue, caractère passionné	Leidenschaftlichkeit	страстность	
aĩstriškas*	passionné	leidenschaftlich	страстный	atitinkąs aistrų pobūvį
aistrùs*	passionné	leidenschaftlich	страстный	linkęs į aistrą
áiškinamas	explicatif	erklärend	объяснительный	turįs ryšį su priemonės
áiškinimas	explication	Erklärung, Deutung	объяснение, толкование	
aiškùmas	clarté	Klarheit	ясность	
áiškus	clair	klar	ясный	
akìmirka	instant	Augenblick	момент	
akivaizdýbė	évidence	Evidenz	очевидность	akivaizdus dalykas

akivaizdùmas	évidence	Evidenz	очевидно́сть	kaipo kokybė
akivaizdùs, -vaĩzdų	évident	evident	очевидный	
akýlas, ·a	qui a de bons yeux, perspicace	scharfsichtig	зоркий	
akylùmas	qualité de celui qui a de bons yeux, perspicacité	Scharfsichtigkeit	зоркость	
ãkstinas, -aĩ	incitation, mobile	Ansporn, Anreiz, Motiv	стимул, побуждение, мотив	
ámžinas, -à*	éternel	ewig	вечный	
amžinãtvė*	éternité	Ewigkeit	вечность	kaipo būsena
amžinýbė*	éternité	Ewig keit	вечность	kaipo objektas
amžinùmas*	éternité	Ewigkeit	вечность	kaipo kokybė
antgamtìnis*	surnaturel	übernatürlich	сверхъестественный	priklausąs antgamtinei sričiai
añtgamtis, -čio	surnaturé	Übernatur	сверхъестественная область	
añtgamtiškas*	surnaturel	übernatürlich	сверхъестественный	atitinkąs antgamtinę sritį
antgamtiškùmas*	surnaturalité	Übernatürlichkeit	сверхъестественность	
antlaikìnis*	surtemporel	überzeitlich	сверхвременный	
añtlaikis, -io*	surtemps	Überzeit	сверхвремя	
añtlaikiškas*	*surtemporel*	*überzeitlich*	сверхвременный	
antlaikiškùmas*	surtemporalité	Überzeitlichkeit	сверхвременность	
antrìnis	secondaire	sekundär	вторичный	
añtsąmonė	surconscience	Überbewusstsein	сверхсознание	
añtsąmonìnis	surconscient	überbewusst	сверхсознательный	
añtžmogis, -io	surhomme	Übermensch	сверхчеловек	

añtžmogiškas	surhumain	übermenschlich	сверхчеловеческий	
apdairà, -ōs (apýdaira)*	circonspection	Umsicht	осмотрительность	
apdairùmas*	caractère circonspect	Umsichtigkeit	осмотрительность	
apdairùs, āpdairų*	circonspect, prudent	umsichtig	осмотрительный	
apibeñdrinimas	généralisation	Verallgemeinerung	обобщение	
apibeñdrinti	généraliser	verallgemeinern	обобщать	
apibrėžìmas*	définition	Definition, Definieren	определение	apibrėžiamasis sprendimas
apibrėžti*	définir	definieren	определять	
apimtìs, -iẽs	volume, circonférence	Umfang, Rauminhalt	объем, размер	
apipavidalinimas	formation	Gestaltung	оформление	
apipavidalinti	former	gestalten	оформлять	
apýbrėža (apibrėžtìs)*	définition	Definition	определение	apibrėžiantysis terminas
apkantà, -ōs (apýkanta)*	tolérance	Duldsamkeit, Toleranz	терпимость	
apkantùs, -kañtų*	tolérant	duldsam	терпимый	
aplinkà, -ōs (aplinkumà)	milieu, ambiance	Milieu, Medium, Umgebung	среда	
aplinkìnis	ambiant	umliegend, umgebend	окружающий, окрестный	
aplinkýbė	circonstance	Umstand	обстоятельство	
apraiškà, -ōs*	phénomène, manifestation	Erscheinung	явление	plg. reiškinys
aprãšymas	description	Beschreibung	описание	
aprãšomas	descriptif	beschreibend	описательный	kalbant apie priemone
apreiškìmas*	manifestation, révélation	Offenbarung	обнаружение, откровение	

apsireiškimas*	apparition	Erscheinung	проявление	
apsisprendìmas	autodétermination	Selbstbestimmung	самоопределение	
apsprendìmas	détermination	Bestimmen	определение	kaipo veiksmas
apsprę́sti	déterminer	bestimmen	определить	
aptarìmas	discussion	Besprechung	обсуждение	kaipo veiksmas
aptar̃ti	discuter, examiner	besprechen	обсудить	
aptartìs, -iẽs	discussion	Besprechung, Erörterung	обсуждение	kaipo rezultatas
apvaĩdymas	domination	Bemächtigung	овладение	
apvaldýti	prendre en *mains*, dominer	sich bemächtigen	овладеть	
apváizda*	providence	Vorsehung	провидение, промысел	?
apvaizdìngas*	providentiel	providenziell	провиденциальный	
apvaizdìnis*	providentiel	providenziell	провиденциальный	
apvaizdùs, -vaizdų*	providentiel	providenziell	провиденциальный	
artìmas, -á (adv.)	proche, prochain	nahe	близкий	
artìmas, -aĩ (adv.)	prochain	der Nächste	ближний	
asmeninis*	personnel	persönlich, Personal-	личный	priklausąs asmeniui
asmeniškas*	personnel	persönlich, personenhaft	личный	atitinkąs asmens prigim tį
asmeniškùmas*	personnalité, caractère personnel	Personalität	личность	
asmenýbė*	personnalité	Persönlichkeit	личность	
asmuo*	personne	Person	лицо	
atbaigìmas*	achèvement, accomplissement	Vollendung	свершение, завершение	
atbaĩgti	*achever, accomplir*	*vollenden*	*свершить, завершить*	
atdairá, -õs (atódaira)*	égard, respect	Rücksicht, Achtung	внимание, уважение	

atdairùmas'	considération	Rücksichtsvollsein	внимательность	
atdairùs, -dairų'	plein d'égards	rücksichtsvoll	внимательный	
atgamìnamas'	reproductif	reproduktiv	репродуктивный	
atgamìnimas	reproduction	Reproduktion, Wiedererzeugung	воспроизведение	
atgamìnti	reproduire	reproduzieren, wiedererzeugen	воспроизводить	
atgamùs, ātgamų'	reproductif	reproduktionsfähig	репродуктивный, воспроизводящий	linkęs atgaminti
atgijìmas	réviviscence	Wiederaufleben	оживание	
atgimìmas	renaissance, régénération	Wiedergeburt	возрождение	
atgimti	renaître	wiedergeboren werden	возродиться	
atgýti	revivre	wiederaufleben	ожить	
atitikìmas	correspondance	Entsprechen, Entsprechung	соответствие	
atitikmuõ	correspondant	Gegenstand, der etw. entspricht	соответствующий предмет	
atitìkti	correspondre	entsprechen	соответствовать	
atitiñkamas, -à	correspondant	entsprechend	соответствующий	
atitinkamùmas	conformité	Gemässheit	соответственность	
atitiñkąs	correspondant	entsprechend	соответствующий	
atlaidà, -õs'	détente, indulgence	Entspannung, Nachsicht	ослабление напряжения, снисхождение	
atlaidùmas'	indulgence, caractère conciliant	Nachsichtigkeit	снисходительность	
atlaidùs, -aĩdų'	conciliant,	nachsichtig	снисходитель-	lengvai

	indulgent		ный	atsileidžiąs
atlikìmas	exécution, accomplissement	Ausführung, Erledigung	выполнение, исполнение	
atlìkti	exécuter, accomplir	ausführen, erledigen	выполнить, исполнить	
atmazgà, -ōs (atómazga)	dénoûment	Lösung	развязка	
atminìmas*	souvenir	Andenken	воспоминание, память	
atmiñti*	se souvenir	sich erinnern	помнить	
atmintìs, -iẽs*	mémoire	Gedächtnis	память	
atóveikis*	réaction	Gegenwirkung	реакция, противодействие	
atpareigójimas	dispense, exemption	Dispensation, Entbindung	освобождение от обязанности	
atpareigóti	dispenser	dispensieren, entbinden	освобождать от обязанности	
atpažinìmas	récognition	Wiedererkennen	воспризнание	
atpažìnti	reconnaître	wiedererkennen	воспризнать	
atrankà, -ōs	sélection, choix	Auslese, Auswahl	отбор	
atremti	repousser, réfuter	parieren, widerlegen	отразить, отвергнуть	
atrėmìmas	réfutation	Parieren, Widerlegung	отражение, опровержение	
atsajà, -ōs*	abstraction	Abstraktion	абстракция	kaipo rezultatas
atsajùmas*	abstractivité	Abstraktionsfähigkeit	способность отвлекать	
atsajùs, ātsajų*	abstractif	abstraktionsfähig	способный отвлекать	
atsiejìmas*	abstraction	Abstraktion	отвлечение	
*átsietas, -à**	abstrait	abstrakt	отвлеченный	
atsiėti*	abstraire	abziehen, abstrahieren	отвлекать, отвлечь	
atsietìnis*	abstrait	abstrakt	отвлеченный	
ātsijas, -à*	séparé	abgefallen, separat, abgesondert	отпавший, отделившийся	atkeręs atskilęs,
atsiminìmas*	mémoire, souvenir	Erinnerung	воспоминание	

atsimiñti*	se souvenir	sich erinnern	вспомнить
atsipalaidãvimas	action de se débarrasser, émancipation	Sichentledigen, Emanzipation	эмансипация
atsipalaidúoti	se débarrasser, s'émanciper	sich entledigen, sich emanzipieren	отделаться, эмансипироваться
atsitikìmas*	accident, événement, hasard	Ereignis, Zufall	случай, происшествие
atsitìkti	arriver	sich treffen, geschehen	случиться, произойти
atsitiktìnis	accidentel, *fortuit*	zufällig	случайный
atsitiktinùmas	accidentalité	Zufälligkeit	случайность
ãtskiras, -à	séparé, particulier	einzeln	отдельный
atstumà, -ōs*	lieu éloigné, lointain	Ferne	отдаленное место
atstùmas*	distance	Entfernung, Abstand	расстояние
atstùmti	repousser	zurückstossen, abstössen	оттолкнуть
ãtvaizdas, -aĩ	image	Abbild	отображение
atvaizdãvimas	représentation	Abbildung	отображение
atvaizdúoti	représenter	abbilden	отображать
atveikà, -ōs*	réaction	Reaktion, Gegenwirkung	реакция, противодействие
atveikìmas*	réaction	Reagieren, Gegenwirken	реагирование, противодействие
atveĩkti*	réagir	reagieren, gegenwirken	реагировать, противодействовать
atveikùmas*	réactivité	Reaktivität	реактивность
atveikùs, -veĩkų*	réactif	reaktiv	реактивный
ãtvejas, -ai*	cas, fois	Mal, Fall	случай, раз
ãtviras, -à	ouvert, franc	offenherzig, offen	откровенный
atvirùmas	franchise	Offenherzigkeit	откровенность
atžangà, -ōs*	régression, regrès	Rückschritt	регресс

atžangùmas*	régressivité	Regressivität	регрессивность
atžangùs, -žañgų*	régressif	regressiv	регрессивный
atžvalgà*, -ôs*	coup d'oeil rétrospectif	Rückblick, retrospektion	ретроспективный взгляд
atžvalgùmas*	rétrospectivité	Retrospektivität	ретроспективность
atžvalgùs, -žvalgų*	rétrospectif	retrospektiv	ретроспективный
atžvilgis, -iai*	regard, égard	Rückblick, Hinsicht	ретроспективный взгляд, отношение
aukà, -ôs, aũką	sacrifice	Opfer	жертва
aukóti	sacrifier	opfern	жертвовать
aumuô, -eñs, aũmenį	intellect, entendement	Verstand	интеллект, рассудок
aumeningas*	intellectuel, intelligent	verständing	умный, рассудительный
aumeningùmas*	intelligence	Verständigkeit, Intelligenz	умность, рассудительность
aumeninis*	intellectuel, intellectif	Verstands-, Intelligenz-, intellektuell	интеллектуальный
aũmeniškas*	intelléctuel	intellektuell	интеллектуальный
aumeniškùmas*	intellectualité	Intellektualität	интеллектуальность

Baĩgiamas, -à	fini	endlich	конечный
baigiamùmas	caractère de ce qui est fini	Endlichkeit	конечность
baĩgtas, -à	fini	abgeschlossen	законченный
baigtinis	fini	endlich	конечный
baigtùmas	caractère de ce qui est terminé	Abgeschlossenheit	законченность
bañdymas*	expérimentation, essai	Versuch, Probieren	опыт, проба
bandýti*	expérimenter, essayer	versuchen, probieren	пробовать, испытывать
bègalė	infinité, multitude	Unmenge	множество

begalìnis	infini	endlos, unendlich	бесконечный
be gālo dìdelis	infiniment grand	unendlich gross	бесконечно большой
be gālo mãžas	infiniment petit	unendlich klein	бесконечно малый
bejẽgis*	impuissant	ohnmächtig	бессильный
bejẽgiškas*	impuissant	ohnmächtig	бессильный
bejẽgiškùmas*	impuissance	Kraftlosigkeit	бессилие
belaĩkis*	atemporel	zeitlos	невременный
belaĩkiškas*	atemporel	zeitlos	невременный
belaikiškùmas*	atemporalité	Zeitlosigkeit	невременность
bendramãtis	commensurable, qui a une commune mesure	kommensurabel	соизмеримый
beñdras, -à	commun	gemein	общий
bendrãvimas	communion	Gemeinschaft	общение
bendrùmas	communauté	Allgemeinheit	общность
bendrúomenė*	communauté	Gemeinschaft	община
beprãsmis*	absurde	sinnlos	бессмысленный
beprãsmiškas*	absurde	sinnlos	бессмысленный
beprasmiškùmas*	absurdité	Sinnlosigkeit	бессмысленность
bepŕasmýbė	absurdité, non-sens	Unsinn	бессмыслица
berìbis*	illimité	unbegrenzt	безграничный
berìbiškas*	illimité	unbegrenzt	безграничный
berìbiškùmas*	illimitation	Unbegrenztheit	безграничность
betaŕpis*	immédiat	unmittelbar	непосредственный
betaŕpiškas*	immédiat	unmittelbar	непосредственный
betarpiškùmas*	immédiateté	Unmittelbarkeit	непосредственность
bet kóks*	quelconque	irgend welcher	любой, какой бы то ни было
bet kurìs*	quelconque	irgend einer, jeder beliebige	любой, какой бы то ни было

bjaurùmas	laideur	Hässlichkeit	безобразие	
bjaurùs	laid	hässlich	безобразный	
blõgas, -à*	mauvais	schlecht, böse	плохой, злой	
blõgis, -io*	le mal	das Böse	зло	
blogýbė*	le mal	Übel	зло	
blogumà, -õs*	mauvais état	schlechter Zustand	плохое состояние	
blogùmas*	mauvaisetė	Schlechtheit	плохое качество	
bùdimas, -à	vigilant, éveillé	wachend, Wach-	бодрствующий	
bùdrus, bùdrų	veillant, vigilant	wachsam	бдительный	
buitìs, -iẽs, buĩtį*	genre de vie	Lebensweise	быт	
buveĩnė*	siège	Wohnstätte	местопребывание	
buvìmas*	existence	Existieren, Dasein	существование	
bũdas, -ai*	mode, caractère	Art, Weise, Charakter	способ, характер	
būdìngas, -a	caractéristique, de ferme caractère	charakteristisch, charakterfest	характерный, с твердым характером	
bũsena*	mode d'être, état	Daseinsart, Zustand	бытийное состояние	modus essendi
bũtinas, -à	nécessaire	notwendig	необходимый	
būtìnis	existentiel	existential	бытийный	
būtinýbė*	nécessité	Notwendigkeit	необходимость	kaipo objektas
būtinùmas*	nécessité	Notwendigkeit	необходимость	kaipo kokybė
būtìs, -iẽs, bũtį*	existence	Existenz, Sein	бытие	
būtýbė*	être vivant	Wesen, Lebewesen	живое существо	
bũvis, -io*	*existence*	*Existenz*	*бытие, существование*	
Dáiktas, -aĩ*	chose	Ding, Sache	вещь	
daiktìnis*	matériel	sachlich, dinglich	вещный	
dáiktiškas*	matériel	sachlich, dinglich	вещный, вещественный	
daiktíškùmas*	matérialité	Sachlichkeit,	вещность,	

		Dinglichkeit	вещественность
daiktýbė*	matière, substance	Stoff, Materie	вещество
dailenýbė	oeuvre d'art	Kunstwerk, Kunststück	художественная вещь
dailė̃, -es, dailę	art (beaux-arts)	bildende Kunst	изящное искусство, художество
dailùmas	beauté	Schönheit	изящность
dailùs, dailų̃	joli, fin, beau	schön	изящный
dalìjimas	partition, partage	Teilung	деление
dalìnis	partiel	partiell	частичный
dalìs, -iẽs	partie	Teil	часть
dalýkas, -ai*	objet, chose	Gegenstand, Sache	предмет, вещь
dalykìnis*	objectif	gegenständlich	предметный
dalýkiškas*	objectif	gegenständlich	предметный
dalykiškùmas*	objectivité	Gegenständlichkeit	предметность
dalyvãvimas	participation	Teilnahme	участие
dalývis, -ė	participant	Teilnehmer	участник
dalùmas	divisibilité	Teilbarkeit	делимость
dalùs	divisible	teilbar	делимый
darbìngas, -a	productif	leistungsfähig	трудоспособный
darbingùmas	productivité	Leistungsfähigkeit	трудоспособность
darbštùmas	assiduité	Arbeitsamkeit	трудолюбие
darbštùs, dar̃bštų	laborieux	arbeitsam	трудолюбивый
darbùmas	puissance, capacité de travail	Leistungsfähigkeit	производительность в работе
darbùs, dar̃bų	capable de travail	leistungsfähig	производительный в работе
darinỹs*	formation	Bildung, Gebilde	образование
darýba*	production, confection, formation	Erzeugung, Bildung	делание, образование
dãrymas*	action de faire	Erzeugen, Machen	делание

darýti*	faire	machen	делать
darnà, -ōs, dařną*	harmonie, accord	Harmonie	гармония
darnùmas*	harmonie	Harmonie	гармоничность
darnùs, dařnų*	harmonieux	harmonisch	гармонический
daũgelis*	beaucoup	Menge, viel	много
daugeriópas, -a	multiforme	vielerlei, vielgestaltig	многоразличный, многообразный
daugiaprãsmis*	équivoque	vielsinnig	многосмысленный
daugiaprãsmiškas*	ambigu, équivoque	vielsinnig	многосмысленный
daugiaprasmiškùmas*	ambiguité, équivocité	Vielsinnigkeit	многосмысленность
daugiareĩkšmis*	qui a plusieurs significations	vieldeutig	многозначный
daugiareĩkšmiškas*	qui a plusieurs significations	vieldeutig	многозначный
daugiareikšmiškùmas*	caractère de ce qui a plusieurs significations	Vieldeutigkeit	многозначность
daugìngas, -a*	multiple	vielfältig	многократный, множественный
daugingùmas*	multiplicité	Vielfältigkeit	многократность, множественность
daũgis, -io*	plusieurs	viel	много
daugýbė*	multitude	Vielheit, Menge	множество
daugumà, -ōs, daũgumą*	majorité, pluralité	Mehrheit	большинство
daugùmas*	pluralité	Mehrheit, Vielheit	многочисленность, многость
davinỹs*	donnée	Gegebenes	данное
dẽrinimas	accordance	Übereinstimmen	согласование
derinỹs*	combinaison	Kombination	сочетание
dẽrinti	*accorder*	übereinstimmend machen, in Übereinstimmung bringen	*согласовать*

dėmesỹs, dėmesio•	attention	Aufmerksamkeit	внимание	?
dėmėtis, dėmisi, -ėjosi	faire attention, remarquer	merken, aufmerken	внимать, замечать	
dėsnìngas, -a	conforme aux lois	gesetzmässig	закономерный	
dėsningùmas	régularité, conformité aux lois	Gesetzmässigkeit	закономерность	
dėsnis, -io•	loi	Gesetz	закон	
dìdelis, -ė•	grand	gross	большой	
dìdis, -ė•	grand	gross	великий	
didýbė•	grandeur	Grösse	величие, величина	
didumà, -ōs•	majorité	grösserer Teil, Grossteil	бóльшая часть	
didùmas•	grandeur	Grösse	величина	
didùs, -ì	majestueux, altier	herrlich, stolz	величественный, гордый	
diẽviškas, -a	divin	göttlich	божеский, божественный	
dievìškùmas	divinité	Göttlichkeit	божественность	kaipo kokybė
dievýbė	divinité, Dieu	Gottheit, Göttlichkeit	божество	kaipo esmė
dievỹstė	divinité	göttliche Natur	божественная природа	
dingstìs, -ìės, diñgstį•	prétexte	Vorwand	предлог	
dìrbimas•	action de faire	Tun	делание	
dirbinỹs•	oeuvre, produit du travail	Erzeugnis	изделие	
dìrbti•	faire, travailler	tun, machen, arbeiten	работать, делать	
dirbtìnis•	artificiel, factice	gemacht, künstlich	деланный, искусственный	
dirgìklis, -io•	cause d'excitation	Reizfaktor	раздражитель	
dìrginimas	excitation	Reizen	раздражение	
dìrginti•	exciter	reizen	раздражать	
dirgis, -io•	excitation	Reiz	раздражение	
dirglùmas•	excitabilité	Reizbarkeit	раздражимость	
dirglùs, dirglų•	excitable	reizbar	раздражимый	
dirgsnis, -io•	nerf	Nerv	нерв	

dỹdis, -džio	grandeur	Grösse	величина	
didìngas	majestueux	majestätisch, grossartig	величественный	
didingùmas	sublimité	Majestät, Grossartigkeit	величественность	
domesỹs, dõmesio*	intérêt actif	aktives Interesse	активный интерес	
domėjimasis	le fait de s'intéresser	Sichinteressieren	интерес (проявление интереса)	
domėtis, dõmisi, -ėjosi	s'intéresser, observer	sich interessieren	интересоваться	
domùmas	intérêt	Interessiertheit	заинтересованность	
domùs, dõmų	susceptible de s'intéresser, attentif	interessefähig	склонный интересоваться	linkęs dométis
dorà, -õs, dõrą	morale	Sittlichkeit	нравственность	
dõras, -à*	moral	sittlich	нравственный	
dorìngas*	vertueux	tugendhaft	добродетельный	
doringùmas*	caractère vertueux	Tugendhaftigkeit	добродетельность	
dorìnis*	moral	sittlich, Sittlichkeits-	нравственный	
dõriškas*	moral	sittlich	нравственный	
doriškùmas*	moralité	Sittlichkeit	нравственность	
dorýbė*	vertu	Tugend	добродетель	
dorývė*	état moral	Sittlichkeitszustand	нравственное состояние	
dorùmas*	moralité	Sittlichkeit	нравственность	
draugìngas, -a	sociable	gesellig	общительный	
draugingùmas	sociabilité	Geselligkeit	общительность	
draũgiškas*	amical	kameradschaftlich	товарищеский	
draugiškùmas	camaraderie	Kameradschaftlichkeit	дружественность	
dvasià, dvãsios*	esprit	Geist	дух	
dvasìngas, -a*	spirituel, fin, spiritualisé	geistreich, vergeistigt	одухотворенный	
dvasingùmas	caractère spirituel, *finesse* (d'esprit)	Geistesfülle, Vergeistigtsein	одухотворенность	
dvasìnis*	spirituel, immatériel	geistig, Geistes-	духовный	

dvãsiškas*	spirituel	geistig, geistlich	духовный
dvasiškùmas	spiritualité	Geistigkeit	духовность
dviprãsmis*	amphibologique	doppelsinnig	двусмысленный
dviprãsmiškas*	amphibologique	doppelsinnig	двусмысленный
dviprasmiškùmas*	caractère amphibologique	Doppelsinnigkeit	двусмысленность
dviprasmýbė*	amphibologie	Doppelsinnigkeit	двусмысленность
Eigà, -õs, eĩgą	marche	Gang, Verlauf	ход
eilė̃, -ės, eĩlę	ordre, série, suite	Reihe, Reihenfolge	ряд, порядок
elgesỹs, eĩgesio	conduite	Betragen, Benehmen, Führung	поведение
elgìmasis	tenue, conduite	Benehmen, Umgang	поведение, обращение
érdvė*	espace	Raum	пространство
erdvìnis*	spatial	Raum-	пространственный
érdvišKas*	spatial	räumlich	пространственный
erdvišKùmas*	spatialité	Räumlichkeit	пространственность
erdvýbė*	espace	Raum	пространство, простор
erdvùmas*	spaciosité	Geräumigkeit	просторность
erdvùs, erdvų*	spacieux	geräumig	просторный
ẽsamas, -à*	présent	vorhanden, anwesend	присутствующий, наличный
esamùmas*	présence	Anwesenheit, Gegenwart	присутствие, наличность
esýbė*	être	Sein, Seiende	сущее, бытие
esmė̃, -ės, õsmę*	essence	Wesen, Wesenheit	суть, сущность
esmė́tyra	investigation de l'essence	Wesensforschung	исследование сущности
esmė́žiūra	contemplation de l'essence	Wesensschau	созерцание сущности

esmìngas, -a*	essentiel	wesenhaft	существенный
esmingùmas*	essentialité	Wesentlichkeit	существенность
esmìnis*	essentiel	das Wesen betreffend	существенный
ēsmiškas*	essentiel	wesentlich	существенный
esmiškùmas*	essentialité	Wesentlichkeit	существенность
Gabùmas, -ai	talent(s), don(s), aptitude	Begabung	способность, дарование
gabùs	doué, capable	begabt	способный, одаренный
gaidùmas	convoitise	Begehrlichkeit	склонность к вожделению
gaidùs, gaĩdų	convoiteux, désireux	begehrlich	склонный к вожделению
gaĩvalas, -aĩ	élément	Grundstoff, Grundtrieb	стихия
gaivalìngas, -a*	élémentaire	elementarisch	стихийный
gaivalingùmas*	caractère de ce qui est élémentaire	Charakter des Elementaren	стихийность
gaivalìnis*	élémentaire, d'élément	Elementar-	стихийный
gaĩvališkas*	élémentaire	elementarisch	стихийный
gaivališkùmas*	caractère de ce qui est élémentaire	Charakter des Elementaren	стихийность
gaivùmas	propriété vivifiante, viabilité	belebende Eigenschaft, Lebendigkeit	живительность живучесть
gaivùs, gaĩvų	vivifiant, viable	belebend, lebendig	живительный, живучий
galė́ti	pouvoir	können	мочь
galià, gãlios*	pouvoir	Vermögen	мочь, сила
gãlimas, -à	possible	möglich	возможный
galimýbė*	possibilité	Möglichkeit	возможность
galimùmas*	possibilité	Möglichkeit	возможность
galìngas, -a*	puissant	mächtig	могущественный

galingùmas*	puissance	Mächtigkeit	могущественность	
galýbė*	puissance	Macht	мощь, могущество	
gaminỹs*	produit	Produkt	продукт	
gamtà, -ōs, gamtą*	nature externe	äussere Natur	внешняя природа	plg. prigimtis
gamtìnis	naturel	natürlich, Naturn-	природный	
gamtiškas	naturel	natürlich	природный	
garbùs, garbų	honnête	ehrlich	честный	
gašlà, -ōs	lasciveté	Lüsternheit	похоть	
gašlùmas*	lasciveté	Lüsternheit	похотливость	
gašlùs*	lascif	lüstern	похотливый	
gausà, -ōs, gaũsą*	abondance	Überfluss	обилие	
gausùs, gaũsų*	abondant	reichlich	обильный	
geidìmas	le fait de désirer	Begehren	желание, вожделение	
geidulìngas, -a	voluptueux	begehrlich	преисполненный вожделения	
geidulingùmas	voluptuosité, caractère de ce qui est voluptueux	Begehrlichkeit	преисполненность вожделениями	
geidulỹs, geĩdulio*	concupiscence	sinnliche Begierde	страстное желание, чувственное вожделение	
geĩsmas, -aĩ	désir	Begehrung	желание, вожделение	
geĩsti	désirer	begehren	сильно желать	
gẽras, -à	bon	gut	добрый, хороший	
gerýbė*	bonté	Güte	доброта	
gerovė*	prospérité	Wohlfahrt	благополучие	
gerumà, -ōs*	bien-être	Wohlstand	благосостояние	
gerùmas*	bonté	Güte	доброта	
gėrėtis, gẽrisi, -ėjosi*	admirer	geniessen	любоваться, наслаждаться	
gẽris, -io*	le bien	das Gute	добро	
gėrýbė*	bien	Gut	благо	
giminė, -ės*	genre	Gattung	род	
gìminingas, -a	parent	verwandt	родственный	
giminingùmas	parenté	Verwandtschaft	родственность	
gimìninis	générique	Gattungs-	родовой	

gìminiškas	apparenté	verwandtschaftlich	родственный	
gimtas, -à	natal	Mutter-, Heimat-	родной	
giñčas, -ai	dispute	Streit, Disput	спор	
giñčijimas	contestation	Bestreiten	оспаривание	
giñčyti	contester	bestreiten	оспаривать	
giñčytis	(se) disputer	streiten	спорить	
girdà, -ōs, girdą	ouie	Gehör	слух	
gynìmas*	défense	Verteidigung	защита	
gyvastingas, -a*	viable	lebensfähig	жизнеспособный, жизненный	
gývas, -à*	vif, vivant	lebend, lebendig	живой	
gyvẽnimas*	vie	Leben	жизнь, житие	
gyvénžiūra*	conception de vie	Lebensanschauung	жизнесозерцание	
gyvénsena*	mode de vie	Lebensart	образ жизни	
gyvijà, -ìjos	monde animé, faune	Lebewelt, Gesamtheit der Lebewesen	фауна, живой мир	
gývis, -io*	être animé	Lebewesen	живое существо	
gỹvis, -io*	vivacité	Lebendigkeit	живость	
gyvìngas	riche en vie	lebensreich	жизнеобильный	
gyvingùmas	caractère de ce qui est riche en vie	Lebensreichheit	жизнеобильность	
gyvýbė*	vie	Leben	жизнь	
gyvýbinis*	vital	Lebens-	жизненный	
gývuliškas*	animal	tierisch, animalisch	животный	
gyvuliškùmas*	animalité	Tierheit	животность	
gyvulỹs, gývulio*	animal, brute	Tier	животное	
gyvulỹstė*	nature animale	tierische Natur	животная природа	
gyvùmas*	vitalité, vivacité	Lebendigkeit	живость	
gyvūnas, -ai*	être vivant, être sensible	Tier, animalisches Wesen	животное	juslingas gyvis
gražýbė*	beauté	Schönheit, die Schöne	красота	gražus dalykas

gražùmas*	beauté	Schönheit	красота	kaipo kokybė
gražùs*	beau	schön	красивый, прекрасный	
gretà, -õs	contiguité	Nebeneinander	смежность	
gretìnis	contigu	Berührungs-	смежный	
grýnas, -à	pur	rein	чистый	
grožėtis, grõžisi, -ėjosi*	contempler	mit Wohlgefallen betrachten, geniessen	любоваться, наслаждаться	
grõžis, -io*	le beau	das Schöne	красивое, прекрасное	
imlùmas	réceptivité	Rezeptivität, Empfänglichkeit	емкость, рецептивность, восприимчивость	
imlùs, imlų	réceptif	aufnahmefähig	емкий, рецептивный, восприимчивый	
ìšdava*	résultat	Ergebnis, Resultat	результат	
išdavùmas*	efficacité	Ergebnisfähigkeit, Ergiebigkeit	действительность	
išdavùs, ìšdavų*	efficace	ergebnisfähig, ergiebig	действительный	
ìšgalė	force, puissance	Kraft, Vermögen	сила, мочь	
išgalėti*	pouvoir	vermögen, im Stande sein	быть в силах, в состоянии	sin. įstengti
išgãnymas	salut	Heil, Erlösung	спасение, избавление	
išganýti	libérer, sauver	retten, erlösen	спасти	
ìšlyga, -os*	restriction, réserve	Vorbehalt	оговорка	
ìšmana, -os*	intelligence	Verständnis	понимание, разумение	
išmanìngas, -a*	intelligent	überlegsam, verständig	понятливый, смышленый	
išmãnymas*	intelligence	Vorständnis	понимание, разумение	

išmanýti*	entendre, saisir	verstehen	разуметь, смыслить, понимать	
išmanùmas*	sagacité	Gescheidtheit, Verständigkeit	смышленость, рассудительность	
išmanùs, išmanų*	sagace	gescheidt, verständig	смышленый, рассудительный	
išmintìngas, -a	sage	weise	мудрый	
išmintingùmas	sagesse	Weisheit	мудрость	
išmintìs, -ies	sagesse	Weisheit	мудрость	sapientia
išmonė*	invention	Erfindung	вымысел, выдумка	plg. išradimas
išorė*	l'extérieur	das Äussere	наружность	
išorinis*	extérieur, externe	äusser, Aussen-	наружный	plg. išviršinis
išpìldymas	accomplissement	Erfüllung	исполнение	
išpìldyti	accomplir	erfüllen	исполнить	
išplėsti, išplečia*	élargir	erweitern	расширить	
išplėtìmas*	élargissement	Erweiterung	расширение	
išplėtójimas	élargissement, développement	Erweiterung, Entwicklung	расширение, развитие	
išplėtóti	élargir, développer	erweitern, entwickeln	расширить, развить	
išplìsti*	s'élargir, se répandre	sich ausbreiten	расшириться	
išplitìmas*	élargissement	Ausbreitung	расширение	
išprotis, -čio	conclusion, syllogisme	Vernunftschluss	умозаключение	
išradimas*	invention	Erfindung, Entdeckung	изобретение, открытие	
išraiška	expression	Ausdruck	выражение	
išréikšti	exprimer	ausdrücken	выразить	
išreiškimas	expression	Ausdrücken	выражение	
išródymas*	démonstration	Demonstration	доказательство	
išródyti*	démontrer	erweisen	доказать	
išsamùs, išsamų*	épuisant	erschöpfend	исчерпывающий	

išsiblãškymas	distraction	Zerstreutheit	рассеянность
išsiblaškýti	se distraire	sich zerstreuen	рассеяться, развлечься
išsigimìmas	dégénération	Entartung	вырождение
išsigimti	*dégénérer*	*ausarten, entarten*	*выродиться*
išsiplėtójimas*	expansion, développement	Erweiterung, Entwicklung	расширение, развитие
išsiplėtóti*	s'élargir, se développer	sich ausweiten, sich entwickeln	расшириться, развиться
išsiskleidìmas*	déploiement, épanouissement	Sichentfalten, Entfaltung	развитие
išsiskléisti*	se déployer, s'épanouir	sich entfalten	развернуться, развиться
išsivadãvimas	délivrance, fait de se libérer	Sichbetreien	освобождение, избавление
išsivadúoti	se délivrer, se libérer	sich befreien	освободиться, избавиться
išsivỹstymas*	développement	Entwicklung	развитие
išsivýstyti*	se développer	sich entwickeln	развиться
išskleidìmas*	déploiement	Entfaltung	развертывание
išskleĩsti*	déployer	*entfalten*	*развертывать*
ìšteklius, -iaus*	ressource	Hilfsquelle	ресурс, достаток
išteséjimas	accomplissement	Erfüllung	выполнение
išteséti	tenir, accomplir	halten, erfüllen	сдержать, выполнить
ìštikimas, -à	digne de confiance, fidèle, sûr	treu, vertrauenswürdig	верный, достойный доверия
ištikimùmas	fidélité	Treue, Vertrauenswürdigkeit	верность
ìštisas, -a*	entier, intégral	ganz, vollständig	целый, сплошной
ištisìnis*	d'une pièce	ganzheitlich	целостный, цельный
ištisùmas*	intégralité	Integrität	целостность, цельность
ìštvermė	endurance, ténacité	Ausdauer	выдержка

ištvermìngas, -a	endurant, tenace	ausdauernd	выносливый	
išvada	conclusion	Schluss, Schlusssatz	вывод, заключение	
išvadãvimas	libération, délivrance	Befreiung	освобождение, избавление	
išvadúoti	libérer, délivrer, débarrasser	befreien	освободить, избавить	
išvedžiójimas	*déduction*	*Folgerung*, Folgern	*выведение*	
išvedžióti	déduire, conclure	folgern, schliessen	заключать, делать выводы	
išvestìnis	dérivé	abgeleitet	производный	
išvidìnis*	intérieur, intrinsèque	innerlich	внутренний	plg. vidinis
išvìršìnis*	extrinsèque, extérieur	äusserlich	внешний	plg. išorinis
išvýstymas*	développement	Entwicklung	развитие	
išvýstyti*	développer	entwickeln	развить	
įdėmùs, įdėmų	attentif	aufmerksam	внимательный	
įgijìmas*	acquisition	Erwerbung	приобретение	
įgimtas, -à	inné	eingeboren	врожденный	
įgimtìs, -ių̃s*	qualités innées	eingeborene Anlagen	врожденные свойства	
įgýti*	acquérir, gagner	erwerben	приобрести, добыть	
įgūdis, -džio	habitude, dextérité	Fertigkeit, Gewohnheit	навык	
įjaũsmintas	émotif, pénétré d'émotion	gefühlsbetont	окрашенный чувствами	
įjungìmas	incorporation	Eingliederung, Einfügung	включение	
įjùngti	incorporer	eingliedern, einfügen	включить	
įkvėpìmas	inspiration	Eingebung, Inspirátion	вдохновение	
įmėgis, -io	prédilection	Vorliebe	пристрастие	
įpareigójimas	obligation	Verpflichtung	обязательство	
įpareigóti	obliger	verpflichten	обязать	

įprãsminimas	action de donner un sens	Sinngebung	осмысление
įprãsminti*	donner un sens	Sinn geben	осмыслить
įpràsti*	s'habituer	sich gewöhnen	привыкнуть
įpratìmas*	habitude	Sichgewöhnen	привычка
įprotis*	habitude	Gewohnheit	привычка
įrankis*	*instrument*	*Werkzeug*	*орудие*
įrodinėjimas*	argumentation	Beweisen, Beweisführung	доказывание
įrodinėti*	argumenter	beweisen	доказывать
įródymas*	preuve, démonstration	Beweis	доказательство
įródyti*	démontrer, prouver	beweisen	доказать
įsakmùmas*	caractère (de ce qui est) explicite	Ausdrücklichkeit	ясная выраженность
įsakmùs, įsakmų*	explicite	ausdrücklich	ясно выраженный
įsakùmas	caractère impératif	befehlerische Art	повелительность
įsakùs, įsakų	impératif	befehlerisch	повелительный
įsą̀moninti*	rendre conscient	bewusst machen	ввести в сознание
įsigyvẽnimas	acclimatisation	Sicheinleben	вживание
įsigyvénti	s'acclimater, s'habituer	sich einleben	вжиться
įsijaũsti	pénétrer l'esprit de, sentir, se mettre dans les *sentiments* de	sich einfühlen	вчувствоваться
įsijautìmas	fait de sentir, de pénétrer l'esprit de, de se mettre dans les sentiments de	Einfühlung	вчувствование

įsipareigójimas	obligation	Sichverpflichten	обязательство
įsipareigóti	s'obliger	sich verpflichter	обязаться
įsisą̀moninti*	devenir conscient	sich bewusst werden	осознать
įsitìkinimas*	persuasion	Überzeugung	уверенность, убеждение
įsitìkinti*	se persuader	sich überzeugen	увериться, убедиться
įsitìkrinimas*	conviction	Sichvergewissern, Gewissheit	убежденность
įsitìkrinti*	se convaincre	sich vergewissern, sich etw. *einsichtig* machen	удостоверить-ся, убедиться
įsivaizdãvimas	imagination	Einbildung	воображение
įsivaizdúoti	s'imaginer	sich einbilden	вообразить
įspūdis, -džio	impression	Eindruck	впечатление
įstangà, -ōs, įstangą*	pouvoir	Vermögen	мочь
įstãtymas	loi	Gesetz	закон
įsténgti*	pouvoir	vermögen	мочь, быть в силах
įtaigà, -ōs, įtaigą*	suggestion	Eingebung, Suggestion	внушение
įtaigùs, įtaigų*	suggestif	suggestiv	внушительный
įtakà, -ōs, įtaką*	influence	Einfluss	влияние
įtakìngas, -a	influent	einflussreich	влиятельный
įtakùs, įtakų*	influent	einflussfähig	способный влиять
įtampà, -ōs	tension, intensité	Spannung, Intensität	напряжение
įteigìmas	suggestion	Eingebung, Suggestion	внушение
įtéigti	suggérer	eingeben, suggérieren	внушить
įtikinamas*	persuasif	überzeugend	убедительный
įtikinti*	persuader	überzeugen	уверить, убедить
įtìkrinamas*	convaincant	vergewissernd	удостоверяющий, достоверный
įtìkrinti*	convaincre	vergewissern, einsichtig machen	убедить

įvairialýtis	hétérogène	verschiedenartig	разновидный	
įvairóvė	état de ce qui est multiforme	Mannigfaltigkeit	многообразие	
įvairùs, įvaĩrų	différent, divers	verschieden	различный, многообразный	
įvařdijimas	dénomination	Benennung, Betitelung	наименование	
įveĩkti*	vaincre, surmonter	überwinden	преодолеть, превозмочь	
įvỹkdyti	exécuter, realiser	ausführen, verwirklichen	исполнить, осуществить	
įvykis, -io*	événement	Geschehnis, Ereignis	происшествие, событие	
Ýda*	défaut, vice	Fehler, Laster	изъян, порок	
ydìngas, -a*	défectueux, vicieux	fehlerhaft, lasterhaft	с недостатками, порочный	
ýdiškas*	défectueux	fehlerhaft	порочный	
ypatìngas, -a*	particulier	eigentümlich, besonderer	особенный	
ypatingùmas*	particularité	Eigentümlichkeit	особенность	sutelktinė kokybė
ypatýbė*	particularité	Eigentumlichkeit	особенность	atskira kokybė
ypatùmas*	particularité	Eigentümlichkeit	особенность	skiriamoji kokybė
ypatùs, ýpatų*	singulier, particulier	besonderer	особый	
Jaũčiamas, -à*	sensible	fühlbar	чувствуемый	
jaučiamùmas*	sensibilité	Fühlbarkeit	чувствуемость	
jaũdas, -aĩ*	excitation	Erregung	возбуждение	
jaudìklis, -io*	stimulant	Erreger	возбудитель	
jáudinimas*	excitation	Erregen	возбуждение	
jáudinti*	exciter	erregen	возбуждать	
jaudrùmas*	excitabilité	Erregbarkeit	возбуждаемость, возбудимость	
jaudrùs, jaũdrų*	excitable	erregbar	возбудимый	

jaũsena*	mode de sentir	Fühlungsart	образ чувствования	
jauslà, -ōs, jaũslą*	sensibilité	Gemüt	чувства	
jauslùmas*	sensibilité	Fühlfähigkeit	способность чувствовать	
jauslùs, jaũslų*	sensible	fühlfähig	способный чувствовать	
jaũsmas, -aĩ*	sentiment	Gefühl	чувство	
jausmìngas, -a*	sensible, sentimental	gefühlvoll, empfindsam	чувствительный	
jausmingùmas*	sensibilité, sentimentalité	Empfindsamkeit	чувствительность	
jausmìnis*	de sentiment	Gefühls-	относящийся к чувству	
jaũsti*	sentir	fühlen	чувствовать	
jautìmas*	sentir	Fühlen	чувствование	
jautinỹs, jaũtinio*	objet de sentir	Gefühlsgegenstand	предмет чувства	
jautrùmas*	sensibilité, délicatesse, vigilance	Wachsamkeit, Feinfühligkeit	чуткость	
jautrùs, jaũtrų*	sensible, délicat, vigilant	wachsam, feinfühlig	чуткий	
jautulìngas, -a*	affectif	affektiv	аффективный	
jautulingùmas*	affectivité	Affektivität	аффективность	
jautulìnis*	affectif	affektiv	аффективный	priklausąs jautulių sričiai
jautulỹs, jaũtulio*	émotion, passion	Affekt	аффект	
jėgà, -ōs, jėgą	force	Kraft	сила	plg. pajėga
jėgìngas, -a	robuste, vigoureux	kraftvoll	полный сил	
jėgingùmas	vigueur, caractère de ce qui est vigoureux	Kräftigkeit	*мощность*	
judesỹs*	mouvement	Bewegung	движение	
judė̀jimas*	mouvement	Bewegung	движение	
jùdintojas	moteur	Beweger	двигатель	
judintùvas	moyen, mécanique, moteur	Bewegungsmittel	двигательный аппарат	

judrùmas	mobilité, agilité	Beweglichkeit	подвижность
judrùs	mobile, agile	beweglich	подвижный
jungtìnis	uni	vereinigt	соединенный
jungtìs, -iẽs, jùngtį	lien	Verbindung, Band, Kopula	связь, связка
juñtamas, -à*	sensible	empfindbar	ощутимый
juntamùmas*	sensibilité	Empfindbarkeit	ощутимость
jùsena*	mode de sentir	Empfindungsart	образ ощущения
juslẽ, -ẽs*	sens	Sinn	чувство
juslìngas, -a*	sensitif, sensuel	empfindungsbegabt, sinnlich, sensibel	чувственный
juslingùmas*	sensibilité, sensualité	Sensibilität, Sinnlichkeit	чувственность
juslìnis*	sensoriel	sinnlich, mit den Sinnen wahrnehmbar	чувственный
juslùmas*	sensitivité	Empfänglichkeit (sinnliche)	способность ощущать
juslùs*	sensitif	empfänglich, sensibel	способный ощущать
jùsmas, -aĩ*	sensation	Empfindung	ощущение
jusmìnis*	sensitif	sinnlich	чувственный
jùsti*	sentir	empfinden	ощущать
jutìmas*	sensation	Empfindung	ощущение
jutinỹs*	objet de sensation	Empfindungsgegenstand	предмет ощущения
Kaità, -ōs, kaĩtą*	change	Wechsel	мена, смена
kaitùmas*	variabilité	Veränderlichkeit	переменчивость, изменчивость
kaitùs, kaĩtų*	variable	veränderlich	изменчивый, переменчивый
kalbà, -ōs, kalbą*	langage, langue, discours	Sprache, Rede	язык, речь

kalbùmas*	loquacité	Gesprächigkeit	говорливость	
kalbùs, kalbų*	causeur, bavard	gesprächig	говорливый	
keĩsti	changer, altérer	verändern, wandeln	менять, видоизменять	
kentėjimas	passion	Leiden	страдание	
kė̃slas, -ai*	dessein	Absicht, Vorhaben	намерение, затея, замысел	
kė̃slauti*	projeter	beabsichtigen, sich vornehmen	замышлять, затевать	
kẽsmas, -aĩ	passion	Leiden	страдание	
kẽsti	pâtir, souffrir	leiden	страдать	
kiekìnis*	quantitatif	quantitativ	количественный	
kiẽkis, -io*	quantité	Quantität	количество	abstrak. principas
kiekýbė*	quantite	Quantität, Quantum	количество	konkrėtine prasme
kiekýbinis*	quantitatif	quantitativ	количественный	
kilmė̃, -ẽs, kilmę	origine	Ursprung	происхождение	
kilnùmas	sublimité	Erhabenheit	возвышенность	
kilnùs, kilnų	sublime	erhaben	возвышенный	
kintamas, -à	muable, variable	veränderlich	изменчивый	
kintamùmas	muabilité, variabilité	Veränderlichkeit	изменчивость	
kìsti	s'altérer, changer	sich ändern	изменяться	
kitìmas	altération	Anderswerden, Wandlung	изменение	
kitõniškas, -a	d'un autre genre	andersartig	инакий	
kitoniškùmas	caractère de ce qui est d'un autre genre	Andersartigkeit	инакость, инаковость	
klaĩdà, -ôs, klaĩdą*	erreur	Irrtum	ошибка, заблуждение	
klaidìngas, -a	erroné, faux	irrtümlich, falsch	ошибочный	

klaidingùmas	caractère de ce qui est erroné	Irrtümlichkeit, Falschheit	ошибочность	
klaidùs, klaĩdų*	trompeur, déconcertant	irre führend	вводящий в заблуждение	
klausà, -õs, klaũsą	ouïe	Gehör	слух	
klausùs, klaũsų*	de bonne ouïe	von gutem Gehör, feinhörig	с хорошим слухом	
kokinis*	qualitatif	qualitativ	качественный	
kõkis, -io*	qualité	Qualität	качество	abstrak. principas
kokýbė*	qualité	Qualität	качество	konkretine prasme
kokýbinis*	qualitatif	qualitativ	качественный	
kraštutìnis*	extrême	äusserster	крайний	padėties atžvilgiu
kraštutìniškas*	extrême	äusserster	крайний	kokybės atžvilgiu
kraštutiniškùmas*	extrémité	Extremität, Extremismus	крайность	
kraštutinýbė*	extrémité	Extrem	крайность	
krỹpsnis, -io*	écart, aberrance	einmalige Abweichung	однократное отклонение	
kryptìs, -iẽs, krỹptį*	direction	Richtung	направление	
kùriamas, -ã*	créateur, -trice	schöpferisch, schaffend	творческий	
kùrsena*	mode de création	Schöpfungsart	образ творения	
kùrti*	créer	schaffen	творить, создать	
kū̃nas, -ai	corps, chaire	Körper, Fleisch, Leib	тело, плоть	
kūnìnis*	du corps	Körper-, Leibes-	телесный	
kū̃niškas*	corporel, charnel	körperlich, fleischlich	телесный, плотский	
kūrė́jas, -ai	créateur	Schöpfer	творец	
kūrìmas*	création	Schaffen	творение, создание	

kūrinỹs, kū̃rinio*	oeuvre de création	Schöpfung	творение, создание	
kūrýba*	création	schöpferische Arbeit	творчество	
kūrýbinis*	de création	schöpferisch	творческий	prikląusąs kūrybos sričiai
kūrýbiškas	créateur, -trice	schöpferisch	творческий	
kūrybiškùmas	caractère créateur	schöpferische Begabung	творческая способность	
Laĩdas, -ai	garantie	Garantie	гарантия	
laidúoti	assurer, garantir	garantieren, sichern, gewährleisten	гарантировать, обеспечивать	
laĩkas, -aĩ*	temps	Zeit	время	
laĩkinas, -à*	temporaire	zeitweilig	временный	
laikìnis*	temporel	temporal, Zeit-	временной	
laĩkiškas*	temporel	zeitlich	временной	
láipsnis, -io	degré, grade	Grad, Stufe	степень	
láipsniškas, -a	graduel	stufenweise, allmählich	постепенный	
laipsniúoti, -úoja, -ãvo	graduer	abstufen	изменять по степеням	
laĩsvas, -à	libre	frei	свободный, вольный	
láisvė	liberté	Freiheit	свобода, воля	
laisvìngas, -a	qui aime la liberté; où il y a de la liberté; *libre*	freiheitlich	свободообильный, свободолюбивый	
laisvùmas	liberté	Freiheit, Freisein	свободность, вольность	
lémtas, -à*	destiné, convenable	vorherbestimmt, beschieden, gebührend	сужденый, суженый, надлежащий	
lemtìs, -ĩės, lemtį*	destin	Geschick	рок	

lémìmas*	prédestination	Vorherbestimmung	предопределение
liẽsmas, -aĩ	contact	Berührung	прикосновение
liẽsti	toucher	berühren	касаться, трогать
lietìmas	toucher	Berühren	касание, трогание
likìmas*	sort	Schicksal	судьба
linkmẽ, -ės, liñkmę*	inclination	Neigung	наклонность
liùdijimas	témoignage	Zeugnis, Zeugen	свидетельство
liùdyti, -ija, -ijo	témoigner	bezeugen, zeugen	свидетельствовать
lygiareĩkšmis*	équipollent	gleichbedeutend	равнозначный
lygiareĩkšmiškas*	équipollent	gleichbedeutend	равнозначный
lỹgis, -io*	niveau	Niveau	уровень
lygýbė*	égalité	Gleichheit	равенство
lygmuõ, -ẽns, lýgmenį*	équivalent	Ebenbild, Aequivalent	эквивалент
lygùmas*	égalité	Gleichheit, Ebenheit	равность, ровность
lýgstamas, -a	relatif	bedingt, relativ	относительный, условный
lygstamùmas	relativité	Bedingtheit	относительность, условность
lỹgtys, -čių	équation	Gleichung	уравнение
lytà, -õs, lỹtą	tact	Tastsinn	осязание
lỹtimas, -à	tangible, tactile	tastbar, taktil	осязаемый, осязательный
lytimùmas	tangibilité	Tastbarkeit	осязаемость
lytėjimas	toucher	Berühren, Tasten	касание, трогание, осязание
lytėti, lỹti, -ėjo	toucher, palper	berühren, tasten	касаться, трогать, осязать
lytìnis*	sexuel	Geschlechts-	половой
lytìs, -ies, lỹtį*	forme, sexe	Form, Geschlecht	форма, пол
lỹtiškas*	sexuel	geschlechtlich	половой
lobìngas, -a	riche	reich	богатый
lobingùmas	richesse	Reichheit	состоятельность, богатство
lõbis, -io	richesse	Reichtum, Schatz	богатство, добро

lobýnas, -ai	trésor, trésorerie	Schatz, Schatzkammer	клад, сокровищница
lūkestis, -čio	attente, esperance	Erwartung, Hoffnung	ожидание, чаяние
Magà, -ūs*	séduction, attirance	Locken	соблазн, приманка
magėti, māga, -ėjo*	être séduisant	lockend sein	быть заманчивым, нравиться
māginti*	séduire, attirer	locken	приманивать, прельщать
magùs*	séduisant, attirant	verlockend	прельстительный
malónė	grâce	Gnade	милость, благодать
malonýbė	plaisir	Vergnügen	удовольствие
malonùmas	agrément	Annehmlichkeit	приятность
malonùs, -ùnų	agréable	angenehm	приятный
marùs*	inviable, mortel	sterblich, nicht lebensfähig, todbringend	нежизнеспособный, дохлый, смертоносный
māstas, -ai	échelle	Massstab	масштаб
mãtas, -ai	mesure	Mass	мера
matúoti	mesurer	messen	мерить
mąslùmas*	pensivité	Geneigtheit zum Denken	склонность к мышлению, вдумчивость
mąslùs, mąslų*	pensif	zum Denken geneigt, nachdenklich	склонный к мышлению, вдумчивый
mąstinỹs, mąstinio*	objet de pensée	Denkgegenstand	предмет мышления
mąstymas*	le penser	Denken	мышление
mąstýsena*	mentalité, mode de penser	Mentalität, Denkart	способ мышления
mąstýti, mąsto, -ė*	penser	denken	мыслить
mąstýtojas*	penseur	Denker	мыслитель
mẽdžiaga	étoffe, matière	Stoff, Materie	материя, вещество

medžiagìnis	matériel	stofflich, körperlich	вещественный, материальный	priklausąs medžiagos sričiai,
mẽdžiagiškas	matériel	materiell	материальный	atitinkąs medžiagos prigimtį
mẽnas, -ai	art	Kunst	искусство	priklausąs menui
menìnis	d'art	Kunst-	*относящийся к* искусству	
mẽniškas	artistique	kunstvoll, künstlerisch, artistisch	художественный	atitinkąs meno reikalavimus
meniškùmas	caractère de ce qui est artistique	Künstlerischsein	художественность	
mėginimas*	épreuve, essai	Probieren	проба	
mėginỹs, mėginio*	échantillon, objet d'épreuve	Probe	проба	
mėgìnti*	éprouver, essayer	probieren	пробовать	plg. bandyti
mintìs, -ẽs, mintį	pensée	Gedanke	мысль	
mìrštamas, -a*	mortel	tödtlich	смертельный	
mirtìngas, -a*	mortel	sterblich	смертный	
mirtingùmas*	mortalité	Sterblichkeit	смертность	
mõgis, -io*	plaisir	Lust	удовольствие	
mókslas, -ai*	science	Lehre, Wissenschaft	наука	
mokslìngas, -a*	érudit	gelehrt	ученый	
mokslingùmas*	érudition	Gelehrsamkeit	ученость	
mókslininkas*	savant	Gelehrter	ученый	
mokslìnis*	scientifique	wissenschaftlich	научный	
mókslìškas*	scientifique	wissenschaftlich	научный	
mokslìškùmas*	caractère scientifique	Wissenschaftlichkeit	научность	
mokslùmas*	capacité d'étudier	Lernfähigkeit, Gelehrigkeit	способность к учению	

mokslùs, mõkslų*	capable d'étudier	lernfähig, gelehrig	способный к учению	
mõstas, -ai	geste	Geste, Gebärde	жест	
Naudà, -õs, náudą	avantage	Nutzen	польза	
naudìngas, -a	utile	nützlich	полезный	
naudingùmas	utilité	nützlichkeit	полезность	
neapibrėžtas, -à*	indéfini	unbestimmt	неопределенный	
neapsprę́stas, -à	indéterminé	indeterminiert	неопределенный	
neatribótas, -a*	indistinct	unabgegrenzt	неотграниченный	
neàtskiriamas, -à*	inséparable	untrennbar	нераздельный	
nebaĩgiamas, -à*	infini	endlos	нескончаемый, незавершаемый	
nebaigiamýbė*	l'infini	Endlosigkeit	нескончаемое, незавершаемое	nebaigiamas dalykas
nebaigiamùmas*	infinité	Endlosigkeit	нескончаемость, незавершаемость	tokio dalyko kokybė
nèbaigtas, -à*	non fini	unbeendet	неоконченный	
nebaigtùmas*	caractère de ce qui n'est pas fini	Unbeendetheit	неоконченность	
nebendramãtis*	incommensurable	inkommensurabel	несоизмеримый	
nebendramãtiškas*	incommensurable	inkommensurabel	несоизмеримый	
nedõras, -à	immoral	unsittlich	безнравственный	
negalià, -gãlios	impuissance	Ohnmacht	бессилие	
negãlimas, -à	*impossible*	*unmöglich*	*невозможный*	
nèigiamas, -à*	négatif	negativ, verneinend	отрицательный	
neigiamýbė*	chose négative	negative Erscheinung, — Eigenschaft	отрицательное явление, — черта	
neigiamùmas*	caractère négatif	Negativsein	отрицательность	
neigìmas*	négation	Verneinung	отрицание	

neiginỹs, nėiginio*	objet de négation	Verneinungsgegenstand	предмет отрицания	
nėigti*	nier	verneine	отрицать	
neigtùkas, -ai*	particule de négation	Verneinungspartikel	отрицательная частица	
neįmãnomas, -a*	inintelligible	undenkbar	немыслимый	
nelýgstamas, -a	inconditionné, absolu	unbedingt, absolut	безусловный, абсолютный	
nelygstamýbė	chose inconditionnée, absolu	das Unbedingte, das Absolute	безусловное, абсолют	
nelygstamùmas	caractère absolu	Unbedingtheit, Absolutheit	безусловность, абсолютность	
nemarùmas*	viabilité	Lebensfähigkeit	живучесть	
nemarùs, nemãrų*	viable	nicht sterblich	живучий, нелегко умирающий	
nemìrštamas, -a*	non mortel	untödtlich	несмертельный	
nemirštamùmas*	caractère non mortel	Untödtlichkeit	несмертельность	
nemirtingas, -a*	immortel	unsterblich	бессмертный	
nemirtingùmas*	immortalité	Unsterblichkeit	бессмертие	
nenuoseklýbė*	inconséquence	Inkonsequenz	непоследовательность	nenuoseklus dalykas
nenuoseklùmas*	inconséquence	Inkonsequenz	непоследовательность	nenuoseklaus dalyko kokybė
nenuoseklùs, nenúoseklų*	inconséquent	inkonsequent, folgewidrig	непоследовательный	
nepriklaũsąs*	indépendant	unabhängig	независящий	
nepriklaũsomas, -a*	indépendant	unabhängig	независимый	
nepriklausomýbė*	indépendance	Unabhängigkeit	независимость	
nepriklausomùmas*	indépendance	Unabhängigkeit	независимость	
nepriteklius*	manque	Mangel	недохват, недостача	
nerangùmas	lourdeur, gaucherie	Trägheit, Schwerfälligkeit	вялость, неповоротливость	

nerangùs, -rañgų˙	lourd, gauche	träge, schwerfällig	тяжелый на подъем, неповоротливый
neribótas, -a˙	illimité	unbegrenzt	неограниченный
nẽrimas	inquiétude	Unruhe	беспокойство
nesąmonė	absurdité, non-sens	Unsinn	бессмыслица
nesąmoningas, -a	inconscient	unbewusst	несознательный, бессознательный
nesąmoningùmas	inconscience	Unbewusstsein, Unbewusstheit	несознательность, бессознательность
nèskiriamas, -à˙	indistinct	nicht unterscheidbar	неразличимый
nesudėtìngas, -a	incomposé, non complexe	nicht zusammengesetzt, unkompliziert	несложный
nesudėtingùmas	caractère incomposé,— incomplexe	Unkompliziertheit	несложность
nesuprañtamas, -à˙	incompréhensible	unverständlich	непонятный
nesuvókiamas, -à˙	inconcevable	unbegreiflich	непостижимый
netiesióginis, -ė	indirect	indirekt	косвенный
niẽkas, -ai	personne, rien	Niemand, Nichts	никто, ничто
niekìngas, -a	nul, sans valeur	nichtig, wertlos	ничтожный, никчемный
niẽkis	bagatelle	Kleinigkeit	пустяк
nickýbė	néant, rien	Nichts, Nichtigkeit	ничто, ничтожество
nóras, -ai	désir, voeu	Wunsch	желание
norėjìmas	volition	Wollen	хотение
norėti, nóri, -ėjo	vouloir	wollen	желать, хотеть
nuasmẽninimas	dépersonnification	Entpersönlichung	обезличение
nuasmẽninti	dépersonnifier	entpersönlichen	обезличить
nudáiktinimas	dématérialisation	Entdinglichung	развеществление
nudáiktinti	dématérialiser	entdinglichen	развеществить

nujaũsti	pressentir	ahnen	предчувствовать	
nujautìmas	pressentiment	Ahnung	предчувствие	
nulėmìmas*	prédestination	Vorherbestimmung, Fügung	предопределение	
nulémti*	prédestiner	vorherbestimmen, fügen	предопределить, предрешить	
núojauta	*pressentiment*	*Vorgefühl*	*предчувствие*	
núokrypa	déclinaison	Abweichung	уклон, отклонение	
núomonė	opinion	Meinung	мнение	
núopelnas, -ai	mérite	Verdienst	заслуга	
nuosaikùmas	modération	Mässigkeit	умеренность	
nuosaikùs, -aĩkų	modéré	mässig, gemässigt	умеренный	
núosavas, -à*	propre, particulier	eigen	собственный	
nuosavýbė*	propriété	Eigentum	собственность	
nuosavùmas*	propriété	Eigensein	собственность принадлежность	
nuoseklýbė*	conséquence	Konsequenz	последователь-	nuoseklus dalykas
nuoseklùmas*	conséquence	Konsequenz, Folgerichtigkeit	последовательность	kokybė
nuoseklùs, núoseklų*	conséquent, logique	konsequent, folgerichtig	последовательный	
núotaika	disposition de l'âme, état d'esprit, climat	Stimmung	настроение	
nuotaikìngas, -a	impressionnant, *qui va au coeur*	stimmungsvoll	полный настроения	
nuotaikùs, -taĩkų	bien, disposé	gut gestimmt	хорошо настроенный	
núotykis, -io*	aventure	Abenteuer	приключение	
nusãvinimas	expropriation	Enteignung	отчуждение	
nusãvinti	exproprier	enteignen	отчуждить	
nusistãtymas	attitude en-	Einstellung,	установка, от-	

	vers qqch., prise de parti	Stellungnahme	ношение
nusistatýti	prendre parti	sich einstellen, Stellung nehmen	отнестись, установиться
nusiteikìmas *nuostata*	disposition	Stimmung	настроение, расположение
nusiteĩkti	être disposé	gestimmt sein	быть расположенным,— в настроении
nuteĩkti	disposer	geneigt machen, in Stimmung versetzen	расположить, настроить
Omẽ, -ẽs, õmę*	instinct	Instinkt, Naturtrieb	инстинкт
omìngas, -a*	doué d'instinct	triebbegabt	наделенный инстинктом
mìnis, -ė*	d'instinct	Instinkt-	относящийся к инстинкту
miškas*	instinctif	Instinkmässig	инстинктивный
Pabū̃klas, -ai*	instrument	Gerät	орудие
pādaras, -aĩ*	oeuvre, créature	Werk, Geschöpf	произведение, создание
padárgas, -ai*	instrument, outil	Werkzeug	приспособление, прибор
padarinỹs*	résultat, produit	Resultat, Erzeugnis	подследствие, результат
padarùs, pādarų*	productif	erzeugend produktiv	производительный
padermẽ, -ės*	genre, race	Gattung, Rasse	род, раса
padėjìmas*	secours, aide, situation	Helfen, Lage	содействие, положение
padėtìs, -ies*	situation	Lage	положение
pagáuti*	saisir	auffassen, erfassen	схватывать
pagavà, -ōs*	appréhension	Auffassung, Erfassung	восприятие

pagavìmas*	appréhension	Auffassung	восприятие, схватывание
pagavùmas*	appréhension rapide	leichte Auffassung	способность легко схватывать
pagavùs, pāgavų*	d'appréhension rapide	leicht auffassend	легко схватывающий
pãgrindas, -aĩ*	base	Grundlage	основа
pagrindùs, -griñdų*	profond, solide, fondamental	gründlich	основательный
pagrindìmas*	action de baser	Grundlegung	обоснование
pagrindìnis, -ė*	fondamental	Grund-, grundlegend	основной
pagrį̃sti*	baser, fonder, motiver	begründen	обосновать
páisyti	prendre en considération, observer	berücksichtigen, beachten	обращать внимание, считаться
pajaũsti	ressentir	fühlen, erfühlen	почувствовать
pajáuta, -os	sentiment	Gefühl	чувство
pajautìmas	sentiment	Fühlen	чувствование
pajėgà, -õs	force, puissance	Vermögen, Potenz	сила, потенция
pajẽgti*	avoir puissance, être capable de, être en état de	vermögen, im Stande sein	быть в силах, смочь
pajėgùmas*	puissance, capacité	Fähigkeit, Vermögen	способность, мощность
pajėgùs, -jėgų*	capable, puissant	fähig, vermögend	способный, в силах
pajungìmas	subordination, subalternation	Unterordnung	подчинение
pajùngtas, -à	subordonné, subalterne	untergeordnet, subaltern	подчиненный
pajùngti	subordonner	unterordnen, subsumieren	подчинить
palãima	béatitude	Seligkeit	блаженство
palýginamas	comparatif	vergleichend	справнительный

palýginimas	comparaison	Vergleichung	сравнение
palýginti	comparer	vergleichen	сравнить
pãmatas, -aĩ˙	fondement	Fundament, Grund	основание, фундамент
pamatìnis, -ė˙	fondamental	fundamental, grundlegend	основной, фундаментальный
pamė́gdžiojimas	imitation	Nachahmung	подражание
pamė́gdžioti	imiter	nachahmen	подражать
pamė̀gimas	affection, penchant	Zuneigung	любовь к чему
panaikìnimas	anéantissement	Vernichtung	уничтожение
panaikìnti	anéantir	vernichten	уничтожить
panašáuti	être semblable	ähnlich sein	быть похожим, походить
panašýbė	similitude	Ähnlichkeit, Ebenbild	подобие
panašùmas	ressemblance	Ähnlichkeit	сходство, подобие
panašùs, -nãšų	semblable	ähnlich	подобный
pãprastas, -à	ordinaire, habituel	gewöhnlich	обычный
paprastùmas	caractère ordinaire	Gewöhnlichkeit	обычность
pãprotỹs˙	coutume (moeurs)	Sitte, Gebrauch	обычай
pareigà, -õs˙	fonction, devoir	Amt, Pflicht	должность, обязанность
pasaulìnis	mondial, universel	Welt-	мировой
pasáulis, -io	monde	Welt	мир
pasiekà, -õs	succès	Erfolg, Leistung	достижение, успех
pasiryžìmas	décision	Entscheidung	решение
paskirtìs, -iẽs˙	destination	Bestimmung	назначение
paskyrìmas˙	destination	Bestimmen	назначение
pasaulė́vaizdis, -džio	représentation du monde	Weltbild	картина мира
pasaulė̀žiūra	conception du monde	Weltanschauung	мировоззрение
pasą́moninis	subconscient	unterbewusst	подсознательный
pasą́monė	subconscience	Unterbewusstsein	подсознание
pasekmẽ, -ẽs˙	suite, conséquence	Folge, Resultat	последствие

paskatà, -ôs	stimulant	Ansporn, Anreizung, Anregung	поощрение, побуждение
paskãtinimas	stimulation	Anspornen, Anregen	поощрение, побуждение
paskãtinti	stimuler	anreizen, anregen, anspornen	поощрять, побуждать
pastabà, -ôs*	observation, remarque	Bemerkung	замечание, примечание
pastabùmas*	esprit d'observation	Beobachtungsgabe	приметливость, наблюдательность
pastabùs, pãstabų*	observateur	gut beobachtend	легко замечающий, приметливый
pastangà, -ôs*	effort	Anstrengung	усилие
pastangùs, -stañgų*	appliqué, soigneux	strebsam	способный к усилиям, старательный
pašaukìmas*	vocation	Beruf, Bestimmung	призвание
patẽnkinimas	satisfaction	Befriedigung	удовлетворение
patẽnkinti	satisfaire	befriedigen	удовлетворить
pàtikimas, -à	digne de confiance	vertrauenswürdig, zuverlässig	достойный доверия
patikimùmas	fidélite, crédibilité	Vertrauenswürdigkeit, Zuverlässigkeit	надежность
patìkrinimas	vérification	Prüfung	проверка
patìkrinti	vérifier	prüfen	проверить
patìrti*	éprouver	erfahren	испытать
patirtìnis*	expérimental	experimentell	опытный, испытательный
patirtìs, -ìės*	expérience	Erfahrung	опыт
patyrà, -ôs*	expérience	Erfahrung	опыт
patyrìmas*	expérience	Erfahrung	опыт, испытание
patyrùmas*	expérience	Erfahrenheit	опытность
patyrùs, -tỹrų*	expert	erfahren	опытный
patraukà, -ôs*	attraction	Anziehung, Zug	привлечение, притяжение
patraukùs, -traũkų*	attractif	anziehend	привлекательный, притягательный

patvarà, -õs*	persévérance	Standhaftigkeit, Ausdauer	выдержка, стойкость
patvarùs, pãtvarų*	persévérant	standhaft, ausdauernd	стойкий, выносливый
paváizdas, -ai*	illustration	Anschaungsbild, Illustration	наглядное изображение, иллюстрация
pavaizdãvimas*	représentation imagée	Veranschaulichung	наглядное изображение
pavaizdúoti*	imager, illustrer	veranschaulichen, illustrieren	наглядно изобразить, иллюстрировать
pavaizdùmas*	intuitivité, évidence	Anschaulichkeit	наглядность
pavaizdùs, -vaĩzdų*	intuitif, évident	anschaulich	наглядный
pavaldùmas*	héréditė	Erblichkeit	наследственность
pavaldùs, -vaĩdų*	héréditaire	erblich	наследственный
paveikùmas*	efficacité	Wirksamkeit	действенность, действительность
paveikùs, -veĩkų*	efficace	wirksam	действенный, действительный
paveldėjimas*	action d'hériter	Vererbung	унаследование
pavėldimas, -à*	héréditaire	erblich	наследуемый
pavìdalas, -ai*	figure, forme	Figur, Gestalt, Form	фигура, вид, образ, лик
pavìdalinti*	former	formen, gestalten	оформлять
paviršutìnis*	superficiel	oberflächlich	поверхностный
paviršutìniškas*	superficiel	oberflächlich	поверхностный
paviršutiniškùmas*	caractère superficiel	Oberflächlichkeit	поверхностность
pavyzdìngas, -a*	exemplaire	musterhaft	образцовый
pavyzdingùmas*	caractère exemplaire	Musterhaftigkeit	образцовость
pavyzdìnis*	d'exemple	Muster-	примерный
pavyzdỹs*	exemple	Muster, Beispiel	образец, пример
pažangà, -õs*	progrès, progression	Fortschritt, Progress	прогресс

pažangùmas*	progressivité	Fortschrittlichkeit	прогрессивность	
pažangùs, -žañgų	progressif, de progrès	fortschrittlich	прогрессивный	
pažinìmas*	connaissance	Erkenntnis	познание	
pažinỹs*	objet de connaissance	Erkenntnisgegenstand	предмет познания	
pažìnti*	connaître	erkennen	познать	
pažintìs, -iẽs	*connaissance*	*Kenntnis*	*познание, сведение*	
pažiūrà, -ōs*	avis, opinion	Ansicht	взгляд	
pažymỹs*	marque, annotation, point	Kennzeichen, Note	примета, отметка	plg. žymė
pérgyvenimas, -ai	émotion vécue	Erlebnis	переживание	
pérprasti*	saisir à fond	von Grund aus verstehen	осмыслить, до конца понять	
perteklius*	superflu, surplus	Überfluss	избыток	
pìktdžiuga, -os	malveillance	Schadenfreude	злорадство	
piktdžiugiáuti, -áuja, -āvo (dėl ko)	se réjouir du mal des autres	Schadenfreude haben, schadenfroh sein	злорадствовать	
pìktdžiugis, -io	un homme malveillant, malicieux	Schadenfroher	злорадный человек	
pìktdžiugis, -ė	*malveillant*	*schadenfroh*	злорадный	
piktnauda, -os	abus	Missbrauch	злоупотребление	
piktnaudis, -džio	personne qui abuse	Missbraucher	злоупотребляющий человек	
piktnaudžiáuti, -áuja, -āvo (kuo)	abuser	missbrauchen	злоупотреблять	
piktžodžiáuti, -áuja, -āvo (kam)	médire, calomnier	lästern, afterreden	злословить, хулить	
piktžodžiāvimas	médisance, calomnie	Lästerung	злословие	
pilnatìs, -iẽs, pìlnatį*	totalité des membres d'une assemblée, plénitude	Plenum	пленум, полное собрание	

pilnãtvė*	plénitude, intégralité	Fülle	полнота
pìlnis, -io*	le plein	das Volle	полнота
pilnýbė*	le plein	Fülle	полный предмет
pilnumà, -ōs*	plénitude	Vollsein	полное состояние
pilnùmas*	plénitude, intégralité	Vollheit, Vollsein	полность, полнота
pilnutìnis, -ė*	intégral, complet	integral, vollständig	интегральный, целый, полный
pirmaprãdė*	principe premier	Urprinzip	первоначало
pirmapradìnis*	primordial	ursprünglich, uranfänglich	первоначальный, исконный
pirmaprãdis, -ė*	primordial	ursprünglich, uranfänglich	первоначальный, исконный
pirmaprãdiškas*	primordial	ursprünglich, uranfänglich	первоначальный, исконный
pirmãvaizdis, -džio*	prototype	Urbild	первообраз
pirmìnis, -ė*	primaire, principal	primär, Haupt-	первичный, первостепенный
pirmýkštis, -ė*	primitif	anfänglich, ursprünglich	первичный, первобытный
plėsti, plėčia, plėtė*	élargir	ausbreiten, erweitern	расширять
plėtìmas*	élargissement	Ausbreiten, Erweitern	расширение
plėtójimas*	élargissement, développement	Ausbreiten, Entwicklung	расширение, развитие
plėtójimasis*	expansion, développement	Ausbreitung, Entwicklung	расширение, развитие
plėtóti*	élargir, développer	ausbreiten, entwickeln	расширять, развивать
plėtrà, -ōs, plėtrą*	élargissement, développement	Ausbreitung, Entwicklung	расширение, развитие
plėtrùs, plėtrų*	dilatable, expansible	ausdehnbar	расширяемый

plĩsti, plĩñta, plìto*	s'élargir	sich ausdehnen, sich ausbreiten	расширяться, распространяться
plitìmas*	extension, expansion	Sichausdehnen, Ausbreitung	расширение, распространение
póbūdis, -džio*	particularité, tempérament	Art, Eigenart, Besonderheit, Temperament	характерная особенность, темперамент
pójūtinis*	de sensation	Empfindungs-	относящийся к ощущениям
pójūtis, -čio*	sensation	Empfindung	ощущение
pómėgis, -io*	délectation	Wohlgefallen	удовольствие
pólinkis, -io*	inclination, tendance	Neigung	наклонность, склонность
pósakis, -io*	locution	Redensart	выражение, оборот речи
pótyris, -io*	expérience	Erfahrnis	опыт
pótraukis, -io*	attraction, inclination	Zug, Trieb	влечение, позыв
póveikis, -io*	effet, action	Bewirkung, Einwirkung	воздействие, действие
požiūris, -io*	point de vue	Standpunkt, Gesichtspunkt	точка зрения
prãdas, -ai*	principe	Grundprinzip	основное начало
pradìnis, -ė*	élémentaire, initial	Elementar-, anfänglich	начальный
prãdiškas*	primordial	anfänglich, ursprünglich	начальный, исконный
prãdmenys, -ų*	les origines	Anfänge	зачатки
pradmuõ, -eñs*	élément	Element	начальный элемент
prasmė, -ės*	sens	Sinn	смысл
prasmingas, -a*	plein de sens	sinnvoll	полный смысла
pratìmas, -ai*	exercice	Übung	упражнение
pratýba*	exercice	Übungsprozess	процесс упражнения
pratýbos, -ų*	les exercices	Übungen	упражнения
prìderamas, -a*	dû, convenable	gebührend	должный, подобающий
priedermė, -ės*	devoir, obligation	Pflicht, Schuldigkeit	долг, обязанность

prìegamas, -ai*	marque, disposition naturelle	angeborene Anlage	прирожденная особенность
prìemonė*	moyen	Mittel	средство
prielaida*	supposition, prémisse	Voraussetzung, Prämisse	предположение, предпосылка
prìepuolis, -io*	accès	Anfall	припадок, приступ
prìespauda*	oppression	Unterdrückung	притеснение
prìešas, -ai*	ennemi	Feind	враг
prìešingas, -a*	contraire	entgegengesetzt, konträr	противный, противоположный
priešingùmas*	contrariété, caractère de ce qui est contraire	Gegensetzlichkeit, Kontrarietät	противность, противоположность
prìešinimasis*	opposition	Sichwidersetzen, Opposition	противление, оппозиция
prìešininkas, -ai*	adversaire	Gegner	противник
prìešintis*	s'opposer	sich widersetzen	противиться
priešýbė*	le contraire	konträrer Gegensatz	противная противоположность
prìeštara, -os*	contradiction	Widerspruch, kontradiktorischer Gegensatz	противоречие, противоречивая противоположность
prieštaráuti*	contredire	widersprechen	противоречить
prieštaráująs*	contradictoire	widersprechend	противоречащий
prieštarāvimas*	contradiction	Widersprechen	противоречие
prieštarìngas, -a*	contradictoire	widerspruchsvoll	противоречивый
prìetaisas, -ai*	appareil	Apparat	аппарат, прибор
prìetapas, -ai*	accident	Akzidenz	акциденция
prìetaras, -ai	superstition, préjugé	Aberglaube, Vorurteil	суеверие, предрассудок

prietarìngas, -a	superstitieux	abergläubisch, vorurteilsvoll	суеверный, полный предрассудков
prievarta*	violence	Gewalt, Gewalttat	насилие
prievartùs, prievařtų*	violent	gewalttätig	насильственный
prievolė*	besoin, devoir	Bedürfnis, Pflicht	потребность, повинность
priežastìngas, -a*	causal	kausal, ursächlich	причинный
priežastingùmas*	causalité	Ursächlichkeit	причинность
priežastìnis, -ė*	causal	ursächlich	причинный
priežastìs, -iės*	cause	Ursache	причина
priežastiškas*	causal	kausal, ursächlich	причинный
prìgimtas, -à*	inné	angeboren	прирожденный, природный
prigimtìnis, -ė*	naturel	Natur-, natürlich	природный, естественный
prigimtìs, -iės*	nature (intrinsèque)	(innere) Natur	(внутренняя) природа, естество
priklaũsymas*	dépendance	Abhängigkeit	зависимость
priklausýti*	dépendre	abhängen	зависеть
priklaũsomas, -a*	dépendant	abhängig	зависимый
priklausomýbė	dépendance	Abhängigkeit	зависимость
priklausomùmas*	dépendance	Abhängigkeit	зависимость
prileidìmas*	supposition	Voraussetzung	предположение
prileisti*	supposer	voraussetzen	предположить
priminìmas*	action de faire souvenir	Erinnerung	напоминание
priminti*	rappeler	erinnern	напомнить
prisiminìmas*	ressouvenir	Sicherinnern	припоминание
prisimìnti*	se rappeler	sich erinnern	припомнить
pritaĩpamas, -à*	accidentel	akzidental, akzidenziell	акциденальный

pritampamùmas*	accidentalité	Akzidentalität	акциденталь-ность
pritarìmas	assentiment, approbation	Billigung	одобрение, согласие
privãlymas*	devoir	Sollen	долженствование
privalýti*	avoir besoin, devoir	bedürfen, sollen	нуждаться, долженствовать
privãlomas, -a*	nécessaire, obligatoire	notwendig, obligatorisch	должный, обязательный
privalomùmas*	caractère obligatoire	Pflichtschuldigkeit	обязательность
privalùmas*	nécessité	Notwendigkeit	необходимость
privalùs, -vãlų*	nécessaire, indispensable	notwendig, unentbehrlich	необходимый, нужный
próga, -os*	occasion	Gelegenheit, Veranlassung	повод, случай
prõtas, -ai	raison	Vernunft	разум
protáuti	raisonner	denken	мыслить, рассуждать
protãvimas	raisonnement	Denken	мышление, рассуждение
protìngas, -a	raisonnable	vernünftig	разумный
protingùmas	rationalité	Rationalität	разумность, рациональность
protìnis, -ė	de raison, rationnel	Vernunft-	относящийся к разуму
prõtiškas	intellectuel	vernunftmässig	умственный
pulkýbė*	splendeur, orgueil	Pracht, Stolz	великолепие, гордость
pulkùmas	*splendeur*, orgueil	*Prächtigkeit*, Stolz	*великолепие*, гордость
pulkùs, pulkų*	splendide, orgueilleux	prächtig, stolz	великолепный, гордый
Raidà, -õs, raĩdą*	évolution, développement	Entwicklung, Evolution	развитие, эволюция

raĩdùs, raĩdų*	évolutif	evolutiv	эволютивный
raĩškà, -ōs, raĩšką*	expression	Ausdruck	выражение
raĩškingas, -a*	expressif	ausdrucksvoll	полный выражения
raĩškùmas*	expressivité	Expressivität	выразительность
raĩškùs, raĩškų*	expressif	expressiv	выразительный
regà, -ōs*	vue	Gesicht	зрение
regėjimas*	voir, vision	Sehen, Vision	зрение, видение
regėti, rėgi, -ėjo*	voir	sehen	видеть
rėgimas, -à*	visible, apparent	sichtbar, sichtlich, scheinbar	видимый, видный, кажущийся
regimýbė*	apparence	Schein	видимость
regùmas*	acuité visuelle	Sehschärfe	острота зрения
reikmẽ, -ẽs, reĩkmę*	besoin	Bedarf	потребность, надобность
reikmuõ, -enys*	chose nécessaire	Bedarfsgegenstand	нужная вещь
reikšmẽ, -ẽs, reĩkšmę*	signification, importance	Bedeutung	значение
reikšmìngas, -a*	significatif, important	bedeutungsvoll, wichtig	многозначительный, важный
reikšmingùmas*	signification, importance	Bedeutsamkeit, Wichtigkeit	значительность, важность
rėikšti*	signifier	bedeuten	значить, означать
rėikštis*	s'exprimer, paraître	sich äussern, erscheinen	обнаруживаться, проявляться
reiškinỹs, rėiškinio*	expression, phénomène	Ausdruck, Erscheinung	выражение, явление
rengìmas*	préparation	Vorbereitung	приготовление, снаряжение
rengti*	préparer, apprêter, faire des préparatifs	Vorbereitungen treffen, ausrüsten	приготовлять, снаряжать
ribótas, -a*	limité	begrenzt	ограниченный
ribotùmas*	limitation, caractère de ce qui est limité	Begrenztheit	ограниченность

rikiúoti	ordonner en série	ordnen, richten	расставлять, выстраивать в ряды
ryšỹs, rỹšio	lien	Band	связь
ryškùmas*	clarté, caractère distinct, —net	Deutlichkeit	отчетливость
ryškùs, rỹškų*	clair, distinct, net	deutlich	отчетливый
rýžtis	se décider	sich entscheiden	решиться
ryžtìs, -ìės, rỹžtį	décision	Entscheidung	решение, твердое намерение
ryžtìngas, -a	décisif	entschieden	решительный
ryžtingùmas	résolution	Entschiedenheit	решительность
ryžtùmas	capacité de se décider	Entscheidungsfähigkeit	решительность
ryžtùs, rỹžtų	capable de se décider	entscheidungsfähig	способный решиться, решительный
ruošà, -ōs, ruõšą*	préparation	Vorbereitung	подготовка
ruõšti*	préparer	bereiten	готовить
rūšìnis, -ė*	spécifique	spezifisch, arteigen	видовой
rūšìs, -ies*	espèce	Art	вид
Saĩstas, -ai*	obligation	Verpflichtung	обязательство
saistýti, saĩsto*	obliger	verpflichten	обязывать
saĩstomas*	qui oblige	verpflichtend	обязуемый, обязывающий
sąjungà, -ōs, sąjungą*	union, société, association	Vereinigung, Verbindung, Bund	союз, соединение
sakinỹs, sākinio	proposition	Satz	предложение
sámbūvis, -io	coexistence	Koexistenz	сосуществование
sámprotauti	délibérer	überlegen, erwägen	рассуждать, соображать
sámprotavimas	délibération	Überlegung, Erwägung	рассуждение

sámprotis, -čio	considération	Erwägung	соображение
sañdaras, -ai*	construction	Bau, Aufbau	строй, построение
sántaika*	réunion	Kollektiv, Gemeinschaft	коллектив
sántykiauti*	se rapporter, être relatif	sich verhalten, sich beziehen	относиться
sántykiavimas*	relation mutuelle, *corrélation*	Sichverhalten, Sich*aufeinander*beziehen	соотношение
sántykinis, -ė*	relatif	bezüglich, relativ	относительный
sántykis, -io*	rapport, relation	Verhältnis, Beziehung, Relation	отношение
sántūra*	tempérance, abstinence	Enthaltung	воздержание
santūrùmas*	tempérance, abstinence	Enthaltsamkeit	воздержанность
santūrùs, santūrų*	tempérant, abstinent	enthaltsam	воздержанный
saváime*	spontanément	spontan, von selbst	само собою, самопроизвольно
saváimingas, -a*	spontané	spontan	самопроизвольный, самочинный
savaimingùmas*	spontanéité	Spontaneität	самопроизвольность
saváiminis, -ė*	spontané	spontan	самопроизвольный
savavalià, -ālios	licence, arbitraire	Willkür, Eigenmacht	своеволие, произвол
savavaliáuti	agir avec licence, avec arbitraire	eigenmächtig handeln	своевольничать
savavālis, -ė	*arbitraire*	*eigenmächtig, willkürlich*	своевольный
savavāliškas	arbitraire	eigenmächtig	своевольный
savaveĩksmis, -ė	agissant d'une manière personnelle	selbsttätig	самочинный, самодеятельный

savaveĩksmiškas	agissant d'une manière personnelle	selbsttätig	самочинный, самодеятельный
savaveiksmiškùmas	activité personnelle	Selbsttätigkeit	самочинность
savìgina	défense de soi-même	Selbstverteidigung, Selbstschutz	самозащита
savìjauta	synesthésie	Selbstbefinden	самочувствие
savìmana	présomption	Eigendünkel	самомнение
savìmyla	amour-propre	Eigenliebe	самолюбие
savìmonė	conscience de soi	Selbstbewusstsein	самосознание
savìsauga	*conservation* (de soi-même)	*Selbsterhaltung*	*самосохранение*
sãviškas, -a	particulier	eigentümlich	своеобразный, своенравный
saviškùmas	particularité	Eingentümlichkeit	своеобразность
savìtaiga	auto-suggestion	Autosuggestion	самовнушение
savìtarpinis*	réciproque	wechselseitig	взаимный, обоюдный
savìtarpis, -io*	milieu intérieur, réciprocité	inneres Milieu, Gegenseitigkeit	внутренняя среда, взаимность, обоюдность
savìtarpiškas*	réciproque	gegenseitig	взаимный, обоюдный
savìtarpiškùmas*	réciprocité	Gegenseitigkeit	взаимность, обоюдность
savityra	exploration de soi-même	Selbsterforschung	самоисследование
savìtramda	action de se dompter soi-même	Selbstzucht	самообуздание
savìtvarda	discipline intérieure	Selbstbeherrschung	самообладание
savìvalda	autonomie, *maîtrise de* soi-même	Selbstverwaltung, selbstbeherrschung	самоуправление

savìveika	action sur soi	Selbstwirkung	самовоздействие
savìvoka	conscience de soi	Selbstbesinnung	самоосознание
savìžina	connaissance de soi-même	Selbsterkenntnis	самопознание
savýbė*	propriété	Eigenschaft	свойство
savótiškas, -a	original	eigenartig	своеобразный
savotiškùmas	originalité	Eigenartigkeit	своеобразность
savùmas*	propriété	Eigenschaft	свойство
sąjūdis, -džio*	mouvement	Bewegung, Aufregung	движение, волнение
sąlyga*	condition	Bedingung	условие
sąlyginis, -ė*	conditionnel	bedingt	условный
sąlygiškas*	conditionnel	bedingt	условный
sąlygiškùmas*	conditionnalité	Bedingtheit	условность
sąlygojimas*	fait de conditionner	Bedingung	обусловливание
sąlygoti*	faire dépendre de, conditionner	bedingen	обусловливать
sąmonė*	conscience	Bewusstsein	сознание
sąmonėti*	devenir conscient	bewusst werden	становиться сознательным
*sąmoningas, -a**	*conscient*	bewusst	сознательный
sąmoningùmas*	conscience	Bewusstheit	сознательность
sąmoninti*	rendre conscient	bewusst machen	делать сознательным
sąrangà, -ōs, sąrangą*	construction, structure	Gefüge, Bau, Struktur	строение, устройство, структура
sąryšis, -io	connexion	Verbindung, Zusammenhang	связь
sąstatas, -ai*	disposition, dislocation	Zusammenstellung, Dislokation	состав, размещение распределение
sąvaldùs, -vaĩdų	retenu	selbstbeherrscht	сдержанный, отличающийся самообладанием
sąveikà, -ōs, sąveiką	interaction	Wechselwirkung	взаимодействие
sąvoka*	notion, concept	Begriff	понятие

sąvokinis, -ė*	de concept, conceptuel	Begriffs-, begrifflich	относящийся к понятию, концептуальный
sąvokiškas*	conceptuel	begrifflich	концептуальный
sąžinė	conscience	Gewissen	совесть
sąžiningas, -a	consciencieux	gewissenhaft	добросовестный
sąžiningùmas	bonne foi	Gewissenhaftigkeit	добросовестность
sekà, -ōs	succession	Folge, Nacheinander	следование, последовательность
sekmuō, -enys*	suite, conséquence	Folge	следствие
sèkti, sēka, -ė	suivre, imiter	ver-, nachfolgen	следить, следовать
sekùs, sėkų*	successif	aufeinanderfolgend, sukzessiv	последовательный, сукцессивный
sėkmė̃, -es, sėkmę	succès	Erfolg	удача, успех
sėkmingas, -a	plein de succès, qui a du succès	erfolgreich	удачный, успешный
sėkmingùmas	réussite, caractère de ce qui a du succès	Gelingen	успешность, удачность
siekiamas, -à*	final	final	финальный
siekinỹs, siekinio*	fin, objet de tendance	Ziel	цель, предмет стремления
síekti*	tendre, aspirer	streben, langen	добиваться, стремиться к чему
síela, -os*	âme	Seele	душа
sielìngas, -a	animé, pourvu d'âme	seelenhaft	душевный
sielìnis, -ė*	d'âme	Seelen-	душевный, относящийся к душе
síeliškas, -a*	cordial	seelisch, innig	душевный
sielótyra	psychologie	Seelenforschung	исследование души
síelvartas, -ai*	affliction	Seelenkummer	душевная скорбь
skaĩčius, -iaus	nombre	Zahl	число

skáidyti	décomposer	scheiden, trennen	разлагать разложение
skáidymas	décomposition	Scheidung	
skaidùs, skaĩdų	décomposable	scheidbar, trennbar	разложимый
skaitmuõ, -eñs	chiffre	Ziffer, Zahl	цифра
skalùs, skãlų	fissile, scissile	spaltbar, zerfallen	распадающийся, раздваивающийся
skìlti, skỹla, skìlo	se décomposer	sich spalten, zerfallen	распадаться, раздваиваться
skìrstymas	partage, division	Teilung, Trennung	деление, разобщение
skirtìngas, -a*	distinctif, différent	verschieden	отличительный, отличный
skirtingùmas*	distinction, différence	Verschiedenheit	отличительность, различность
skìrtinas, -à*	qui est à distinguer, à séparer	zu unterscheiden	подлежащий различению, — разделению
skirtýbė*	différence	Unterschied	разновидность
skìrtumas, -ai*	différence	Unterschied	различие, разница
skyrìmas*	distinction	Unterscheiden	различение
smãginimasis	délectation	Geniessen, Genuss	наслаждение, увеселение
smãgintis	se délecter, goûter	geniessen	наслаждаться, веселиться
smalsà, -õs, smalsą*	curiosité	Neugierde	любопытство
smalsùmas*	curiosité, amour de la science	Neugierde, Wissbegierde	любопытство, любознательность
smalsùs, smalsų*	curieux, désireux de s'instruire	neugierig, wissbegierig	любопытный, любознательный
skõnis, -io	goût	Geschmack	вкус
spėjìmas*	conjecture, supposition	Raten, Ahnung, Vermutung	гадание, предположение
spėti*	deviner, conjecturer, supposer	raten, ahnen, vermuten	гадать, предполагать

sprendimas*	jugement	Urteilen	суждение, решение
sprendinỹs, sprendinio*	objet ou resultat de jugement	Urteilsgegenstand, Urteilsresultat	предмет или результат суждения
sprendžiamas, -a*	décisif	entscheldend	решающий
sprę̃smas, -aĩ*	jugement	Urteil	суждение
sprę̃sti, -džia, -dė*	juger	urteilen	судить
sritìs, -ĩės	domaine	Bereich, Gebiet	область, округ
srovė̃, -ės, srõvę	courant	Strom, Strömung	течение, ток
srovìnis, -ė	de courant	Strömungs-	принадлежащий к течению
stebė́jimas	observation	Beobachtung	наблюдение
stebė́jimasis	étonnement	Sichwundern	удивление
stebė́ti, stẽbi, -ėjo	observer	beobachten	наблюдать, замечать
stebė́tinas, -a	étonnant, observable	wunderbar, zu beobachten	удивительный, подлежащий наблюдению
stebė́tis	s'étonner	sich wundern	удивляться
stebùklas, -ai	miracle	Wunder	чудо
stengimasis	tendance, effort	Anstrengung	усилия
stẽngtis	s'efforcer	sich bemühen, sich anstrengen, Mühe machen	силиться, стараться, делать усилия
stigti, stiñga, stigo*	manquer	Not haben, ermangeln	недоставать, отсутствовать
stoką, -õs, stõką*	manque, privation	Mangel	недостаток, отсутствие
stokóti*	avoir, besoin, manquer de	Mangel leiden,— fühlen	ощущать недостаток,— отсутствие
stõvis, -io*	état	Zustand	состояние
sudáiktinimas*	matérialisation	Verdinglichung	овеществление
sudáiktinti*	matérialiser	verdinglichen	овеществить
sudalỹkinimas*	objectivation	Vergegenständlichung	опредмечивание

sudalýkinti*	objectiver	vergegenständlichen	опредмечивать
sudėtìngas, -a*	complexe, composé	zusammengesetzt, kompliziert	сложный
sudėtingùmas*	complexité	Zusammengesetztheit	сложность
sudėtìnis, -ė	composé	zusammengesetzt	составной
sudėtìs, -tiẽs*	composition, complexion	Zusammensetzung	состав, сложение
sudvāsinimas*	spiritualisation	Vergeistigung	одухотворение
sudvāsinti*	spiritualiser	vergeistigen	одухотворить
sugebėjimas*	aptitude, habilité	Können, Fertigkeit	способность, умение
sugebėti, sùgeba, -ėjo*	savoir faire, être capable de	können, fähig sein	быть способным, суметь
sujáudinimas	excitation	Erregung, Aufregung	возбуждение
sujáudinti	exciter	erregen, aufregen	возбудить
sukaupìmas	accumulation	Anhäufung	скопление, накопление
sukaũpti	accumuler	anhäufen	накопить, скопить
sumānymas	projet	Projekt, Vorhaben	проект, замысел
sulýginimas	égalisation	Gleichmachung	выравнение
sulýginti	égaliser	gleichmachen	выровнять
sumanùmas*	caractère de ce qui est judicieux	Verständigkeit	смышленость
sumanùs, -ãnų*	judicieux	verständig	смышленый
sumatùmas*	ingéniosité	Findigkeit	сметливость
sumatùs, sùmatų	ingénieux	findig	сметливый
supareigójimas	obligation	Verpflichtung	обязывание
suprąsti*	comprendre	verstehen	понять
supratìmas*	intellection, compréhension	Verständnis, Verstehen	понимание, понятие

susidomė̀jimas	intérêt, fait de s'intéresser	Sichinteressieren	заинтересованность
susidométi	s'intéresser	sich interessieren	заинтересоваться
susiẽti*	lier	verbinden	связать, соединить
susijáudinimas	excitation	Erregung, Aufregung	возбуждение
susikaupìmas*	recueillement, concentration	Konzentration, Sammlung	сосредоточенность
susikaũpti*	se recueillir, se concentrer	sich konzentrieren, sich sammeln	сосредоточиться, собраться с мыслями
susilýginti	s'égaliser	sich gleichmachen	сравняться
susipareigójimas	obligation bi-, multilaterale	Wechselseitige Verpflichtung	взаимообязательство
susiprąsti*	s'entendre, prendre conscience	sich verständigen, sich besinnen	столковаться, опомниться, стать сознательным
susipratìmas*	le fait de s'entendre, conscience	Selbstbesinnung	самосознание, самоосознание
susivaldymas	maîtrise de soi-même	Selbstbeherrschung	самообладание
susivaldýti	se maîtriser	sich beherrschen	овладеть собою
susivokìmas*	orientation	Orientation	ориентация
susivókti*	s'apercevoir, s'orienter	sich orientieren, sich auf sich besinnen, sich zurechtfinden	найтись, сообразить
susýti, -sỹja, -sìjo*	se lier	sich verbinden	связаться, соединиться
sutelkìmas*	concentration	Konzentration	сплочение, сосредоточение, концентрация
sutelkti*	*concentrer*	*konzentrieren*	*сплотить, сосредоточить, сконцентрировать*

sutikìmas	consentement	Zustimmung	согласие
sutìkti	consentir	zustimmen, übereinkommen	согласиться
suvókiamas, -à˙	concevable	begreifbar, begreiflich	постижимый, понятный
suvokìmas˙	appréhension, conception	Begreifen, Erfassen˙	понятие, постижение
suvókti˙	concevoir, appréhender, saisir	begreifen, auffassen, erfassen	понять, постичь
svajìngas, -a	rêveur	träumerisch, schwärmerisch	мечтательный
svajingùmas	caractère de ce qui est rêveur	träumerisches Wesen	мечтательность
svajójimas	le fait de rêver, le rêve, rêverie	Träumen, Träumerei, Schwärmerei	мечтание
svajõnė	rêve	Traum	мечта
svajóti	rêver	träumen	мечтать
svařstymas	délibération	Erwägung, Überlegung	взвешивание, обсуждение
svarstýsena	mode de délibération	Überlegungsart	способ обсуждения
svarstýti, svařsto, -ė	délibérer	erwägen, überlegen	взвешивать, обсуждать
sveĩkas prõtas	bon sens	gesunder Verstand	здравый смысл
Šventenýbė˙	sainteté	Heiligkeit, Heiligtum	священная вещь, святыня
šventóvė˙	sanctuaire	Heiligtum	святилище, святыня
šventùmas	sainteté	Heiligkeit	святость
švelnùmas	délicatesse, douceur	Zartheit	нежность
švietìmas	instruction	Aufklärung	просвещение

Taisỹklė*	règle	Regel	правило
taisyklingas, -a*	régulier	regelrecht, richtig	правильный
taisyklingùmas*	régularité	Richtigkeit	правильность
talpà, -ōs, talpą	capacité	Rauminhalt	емкость
talpùmas	capacité	Geräumigkeit	емкость, вместительность
talpùs, talpų	qui possède la capacité	geräumig	емкий, вместительный
tapātinti*	identifier	identifizieren	отождествлять
tapatỹbė*	identité	Identität	тождество
tapatùmas*	identité	Identität	тождественность
tapatùs, -pātų*	identique	identisch	тождественный
tapìmas*	devenir	Werden	становление
tāpsmas, -aĩ*	devenir	Werden	становление
tāpti, tampa, tāpo*	devenir	werden	становиться
tāriamas, -à*	prononçable, prétendu, apparent	gesprochen, scheinbar	произносимый, мнимый
tariamùmas*	prononçabilité, apparence	Aussprechbarkeit, Scheinbarkeit	произносимость, мнимость
tariniúoti*	prendre comme prédicat	prädizieren	предицировать, брать предикатом
tariniāvimas*	prédication	Prädikation	предицирование
tarinỹs, tārinio*	prédicat	Prädikat	сказуемое, предикат
tárpas, -ai*	intervalle, milieu	Zwischenraum, Milieu	промежуток, среда
tarpìmas*	accroissement, croissance	Gedeihen	возрастание, преуспевание
tarpìnis, -ė*	intermédiaire	dazwischen liegend	промежуточный
tárpiškas*	médiat, indirect	mittelbar, indirekt	опосредствованный, косвенный
tarpiškùmas*	médiateté	Mittelbarkeit	опосредствованность, косвенность
tarpsnis, -io*	phase, période	Phase	фаза

tařpti*	accroître, prospérer	gedeihen	возрастать, преуспевать
tařsena*	diction	Diktion, Sprechweise	дикция
tařsias, -aĩ*	prédicable	Aussageweise	вид предицирования
tařti*	prononcer, dire	aussprechen, sagen	произнести, сказать
tartìs, -iẽs, tařtį*	prononciation	Aussprache	произношение
tautà, -õs, taũtą	nation	Nation, Volk	народ
tautìnis, -ė*	national	national, völkisch	народный, национальный
taũtiškas*	national	national, völkisch	народный, национальный
tautiškùmas*	nationalité	Nationalität, Volkstum	народность, национальность
tautýbė*	nationalité	Nationalität, Volkstum	народность, национальность
tąsà, -õs, tąsą*	extension	Dehnung, Ausdehnung	растяжение
tąsùmas*	extensibilité	Dehnbarkeit	растяжимость, тягучесть
tąsùs, tąsų*	extensible	dehnbar	растяжимый, тягучий
téigiamas, -à*	positif, affirmatif	bejahend, positiv	утвердительный, положительный
teigiamýbė*	chose positive	positive Eigenschaft	положительная черта
teigìmas*	affirmation	Bejahung, Behauptung	утверждение
teigtùkas, -ai*	article d'affirmation	Affirmationspartikel	утвердительная частица
téisė*	droit	Recht	право
teisėtas, -a*	légal	gesetzlich	законный
teisėtùmas*	légalité	Gesetzlichkeit	законность
teisìngas, -a*	juste	gerecht, richtig	справедливый
teisingùmas*	justice	Gerechtigkeit	справедливость
teisìnis, -ė*	juridique	Rechts-	юридический

tėisiškas*	légitime	rechtmässig	правомерный, правовой
teisiškùmas*	légitimité	Rechtmässigkeit	правомерность
teisýbė*	vérité, justice	Wahrheit, Recht	правда, справедливость
teisùmas*	droiture, justice	Rechtlichkeit	справедливость, правота
teisùs, teĩsų*	droit, juste	recht, rechtlich	правый, справедливый
tėrpė*	intermédiaire	Medium	среда
teséti, tẽsi, -ėjo*	tenir, accomplir	halten, erfüllen	сдержать, исполнить
tiesà, -õs, tiẽsą*	vérité	Wahrheit	истина, правда
tiesióginis, -ė	direct, immédiat	unmittelbar, direkt	непосредственный, прямой
tiesùmas*	sincérité, véracité	Wahrhaftigkeit, Aufrichtigkeit	прямота, искренность
tiesùs, tiẽsų*	droit, sincère	wahrhaft, aufrichtig	прямой, искренний
tikė́jimas*	croyance, foi	Glauben, Glaube	верование, вера
tikė́tinas, -a*	croyable, probable	glaubwürdig	вероятный, правдоподобный
tikėtinùmas*	probabilité	Glaubwürdigkeit	вероятность, правдоподобность
tìkimas, -à*	cru, croyable	geglaubt, wahrscheinlich	веруемый, вероятный
tikimýbė*	probabilité	Wahrscheinlichkeit	вероятность
tikimùmas*	crédibilité, probabilité	Geglaubtheit, Wahrscheinlichkeit	веруемость, вероятность
tikýba*	foi, confession	Glaube, Konfession	вероисповедание, конфессия
tìkras, -à*	réel, vrai, véritable, certain	wirklich, wahr, echt, gewiss	действительный, истинный, подлинный, достоверный

tikrenýbė*	réalité	Tatbestand	действительность
tikrýbė*	certitude, réalité	Gewissheit, Wirklichkeit	достоверность, действительность
tìkrinimas*	vérification	Verifikation	проверка, поверка
tìkrinti*	vérifier	verifizieren	поверять, проверять
tikróvė*	réalité	Wirklichkeit	действительность
tikrúmas*	réalité, certitude	Tatsächlichkeit, Gewissheit	истинность, действительность, достоверность
tìkslas, -aĩ*	fin, but	Zweck	цель
tikslìngas, -a*	final	zweckhaft, zweckmässig	целевидный, целесообразный
tikslingùmas*	finalité	Zweckhaftigkeit, Zweckmässigkeit	целевидность, целесообразность
tikslìnis, -ė*	de fin	Zweck-	целевой
tìksliškas*	conforme à la fin, final	zweckmässig	целесообразный
tikslìškùmas*	finalité, conformité à la fin	Zweckmässigkeit	целесообразность
tìkslinti*	préciser	präzisieren	уточнять
tikslùmas*	précision	Genauigkeit, Präzision	точность
tikslùs, tìkslų*	précis	genau, präzis	точный
tiñkamas, -à	convenable, apte	tauglich, passend	годный, подходящий
tinkamùmas	convenance, aptitude	Tauglichkeit	годность
tìrti, tìria, týrė*	explorer, scruter	forschen, untersuchen	исследовать
tįsà, -õs, tįsą*	étendue	Ausdehnung	протяжение
tįsùmas*	extensibilité	Ausgedehntheit	протяженность
tįsùs, tįsų*	étendu, extensif	ausgedehnt	протяженный
tyrìmas*	exploration, recherche	Untersuchung, Forschung	исследование
tyrinėjìmas*	exploration	Untersuchen, Forschen	исследование

tóbulas, -à	parfait	vollkommen	совершенный
tobulýbė	perfection	Vollkommenheit	совершенство
tobulùmas	perfection	Vollkommenheit	совершенство
tolỹdinis, -ė*	continu	ununterbrochen, kontinuierlich, stetig	непрерывный
tolydýbė*	continuité	Stetigkeit, Ununterbrochenheit, Kontinuität	непрерывность
tolydùmas*	continuité	Stetigkeit, Ununterbrochenheit, Kontinuität	непрерывность
tolydùs, -lỹdų*	continu	stetig, ununterbrochen, kontinuierlich	непрерывный
tolygýbė*	chose adéquate	Adäquates	адекватное
tolygùmas*	caractère adéquat	Adäquatheit	адекватность
tolýgus, -aũs*	adéquat, équivalent	adäquat	адекватный
trámdymas	domptage	Zügelung	укрощение
trámdyti	dompter	zügeln	укрощать, унимать
traukà, -ōs, traũką	attraction	Zug, Anziehung	тяга, притяжение
trukmė̃, -ės̃, trùkmę*	durée	Dauer	длительность, дление
trùkti, truñka, trùko*	durer	dauern	длиться, продолжаться
trùkumas, -ai*	durabilité	Dauern	длительность
trukùs, trùkų*	durable	dauernd	длительный
truñkamas, -a*	durable	dauernd	продолжительный
trunkamùmas*	durabilité	lange Dauer	продолжительность
trū̃kstamas, -a*	manquant	mangelnd	недостающий
trū̃kti	*manquer, se déchirer, s'interrompre*	*mangeln, reissen*	рваться, прерываться, недоставать, нехватать

trūkùmas*	interruption, discontinuité	Unstetigkeit, Diskontinuität	прерывность
trū̃kumas, -ai*	manque, défaut	Mangel	недостаток, недохват
trūkùs, trū̃kų*	interrompu, discontinu	unstetig diskontinuierlich	прерывный
trūnìjimas*	corruption	Verwesung	тление
trūnýti*	se corrompre	verwesen	тлеть
trūnùmas*	corruptibilité	Verweslichkeit	тленность
trūnùs, trū̃nų*	corruptible	verweslich	тленный
turiningas, -a	riche de contenu	inhaltsreich	содержательный
turinỹs	contenu, teneur	Inhalt	содержание
turtas, -ai	possession	Gut	имущество
tùščias, -ià*	vide, vain	leer, eitel	пустой, тщетный
tuštýbė*	le vide, vanité	Leere, Eitelkeit	пустота, тщета, суета
tuštumà, -ōs*	le vide	die Leere	пустота
tuštùmas*	vacuité, vanité	Leerheit, Eitelkeit	пустота, тщетность
tū̃las, -à*	plusieurs, *maint*	mancher, *viele*	многие, несколько
tūleriópas, -a*	divers	vielerlei, mannigfaltig	многоразличный, многообразный
tvermė̃, -ės̃, tveřmę	endurance	Ausdauer	выносливость, выдержка
tvermingas, -a	endurant	ausdauernd	выносливый
tvirtinimas	affirmation, assertion	Behauptung	утверждение
tvirtinti	affirmer	behaupten	утверждать
Uoslė̃, -ės̃, uõslę	odorat	Geruchssinn	*обоняние*, чутье
uoslùs, uõslų	pourvu d'un bon odorat	von scharfem Geruchssinn	с хорошим чутьем,— нюхом,— обонянием
uždavinỹs	devoir, problème	Aufgabe	задача
uždraudìmas	défense, interdiction	Verbot	запрещение

ùžgaidas, -aĩ	envie, caprice	Nücke	прихоть
užgiñčijimas*	réfutation	Bestreitung	оспаривание
ùžmazga (užúomazga)	noeud, germe, intrigue	Schürzung, Intrigue	завязка
užtìkrinimas	assurance	Versicherung	заверение
ūpas, -ai	humeur, état d'esprit	Laune, Stimmung	расположение духа, настроение
Vadà, -ōs, vādą*	occasion	Veranlassung	повод
vaidinỹs, vaĩdinio*	image	Vorstellung	представление
vaidmuõ, -enỹs*	rôle	Rolle	роль
váizdas, -aĩ*	image	Bild	образ, вид
vaizdãvimas*	représentation	Abbildung, Darstellung	изображение
vaizdãvimasis*	imagination	Sichvorstellen	воображение
vaizdìngas, -a*	imagé, pittoresque	bildlich, malerisch	образный, живописный
vaizdingùmas*	caractère pittoresque	Bildlichkeit	образность, живописность
vaizduõtė*	imagination	Einbildungskraft	воображение
vaizdùmas*	intuitivité	Anschaulichkeit	наглядность
vaizdùs, vaĩzdų*	intuitif	anschaulich	наглядный
vaizdúoti*	représenter, imager	abbilden, darstellen	изображать
vaizdúotis*	se représenter, s'imaginer	sich einbilden, sich vorstellen	воображать, представлять себе
valià, vãlios*	volonté	Wille	воля
valingas, -a*	volontaire	willensbegabt, willensstark, willenskräftig	имеющий волю, волевой
valingùmas*	force de volonté	Willensstärke, Willenskraft	одаренность сильною волею, волевой характер

valìnis, -ė˙	volitif	Willens-	волевой
varà, -ōs, vārą˙	coercition, contrainte	Zwang	понуждение, принуждение
varùs, vārų˙	qui contraint	zwingend	принуждающий
variklis, -io	mobile	Bewegungsmittel	двигатель
veĩkalas, -aĩ˙	ouvrage, oeuvre	Werk	произведение, сочинение
veĩkdinimas˙	actualisation	Aktualisation	актуализация, побуждение действовать
veĩkdinti˙	actualiser, faire agir	aktualisieren, wirken lassen	побуждать действовать
veikìmas˙	action	Wirkung	действие
veikìmasis˙	interaction	Wechselwirkung	взаимодействие
veikinỹs, veĩkinio˙	objet d'action	Wirkungsgegenstand	предмет действия
veiklà, -ōs, veĩklą˙	activité, action	Tätigkeit	активность, деятельность
veiklùmas˙	activité	Tätigkeit, Wirkungsfähigkeit	активность, действенность
veiklùs, veĩklų˙	actif	tätig, aktiv	деятельный, активный
veĩksena˙	mode d'action	Wirkungsart	образ действия
veĩksmas, -aĩ˙	action, acte	Wirkung, Tat	действие, акт
veiksnỹs, veĩksnio˙	agent	Wirkungsfaktor	действующий субъект, фактор
veiksnùmas˙	aptitude à agir	Handlungsfähigkeit, Wirkungsfähigkeit	дееспособность
veiksnùs, veĩksnų˙	capable d'agir	handlungsfähig, wirkungsfähig	дееспособный
veĩkti˙	agir	wirken, handeln	действовать, воздействовать
veldinỹs, vėldinio˙	héritage	Erbe, Erbschaft	наследство
veřčiamas, -à˙	coercitif	Zwangs-	принудительный

veřslas, -aĩ	profession	Beschäftigung, Beruf	занятие, промысел
verslùs, veřslų	entreprenant	unternehmungslustig	предприимчивый
veřsti, -čia, -tė̃	contraindre	zwingen	принуждать
vertė̃, -ės̃, veřtę	valeur	Wert	ценность
vertìngas, -a	précieux, de grande valeur	wertvoll	ценный
vertingùmas	valeur	Wert	ценность
veřtinimas	appréciation	Wertschätzung	оценка
vertìnis, -ė	de valeur	Wert-	относящийся к ценности
veřtinti	apprécier	werten, schätzen, wertschätzen	оценивать, дорожить
vertýbė	valeur	Wert	ценность
vėlė̃, -ės̃, vė̃lę	âme d'un mort	Seele des Verstorbenen	душа умершего
vidìnis	interne	inner	внутренний
vidùs, -aũs	intérieur	Inneres	внутренность, нутро
vidutìnis, -ė	moyen, médiocre	mittelmässig	средний, посредственный
vidutìniškas	moyen, médiocre	mittelmässig	средний, посредственный
vidutiniškùmas	médiocrité	Mittelmässigkeit	посредственность
vienalýtis, -ė	homogène, uniforme	einförmig, gleichartig	однородный
vienalýtiškas	homogène	gleichartig	однородный
vienalytiškùmas	homogénéité	Gleichartigkeit	однородность
vienaprãsmis, -ė	univoque	einsinnig	односмысленный
vienaprãsmiškas	univoque	einsinnig	односмысленный
vienaprasmiškùmas	univocité	Einsinnigkeit	односмысленность
vienareĩkšmis, -ė	qui n'a qu'une signification	eindeutig	однозначный

vienareĩkšmiškas*	qui n'a qu'une signification	eindeutig	однозначный
vienareikšmiškùmas*	caractère de ce qui n'a qu'une signification	Eindeutigkeit	однозначность
vienatìnis, -ė*	unique, singulier	einzig	единственный
vienatùmas*	unicité	Einzigkeit	единственность
vienãtvė*	solitude	Einsamkeit	одиночество
vìenetas, -ai*	unité	Einheit	единица
vieningas, -a*	unité, unanime	einheitlich, einmütig	единый, единодушный
vieningùmas*	caractère de ce qui est unifié, unanimité	Einheitlichkeit, Einmütigkeit	единство, единодушие
vieniñtelis, -ė*	unique	einzig	единственный, исключительный
viẽnis, -io*	unité	Einheit	единство
vienýbė*	unité	Einheit	единство
vienóvė*	unité	Einheit	единство
vìentisas, -à*	simple, incomplexe	einfach	простой, несложный
vientisìnis*	simple, incomplexe	einfach	простой, несложный
vienumà, -õs, vìenumą*	isolement	Abgeschiedenheit	уединение
vienùmas*	unité	Einheit	единство
vietà, viẽtos	lieu	Ort	место
vietìnis, -ė	local	örtlich	местный
visagãlis, -ė*	omnipotent, tout puissant	allmächtig	всемогущий
visagãliškas*	omnipotent	allmächtig	всемогущий
visagališkùmas*	omnipotence, toute puissance	Allmächtigkeit	всемогущественность
visagalýbė*	toute puissance, omnipotence	Allmacht	всемогущество
visažìnis, -ė*	omniscient	allwissend	всеведущий
visažìniškas*	omniscient	allwissend	всеведущий
visažiniškùmas*	omniscience	Allwissenheit	всеведение
vìsetas, -ai*	totalité	Gesamtheit	совокупность
visatà, -ãtos*	univers	Weltall	вселенная

visýbė˙˙	le tout	das Ganze	одно целое
visumà, -ōs˙	le tout	das Ganze	целое
visùmas˙	totalité	Allheit, Totalität	целость
visúomenė˙	société, peuple	Gesellschaft	общество
visúomeninis˙	social	Gesellschafts-	общественный
visúomeniškas˙	sociable	gesellig, gesellschaftlich	общественный, общественно солидарный
visúotinis, -ė˙	universel, général	allgemein, universal	всеобщий, универсальный
visuotinùmas˙	universalité	Allgemeinheit, Universalität	всеобщность, универсальность
visuotinýbė˙	universalité	Allgemeines, Universales	всеобщность, универсальность
vỹkdymas	réalisation	Verwirklichung	исполнение, осуществление
vỹkdomas, -a	exécutif	exekutiv	исполнительный
vỹksmas, -aĩ	processus, procès	Prozess	процесс
Žavà, -ōs, žãvą˙	charme	Zauber	очарование, прелесть
žavesỹs˙	ravissement	Entzückung, Bezauberung	восхищение, восторг, очарование
žavė́jimas˙	enchantement	Entzücken, Bezauberung	очарование
žavė́jimasis˙	ravissement, transport	Entzückung	восхищение, восторг
žavė́ti, žãvi, -ėjo˙	ravir, enchanter, charmer	entzücken, bezaubern	восхищать, очаровывать, пленять
žavė́tis˙	être ravi, être enchanté	entzückt sein, sich ergötzen	восхищаться, пленяться
žavìngas, -a˙	ravissant, plein de charme	entzückend, bezaubernd	полный очарования, обворожительный
žavùs, žãvų˙	ravissant, charmant	entzückend, bezaubernd	восхитительный, пленительный

žẽnklas, -aĩ	signe	Zeichen	знак
žinià, -iõs˙	connaissance, nouvelle	Kenntnis, Kunde	весть, сведение
žinijà, -ìjos˙	science	Wissen	знание
žinójimas˙	savoir	Wissen	знание
žiūrà, -õs, žiūrą˙	vue	Gesicht	зрение
žymẽ, -ẽs, žymę˙	note	Merkmal	признак, знак
žymùmas˙	valeur, éminence	Hervorragendsein	замечательность, значительность
žymùs, žymų˙	remarquable, éminent	bemerkenswert, hervorragend	заметный, значительный
žmogìnis, -ė˙	humain, d'homme	menschlich, Menschen-	человеческий
žmõgiškas˙	humain	menschlich	человеческий
žmogiškùmas˙	humanité	Menschheit, Menschlichkeit	человечность
žmogýbė˙	humanité	Menschlichkeit	человечество
žmogystà, ỹstos˙	figure d'homme, forme humaine	Menschengestalt	человеческий образ
žmogỹstė˙	humanité	Menschentum	человечество, человеческая природа
žmonijà, -ìjos˙	humanité	Menschheit	человечество
žmõniškas, -a˙	humain, humanitaire	human, menschlich	человечный, гуманный
žmoniškùmas˙	humanité	Humanität, Menschenliebe	человечность, гуманность
žodingas, -a˙	riche en mots, qui dispose d'un riche vocabulaire, verbeux	wortreich	многословный, богатый словами
žodìnis˙	verbal	verbal, Wort-	словесный
žõdiškas˙	littéral	wörtlich	дословный
žodiškùmas˙	caractère littéral	Wörtlichkeit	дословность
žuvìmas˙	perdition, perte	Verlust, Untergang	продажа, гибель
žūtìs, -iẽs, žūtį˙	pertè, ruine	Untergang	гибель

II. PAAIŠKINIMAI IR PAVYZDŽIAI

Žemiau teikiami kai kurie terminologiniai paaiškinimai, surišti su terminų daryba, ir visa eilė frazeologinių pavyzdžių, kurie turėtų pavaizduoti terminų vartoseną. Paaiškinimai ir pavyzdžiai duodami alfabetine terminų tvarka, dažnai atsižvelgiama į ankstyvesnius ar vėlesnius paaiškinimus ir terminai susiejami į atskiras semantines grupes. Kaip pasakyta pratartyje, šitaip aptariamieji terminai žodynėlyje pažymėti žvaigždute.

Daug kur paaiškinimai ir pavyzdžiai liečia ir tokius išvestinius terminus, kurie į žodynėlį nėra įrašyti, nes juos ir šiaip jau lengva pasidaryti, t. y. išvesti iš pagrindinių terminų. Apskritai žodynėlyje laikytasi vidurio: nei apsiribota tik pagrindiniais terminais, nei duodami visi išvestiniai terminai.

Neretai pavyzdžiais imami dalykų apibrėžimai, nes apibrėžiamasis spręsmas bene bus geriausias frazeologinis pavyzdys.

Kartais lietuviškieji sinonimai verčiami kitose kalbose vienodais terminais; pavyzdžiui, *amžinatvė, amžinybė* ir *amžinumas* verčiami ir prancūzų, ir vokiečių, ir rusų kalbose vienu tik terminu, būtent prancūziškai *éternité*, vokiškai — *Ewigkeit*, rusiškai — *večnost'*. Tačiau tai nerodo, kad *amžinatvė, amžinybė* ir *amžinumas* yra visai tolygūs terminai, reiškią vieną ir tą pačią sąvoką. Vienodas vertimas reiškia tik tai, kad svetimoje kalboje nerasta atitikmenų mūsų sinonimams.

Pagaliau teikiant lietuviškus terminus, anaiptol nenorėta daryti įtaigos, kad, šalia jų, jokiu atveju neturėtų būti vartojami svetimos kilmės terminai. Jei, pavyzdžiui, siūloma vartoti *atsietas, atsietinis, atsajus* vietoje — *abstraktus, abstraktinis, abstraktyvus*, tai dar nereiškia, kad tikimasi visai apsieiti be šių pastarųjų terminų. Pana-

šiai *nelygstamas* ne visur galės atstoti terminus *absoliutus, absoliutinis; jautulys — afektą* ir t. t.

Būtų per didelis optimizmas ir sykiu per didelis pasitikėjimas savo darbu manyti, kad siūlomoji bendroji filosofijos terminija ištisai bus priimta į filosofinę literatūrą. Ji, nors rimtai yra apsvarstyta Terminologijos Sekcijos, vis dėlto yra privačios iniciatyvos padaras, kuris gali tikėtis pasisekimo tik tiek, kiek jis yra vykusiai sudarytas.

*

1. Aistra, aistringas, aistringumas, aistrinis, aistriškas, aistriškumas, aistrumas, aistrus.— Ši semantinė šeima pasižymi tokiu pilnumu, kuris toli gražu nėra dažnas filosofinėje terminijoje. Remdamasi savo pagrindu *aistra,* ji jungia savyje keturis sinoniminius būdvardžius: *aistringas, aistrinis, aistriškas* ir *aistrus.* Būdvardis su priesaga *-ingas* reiškia čia aistrų gausumą ir stiprumą, būdvardis su priesaga *-iškas* — aistrų prigimties atitikimą, būdvardis su priesaga *-inis* — priklausomumą aistrų sričiai ir būdvardis su priesaga *-us* — palinkimą į aistras. *Aistringas* žmogus turi daug ir stiprių aistrų; *aistriškas* žmogaus pasielgimas yra toks, kuris atitinka aistros prigimtį; *aistrinė* yra apraiška, priklausanti aistrų sričiai; *aistrus* yra žmogus, palinkęs į aistringą gyvenimą.

Išskyrus būdvardį su priesaga *-inis,* iš visų kitų trijų būdvardžių galima sudaryti daiktavardžių, kurie tarsi objektyvuoja, arba ima be sąryšio su subjektu, atitinkamą kokybę: *aistringumas* yra kokybė, kuri pasireiškia žymia aistrų gausa ir įtampa; *aistriškumas* yra kokybė, atitinkanti aistrų prigimtį; *aistrumas* yra palinkimas į aistras.

Reikšminga yra tai, kad iš keturių kalbamų būdvardžių tik vienas *aistrinis* neina pagrindu išvestiniam daiktavardžiui. Jis pasižymi dar tuo, kad nėra laipsniuojamas. Tuo tarpu trys kiti būdvardžiai yra laipsniuojami, ir iš jų galima sudaryti daiktavardžių. Tokio skirtumo pagrindas gal bus tas, kad *aistrinis* yra santykinis (šiuo atveju priklausomybinis) būdvardis, o trys kiti būdvardžiai yra kokybiniai. Kokybė gali būti mažesnio ar didesnio laipsnio; santykis visada imamas pilnu laipsniu (cuius *totum* esse est ad aliud se habere), ir todėl santykinis būdvardis nelaipsniuojamas. Taip pat santykinis būdvardis ne visados gali būti paverstas daiktavardžiu.

Iš *mokslo* ir *tikslo* gaunamos dvi taip pat gausios semantinės šeimos, būtent, iš vienos pusės: *mokslingas, mokslingumas, mokslinis, moksliškas, moksliškumas, mokslus, mokslumas,* o iš antros pusės: *tikslingas, tikslingumas, tikslinis, tiksliškas, tiksliškumas, tikslus* ir *tikslumas. Mokslingas* ir *tikslingas* reiškia mokslo ir tikslo gausą. *Mokslinis* ir *tikslinis* parodo priklausymą mokslo ir tikslo sričiai; *moksliškas* ir *tiksliškas* apibūdina subjektą ar objektą pagal mokslo ar tikslo prigimties atitikimą; *mokslus* ir *tikslus* nurodo, iš vienos pusės, palinkimą į mokslą, iš antros pusės — į tikslą. Frazeologinių pavyzdžių bus duota savo vietoje.

2. Amžinas, amžinatvė, amžinuma, amžinumas.— Čia turime naują semantinę šeimą, kurioje yra visa eilė sinonimų, reikalaujančių prasmės tikslinimo. Šioje semantinėje šeimoje pagrindu eina būdvardis *amžinas*, iš kurio sudaroma čia ketvertas išvestinių daiktavardžių. *Amžinatvė* reiškia amžiną būseną, arba amžiną buvimo būdą; *amžinybė* yra amžina būsena, objektyvuojama kaipo tam tikra, būtent tariamoji, substancija (ad modum substantiae); *amžinuma* yra amžinas stovis; *amžinumas* yra esminė amžino dalyko kokybė.— *Pavyzdžiai: Amžinatvė* yra Dievo būsena. *Amžinybė* ne įsivaizduojama, bet suvokiama. Filosofijoje buvo ginčijamasi, ar pasaulis sukurtas *amžinumoje* ar laike. Pasaulio *amžinumą* daug kas neigia.

Analoginių semantinių šeimų pasitaiko gana dažnai; tiesa, dažniausiai be termino su priesaga *-atvė*. Šioje terminijoje yra jų visa eilė, būtent: *blogas, blogybė, bloguma, blogumas; didis, didybė, diduma, didumas; geras, gerybė* ir *gėrybė, geruma, gerumas; lygus, lygybė, lyguma* ir *lygumas; pilnas, pilnatvė, pilnybė, pilnuma, pilnumas; tikras, tikrybė, tikruma, tikrumas; tuščias, tuštybė, tuštuma, tuštumas; vienas, vienatvė, vienybė, vienuma, vienumas; visas, visybė, visuma, visumas.* Pavyzdžių kai kuriems iš šių terminų bus duota savo vietoje.

3. Antgamtis, antgamtinis, antgamtiškas, antgamtiškumas.— Šioje semantinėje šeimoje *antgamtis* eina pagrindu. *Antgamtis* yra tai, kad yra viršum arba net anapus gamtos. Dalykas, priklausąs antgamčio sričiai, yra *antgamtinis*, o dalykas atitinkąs antgamčio esmę, bus *antgamtiškas;* pastarąjį dalyką apibūdina *antgamtiškumas.*— *Pavyzdžiai: Antgamtis* nėra tiriamas gamtinėmis priemonėmis. Dievo esmė yra *antgamtiška.* Jo *antgamtiškumas*

nekliudo Jam būti gamtoje, kaip kad *antgamtinė* priežastis glūdi gamtiniame padarinyje.

4. Antlaikis, antlaikinis, antlaikiškas, antlaikiškumas.— Paaiškinimus žr. **antgamtis** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Amžinybė iš tikrųjų yra *antlaikis*, t. y. tai, kas yra viršum arba anapus laiko. *Antlaikinis* dalykas nepriklauso nuo laiko eigos. *Antlaikiškas* yra dalykas, kuris neturi jokių laiko ypatybių. Amžinybės *antlaikiškumas* eina iš pačios jos esmės.

5. Apdaira, apdairus, apdairumas.— Ši semantinė šeima yra dažna ir sykiu reikšminga. Jos pagrindas yra veiksminis principas, gaunąs kokybinės, o kartais net daiktinės reikšmės. *Apsidairymas* yra vyksmas, kurio esmė trumpiau gali būti išreikšta terminu *apdaira* arba *apydaira*. Būdama iš pradžios paties vyksmo išraiška, *apdaira* ilgainiui įgauna pastovesnės būsenos prasmę ir tampa kokybės raiška. Tuo būdu susidaro tai, kad buvo ką tik pavadinta veiksminiu principu. Tas, kas pasižymi palinkimu į šitą principą, yrá *apdairus*, o šita pastovi jo kokybė vadinama *apdairumu.*— *Pavyzdžiai: Apdaira* yra išminties dalykas. *Apdairus* žmogus prieš veikdamas rimtai apsvarsto veikimo aplinkybes; toks *apdairumas* yra pasisekimo laidas. *Apdairumas* visada yra reikalingas veiklaus dėmesio.

Panašias semantines šeimas sudaro, be kitko, šie terminai: *1. ap(y)kanta, apkantus, apkantumas; 2. apvaizda, apvaizdus, apvaizdumas; 3. at(o)daira, atdairus, atdairumas; 4. atlaida, atlaidus, atlaidumas; 5. atsaja, atsajus, atsajumas; 6. atveika, atveikus, atveikumas; 7. atžanga, atžangus, atžangumas; 8. atžvalga, atžvalgus, atžvalgumas; 9. išdava, išdavus, išdavumas; 10. išmana, išmanus, išmanumas; 11. įtaiga, įtaigus, įtaigumas; 12. įtaka, įtakus, įtakumas; 13. nuotaika, nuotaikus, nuotaikumas; 14. pajėga, pajėgus, pajėgumas; 15. pastaba, pastabus, pastabumas; 16. pastanga, pastangus, pastangumas; 17. patrauka, patraukus, patraukumas; 18. paveika, paveikus, paveikumas; 19. pažanga, pažangus, pažangumas; 20. prievarta, prievartus, prievartumas; 21. santūra, santūrus, santūrumas.* Visais nurodytais atvejais pagrindą sudaro tam tikras veiksminis principas, o atitinkamas būdvardis reiškia pastovų palinkimą į šitą principą arba net sugebėjimą jį realizuoti; pavyzdžiui, *išmanus* žmogus yra ne tik linkęs išmanyti, bet ir sugebąs išmanyti ir net faktiškai išmanąs; *pastabus* yra žmogus, linkęs ir sugebąs pastebėti

ir net faktiškai pastebįs; *patraukus* yra dalykas, kuris sugeba patraukti ir net faktiškai patraukia.

Kai kurioms suminėtosioms semantinėms šeimoms pavyzdžių bus duota savo vietoje. Čia bus ne pro šalį pastebėti, kad yra, be to, dar analoginių su šitomis semantinių šeimų, turinčių tik mažiau sudėtingą pagrindą, bet užtat įvairesnį savo reikšme; tokios šeimos, pavyzdžiui, yra: *darna, darnus, darnumas; jausla, jauslus, jauslumas* ir t. t. Šios šeimos bus vėliau suminėtos ir aptartos.

6. Apibrėžti, apibrėžimas, apybrėža, apibrėžtis.— Šios rūšies semantinės šeimos yra dažnos ir reikšmingos. Pagrindu čia eina veiksmažodis, reiškiąs veiksmą ar vyksmą. Šiuo atveju tokiu veiksmažodžiu yra terminas *apibrėžti*; tai veiksmo pavadinimas. Sudaiktavardintas (ad modum substantiae) šito veiksmo pavadinimas yra *apibrėžimas. Apybrėža* yra jau veiksminis principas, kuris, reikšdamas apibrėžimo esmę, sykiu yra linkęs tapti apibrėžimo išdava. Tokį pat įvykdytą veiksmą reiškia ir terminas *apibrėžtis*, sudarytas iš veiksmažodžio bendraties.— *Pavyzdžiai: Apibrėžti* reiškia nustatyti suvokiamąsias daiyko ribas. *Apibrėžimas* yra sprendimas, kuris jungia *apibrėžiamąjį* terminą su *apibrėžiančiuoju. Apibrėžiančios* sąvokos nustatymas yra *apybrėža*, o pati šita sąvoka yra *apibrėžtis.*

Analoginės semantinės šeimos (tiesa, dažniausiai be bendratinio daiktavardžio) bus, be kitko, šios: *1. apreikšti, apsireikšti, apreiškimas, apsireiškimas, apraiška; 2. atsieti, atsiejimas, atsaja; 3. atveika, atveikimas, atveika (atoveikis); 4. atžengti, atžengimas, atžanga; 5. išreikšti, išreiškimas, išraiška; 6. išvesti, išvedimas, išvada; 7. įteigti, įteigimas, įtaiga; 8. nujausti, nujautimas, nuojauta; 9. pagauti, pagavimas, pagava; 10. pajausti, pajautimas, pajauta; 11. pasiekti, pasiekimas, pasieka; 12. pastebėti, pastebėjimas, pastaba; 13. pasistengti, pasistengimas, pastanga; 14. patirti, patyrimas, patyra, patirtis; 15. paveikti, paveikimas, paveika (poveikis); 16. pažengti, pažengimas, pažanga; 17. pažiūrėti, pažiūrėjimas, pažiūra; 18. surengti, surengimas, sąranga; 19. suvokti, suvokimas, sąvoka.*

7. Ap(y)kanta, apkantus, apkantumas, plg. **apdaira** ir t. t.

8. Apraiška, apreiškimas, apsireiškimas.— Plg. **apibrėžti** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Lietus meteorologinė *apraiška.* Jausmas psichinė *apraiška.* Menininko kūryba yra jo *apreiškimas.* Žmogaus esmės *apsireiškimas* patiriamas iš jo darbų. *Apraiška* yra *apsireiškimo* išdava.

9. Apvaizda, apvaizdingas, apvaizdingumas, apvaizdinis, apvaizdumas, apvaizdus.— Plg. **aistra** ir t. t. ir **apdaira** ir t. t.— *Apvaizdingas* yra dalykas, kuris gauna Apvaizdos palaimą; *apvaizdinis* yra dalykas, šiaip ar taip priklausąs Apvaizdos sričiai arba santykiaująs su jąja; *apvaizdi* yra Esybė, kuri sugeba ir nori teikti pasauliui Apvaizdą.— *Pavyzdžiai:* Dievo *Apvaizda* tvarko pasaulį. Pasaulio tvarka *apvaizdinga.* Istorijos *apvaizdingumas* labai savotiškai gali pasireikšti. *Apvaizdinės* apraiškos ne visų vienodai suprantamos. Tik Dievas yra *apvaizdus* tikra to žodžio prasme. Dievo *apvaizdumas* padaro pasaulį *apvaizdingą.*

10. Asmuo, asmeninis, asmeniškas, asmeniškumas, asmenybė.— Plg. **aistra** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Asmuo* yra protingas ir laisvas individas. *Asmeninis* yra kiekvienas dalykas, priklausąs ar santykiaująs su asmens prigimtimi ir gyvenimu. *Asmeniškas* yra pasielgimas, kuris atitinka asmens pobūdį. *Asmeniškumas* ne visados reiškia objektyvumą. *Asmenybė* turi dvi reikšmes: ji reiškia ar asmens giliausią esmę, ar tokį asmenį, kuris savo vidaus darbu yra pasiekęs žymesnį, protinį ir dorinį, reikšmingumą.

11. At(o)daira, atdairus, atdairumas.— Plg. **apdaira** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Atodaira* būdinga žmoniškai nusiteikusiam asmeniui. *Atdairus* žmogus nėra arbitralus santykiuose su žmonėmis. *Atdairumas* yra būtina pedagogo savybė.

12. Atgaminamas, atgamus.— *Atgaminamas* yra dalykas, kuris eina veiksmo objektu, t. y. veikiniu; tai pasyvinė termino reikšmė. Tas pats terminas gali įgauti aktyvinės reikšmės, kai jis reiškia aktyvinį dalyko vaidmenį, pavyzdžiui: *atgaminamasis* nusiteikimas reikalingas kūrybai; *atgaminamasis* veikimas realizuoja *atgaminamąjį* tikslą; *atgaminąs* subjektas gali naudotis *atgaminamosiomis* priemonėmis arba *atgaminamaisiais* įrankiais, bet pats subjektas pasilieka *atgaminąs.* Tiesa, palinkimo, bet ne vykdomojo veiksmo atžvilgiu *atgaminąs* subjektas gali būti *atgamus,* t. y. linkęs į *atgaminimą.* Pats šitas palinkimas yra *atgamumas.*

13. Atlaida, atlaidus, atlaidumas.— Plg. **apdaira** ir t. t.— *Atlaida* gali turėti dvi reikšmes — aktyvinę ir pasyvinę — pagal tai, ar šis terminas išvedamas iš *atleisti,* ar iš *atsileisti.* Pirmuoju atveju *atlaida* reiškia aktyvų dovanojimą, antruoju — savaimingą nusistatymą. Šis skir-

tumas mažiau paliečia terminus *atlaidus* ir *atlaidumas*, nes jų aktyvinė ir pasyvinė reikšmė beveik sutampa. *Atlaidus* yra žmogus, lengvai atleidžiąs arba net lengvai atsileidžiąs; tuo tarpu paprastai lengvai atleidžia kaip tik *tas, kam lengvai atsileidžia pyktis ar net užsispyrimas. Atlaidumas* yra kokybė žmogaus, kuris lengvai atleidžia ir atsileidžia. Su *atlaida* nederėtų painioti atlaidų, kurie reiškia bažnytinę iškilmę, susijusią su *atlaida*.

14. Atminti, atminimas, atmintis, žr. **atsiminti, atsiminimas.**

15. Atoveikis.— Šios rūšies terminai visų pirma reiškia kartinius atbaigtus veiksmus ar vyksmus. Kartais jie įgauna taip pat rezultato reikšmę. Šiai terminų rūšiai priklauso, be kitko, terminai: 1. *atstūmis*, 2. *atžvilgis*, 3. *įprotis*, 4. *įspūdis*, 5. *įvykis*, 6. *nuotykis*, 7. *pojūtis*, 8. *polinkis*, 9. *potyris*, 10. *potraukis*, 11. *poveikis*, 12. *požiūris*, 13. *santykis*, 14. *sąjūdis*, 15. *saryšis*.— *Atoveikis* yra vienas konkretinis atveikimo atvejas, nereiškiąs nei rezultato, nei pastovesnio nusiteikimo.— *Pavyzdžiai:* Žmogaus kūno *atoveikis* karščiui pasireiškia prakaitu; pats prakaitas yra kūno *atveika* karščiui.

16. Atsaja, atsajus, atsajumas, atsieti, atsiejimas, atsietas, atsietinis, atsiejamas, atsiejamumas.— *Atsiejimas* yra daiktavardinis veiksmo pavadinimas, o *atsaja* yra šito veiksmo objektyvuota išdava. *Atsietas* ir *atsietinis* skiriasi tarp savęs tuo, kad pirmasis terminas nurodo visų pirma faktą, o antrasis jau — tik rūšį. *Atsietas* yra dalykas, kuris faktiškai yra atjungtas nuo savo pagrindo; *atsietinis* yra dalykas, kuris priklauso atsiejamųjų dalykų rūšiai. Dalykas gali būti *atsiejamas* dvejopa prasme: arba jis yra *atsiejamas* kaipo veikinys ir tada vaidina pasyvinį vaidmenį, arba jis eina priemonės, sąlygos ar šiaip antraeilio veiksnio pareigas ir vaidina aktyvinį vaidmenį. *Atsiejamumas* yra dalyko galėjimas būti *atsietam*. *Atsajus* yra *tas, kas turi galią arba gabumą atsieti; atsajumas* yra atitinkama kokybė.

Visai ką kita reiškia teminas *atsijas*, kuris yra sinonimas terminui *atsijęs*. *Atsijas*, arba *atsijęs*, yra dalykas savaime atskilęs, atsijungęs.— *Pavyzdžiai:* Žmogaus protas *atsieja* minties objektą nuo konkretinio, juslėmis patiriamo dalyko. *Atsieti* reiškia atitraukti minties objektą nuo jo patirtinio pagrindo. Šitas veiksmas yra ne kas kita, kaip *atsiejimas*. *Atsaja* yra kiekviena mintis, *atsieta* nuo savo patirtinio pagrindo. *Atsietas* dalykas prašosi

apibendrinamas. *Atsieliniai* pažinimo pradai yra neišvengiami mokslo darbe. *Atsiejamas* minties objektas anaiptol dar nėra nerealus dalykas. *Atsiejamasis* proto darbas yra visuotinio pažinimo pagrindas. Pažinio *atsiejamumas* yra protinio pažinimo sąlyga. Žmogaus protas yra *atsaji* galia. *Atsajus* terminas kartais sunkiai yra suprantamas. Žmogiškosios minties *atsajumo* laipsnis esti įvairus. *Atsija* mintis nesudaro koncepcijos. *Atsijas* visuomenės narys gyvena dorinėje vienatvėje.

17. Atsiminti, atsiminimas.— Šitie terminai savo reikšme yra susiję su terminais *atminti, atminimas, atmintis. Atmintis* yra žmogaus pajėga, su kurios pagalba jis palaiko patirtus dalykus savo dvasioje ir juos sugeba iškelti į savo sąmonę; *atminti* ir reiškia palaikyti dalyką savo dvasioje ir galėti iškelti iš pasąmonės į sąmonę; *atminimas* yra šito veiksmo daiktavardiškas pavadinimas. *Atsiminti* ne tiek reiškia patirtus dalykus palaikyti savo dvasioje, kiek sugebėti juos iškelti į aktualią sąmonę. *Atsiminimas* atitinkamai reiškia buvusių dalykų grąžinimą į savo sąmonę.— Plg. *priminti, priminimas, prisiminti, prisiminimas.*— *Pavyzdžiai:* Gera *atmintis* yra žmogui didelis turtas. Žmogus *atmena* tai, ką yra patyręs. *Atminimui* dovanojami bičiuliams įvairūs daiktai. Žmogus lengvai *atsimena* tai, ką yra intensyviai pergyvenęs. Tokie *atsiminimai*, sistemingai ir literatūriškai surašyti, memuarais *vadinami.*

18. Atsitikimas.— Šį terminą reikia aiškiai skirti nuo visos eilės jo sinonimų, t. y. nuo kitų artimo turinio terminų, būtent kaip: *atvejas, įvykis, nuotykis, priepuolis. Atsitikimas* yra tai, kas atsitinka netikėtai ir kas nėra norėjimo pasekmė. *Atvejas* neturi savyje pabrėžto atsitiktinio pobūdžio ir reiškia labiau tam tikrų aplinkybių susidarymą. *Įvykis* yra visa tai, kas įvyksta visuomenės ar atskiro asmens gyvenime. *Nuotykis* yra tai, kas noroms ar nenoroms atsitinka asmeniui nepaprastose gyvenimo aplinkybėse. *Priepuolis* yra netikėtas arba atsitiktinis įvykis, kuris turi nelemtos reikšmės arba tik reiškia sistemos stoką.— *Pavyzdžiai:* Žmonėms pasitaiko *atsitikimų*, kurie juos didžiai nustebina. Kiekvienu *atveju* žmogui privalu valdytis. Sutuoktuvės yra reikšmingas *įvykis* žmogaus gyvenime. Kelionėse galima patirti daug įvairių įvairiausių *nuotykių. Priepuoliais* dirbti nėra tikslinga. Žmogaus gyvenime esti įvairių *priepuolių.*

19. Atstuma, atstumas.— Šitie terminai santykiauja

tarp savęs kaip *dauguma* ir *daugumas, diduma* ir *didumas*. Terminas su priesaga *-uma* dažnai reiškia su vieta susijusį dalyko santykį, terminas su priesaga *-umas* — dalyko ypatybę. Daiktas yra *atstumoje,* turint galvoje jo vietinį santykį su kitu kuriuo dalyku, bet jo nuotolis nuo to dalyko, kaip tam tikra jo žymė, gali būti pavadintas *atstumu. Dauguma* yra žymi dalis matematiškai matuojamos daugybės, o *daugumas* yra pagrindinė šitos daugybės savybė. *Diduma* yra didesnė dalis daikto, kuriam *didumas* yra pagrindinė savybė.— *Pavyzdžiai:* Lietuvai šiaurės polius yra didelėje *atstumoje.* Tarp Lietuvos ir poliaus yra didelis *atstumas.* Valstybėje esti tautinė *dauguma* ir tautinių *mažumų.* Kartais *mažumos daugumas* esti didelis. Žemės rutulio *diduma* vandens dengiama. Žemės *didumas* mažesnis už saulės *didumą.*

20. Atveikti, atveikimas, atveika, atveikus, atveikumas.— Plg. **apibrėžti** ir t. t., **apdaira** ir t. t., ir **atoveikis.**— *Pavyzdžiai:* Ekspansyvus žmogus yra ir *atveikus,* t. y. lengvai reaguoja dirginamas ir jaudinamas. *Atveikumas* yra gyvų žmonių savybė; jų *atveika* yra greita ir ryški.

21. Atvejas, žr. **atsitikimas.**

22. Atžanga, atžangus, atžangumas, plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

23. Atžvalga, atžvalgus, atžvalgumas.— Plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**— *Pavyzdžiai: Atžvalga* naudinga patyrimui įsigyti. Žmogus, atsižvelgiąs į praeities patyrimą, yra *atžvalgus. Atžvalgumas* yra priderama valstybės vyrams savybė.

24. Atžvilgis.— Plg. **atžvalga.**— *Atžvilgis* yra sinonimas žodžiui *požiūris. Atžvilgis* kaipo atsižvelgimo veiksminis principas jungia du tašku: iš kurio ir į kurį atsižvelgiama; tai tam tikras santykis, kuris išeina aikštėn, pavyzdžiui, šiame posakyje: kiekvieną dalyką galima tyrinėti įvairiais *atžvilgiais.* Ką kita reiškia *požiūris* posakyje: *šiuo požiūriu* dalykas atrodo visai aiškus; tai reiškia, kad žiūrint į dalyką iš vieno kurio taško, dalykas atrodo aiškus. Taigi *atžvilgis* reiškia santykinį žvelgimo, žiūrėjimo būdą, *požiūris* — tam tikrą žvelgimo, žiūrėjimo tašką. Rusiškai *šiuo atžvilgiu* reikėtų versti „v etom otnošenii", *šiuo požiūriu* — „s etoj točki zrenija".

25. Aumuo, aumeningas, aumeningumas, aumeninis, aumeniškas, aumeniškumas.— *Pavyzdžiai: Aumuo* (Verstand) ir *protas* (Vernunft) yra du skirtingi tos pačios galios aspektai. Žmogus yra protinga būtybė, kuri gali būti

vadinama *aumeninga* tik tada, kai pasižymi originaliu ir kūrybišku *mąstymu*. *Aumeningumas* yra ne kas kita kaip inteligencija, t. y. *protingumas*, sustiprintas lengvu, originaliu ir produktyviu sugebėjimu pažinti dalykus. *Aumeninis* dalykas panašiai priklauso *aumeniui* kaip *protinis — protui;* jis paprastai vadinamas intelektualiniu arba intelektiniu. *Aumeniškas* yra dalykas, kuris atitinka aumens *prigimtį;* toks, pavyzdžiui, gali būti intelektualinis lavinimas. Perdėtas intelektualinio lavinimo *aumeniškumas* lengvai gali virsti ugdyme vienašališku intelektualizmu. Paprastas sveiko proto žmogus gali dirbti *protiškai, aumeningas* žmogus — *aumeniškai*.

Be *aumens*, šioje terminijoje su priesaga *-muo* yra šie terminai: *1. asmuo, 2. atitikmuo, 3. lygmuo, 4. pradmuo, 5. reikmuo, 6. sekmuo, 7. skaitmuo, 8. vaidmuo.* Sunku būtų surasti bendrą, bent dalinę reikšmę, kuri jungtų visus šituos terminus semantiniu požiūriu.

26. Bandyti, bandymas.— Šie terminai yra sinonimai terminams *mėginti, mėginimas. Bandoma* tam, kad galima būtų patirti tiesą apie daiktus arba apie jų panaudojimą; *bandymas*, kitaip tariant, turi savo tikslu tiesą apie daiktus ir jų panaudojimą. *Mėginti* galima daiktų kokybes; *mėginimas* turi ne tiek protinio, kiek juslinio pobūdžio. *Bandymai* praturtina žinojimą, *mėginimai* — patyrimą.— *Pavyzdžiai:* Mašinos funkcionavimas *bandomas*, arbatos ar vyno skonis *mėginamas*. Fiziniai *bandymai* pamoko mus apie fizinius reiškinius, o medžiagų *mėginimai* — apie šių pastarųjų kokybes.

27. Bejėgis, bejėgiškas, bejėgiškumas.— *Bejėgis* yra žmogus ar kitas koks veiksnys; *bejėgiškas* yra žmogaus pasielgimas ar kita kokia jo apraiška; *bejėgiškumo* kokybė gali apibūdinti ir žmogų, ir jo pasielgimą. Galima būtų pasakyti, kad terminas *bejėgis* tinka subjektui, terminas *bejėgiškas* objektui, *bejėgiškumas* — ir subjektui, ir objektui.— *Pavyzdžiai: Bejėgis* nesugeba apsiginti. *Bejėgiškas* žmogaus pyktis nieko nepasiekia. Gyvuliui *bejėgiškumas* pavojingesnis negu žmogui. Žmogaus žygių *bejėgiškumas* kartais esti fatalus.

Šioje terminijoje yra visa eilė analoginių semantinių šeimų: *1. belaikis, belaikiškas, belaikiškumas; 2. bendramatis, bendramatiškas, bendramatiškumas; 3. beprasmis, beprasmiškas, beprasmiškumas; 4. beribis, beribiškas, beribiškumas; 5. daugiaprasmis, daugiaprasmiškas, daugiaprasmiškumas; 6. daugiareikšmis, daugiareikšmiškas, dau-*

giareikšmiškumas; 7. dviprasmis, dviprasmiškas, dviprasmiškumas; 8. lygiareikšmis, lygiareikšmiškas, lygiareikšmiškumas; 9. pirmapradis, pirmapradiškas, pirmapradiškumas; 10. vienalytis, vienalytiškas, vienalytiškumas; 11. vienaprasmis, vienaprasmiškas, vienaprasmiškumas; 12. vienareikšmis, vienareikšmiškas, vienareikšmiškumas; 13. visagalis, visagališkas, visagališkumas; 14. visažinis, visažiniškas, visažiniškumas.

Ne visais suminėtaisiais atvejais skirtumas tarp subjekto ir objekto gali būti visai tiksliai išvestas; kai šis skirtumas nyksta, terminai su priesagomis *-is* ir *-iškas* tampa *lygiareikšmiai* ir *lygiareikšmiški*. Pavyzdžiui, posakis gali būti lygiomis vadinamas *lygiaprasmiu* ir *lygiaprasmišku*, nes posakis negali būti imamas veikiančiu subjektu, kuris gali reikštis veiksmais, pasielgimais ir kitomis apraiškomis. Panašiai medžiaga yra lygiomis *vienalytė* ir *vienalytiška*. Žmogus lyties atžvilgiu yra *vienalytis*, o jo pasireiškimai — *vienalytiški*.

28. Belaikis, belaikiškas, belaikiškumas.— Plg. **bejėgis** ir t. t.— Amžinybė yra lygiomis *belaikė* ir *belaikiška;* jos *belaikiškumas* plaukia iš jos esmės.

29. Bendramatis, bendramatiškas, bendramatiškumas, plg. **bejėgis** ir t. t.

30. Bendruomenė.— Šis būdvardinis daiktavardis reiškia sutelktinę sąvoką, pagrįstą būdvardžio kokybe. *Bendruomenė* yra kolektyvas, arba santalka, pagal tai, kas yra jos nariams bendra. Užtat *visuomenė* yra kolektyvas, arba santalka, pagal tai, kad ją sudaro narių visetas.— *Pavyzdžiai: Bendruomenė* glaudžiau jungia savo narius negu *visuomenė. Visuomenėje* žmones sieja palaidesni ryšiai negu *bendruomenėje.*

31. Beprasmis, beprasmiškas, beprasmiškumas, beprasmybė.— Plg. **bejėgis** ir t. t.— Žmogus kartais gali būti pavadintas *beprasmiu.* Jo pasielgimai gali būti *beprasmiški;* posakis, paimtas nepriklausomai, gali būti lygiomis *beprasmis* ir *beprasmiškas;* žmogaus posakis yra *beprasmiškas.* Tiek žmogui, tiek jo pasielgimams ir posakiams galima pritaikyti *beprasmiškumo* terminą. Pats *beprasmis* dalykas gali būti pavadintas *beprasmybe.*

32. Beribis, beribiškas, beribiškumas.— Plg. **bejėgis** ir t. t.— Erdvė gali būti vadinama *beribe* ir *beribiška.* Daiktavardžio *berybė* visai negali būti. *Beribę* erdvę galima būtų pavadinti *beribe* pagal analogiją su *begale.* Erdvės *beribiškumas* yra erdvės kokybė, kuri filosofijoje

yra ginčo objektas.

33. Betarpis, betarpiškas, betarpiškumas.— Plg. **bejėgis** ir t. t.— Dalykas, kuris eina veikiančiu subjektu, yra lygiomis *betarpis* ir *betarpiškas;* jo *betarpiškumas* kyla iš nebuvimo jam tarpo.

34. Bet koks, bet kuris.— *Bet koks* yra dalykas, imamas iš daugelio dalykų pagal jo kokybę; *bet kuris* yra dalykas, imamas pasirinktinai iš esamo skaičiaus.— *Pavyzdžiai: Bet koks* žmogus gali padaryti šitą darbą. *Bet kuris* iš susirinkusių narių gali būti išrinktas pirmininku.

35. Blogas, blogis, blogybė, bloguma, blogumas.— Plg. **amžinas** ir t. t.— Ši semantinė šeima turi daug analogijos su šeima, susispietusia aplink terminą *amžinas.* Naujas savo lytimi dalykas čia yra terminas *blogis,* kuris tarsi yra blogo dalyko pradas. Panašios rūšies terminų šioje terminijoje yra visa eilė: *1. daugis, 2. dydis, 3. gėris, 4. gyvis, 5. grožis, 6. kiekis, 7. kokis, 8. lygis, 9. niekis, 10. pilnis, 11. skonis, 12. vienis.*

Šitie daiktavardžiai tarsi išreiškia pagrindinį principą arba pradą, kuris glūdi dažniausiai atitinkamo būdvardžio pareiškiamoje kokybėje. Pavyzdžiui, *dydis* yra didžiojo dalyko pradas; *gėris* yra gero dalyko pagrindas; *gyvis* yra gyvybės pagrindas; *lygis* yra lygumo principas, kuris, pagal analogiją su vandens ar kito kokio daikto lygaus paviršiaus aukščiu, imta vartoti visuomeninių, kultūrinių ir dvasinių apraiškų aukščiui pažymėti; *niekis* yra niekybės pagrindas, tačiau savo paprastojoje vartosenoje jis yra kiek nutolęs nuo principinės reikšmės; *pilnis, skonis* ir *vienis* gali būti taip pat analogiškai aiškinami. Panašiai realinių mokslų vartojami *aukštis, gylis, ilgis, plotis, siauris, storis* tuo skiriasi nuo *aukštumo, gilumo, platumo, siaurumo, storumo,* kad yra principinės reikšmės, o antrosios eilės terminai turi visų pirma faktinę reikšmę.— *Pavyzdžiai: Blogas* žmogus nėra naudingas nei sau, nei kitiems. *Blogis* glūdi pasaulyje kaipo visų nelaimių pradžia. Liga žmogui yra fizinė *blogybė. Blogumoje* gyventi niekam nesudaro malonumo. Žmogaus *blogumas* dažniausiai priklauso nuo jo apsisprendimo.

36. Buitis, buvimas, būsena, būtis, būtybė, būvis.— Ši sinonimų grupė gali būti tiksliai išaiškinta tiktai palyginamuoju sugretinimu. *Buitis* ir *būtis* nėra tas pats: *buitis* reiškia žmonių buvimo, gyvenimo ir pasireiškimo ypatybes, kurios sudaro viešą jų savotiškumą; *būtis* yra veiksmažodinis daiktavardis, kuris reiškia giliausią *bu-*

vimo pagrindą; *būtis* tam tikra prasme yra pastatoma prieš *esmę*, kuri reiškia giliausią *esybės* turinį. *Esybėje* skiriama *esmė*, t. y. tai, dėl ko jinai yra tas, kas iš tikro yra, ir *būtis*, t. y. tai, dėl ko *esmė esybėje* realiai pasireiškia *buvimu*. *Esybė* yra visa tai, kas kuria nors prasme yra; nuo jos reikia skirti *būtybę*, kuri reiškia tam tikrą *esybę*, būtent gyvą esybę. *Būsena* yra buvimo būdas; *būvis* yra *buvimo* sinonimas, kuris skiriasi nuo *buvimo* siauresne savo reikšme.— *Pavyzdžiai:* Kaimiečių *buitis* yra kitokia negu miestiečių. Dievo *buvimas* yra viena iš teodicėjos problemų. Žmogaus ir augmens *būsenos* yra įvairios. Jausmai yra tam tikra psichinio gyvenimo *būsena*. Kiekvienas pasaulio daiktas turi realią savo *būtį*, be kurios būtų neįmanomas jo *buvimas*. Žmogus yra aukštesnė *būtybė* už gyvulį. Už *būvį* kovoja ne vien tik žmonės, bet ir gyvuliai. Mintis yra proto *esybė*, kuri skiriasi savo *būsena* nuo pasaulio daiktų *būsenos*. *Esybės* sąvoka gali būti pritaikyta bet kokiam ir bet kuriam dalykui. Kiekvienos *esybės esmė* yra skirtinga. Bendrą žmonių *esmę* sudaro protinga gyvūnystė.

37. *Būdas*, žr. *pobūdis*.

38. Daiktas, daiktinis, daiktiškas, daiktiškumas, daiktybė.— Ši semantinė šeima iš dalies turi bendrumo su šeima *aistra* ir t. t. Naujas dalykas čia yra terminas *daiktybė*. *Daiktas* yra materialinis dalykas, turįs savo medžiagą; šita medžiaga, sudarant daikto pagrindą, ir yra *daiktybė*. Galima, pavyzdžiui, pasakyti, kad įvairūs *daiktai* padaryti iš įvairios *daiktybės*. *Daiktinis* yra dalykas, tam tikra prasme priklausąs daiktų sričiai, pavyzdžiui, *daiktinė* teisė. Regimas pasaulis yra *daiktiškas*, t. y. sudarytas pagal daikto prigimtį. Pasaulio *daiktiškumas* yra neabejotinas pirmu pažvelgimu.

39. Dalykas, dalykinis, dalykiškas, dalykiškumas.— Plg. **daiktas** ir t. t. *Dalykas* yra platesnė sąvoka negu *daiktas: daiktas* yra materialinis *dalykas*. *Dalykas* yra lygiai universali sąvoka kaip *esybė*: visa, kas yra kuria nors prasme arba kas tik gali būti mąstoma, yra *dalykas*. Kitos kalbos vietoje mūsų *dalyko* vartoja *daiktą*, pavyzdžiui, *res, chose, Sache, veščʹ*. Užtat mūsų *dalykas* dėl savo universalinės reikšmės įgauna objekto reikšmę, nes kiekvienas dalykas, šiaip ar taip, gali eiti mūsų pažinimo objektu. Šia linkme eina visi iš jo išvestieji terminai.— *Pavyzdžiai: Dalykinė* sistema sunkiau tvarkoma negu alfabetinė. *Dalykiškas* klausimo tyrimas yra iš savo es-

mės objektyvus. Tyrinėjimo *dalykiškumas* yra jo objektyvumo laidas.

37a. Darinys.— Terminai su priesaga *-inys* turi mūsų terminijoj bendrą prasminį pradą, būtent jie daugelyje atvejų, šiaip ar taip, reiškia veikimo objektus, arba veikinius. *Darinys* yra darymo objektas, daromas ar jau padarytas. Ta aplinkybė, kad šios rūšies daiktavardžiai padaromi iš būtojo laiko atitinkamo veiksmažodžio, bene bus padariusi, kad jų dauguma reiškia atbaigtus veikimo objektus. Tačiau *darinys* savo reikšme yra labiau susijęs su esamuoju laiku, nes šalia jo yra dar *padarinys*, prasmiškai susijęs su būtuoju laiku. Laiko atžvilgiu *darinys* tampa *padariniu;* galima, pavyzdžiui, pasakyti: koks *darinys*, toks ir *padarinys.*— *Pavyzdžiai:* Kiekvienas darymas turi savo *darinį* darbo eigoje ir *padarinį* darbui pasibaigus. Viesulo *padariniai* kartais esti baisūs. Dažnai pats darbas yra įdomesnis negu jo *darinys*.

Be *darinio* ir *padarinio*, tai pačiai kategorijai priklauso dar šie terminai *1. davinys, 2. derinys, 3. dirbinys, 4. gaminys, 5. jautinys, 6. jutinys, 7. kūrinys, 8. mąstinys, 9. mėginys, 10. neiginys, 11. pažinys, 12. reiškinys, 13. sakinys, 14. siekinys, 15. sprendinys, 16. tarinys, 17. telkinys, 18. turinys, 19. uždavinys, 20. vaidinys, 21. veikinys, 22. veldinys.*— Apie kai kuriuos pasitaikančius nutolimus nuo nusakytosios reikšmės bus savo vietoje kalbama.

38a. Daryba, darymas, daryti.— *Daryba* nėra paprastas *darymas*, tai pastovus ir sutvarkytas vyksmas. *Darymas*, kaipo terminas, pareiškia daiktavardiškai patį veiksmą ar vyksmą gryno fakto požiūriu; *daryba* yra jau suorganizuotas *darymas* ir planingas vyksmas.— *Pavyzdžiai:* Terminų *daryba* turi savo dėsnius. Jų *darymas* gali būti vieną kartą mažiau, kitą kartą daugiau vykęs. Daug daugiau galima *daryti* negu *dirbti: dirbami* daiktai, *daromi* dalykai.

Pagal analogiją su daryba yra sudaryti šie terminai: *1. kūryba, 2. pratyba* ir *pratybos, 3. tikyba.* Organizacinis pobūdis gal ryškiausiai išeina *tikyboje*, kuri faktiškai reiškia konfesiją.

39a. Darna, darnus, darnumas.— Ši semantinė šeima faktiškai yra analoginė aptartai jau šeimai *apdaira, apdairus, apdairumas.* Čia tik pagrindas *(darna)* yra paprastesnis ir gali turėti įvairesnę reikšmę. Be kitko, veiksminis principas šios rūšies šeimoje dažnai nėra taip ryškus kaip šeimoje *apdaira, apdairus, apdairumas.*

Tai rūšiai mūsų terminijoje priklauso šios semantinės šeimos: *1. gausa, gausus, gausumas; 2. gašla, gašlus, gašlumas; 3. jausla, jauslus, jauslumas; 4. kaita, kaitus, kaitumas; 5. kalba, kalbus, kalbumas; 6. klaida, klaidus, klaidumas; 7. klausa, klausus, klausumas; 8. maga, magus, magumas; 9. plėtra, plėtrus, plėtrumas; 10. smalsa, smalsus, smalsumas; 11. šviesa, šviesus, šviesumas; 12. talpa, talpus, talpumas; 13. tąsa, tąsus, tąsumas; 14. tiesa, tiesus, tiesumas; 15. tįsa, tįsus, tįsumas; 16. veikla, veiklus, veiklumas.* Visose šitose šeimose pirmasis terminas reiškia tam tikrą, dažnai veiksminį, principą, antrasis terminas reiškia kokybinį sugebėjimą arba linkimą į šitą principą, o trečiasis — tokios kokybės daiktavardišką pavadinimą. Pavyzdžiui, *darna* yra susiderinimo pagrindas; *darnus* yra tas, kas lengvai susiderina; *darnumas* yra daiktavardiškas šitos kokybės pavadinimas.

40. Daugelis, daugis, daugingas, daugingumas, daugybė, dauguma, daugumas.— Plg. **amžinas** ir t. t. ir **blogas** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Daugelis* žmonių skursta. *Daugis* ir *vienis* yra daugybės ir vienybės principai. 24 yra *daugingas* skaičius, jo *daugingumas* aiškėja jį dalijant iš 2, 3, 4, 6, 8. Didelė *daugybė* paukščių žūva žiemą. Susirinkimuose klausimai sprendžiami balsų *dauguma.* Kūdikių mirimų *daugumas* parodo krašto nekultūringumą.

41. Davinys, žr. **darinys.**— *Davinys* yra tai, kas duota.— *Pavyzdžiai:* Uždavinio *daviniai* yra ne visai aiškūs. Statistikos *daviniai* turi būti tinkamai interpretuojami.

42. Derinys, žr. **darinys.**

43. Dėmesys.— Savo priesaga šis terminas yra giminė *domesiui, elgesiui* ir *judesiui.* Būdingiausias iš jų visų yra *judesys,* kuris reiškia taisyklingai pasikartojantį *judėjimą.* Varpo virpėjimas, tiksliai tariant, yra ne *judėjimas,* bet *judesys.* Ir *dėmesyje,* ir *domesyje* pastoviai pasikartoja pastangos dėmėtis ar domėtis kuriuo dalyku: *dėmesys* yra intensyvus sąmonės sutelkimas viename kuriame dalyke; *domesys* yra pastovus dvasios nusistatymas į vieną kurį dalyką. *Elgesys* yra pastovus elgimasis.

44. Dėsnis.— Savo priesaga *-snis* šis terminas yra giminė *dirgsniui, krypsniui, tarpsniui.* Paprastai priesaga *-snis* parodo vieną tarpą kuriame nors veiksme ar vyksme: *tarpsnis* yra tarpimo vienas periodas; tai yra tas pat, kas fazė. *Krypsnis* yra vienas krypimo momentas. Gamtos *dėsnis* yra vienas iš įstatymų, padėtų jos pagrindu. *Dirgsnis* savo reikšme nėra tipiškas terminas.

45. Didelis, didis, didybė, diduma, didumas, didus, dydis.— Plg. **amžinas** ir t. t. ir **blogas** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Ne visados *didelis* žmogus yra *didis.* Lietuvos kunigaikštis Vytautas buvo *didis* valstybės vyras, bet *nedidelis* žmogus. Dorinė *didybė* daug kam imponuoja. Lietuvos *diduma* yra nepriklausoma. Ramiojo vandenyno *didumas* yra labai *didelis;* dėl savo *didingumo* jis vadinamas taip pat *Didžiuoju* vandenynu. *Didus* žmogus retai kada yra *didis. Dydis* yra matematikos pagrindinis pradas.

46. Dingstis.— Šio termino sinonimai yra *proga* ir *vada.*— *Proga* yra atsitiktinis dalykas, kuris peršasi panaudojamas kokiam nors tikslui. *Dingstis* yra dalykas, dažnai sąmoningai ieškomas savo veiksmams pateisinti. *Vada* yra įvykis, kuris leidžia pradėti kokį nors veikimą.— *Pavyzdžiai:* Vienas iš kontrahentų atsisakė tesėti sutartį, naudodamas *dingstimi* sutarties neaiškumą. *Proga* dideliam turtui įsigyti ne visiems pasitaiko. Kartais nedideli dalykai yra *vada* procesui iškelti.

47. Dirbti, dirbimas, dirbinys, dirbtinis.— Plg. **darinys** ir **daryba**, ir t. t.— *Pavyzdžiai: Dirbami* daiktai, *daromi* dalykai. *Dirbamas* stalas, *dirbama* žemė, bet *daroma* gėda, nuostoliai, galas. Darbo *dirbimas* esti kartais labai sunkus (nutolimas nuo nurodytos termino *dirbti* reikšmės). *Dirbinys* yra materialinio pobūdžio, kurį ne visados turi *darinys. Dirbinys* ir *gaminys* yra artimi dalykai. *Dirbinys* yra rankų *gaminys. Dirbtiniai* dalykai skiriasi nuo savaime atsiradusių. *Dirbtinis* pobūdis yra svetimas meniškai kūrybai.

48. Dirgiklis, dirginimas, dirginti, dirgis, dirglus, dirglumas, dirgsnis, žr. **jaudas** ir t. t.

49. Dydis, žr. **didelis** ir t. t.

50. Domesys, žr. **dėmesys.**

51. Dora, doras, doringas, doringumas, dorinis, doriškas, doriškumas, dorybė, dorovė, dorumas.— Žr. **aistra** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Dora* yra tai, kas dera protingai prigimčiai. *Doras* žmogus vertas pasitikėjimo. *Doringas* žmogus pasižymi *dorybėmis. Doringumas* reikalauja ne tik *dorumo,* bet ir *dorybių. Dorinis* dalykas yra etikos tiriamas. *Doriškas* yra žygis, sutariąs su *doros* reikalavimais. Elgimosi *doriškumas* priklauso nuo valios nusiteikimo. Teisingumas yra *dorybė.* Kiekvienas žmogus turi *doroti* savo įpročius. Visuomenės *dorovė* yra atskirų narių *dorumo* išdava. *Dorovė* yra žmonių gyvenime realizuota

dora. Žmonių *dorumas* pasireiškia jų *dorovėje*, o *doringumas* — jų *dorybėse.*

52. Draugingas, draugiškas.— *Pavyzdžiai: Draugingas* žmogus turi daug draugų, o daug draugų turi žmogus, linkęs draugauti. Paprastai *draugingas* žmogus *draugiškai* ir elgiasi. *Draugiškas* nusiteikimas savo draugų atžvilgiu yra *draugiško* lojalumo žymė.

53. Dvasia, dvasinis, dvasingas, dvasiškas.— *Pavyzdžiai: Dvasios* reikalai skiriasi nuo kūno reikalų. Gilus *dvasinis* gyvenimas neįmanomas be doros. *Dvasingas* yra žmogus, turįs daug gyvosios dvasios. *Dvasiškas* yra gyvenimas, atitinkąs dvasios reikalavimus. *Dvasinis* dalykas priklauso dvasinei sričiai. *Dvasiškas* dalykas atitinka dvasios prigimtį.

54. Dviprasmis, dviprasmiškas, dviprasmiškumas, dviprasmybė.— Plg. **bejėgis** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Dviprasmis* posakis esti ir nešvankus. *Dviprasmiškas* žmogaus pasielgimas gali suklaidinti kitus. Posakio ir pasielgimo *dviprasmiškumas* yra įvairus. *Dviprasmiški* dalykai gali būti vadinami *dviprasmybėmis.*

55. Erdvė, erdvinis, erdviškas, erdviškumas, erdvybė, erdvumas, erdvus.— Plg. **aistra** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Tarpžvaigždinė *erdvė* nėra pripildyta oro. Tįsumas yra *erdvinė* žymė. Pasaulis iš savo prigimties yra *erdviškas. Erdviškumas* yra viena iš pagrindinių pasaulio žymių. Eterio pilnos pasaulio *erdvybės. Erdvi* patalpa gali daug žmonių sutalpinti. Viešųjų patalpų *erdvumas* yra privalomas.

56. Esamas, esamumas.— *Pavyzdžiai: Esamas* mieste maistas turi būti suregistruotas. Narių *esamumas* turi būti patikrintas.

57. Esybė, žr. **buitis** ir t. t.

58. Esmė, žr. **buitis** ir t. t.

59. Esmingas, esmingumas, esminis, esmiškas, esmiškumas.— Plg. **aistra** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Šitos knygos santrauka yra *esminga. Esmingumas* yra geros santraukos savybė. *Esminis* dalykas turi būti visų pirma ištirtas. *Esmiškas* klausimo išsprendimas yra tas, kuris atitinka pačią jo esmę. Pranešimo *esmiškumas* nesukėlė jokių abejonių. *Esmiškas* problemos traktavimas parodo tyrinėjimo *esmiškumą.*

60. Gaivalas, gaivalingas, gaivalingumas, gaivalinis, gaivališkas, gaivališkumas.— *Pavyzdžiai:* Vanduo, ugnis, elektra yra *gaivalai,* kuriuos žmogus ne visados įstengia apvaldyti. *Gaivalinis* dalykas priklauso *gaivalų* sričiai,

bet ne visados yra *gaivalingas*. Žmogaus jausmai yra *gaivaliniai*, bet ne visados *gaivalingai* pasireiškia. Viesulas yra *gaivalingas* reiškinys. Žmogaus pasireiškimas kartais įgauna *gaivalingumo* žymių. Pykčio *gaivališkumas* kartais yra pavojingas. *Gaivališkas* žmogaus pobūdis dažnai yra nesuvaldomas.

61. Galia, galimybė, galimumas, galingas, galingumas, galybė.— *Pavyzdžiai:* Pagrindinės žmogaus *galios* yra protas ir valia. Žmogus turi įvairių *galimybių* tobulėti. Karo *galimumas* šiuo metu yra neabejotinas. *Galingas* žmogus ne visados toks jaučiasi. Jo *galybė* yra didelė. *Galybė* pagrindžia *galingumą*.

62. Gaminys, žr. **darinys** ir **dirbinys.**

63. Gamta, žr. **prigimtis.**

64. Gašla, gašlus, gašlumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**

65. Gausa, gausus, gausumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**

66. Geidulys.— Šios rūšies terminas su priesaga *-ulys* reiškia intensyvų, trunkantį pergyvenimą. *Geidulys* reiškia intensyvų trunkantį geidimą, *jautulys* — panašų jautimą. *Geidulys* yra konkupiscencija, *jautulys* — afektas. Netipiškas savo priesagai yra *gyvulys*, kuris reiškia neprotingą gyvūną.

67. Geismas.— Terminai su priesaga *-smas* reiškia apribotos trukmės *veiksmą* ar *vyksmą*, kartais su konkretaus rezultato atspalviu. Tokią kategoriją sykiu su *geismu* šioje terminijoje sudaro: *1. jausmas, 2. jusmas, 3. kęsmas, 4. liesmas, 5. spręsmas, 6. tapsmas, 7. veiksmas, 8. vyksmas. Geismas* yra konkreti geidimo apraiška, *jausmas* — konkreti jautimo apraiška ir t. t.

68. Geras, gerybė, gerovė, geruma, gerumas, gėris, gėrybė.— Plg. **blogas, blogis** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Geras* darbas girtinas. Širdies *gerybė* užkariauja kitas širdis. Žmonės rodo vieni kitiems nemaža *gerybių*. Visuomenės *gerovė* susidaro iš žmonių *gerovės*. Žuvis ieško gilumos (kur giliau), o žmogus *gerumos* (kur geriau). Žmogaus *gerumas* dažnai priklauso nuo jo *gerovės*. Dievas yra aukščiausias *gėris*. *Gėrio* ir *blogio* problema turi būti sprendžiamos priklausomai viena nuo antros. Vieno žmogaus *gerybės* dažnai esti *gėrybės* kitam žmogui.

69. Gėrėtis.— *Gėrėtis* ir *grožėtis* yra artimi savo turiniu terminai. *Gėrėtis* galima geru dalyku, *grožėtis* — gražiu. Žmogumi galima ir *gėrėtis*, ir *grožėtis: gėrimasi*

jo pasielgimais, būdu, dorybėmis, *grožimasi* — jo išvaizda, laikymusi, iškalba, meniškumu. *Gėrėjimasis* patenkina doros, *grožėjimasis* — estetikos reikalavimus.

70. Giminė.— *Giminė* yra vienas iš penkių tarslų: kiti keturi tarslai yra *rūšis, rūšinis skirtumas, savybė* ir *prietapas.* Viena sąvoka gali būti tariama apie kitą ar *gimine,* ar *rūšimi,* ar *rūšiniu skirtumu,* ar *savybe,* ar *prietapu.* Žmogui gyvūnas yra *giminė,* o gyvūnui žmogus yra *rūšis;* protingumas žmogui yra rūšinis skirtumas, kalba — *savybė,* o balta odos spalva — *prietapas.*

71. Gyvas, gyvastingas, gyvastingumas, gyvenimas, gyvenžiūra, gyvensena, gyvija, gyvis, gyvingas, gyvingumas, gyvybė, gyvybinis, gyvuliškas, gyvuliškumas, gyvulys, gyvulystė, gyvumas, gyvūnas.— *Pavyzdžiai: Gyvoji* esybė ir būtybė. *Gyvenimas* yra tolydus vyksmas. *Gyvensena* yra *gyvenimo* būdas. *Gyvybė* yra *gyvenimo* pagrindas, kaipo jo šaltinis. *Gyvis* yra *gyvumo* pradas. Koks to *gyvio gyvis.* Tiesa turi būti *gyvastinga.* Kooperatyvo *gyvastingumas* turi savo pagrindą žmonių psichologijoje. *Gyvenžiūra* papildo pasaulėžiūrą. *Gyvija* yra *gyvių* visetas. Jūros gelmės kartais esti labai *gyvingos.* Ar kitos planetos yra tokios *gyvingos* kaip žemė, yra abejotina. Žemės *gyvingumas* priklauso nuo jos fizinių aplinkybių. *Gyvulys* yra neprotinga juslinga būtybė. Žmogaus pasielgimai kartais būna *gyvuliški.* Žmogaus *gyvuliškumas* yra blogesnis už gyvulio *gyvuliškumą.* Kaip dievystė reiškia Dievo prigimtį ir žmogystė — žmogaus prigimtį, taip *gyvulystė* reiškia *gyvulio* prigimtį. *Gyvūnas* yra juslingas *gyvis. Gyvūnai* skirstomi į *gyvulius* ir žmones.

72. Gyvensena.— Savo priesaga *-sena* šis terminas sueina į vieną kategoriją su terminais: *1. jausena, 2. jusena, 3. kursena, 4. mąstysena, 5. svarstysena, 6. tarsena, 7. veiksena.* Kaip aukščiau pasakyta, priesaga *-sena* reiškia veiksmo ar vyksmo būdą. Kaip *gyvensena* yra gyvenimo būdas, taip *jausena* yra jautimo būdas, *jusena* — jutimo būdas, *kursena* — kūrimo būdas, *mąstysena* — mąstymo būdas, *svarstysena* — svarstymo būdas, *tarsena* — tarimo būdas, *veiksena* — veikimo būdas.

73. Gražus, gražybė, gražumas, grožis.— Plg. **blogas** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Gamta *graži.* Jos *gražumas* nuostabus. Jos *gražybės* džiugina žmogaus jusles. Tikras meno kūrinys yra *gražybė. Gražumas* privalomas dailiojo meno kūriniui. *Grožis* yra dailiosios kūrybos ir pagrindas, ir

siekiamasis idealas. *Grožis* yra sunkiai apibrėžiamas pradas.

74. Grožėtis, žr. **gėrėtis.**

75. Išdava, išdavus, išdavumas.— Plg. **apdaira** ir t. t.— *Išdava* yra sinonimas *padariniui, pasekmei* ir *sekmeniui.* Išduotas vekselis yra tam tikra *išdava,* bet ne *padarinys.* Audra palieka apylinkėje žalingų *padarinių.* Žmogaus pasielgimas turi savo *pasekmių.* Sąlyga turi savo *sekmenų.* Rusiškai *išdava* yra *rezultat, padarinys* ir *pasekmė — posledstvije, sekmuo — sledstvije. Išdavus* yra dalykas, sugebąs turėti *išdavų;* šita prasme žmogaus darbas gali būti *išdavus.* Priemonės *išdavumas* gali būti aiškiai patiriamas.

76. Išgalė, išgalėti.— Plg. **galia** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Dirbdamas visomis savo *išgalėmis,* žmogus gali realizuoti savo *galimybes.* Žmogus ne visados *išgali* visas kliūtis nugalėti. Kokia žmogaus *galia,* tokios ir jo *išgalės.* Tikra *galybė išgales* dar padidina.

77. Išlyga, žr. **sąlyga.**

78. Išmana, išmaningas, išmaningumas, išmanymas, išmanyti, išmanumas, išmanus, išmonė.— *Pavyzdžiai: Išmana* yra *išmanymo* pradas. Lengvos *išmanos* žmogus yra *išmaningas. Išmaningumas* reikalauja gyvo proto. *Protingumas, aumeningumas* ir *išmaningumas* yra artimi *sinonimai: protingumas* apibūdina bendrai žmogaus prigimtį; *aumeningumas* — jo pažinimo originalumą ir produktyvumą; *išmaningumas* — jo sugebėjimą verstis gyvenime protu ir aumenimi. *Supratimas* yra pasyvesnis, *išmanymas* — aktyvesnis dvasios stovis. Žmogus *supranta* savo padėtį, bet *neišmano,* kaip iš jos išeiti. Tik *išmanus* žmogus turi tikros protinės iniciatyvos. *Išmanumas* yra būtinai reikalingas dvasinei kūrybai. Ne kiekviena *išmonė* yra vertingas *išradimas,* nors šiaip *išmonė* yra reikalinga *išradimui. Išradimas* yra realiai pagrįsta vertinga *išmonė.*

79. Išorė, išorinis.— Šie terminai savo reikšme susiliečia su terminais *išviršinis, išvidinis, vidinis, vidus.*— *Pavyzdžiai:* Arklio *išorė* puiki. *Išorinė* akmens dalis yra žymiai didesnė negu išvidinė, žemėj pasislėpusi. *Išorinis* namų kampas apima *išorinį* plotą; *išviršinis* kampas išsikiša į *išorę,* bet apima *vidaus* plotą. *Išviršinę* išvaizdą turi kiekvienas daiktas, o *išvidinę* gali turėti tik daiktai, turį vidų. Daiktai, esą viduje, yra *vidiniai.* Psichika turi savo *išvidinį* pagrindą ir *išviršinių* apraiškų. *Vidinis* žmogaus gyvenimas kartais esti labai turtingas.

80. Išplėsti, išplėtimas, išplėtojimas, išplėtoti, išplisti, išplitimas.— *Pavyzdžiai:* Žmogus *išplečia* savo įtaką vienu kuriuo žygiu, bet visu savo gyvenimu jis ją *išplėtoja.* Įtakos *išplėtimas* yra vienkartinis dalykas; įtakos *išplėtojimas* yra daugelio žygių išdava. Drabužis dėvimas *išplinta. Išplitimas* yra savaimingas vyksmas.

81. Išradimas, žr. **išmonė.**

82. Išrodymas, išrodyti.— Šie terminai savo reikšme yra artimi terminams: **įrodymas, įrodyti, įrodinėjimas, įrodinėti, parodymas, parodyti, prirodymas, prirodyti,** ir todėl ryšium su jais turi būti pavaizduoti pavyzdžiais.— *Pavyzdžiai:* Mokslo veikale privalu *išrodyti* esminius argumentus ir savo tezę *įrodyti. Išrodymas* išsemia argumentus, *įrodymas* padaro juos įtikinamus ar įtikrinamus. Galima vieną kurį argumentą *prirodyti* ir sykiu *parodyti* jo silpnumą. Daugelio argumentų *prirodymas* dar ne visados reiškia moksliškumo *parodymą. Įrodinėjimas* ne visados baigiasi *įrodymu,* nes galima *įrodinėti,* bet *neįrodyti,* ko reikia.

83. Išsamus, išsamumas.— *Pavyzdžiai:* Santrauka yra išsami pagrindinėmis savo idėjomis. Nurodytos literatūros išsamumas gali būti pilnas.

84. Išsiplėtoti, išsiplėtojimas; išsiskleisti, išsiskleidimas; išsivystyti, išsivystymas.— Plg. **išplėsti** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Didesnis pramonės *išsiplėtojimas* Lietuvos krašte yra pageidaujamas kaipo gerovės sąlyga; o pramonė gali krašte *išsiplėtoti* tik sudarius jai tinkamų sąlygų. Medžio pumpurai *išsiskleidžia* pavasarį. Dūmų *išsiskleidimas* kartais esti lėtas. Ką suvystytą *išvystome. Išsivystymas* galimas ten, kur yra suvystytas dalykas arba kur yra pajėga, *išskleidžianti,* arba *išvystanti,* pirmines galimybes. Žmogus *išsivysto* ugdymo vyksme. Žmogaus pajėgų *išsivystymas* yra būtinai reikalingas.

85. Išskleisti, išskleidimas; išvystyti, išvystymas.— Plg. **išplėsti** ir **išsiplėtoti** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Galima *išskleisti* lapą, *išskėsti* rankas, *išplėsti* akis, *išrutuliuoti* pergamentą, *išvystyti* vaiką, pajėgas. Šieno *išskleidimas* kartais yra būtinas. Dvasinių galių *išvystymas* visada yra pageidaujamas.

86. Išteklius, žr. **nepriteklius.**

87. Ištisas, ištisinis, ištisumas.—*Pavyzdžiai: Ištisus* metus kartais reikia dirbti be atostogų. *Ištisinis* daiktas sudarytas iš vieno gabalo. Žmogaus psichika ne visados

pasižymi *ištisumu*. Fizinis *ištisumas* yra sportininko žymė, o psichinis — tiesaus žmogaus.

88. Išvidinis, išviršinis, žr. **išorė, išorinis.**

89. Išvystyti, išvystymas, žr. **išskleisti, išskleidimas.**

90. Įgimtas, įgimtis, įgimtinis.— Šie terminai yra sinonimai terminams **prigimtas, prigimtis, prigimtinis** ir todėl sykiu su jais pavaizduojami *pavyzdžiais: Prigimtimi* vadinama tai, kas ateina gyvūnui iš gimimo pastoviu ir visuotiniu būdu. *Įgimtis* yra tai, ką gyvūnas individualiai gauna iš gimimo. Žmogus iš *prigimties* yra juslingas ir protingas; iš *įgimties* jis gali būti apdovanotas neigiamomis ir teigiamomis kokybėmis, paveldėtomis iš pirmtakų. Žmogui *prigimta* yra kalbos dovana, bet jam yra *įgimtas* palinkimas į psichinę ligą. Pastaruoju atveju psichinė liga yra *įgimties,* arba *įgimtinis,* dalykas. Kalbos dovana žmogui yra *prigimties,* arba *prigimtinis,* dalykas. Protas yra *prigimtoji* žmogaus galia; tai visuotinio fakto dalykas. Žmogaus gyvenimą ir veikimą tvarko visų pirma *prigimtinė* teisė; tai visuotinio principo dalykas. *Prigimtasis* žmogaus protas yra pagrindas *prigimtinei* teisei.

91. Įgyti, įgijimas.— *Pavyzdžiai:* Žmogus *įgauna* įkvėpimo, palinkimo, bet *įgyja* drąsos ir pasitikėjimo savimi. Jėgų *įgavimas* ir turto *įsigijimas* ne visados žmogui yra naudingas dalykas.

92. Įprasminti, įprasminimas.— *Pavyzdžiai:* Darbas *įprasmina* gyvenimą; bet aukštesnis gyvenimo *įprasminimas* priklauso nuo pasaulėžiūros. Žodį *įprasmina* ta prasmė, kuri jam yra sutartinai teikiama. Sakinio *įprasminimas* priklauso nuo sintaksinio žodžių santykiavimo.

93. Įprasti, įpratimas, įprotis.— Šie terminai yra sinonimai terminams **paprasti, papratimas, paprotys** ir sykiu su jais turi būti pavaizduoti pavyzdžiais.— *Pavyzdžiai: Įprotis* gali būti individualinis dalykas, o *paprotys* visada yra visuomeninio pobūdžio. Žmogus gali turėti blogų *įpročių,*— tai yra jo asmens dalykas; bet *papročiai* priklauso žmogui vien ryšium su ta aplinka, kurioje jis gyvena. Kiekvienas visuomenės luomas gali turėti savo skirtingų *papročių,* lygiai kaip kiekvienas atskiras žmogus gali turėti skirtingų *įpročių.* Žmogus *įpranta* savo vidumi; *įpratimas* įeina į jo vidaus gyvenimą. Žmogus *papranta* visų pirma išviršiniu, negiliu būdu, ir jo *papratimas* paprastai nesiekia toli į vidaus gyvenimą.

94. Įrankis.— Lygintini su šiuo terminu sinonimai yra: **pabūklas, padargas, priemonė** ir **prietaisas.**— *Pavyzdžiai:*

Rankinis grąžtas yra *įrankis;* elektrinė gręžiamoji mašina yra *prietaisas. Prietaisais* naudojasi ne tik technikai, bet ir gydytojai. *Prietaisams* naudojamasi valdoma mechaninė jėga. *Pabūklai* ir *padargai* sudaro panaudojamąjį ūkiuose kapitalą, su kurio pagalba dirbama žemė, dorojamas ir apdirbamas derlius. *Pabūklai* ir *padargai* kartais pritaisomi prie sudėtingesnių jėgos konstrukcijų, bet vis dėlto jų nevadina *prietaisais.* Kariniai *pabūklai* yra stambus ginklas. Terminas „kalbos *padargai*" vartojamas pagal analogiją su ūkio *padargais. Priemonė* reikalauja iš žmogaus išmanymo; dažnai ji skiriasi nuo *įrankio* savo nematerialiniu pobūdžiu. *Priemonės* paveikti žmogaus psichikai yra labai įvairios. Vaistas yra *priemonė* ligai gydyti, bet jisai nėra *įrankis:* ši *priemonė* turi savo pagrindu nusimanymą apie ligos priežastis ir kovą su jomis; ji veikia savo cheminėmis ypatybėmis, bet ne kaip *įrankis* žmogaus rankose.

95. Įrodinėti, įrodinėjimas; įrodyti, įrodymas, žr. **išrodyti, išrodymas.**

96. Įsakmus, įsakmumas.— *Pavyzdžiai:* Teisė įsakmiai draudžia užmušti. *Įsakmus* sąlygų nusakymas apsaugo sutartį nuo klaidingo aiškinimo. Sąlygos *įsakmumas* daro ją neabejotiną.

97. Įsąmoninti, įsisąmoninti.— *Pavyzdžiai:* Mokymas *įsąmonina,* o mokymusi mokinys *įsisąmonina* mokomuosius dalykus. Aiškinimas yra *įsąmoninimo* priemonė; supratimas yra *įsisąmoninimo* rezultatas.

98. Įsitikinti, įsitikinimas, įsitikrinti, įsitikrinimas; įtikinti, įtikinimas, įtikrinti, įtikrinimas.— *Pavyzdžiai: Įsitikinti* yra pažinti su pagalba moralinių pajėgų, valios, širdies ir jausmų; *įsitikrinti* reiškia pažinti protu; *įsitikinimas* yra tikėjimo dalykas ir įvyksta ten, kur nėra akivaizdumo; *įsitikrinimas* yra žinojimo dalykas ir įvyksta ten, kur galimas akivaizdumas; *įtikinti* galima veikiant visų pirma valią, širdį, jausmus; *įtikrinti* galima veikiant visų pirma protą; *įtikinamasis* yra argumentas, kuris suteikia *įsitikinimo; įtikrinamasis* yra argumentas, kuris suteikia *įsitikrinimo.*

99. Įstengti, įstengimas, įstanga.— Plg. **apibrėžti** ir t. t.— *Pavyzdžiai:* Kas *pasistengia,* tas ir *įstengia. Pasistengimas* baigiasi *įstengimu.* Po *pastangos* ateina *įstanga.* Žmogus *įstengia* įsigyti mokslo; jis *įveikia* pavojus ir sunkenybes; jis dirba, kiek *išgali:* jis *ištesi* pažadą, duotą

žodį. *Įstanga* apvainikuojama *pastangas.* Kokios *išgalės,* tokios ir *įstangos.*

100. Įtaiga, įtaigus, įtaigumas.— Plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

101. Įtaka, įtakus, įtakumas.— Plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

102. Įveikti, žr. **įstengti.**

103. Įvykis, žr. **atsitikimas.**

104. Yda, ydingas, ydingumas, ydiškas, ydiškumas.— *Pavyzdžiai:* Neryžtingumas yra žmogaus *yda. Ydingų* žmonių yra labai daug. Žmogaus *netobulumas* yra jo *ydingumo* pagrindas. Tas žmogaus pasielgimas buvo *ydiškas,* t. y. atitinkąs jo ydos prigimtį. Tuo pasielgimo *ydiškumas* buvo neabejotinas.

105. Ypatingas, ypatingumas, ypatybė, ypatumas, ypatus.— *Pavyzdžiai:* Tai *ypatus* dalykas (retas, skirtingas). Dalyko *ypatumas* yra nepaprastas. Jis turi daug *ypatybių,* todėl jis yra *ypatingas. Ypatus* dalykas dažniausiai yra *ypatingas.* Dalyko *ypatybių* gali būti daug, bet jo *ypatumas* yra vienas. Dalyko *ypatingumas* susidaro iš daugelio ypatybių.

106. Jaudas, jaudiklis, jaudinimas, jaudinti, jaudrumas, jaudrus.— Ši semantinė šeima turi būti pavaizduota pavyzdžiais drauge su kita semantine šeima, būtent **dirgiklis, dirgis, dirginti, dirglumas, dirglus, dirgsnis.**— *Pavyzdžiai: Jaudinama* žmogaus psichika; *dirginamas* fiziologinis jo aparatas. *Jaudiklis* yra jaudinimo veiksnys, *dirgiklis* — dirginimo. Galima *dirginti,* bet ne *jaudinti;* sunkiau yra *jaudinti* sykiu *nedirginant. Dirgis* yra atskiras *dirginimo,* kaip kad *jaudas* yra atskiras *jaudinimo* momentas. *Jaudrus* yra žmogus, linkęs *jaudintis;* jo *jaudrumas* gali būti didesnis ar mažesnis. *Dirgli* yra visų pirma nervų substancija, o per ją ir atskiri žmogaus kūno organai. Žmogaus organų *dirglumas* gali būti mažesnis ir didesnis, destis koks yra *dirgsnių dirglumas.*

107. Jaučiamas, jaučiamumas, jausena, jausla, jauslumas, jauslus, jausmas, jausmingas, jausmingumas, jausminis, jausti, jautimas, jautinys, jautrumas, jautrus, jautulingas, jautulingumas, jautulinis, jautulys.— Ši semantinė šeima yra gimininga kitai semantinei šeimai, būtent **juntamas, juntamumas, jusena, juslė, juslingas, juslingumas, juslinis, juslumas, juslus, jusmas, jusminis, justi, jutimas, jutinys.** Abidvi šeimos gretimai aiškinamos ir pavaizduojamos pavyzdžiais.— *Pavyzdžiai: Jaučiama*

išvidinėmis, *juntama* išviršinėmis *juslėmis*. *Jaučiamas* psichikos dalykas yra *jautinys*, *juntamas* išorės dalykas — *jutinys*. *Jaučiamumu* pasižymi psichikos dalykai, *juntamumu* — išorės dalykai ir daiktai. Žmogus, gerai *jaučiąs*, yra *jauslus*, o gerai *juntąs* — *juslus*. *Jauslumas* priklauso žmogaus psichikos, *juslumas* — jo nervų sistemai. *Jausla* yra pagrindas gerai tvirtai jausti. *Juslė* yra galia justi. *Jautimas* yra *jaučiamasis* vyksmas, o *jutimas* — *juntamasis*. *Jausmas* yra viena *jautimo rūšis*, apribota ir atbaigta; panašiai *jusmas* yra tokia *jutimo* rūšis. *Jausmingas* yra žmogus, pasižymįs turtingu *jausmų* gyvenimu; jo *jausmingumas* kartais pavirsta sentimentalumu. *Juslingas* yra žmogus iš savo prigimties; jo *juslingumas* yra visuotinis faktas žmonijos gyvenime, bet *juslingu* vadinamas ir žmogus, ypatingai linkęs į *juslių* gyvenimą; tuo atveju jo *juslingumas* reiškia jo ypatingą palinkimą į gyvuliską gyvenimą. *Jausena* yra *jautimo*, *jusena* — *jutimo* būdas. *Jausminis* yra dalykas, priklausąs *jausmų* sričiai; *jusminis* — dalykas, priklausąs *jusmų* sričiai. *Juslinis* bus dalykas, priklausąs *juslių* sričiai.

Jautrus yra žmogus, lengvai atveikiąs mažiausiems jaudams ar dirgiams. *Jautrus* atjaučia svetimą vargą arba net pajunta labai švelnius paraginimus. Žmogaus *jautrumas* tiek būna didelis, kad jis negali pakęsti jokio triukšmo ir net ryškesnės šviesos. *Jautulys* yra labai stiprus jautimo vyksmas. *Jautulys* gali kartais pastumti žmogų į nusižengimą. *Jautulinis* žmogaus pasireiškimas dažnai esti savaimingas ir gaivališkas. *Jautulingas* žmogus neturi psichinės pusiausvyros. Stiprus *jautulingumas* yra pavojingas žmogaus likimui.

108. Judesys, judėjimas, žr. **dėmesys.**

109. Kaita, kaitus, kaitumas. — Plg. **darna, darnus, darnumas.**

110. Kalba, kalbus, kalbumas. — Plg. **darna, darnus, darnumas.**

111. Kėslas, kėslauti. — *Pavyzdžiai:* Žmogaus kūryboje yra *kėslų*, kaip ir kitose jo veikimo rūšyse. Žmonės *kėslauja*, bet dažnai jų *kėslai* niekais paverčiami.

112. Kiekis, kiekinis; kiekybė, kiekybinis. — Ši semantinė šeima yra gretima kitai semantinei šeimai: **kokis, kokybinis, kokybė, kokybinis**, ir turi būti sykiu su šia pastaraja aiškinama ir vaizduojama pavyzdžiais. Tos rūšies daiktavardžiai, kaip *kiekis* ir *kokis*, buvo bendrai paaiškinti drauge su *blogiu:* jie reiškia bendrą pagrindą,

arba principą; pavyzdžiui, *grožis* yra visų gražių dalykų bendras principas; panašiai *blogis* yra visų blogų pasielgimų ar dalykų bendras pagrindas. *Kiekis* yra bendras pagrindas visų dalykų, turinčių daugelį dalių. *Kokis* yra bendras pagrindas dalykų, turinčių ypatumą. Pirmieji dalykai yra *kiekiniai*, antrieji — *kokiniai*. Kiekinis dalykas, imamas ir objektyvuojamas iš *kiekio* pusės, yra *kiekybė*, lygiai taip pat kaip *kokinio* dalyko ypatybė yra *kokybė*. Teisingiau dalykus skirstyti į *kiekinius* ir *kokinius* negu į *kiekybinius* ir *kokybinius*, nors pastarieji du terminai yra labiau prigiję negu pirmieji du. Analizė tikriau gali būti *kiekinė* ir *kokinė* negu *kiekybinė* ir *kokybinė*; ją teisingiau vadinti pagal bendrąjį principą, negu pagal analizuojamas *kiekybes* ir *kokybes*. Šiaip jau ir šie pastarieji terminai yra galimi.—*Pavyzdžiai: Kiekis* yra matavimo pagrindas. *Aukštis, daugis, dydis, gylis, ilgis, plotis, storis* yra *kiekiniai* principai. *Blogis, gėris, gyvis, grožis, skonis* yra *kokiniai* principai. Dešimtis pėdų nėra didelė *kiekybė*; *kiekybinis* jų didumas lengvai išmatuojamas. Pagrindinė meno kūrinio *kokybė* turi būti gražumas. Šitas *kokybinis* ypatumas jam būtinas.

113. Klaida, klaidus, klaidumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**

114. Klausa, klausus, klausumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**

115. Kokis, kokinis, kokybė, kokybinis, žr. **kiekis** ir t. t.

116. Kraštutinis, kraštutiniškas, kraštutiniškumas, kraštutinybė. — *Pavyzdžiai:* Solipsizmas yra *kraštutinė* filosofinė srovė: ji filosofinių srovių eilėje turi ir *kraštutinę vietą*: *bet atitinkamas jai nusistatymas yra kraštutiniškas*; šiuo atveju svarbu ne vieta, ne padėtis, bet kokybinis dvasios nusiteikimas. *Kraštutiniškumas* yra tam tikra žmogaus kokybė. *Kraštutiniškas* žmogaus nusistatymas gali pasireikšti įvairiomis *kraštutinybėmis*, ir net pats šitas nusistatymas gali būti pavadintas pagrindine *kraštutinybe*.

117. Krypsnis, kryptis. — Šie terminai palyginti su terminais **linkmė, polinkis, srovė.** — *Pavyzdžiai:* Dar vienas *krypsnis*, ir žmogus yra žuvęs. Tiesia *kryptimi* lengviausia eiti. Žmonių *polinkiai* dažnai eina blogio *linkme*, betgi žmonėms nėra svetima ir gėrio *linkmė*. Žmogaus mintis eina įvairiomis *srovėmis* pagal tai, kokie yra žmonių *polinkiai*. Prigimties *linkmė* suteikia *kryptį* žmogaus dvasiai, o pagal *kryptį* nueina ir minties *srovė*.

118. Kuriamas, kursena, kurti, kūrėjas, kūrimas, kūrinys, kūryba, kūrybinis, kūrybiškas, kūrybiškumas. — *Pavyzdžiai: Kurti* žmogui prigimta; jis yra *kūrėjas* iš savo prigimties. Tikrieji *kūrėjai* yra menininkai, kurie *kuria* įgimties verčiami. *Kuriamas* dalykas yra *kūrinys;* jis yra *kuriamas su kuriamųjų* įrankių ir priemonių pagalba. Meno dailenybių *kūrimas* nėra vienodas: kiekvienas menininkas turi savo *kursenq* pagal savo būdą, priemones, metodus ir polinkius. Kiekvienas menas yra sudėtingas *kūrimo* vyksmas, arba *kūryba,* turinti savo principus ir savo techniką. *Kūrybiniai* menininko užsimojimai pasireiškia jo *kūriniuose.* Tik tikrai *kūrybiškas* nusiteikimas *sukuria* didelių dalykų. Menininkų *kūrybiškumo* laipsniai yra labai įvairūs.

119. Kūnas, kūningas, kūningumas, kūninis, kūniškas, kūniškumas. — *Pavyzdžiai:* Kalbama ne tik apie žmogaus *kūną,* bet ir apie dangaus *kūnus.* Žmogus, turėdamas *kūną,* yra *kūninis* padaras, bet ne kiekvienas yra *kūningas,* t. y. didelio ir sunkaus *kūno. Kūningumas* dažnai yra nepaslankių žmonių ypatybė. Fiziologijos mokslas nėra *kūniškas* dalykas. Žmogaus siela nėra *kūniška:* ji neturi *kūniškų* savybių. Žmogaus geismų *kūniškumas* neretai išeina aikštėn.

120. Laikas, laikinas, laikinis, laikiškas, laikiškumas. — *Pavyzdžiai:* Neilgas *laikas* duotas žmogui gyventi šiame pasaulyje: žmogaus gyvenimas yra čia tik *laikinas.* Valanda yra *laikinis* vienetas. *Laiko* eiga yra *laikiška. Laikiškas* yra dalykas, atitinkąs *laiko* prigimtį. *Laikiškumas, erdviškumas* ir *priežastiškumas* yra mūsų pasaulio kokybės.

121. Lemtas, lemtis, lėmimas, likimas. — *Pavyzdžiai:* Apie atsitiktinį pasisekimą sakoma: „taip laimė *lėmė*"; toks pasisekimas yra *lemtas. Nelemti* dalykai ne tik yra netikėti, nelaukti, bet ir netikę. *Lemtis,* graikų supratimu, buvo fataliai neišvengiama. Laimės *lėmimas* ne kiekvienam skirtas. *Lėmimas* eina anksčiau už *likimą. Lėmimas* iš anksto apspręstas, *likimas* atsitiktinai susidaro.

122. Linkmė, žr. **kryptis.**

123. Lygiareikšmis, lygiareikšmiškas, lygiareikšmiškumas. — Plg. **bejėgis** ir t. t.

124. Lygis, lygybė, lygmuo, lyguma, lygumas. — *Pavyzdžiai:* Kultūrinis visuomenės *lygis* būna ir žemas. Žmonių *lygybė* yra ne faktinio, bet principinio pobūdžio. Žmonių *lygumas,* kaipo faktas, neegzistuoja. Vienas žmo-

gus nėra *lygmuo* kitam. Lygi vieta yra *lyguma:* panašiai lygi nuotaika yra psichinė *lyguma.*

125. Lytis, lytinis, lytiškas, lytiškumas. — *Pavyzdžiai:* „Silpnoji arba dailioji *lytis*" yra pasakymas, ne visados moterims palankus. Puikios *lyties* gali būti ne tik arklys, bet ir žmogus. Pagal hilemorfizmo teoriją, daiktai susidaro iš *lyties* (formos) ir *medžiagos* (materijos). *Lytinis* klausimas yra sudėtingas. *Lytiški* santykiai turi būti skiriami nuo *lytinių* santykių: seksualizmas būdingas pirmiesiems, erotizmas — antriesiems. *Lytiškumas* apibūdina fiziologinį *lyčių* santykiavimą.

126. Magėti, maginti, magus, magumas. — *Pavyzdžiai:* Moterys sugeba *magėti* ir *maginti.* Objektas *maga,* subjektas *magina.* Žmogui laimė *māga.* Kiekvienam pramoga yra magà. Ji kiekvienam yra *magì. Teatro magumas* daug kam yra nenugalimas. Kas žmogui *maga,* tai yra jam *mogis.* Ne kiekvienas randa *mogį* tame pačiame dalyke.

127. Marus. — Plg. **nemarus** ir t. t.

128. Mąslus, mąslumas, mąstinys, mąstymas, mąstysena, mąstyti, mąstytojas. — *Pavyzdžiai:* Tik *mąslus* žmogus gali būti filosofas. *Mąslumas* yra būtina sąlyga ir bet kuriam mokslininkui. Intensyviu *mąstymu* galima išvystyti savo *mąslumą. Mąstinys* yra tai, kas mąstoma. Kiekvienas *mąstytojas* turi savo *mąstyseną. Mąstinių* turinys ir *mąstysena* parodo žmogaus dvasinius interesus ir intelektualinį tipą.

129. Mėginti, mėginimas, mėginys, žr. bandyti, bandymas. — *Pavyzdžiai:* Fizika ir chemija *mėgina* metalų kokybes. *Mėgintojai* specialistai *išmėgina* arbatos ir tabako ypatybes. *Mėginimo* išvados kartais yra subjektyvios. *Mėginamasis* daiktas yra *mėginys. Mėginiai* dažnai yra siuntinėjami mėginamaisiais pavyzdžiais.

130. Mirštamas, mirtingas, mirtingumas. — Plg. **nemarus** ir t. t.

131. Mogis, žr. magėti ir t. t.

132. Mokslas, mokslingas, mokslininkas, mokslinis, moksliškas, moksliškumas, mokslumas, mokslus. — *Pavyzdžiai: Mokslas mokslininkui* įdomiausias dalykas. Tik *mokslus* žmogus gali pasidaryti *mokslingas. Mokslingas* yra tas, kas yra įsigijęs daug *mokslo,* kas, kitaip tariant, yra eruditas. *Moksliškas* yra žmogaus darbas, atitinkąs *mokslo* reikalavimus. *Mokslingumas* ir *moksliškumas* toli gražu nėra tas pats: *mokslingas* darbas gali būti *nemoksliškas* ir, atvirkščiai, *moksliškas* darbas gali būti *nemoks-*

lingas; bet ir *mokslingas,* ir *moksliškas* darbas yra *mokslinis* darbas. *Mokslinis* darbas gali būti blogas ir geras, *nemoksliškas* ir *moksliškas. Mokslingumu* pasižymi eruditas, *moksliškumu* — mokslininkas tyrinėtojas, *mokslumu* — kiekvienas žmogus, sugebąs mokytis ir savintis *mokslo* laimėjimus.

133. Neapibrėžtas, neapspręstas, neatribotas, neatskiriamas, neribotas, neskiriamas. — *Pavyzdžiai: Neapibrėžtam* dalykui negalima aiškiai nurodyti loginių ribų. *Neribotas yra dalykas, neturįs ribų. Neapspręstas* yra dalykas, kuris nėra nustatytas ar iš savo padėties, ar kieno valia ir protu. *Neatribotas* yra dalykas, kuris nėra išskirtas iš kitų artimų jam dalykų. *Neatskiriamas* yra dalykas, kuris negali būti atskirtas nuo ko kito. *Neskiriami* yra dalykai, tarp kurių nedaroma skirtumo.

134. Nebaigiamas, nebaigiamybė, nebaigiamumas, nebaigtas, nebaigtumas. — *Pavyzdžiai: Nebaigiamoji* jėga glūdi žmogaus dvasioje. Absoliutas yra *nebaigiamybė.* Absoliuto *nebaigiamumas* kyla iš jo esmės. Meno kūrinys gali būti *nebaigtas,* jo *nebaigtumas* gali būti labai ryškus.

135. Nebendramatis, nebendramatiškas, nebendramatiškumas. — Plg. **bejėgis** ir t. t.

136. Neigti, neigiamas, neigiamybė, neigiamumas, neigimas, neiginys, neigtukas. — *Pavyzdžiai: Neigti* lengviau negu *teigti. Neigiamasis* dalykas kartais yra *teigiamas,* o *teigiamasis* kartais yra *neigiamas.* Kiekvienas žmogus turi savo *teigiamybių* ir *neigiamybių.* Dorybės *teigiamumas* ir ydos *neigiamumas* yra savaime suprantami dalykai. Gyventi vienais *teigimais* ar vienais *neigimais* negalima. *Neiginys* yra neigiamas dalykas, *teiginys* — teigiamas. Žodelis „ne taip" yra *neigtukas,* žodelis „taip" yra *teigtukas.*

137. Neįmanomas, žr. **nesuprantamas** ir t. t.

138. Nemarus, nemarumas; nemirštamas, nemirštamumas; nemirtingas, nemirtingumas. — *Pavyzdžiai:* Laimės geismas, kaip tėvynės meilė, *nemarus;* jis sunkiai sunyksta žmogaus sieloje. Šito jausmo *nemarumas* turi savo pagrindą prigimties polinkiuose. *Nemirštamas* yra dalykas, kuris neneša su savimi mirties arba nėra mirties priežastis. *Nemirtinga* yra žmogaus dvasia, bet jo kūnas *mirtingas* ir net *marus.* Kas pripažįsta Dievo buvimą, pripažįsta ir Jo *nemirtingumą. Nemirštamumas* priklauso objektams, *nemirtingumas* — subjektams.

139. Nenuoseklybė, nenuoseklumas, nenuoseklus, žr. **nuoseklus** ir t. t.

140. Nepriklausąs, nepriklausomas, nepriklausomybė, nepriklausomumas. — *Pavyzdžiai: Nepriklausąs* nuo kitų žmogus ne visados yra *nepriklausomas* savo dvasia: faktiškas *nepriklausomumas* nėra dar principinis *nepriklausomumas*, pagrįstas sąmoningu nusistatymu. Lietuvos *nepriklausomybė* yra principas, nuo kurio negali atsisakyti nė vienas susipratęs lietuvis; bet *nepriklausomybė*, skelbiama kaipo principas, dar nereiškia faktiško *nepriklausomumo*.

141. Nepriteklius. — *Pavyzdžiai:* Didieji žibalo *ištekliai* yra Amerikoje ir Rusijoje. Žaliavos *nepritekliai* kliudo kai kurioms iš didžiųjų tautų ryžtis į didelį karą. Turto *perteklius* dažnai yra panaudojamas prabangai.

142. Nesuprantamas, nesuvokiamas, neįmanomas. — *Pavyzdžiai: Nesuvokiama* tai, kas pralenkia žmogaus protą; *neįmanoma*, kas yra žemiau už jo protą, o *nesuprantama* — ir tai, kas yra *nesuvokiama*, ir tai, kas yra *neįmanoma*.

143. Nulėmimas, nulemti. — Plg. **lemtas** ir t. t.

144. Nuosavas, nuosavybė, nuosavumas. — *Pavyzdžiai: Nuosavas* daiktas yra *nuosavybė*: teisė į *nuosavą* daiktą yra ne kas kita kaip *nuosavumas*.

145. Nuoseklus, nuoseklumas, nuoseklybė. — *Pavyzdžiai: Nuoseklus* protavimas duoda teisingų išvadų, jei yra pagrįstas tikromis prielaidomis. Iš protavimo *nenuoseklumo susidaro formalinės klaidos. Samprotavimui privalomas nuoseklumas.* Konkretus *nenuoseklaus* protavimo atsitikimas yra *nenuoseklybė*. Nuoseklus samprotis yra *nuoseklybė*. *Nenuoseklus* samprotavimas neįtikina.

146. Nuotykis, žr. **atsitikimas.**

147. Omė, omingas, omingumas, ominis, omiškas, omiškumas. — *Pavyzdžiai:* Gyvulys iš prigimties yra apdovanotas didesne *ome* negu žmogus. Bičių ir skruzdžių kūryboje ypačiai pasireiškia šitų gyvių *omingumas*. *Omingas* gyvūnas veikia kartais su tikslumu, kuris nėra net žmogui pasiekiamas. Šuns uoslė yra *ominė* pajėga. Gyvulys dažnai *omiškai* elgiasi. *Omiškumas* kartais pasireiškia ir žmogaus pasielgimuose.

148. Pabūklas, padargas, žr. **įrankis.**

149. Padaras, padarinys, padarus, padarumas. — *Pavyzdžiai:* Lėktuvas yra žmogaus rankų *padaras*. Potvynis, audra, žemės drebėjimas ir sausra yra gamtos apraiškos, kurių *padariniai* dažnai žmogui yra nuostolingi. Žmogus yra *padariausias* iš visų žemės gyvūnų. Jo *padarumas*

negali būti lyginamas su kitų gyvųjų būtybių *padarumu*.

150. Padėjimas, žr. **padėtis**. — *Pavyzdžiai: Padėjimas* savo artimui dažnai yra privalomas. Daikto *padėjimas* ne visados tėra savo vietoje. Miesto *padėtis* kartais labai graži. Daikto *padėtis*, psichikos *stovis*, esybės *būsena*, kaimo *buitis*, minties *būtis*, gyvūno *būvis* yra įvairūs dalykai.

151. Pagauti, pagava, pagavimas; pagavus, pagavumas. — *Pavyzdžiai:* Daiktą galima *pagauti* ne tik rankomis, bet ir psichinėmis pajėgomis. Psichinis daikto *pagavimas* esti juslinis ir protinis: *perceptus* yra juslinė, *conceptus* — protinė *pagava*.

152. Pagrįsti, pagrindimas, pagrindas, pagrindinis, pagrindus, pagrindumas. — *Pavyzdžiai:* Įrodymą reikia realiai *pagrįsti* ir logiškai pateisinti. Realus įrodymo *pagrindimas* reikalauja tikrų prielaidų. Remiantis realiu *pagrindu*, galima statyti logiškus .umus. *Pagrindiniai* dalykai turi būti *pagrindžiai* studijuojami. Studijų *pagrindumas* yra jų sėkmingumo sąlyga.

153. Pajėga, pajėgus, pajėgumas, pajėgti. — Plg. **apdaira** ir t. t.— *Pavyzdžiai: Pajėga* ir *jėga* nėra tapatūs dalykai: *jėga* pastatoma prieš negalią, *pajėga* (potencija) — prieš veiksmą (aktą). Žmogaus *pajėgų* išvystymas yra ugdymo uždavinys. Žmogus ne visados yra *pajėgus* kūrybai. *Pajėgumas* ir galingumas nėra tas pats: galingumas yra aukštesnis *pajėgumo* laipsnis. Ištesėti gali tas, kas *pajėgia*, bet kas *pajėgia*, ne visados ištesi.

154. Pamatas, pamatinis. — Plg. **pagrįsti** ir t.t.— *Pavyzdžiai: Pamatas* ir *pagrindas* yra artimi sinonimai: etimologiškai *pagrindas* yra tai, kuo kas pagrindžiama, *pamatas* — tai, kas yra po kuo kitu pamesta, padėta kaipo pastovi atrama. Logikoje *pamatas* (subiectum) yra tai, kas yra pametama, pajungiama protiniam žvilgiui ir kam yra taikomas tarinys (praedicatum). Gramatikos veiksnys nepriimtinas logikai *pamato* prasme kaipo nelogiškas. Kad etimologiškai *pagrindas* ir skiriasi nuo *pamato*, *pagrindinis* ir *pamatinis* dalykas yra tolygūs sinonimai.

155. Paprotys, žr. **įprotis** ir t. t.

156. Pareiga. — *Pavyzdžiai: Pareiga, priedermė* ir *prievolė* yra sinonimai: *pareigos* yra funkcijos, einamos tarnyboje ar kitose gyvenimo aplinkybėse; kadangi šitos funkcijos yra privalomos, tai *pareiga* dažnai įgauna gyvenime *priedermės* prasmės, būtent to, kas pridera, privalu daryti. Žmogus eina savo *pareigas* pagal savo *prie-*

dermes. Prievolė yra tai, kas būtinai reikalinga ir kas be to, dažniausiai yra taip pat *priedermė. Pareiga* yra funkcija, dažniausiai pagrįsta *priederme, o prievolė* yra reikalas, taip pat dažnai pagrįstas *priederme. Priedermė* yra susijusi su dora, *pareiga* — su tarnyba, *prievolė* — su tuo, kas būtina, neišvengiama.

157. Paskirtis, paskyrimas; pašaukimas. — *Pavyzdžiai:* Žmogaus *paskirtį* sudaro tie tikslai, kuriems jis yra skirtas. Pirmutinis jo *paskyrimas* yra įvykęs sykiu su jo sukūrimu. Žmogaus *pašaukimas* yra jo prigimties palinkimas į tam tikrus uždavinius. Laimingas žmogus, kurio *pašaukimas* sutampa su jo *paskyrimu.* Nelaimė, jei *paskirtis* nesutampa su *pašaukimu.*

158. Pasekmė, žr. **darinys** ir **išdava.**

159. Pastaba, pastabus, pastabumas, plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

160. Pastanga, pastangus, pastangumas, žr. **įstengti** ir t.t.

161. Pašaukimas, žr. **paskirtis** ir t. t.

162. Patirti, patirtinis, patirtis, patyra, patyrimas, patyrumas, patyrus, potyris. — *Pavyzdžiai:* Žmogus *patiria* daug dalykų: daiktų buvimą, jų poveikius, vidaus būsenas, pavyzdžiui, nemalonumą, žodžiu, išorės ir vidaus dalykus, prieinamus išviršinėms ir išvidinėms juslėms *Patirtinis* pažinimas yra grindžiamasis pažinimo laipsnis, arba pažinimo pagrindas. Empiriniai mokslai, kurie remiasi visų pirma *patyrimu,* gali būti pavadinti *patirtiniais mokslais.* Atskiri *potyriai* dar nesudaro *patyros. Patyra* yra veiksminis *patyrimo* pagrindas. *Patyrus* žmogus yra pasinaudojęs turtinga *patyra. Potyris* ir *patirtis* tuo skiriasi vienas nuo antros, kad *potyris* pabrėžia labiau vienkartinį *patyrimo* veiksmą, o *patirtis* reiškia tokio veiksmo išdavą.

163. Patrauka, patraukus, patraukumas, plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

164. Pavaizdas, pavaizdavimas, pavaizduoti, pavaizdumas, pavaizdus. — *Pavyzdžiai: Pavaizdas* yra tai, kuo *pavaizduojama* atsietas dalykas. *Pavaizduoti* atsietą dalyką būtina mokomajame darbe. Atsietinių sąvokų *pavaizdavimas* ne visados būna lengvas. *Pavaizdus* mokymas naudojasi įvairiomis konkrečiomis priemonėmis. Priemonių *pavaizdumas* priklauso nuo jų raiškumo bei ryškumo.

165. Pavaldus, pavaldumas, paveldėjimas, paveldimas, veldinys.— *Pavyzdžiai:* Nesveikas *pavaldumas,* einąs iš įgimties, yra žmogui didelė nelaimė. Ypatingai *pavaldžios*

yra psichinės nenormalybės, tuberkuliozė ir dar kelios kitos ligos. *Paveldima* liga yra nelemtas *veldinys*. Geros sveikatos *paveldėjimas* yra palyginti retas dalykas.

166. Paveikumas, paveikus, poveikis.— *Pavyzdžiai:* Kiekvienas *poveikis*, turi savo *išdavą*. Poveikis yra aktyvinė *veikmė*, bet *įtaka* dažnai esti savaiminga. *Paveikus* dalykas sugeba *paveikti*, o *išdavus* dalykas sugeba turėti *išdavų*. Daikto *paveikumas* priklauso nuo jo dinamizmo, jo *išdavumas* — nuo produktyvumo.

167. Pavidalas, pavidalinti.— *Pavyzdžiai:* Daikto *pavidalas* (figūra) gaunamas iš jo dalių santvarkos. Daikto *lytis* (forma) priklauso nuo jo dalių proporcijos. Kalbamą apie gamtos padarų *pavidalus* ir apie žmogaus kūrinių *lytis*. *Pavidalinti* yra teikti daiktui bendrą išvaizdą, arba bendrais bruožais išryškinti jo turinį. *Formuoti* yra teikti daiktui aiškių *lyčių*. *Apipavidalinti* reiškia suteikti daiktui pirmus aiškesnio *pavidalo* bruožus. *Supavidalinti* yra *pavidalą* atbaigti. Kadangi žmogaus rankomis sudarytas *pavidalas* vadinamas *forma*, tai *apipavidalinti* ir *supavidalinti* žmogiškajam veikimui reiškia *įforminti* ir *suformuoti*.

168. Paviršutinis, paviršutiniškas, paviršutiniškumas.— *Pavyzdžiai: Paviršutinis* daiktas ar dalykas negiliai siekia. *Paviršutinio* vandens šulinys nėra geras. *Paviršutinė* atgaila nesėkminga. *Paviršutiniškas* yra žmogus arba jo darbas savo kokybe, pavyzdžiui, *paviršutiniškas* žmogus negiliai galvoja; jo ir mintys yra *paviršutiniškos;* bet galima kalbėti ir apie vandens, ir apie žmogaus, ir apie jo darbų *paviršutiniškumą*.

169. Pavyzdingas, pavyzdingumas, pavyzdinis, pavyzdys. — *Pavyzdžiai: Pavyzdžiai* yra pavaizdavimo priemonės. Dalykas gali būti *pavyzdingas* dvejopa prasme: ar jis turi savyje daug *pavyzdžių*, ar jis yra pavaizduotas daugeliu *pavyzdžių:* ir vienu, ir antru atveju dalykas yra *pavyzdingas* teigiamąja prasme: jis gali eiti pasekamu *pavyzdžiu;* tokio dalyko *pavyzdingumas* yra teigiamoji jo kokybė. Dalykas yra *pavyzdinis*, kai jis faktiškai eina parodomuoju *pavyzdžiu*, be teigiamo ar neigiamo įvertinimo.

170. Pažanga, pažangus, pažangumas, plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

171. Pažinti, pažinimas, pažinys, pažintis.— *Pavyzdžiai: Pažinti* reiškia perkelti tam tikra prasme objektą į savo sąmonę. Dalyko esmės *pažinimas* yra sunkesnis

už jo paviršiaus *pažinimą*. Kiekvienas dalykas gali būti *pažiniu*, t. y. pažinimo objektu. *Susipažinimas* su *pažiniu* sudaro panašią *pažintį* kaip ir susipažinimas su žmogumi.

172. Pažymys.— *Pavyzdžiai: Pažymėjimu* gaunamas *pažymys*. Mokiniui *pažymius* mokytojas žymi. *Pasižymėjimo* išdava yra taip pat *pažymys*. *Žymė* yra tai, kas žymu. *Žymė* dažnai savaime atsiranda, o *pažymys* yra dažniausiai žmogaus rankų darbas. Sąvoka turi *žymių*, bet ne *pažymių*.

173. Perteklius, žr. **išteklius.**

174. Perprasti, perpratimas.— *Pavyzdžiai: Perprasti* svetimos minties gelmes kartais labai sunku. Hegelio filosofijos *perpratimas* reikalauja daug darbo. *Suprasti* svetimą mintį yra būtina polemikoje. Pasaulio sąrangos *supratimas* iki šiolei nėra dar atbaigtas. *Perprasti* dalyką kiaurai reiškia *suprasti* jo giliausią esmę.

175. Pilnatis, pilnatvė, pilnis, pilnybė, pilnuma, pilnumas, pilnutinis.— *Pavyzdžiai:* Tautų Sąjungos *pilnatis* ne visados sprendžia svarbesnius klausimus negu jos Taryba. Būties *pilnatvė* yra aukščiausios laimės stovis. Nėra absoliučios tuštumos, nes *pilnis* yra mūsų pasaulio dėsnis. Tad pasaulis yra tam tikra *pilnybė*. Iš širdies *pilnumos* byloja žmogaus lūpos. Gyvenimo *pilnumas* priklauso nuo jo nustatymo į didžiuosius idealus. *Pilnutinis* yra ugdymas, kuris apima visas gyvenimo sritis ir visus jo ruožus.

176. Pirmapradė, pirmapradinis, pirmapradis, pirmapradiškas, pirmapradiškumas.— *Pavyzdžiai:* Visų žmonijos vargų *pirmapradė* yra žmogaus netobulumas. Karas nėra šita prasme *pirmapradinis* blogis. *Pirmapradžiai* yra pasaulio elementai, kurie, žmonių supratimu, turėjo sudaryti pagrindinius jo *pradmenis*. Senovės graikai laikė *pirmapradiškais* keturis elementus: ugnį, orą, vandenį ir žemę. *Pirmapradiškumas* nereiškia amžinumo.

177. Pirminis, pirmykštis.— *Pavyzdžiai:* Aristotelis skelbė, kad daiktai susidaro iš *pirminės* medžiagos ir substancinės lyties. *Pirmykštis* žmogus žymiai skyrėsi nuo dabartinio. Medžiaga gali būti *pirminė* ontologiniu atžvilgiu ir *pirmykštė* istoriniu atžvilgiu: *pirminė* medžiaga niekuo neapspręsta; *pirmykštė* yra medžiaga kurio nors vyksmo pradžioje.

178. Plėsti, plėtimas, plėtojimas, plėtojimasis, plėtoti, plėtra, plėtrus, plėtrumas, plisti, plitimas.— *Pavyzdžiai:*

Diktatoriai yra linkę *plėsti* savo autoritetą intensyvia propaganda. Savo įtakos *plėtimas* jiems labai rūpi. Dvasios pajėgų *plėtojimas* ne visur ir ne visados buvo vienodas. Kultūros *plėtojimas* priklauso žymia dalimi nuo materialinių aplinkybių. Visos tautos stengiasi *plėtoti* savo prekybą. Žmonių *plėtra* dažnai yra užkariavimo akstinas. Žmogus iš savo prigimties yra *plėtri* būtybė. Jo *plėtrumas* beveik neturi ribų. Epidemijos kartais *plinta* labai greit. Jų *plitimo* greitis priklauso nuo bakterijų pajėgumo.

179. Pobūdis.— *Pavyzdžiai:* Temperamentas yra psichofiziologinio *pobūdžio. Būdas* negali susidaryti be žmogaus sąmoningo ir valingo darbo. Žmogaus *pobūdis* yra įgimties dalykas, ir todėl jis sunkiai keičiamas. Charakteris yra *būdas*, temperamentas — *pobūdis*. Galima daryti ką nors tam tikru *būdu*, bet ne *pobūdžiu*. Galima būti ir *tam tikro pobūdžio, ir tam tikro būdo.*

180. Pojūtis, pojūtinis, pojūtiškas.— *Pavyzdžiai:* Pajutimo momentas ar išdava yra *pojūtis;* pavyzdžiui, žmogus patekęs į triukšmingą miestą, įgauna daug *pojūčių*. Gyvenimas *pojūčiais* yra *pojūtinis* gyvenimas, o kartais ir visai *pojūtiškas.*

181. Polinkis, žr. **krypsnis** ir t.t.

182. Posakis.— *Pavyzdžiai: Posakis* yra ne tik pasakymo išdava, bet ir tam tikras būdas. „Kilnumas įpareigoja" yra reikšmingas *posakis. Posakis* „be varos nebus doros" gali būti klaidingai suprantamas.

183. Potyris, žr. **patirti** ir t.t.

184. Potraukis.— *Pavyzdžiai:* Alkoholikas jaučia tiesiog nenugalimą *potraukį* prie alkoholio; šis jam yra *patrauklus*. Žmogus dažnai jaučiasi įpareigotas kovoti su savo aistriškais *potraukiais.*

185. Poveikis, žr. **paveikumas.**

186. Požiūris, žr. **atžvilgis.**

187. Pradas, pradinis, pradiškas, pradiškumas, pradmenys, pradmuo.— *Pavyzdžiai:* Aristotelikų supratimu, lytis (forma) yra gyvybės *pradas*. Chemija prileidžia 92 *pradmenų* buvimą. Kultūros *pradmenys* siekia labai gilią senovę. *Pradinis* kiekvienos tautos gyvenimas yra susijęs su legendomis. *Pradiška* gyvybės kilmė yra viena iš sunkesnių kosmologijos problemų. Lyties (formos) *pradiškumą* skelbia čia aristotelikai.

188. Prasmė, prasmingas, prasmingumas.— *Pavyzdžiai: Prasmė* ir *reikšmė* yra skirtingi dalykai. *Prasmė* yra loginė dalyko esmė, *reikšmė* — jo vertingumas kitam ku

riam dalykui. Kiekvienas žodis turi savo *prasmę*, o tai yra lygu pasakymui, kad jis reiškia tam tikrą dalyką. Tam dalykui jis turi *reikšmę* kaipo *reiškiamasis* ženklas. Pagal tai, kuriam dalykų skaičiui žodis tinka *reikšti*, jis turi mažesnę ar didesnę *reikšmę*. Žodžio *prasmė* liečia jo turinį, žodžio *reikšmė* — jo apimtį. *Prasmingas* dalykas gali nebūti tiek pat *reikšmingas*. Dalyko *prasmingumas* yra jo loginė savybė, jo *reikšmingumas* — santykinis vertingumas. *Prasmingas* žodis pasižymi giliu savo turiniu, *reikšmingas* — savo reiškiamąja galia.

189. Pratimas, pratyba, pratybos, plg. **daryba** ir t. t. ir **kuriamas** ir t.t.— *Pavyzdžiai:* Fiziniai *pratimai* išvysto fizines pajėgas. Pastovi *pratyba* reikalinga meniškam miklumui įsigyti. Akademines *pratybos* yra ne kas kita, kaip sistemingai suorganizuoti *pratinimosi* darbai. Jei *pratinimosi* darbai vyksta teorijos srityje, *pratybos* yra teorinio pobūdžio, jei — praktikos srityje, jos yra praktinio pobūdžio.

190. Priedermė, žr. **pareiga.**

191. Priemonė, žr. **įrankis.**

192. Prielaida, prileidimas, prileisti.— *Pavyzdžiai:* Protavimas be *prielaidų* neįmanomas. Hipotezė yra *prileidimas* tam tikro aiškinimo, kurį stengiamasi įrodyti. Ne visa, ką žmonės *prileidžia*, yra hipotezė. Samprotis yra išvados padarymas iš *prielaidų*. Kiekviena *prielaida prileidžia*, arba teigia, tam tikrą tiesą.

193. Priepuolis, žr. **atsitikimas.**

194. Priespauda, prievarta, prievartus.— Šie terminai turi būti pavaizduoti pavyzdžiais drauge su terminais: **vara, varumas, varus, verčiamas, versti.**— *Pavyzdžiai:* Turtingieji kartais *priespauda* paverčia elgetomis kitus žmones. Plėšikas *prievarta* apiplėšia pakeleivius. *Prievartus* yra žmogus, linkęs *prievarta* realizuoti savo teises ir užgaidus. Nei *priespauda*, nei *prievarta* negali būti doriškai pateisinamos. Pateisinama tegali būti vien teisiškai pagrįsta *vara*. Teisinė valstybė naudojasi savo *verčiamąja* teise bendros gerovės sumetimais. Ji *verčia*, bet ne *prievartauja*: ji yra *vari*, bet ne *prievarti*; jos *varumas* vra ne kas kita, kaip jos privalomasis pobūdis.

195. Priešas, priešingas, priešingumas, priešinimasis, priešininkas, priešybė; prieštara, prieštarauti, prieštaraująs, prieštaravimas, prieštaringas, prieštaringumas.— *Pavyzdžiai:* Logiškai galima *priešintis*, bet sykiu *neprieštarauti*; tačiau negalima *prieštarauti nesipriešinant*. *Priešinimasis* yra bet kuri loginė opozicija. *Prieštaravimas* yra

didžiausias loginis dviejų spręsmų *priešinimasis* būtent ir savo kokybe, ir savo kiekybe. *Priešingi* yra du dalykai, būdami kraštutinėse vienos eilės pozicijose. *Prieštaraują* yra du dalykai, kurie savitarpiškai neigia visą vienas antro turinį. *Priešingumo* yra tarp „balta" ir „juoda", tarp „šviesa" ir „tamsa", *prieštaravimo* — tarp „balta" ir „nebalta", tarp „šviesa" ir „nešviesa". Dalykas, kuriame atskiri loginiai pradai prieštarauja vienas kitam, turi savyje *prieštaros;* jis yra *prieštaringas* savo viduje. Vienas dalykas gali būti kitam *priešybė* ar *prieštara,— priešybė,* jei jųdviejų pozicijos yra priešingos,— *prieštara,* jei tarp jųdviejų yra *prieštaravimo.* Loginės kovos srityje gali būti *priešgynų* ir *priešininkų,* gyvenimo kovoje esti *priešų: priešgynos* spiriasi iš savo pobūdžio, *priešininkai* ginčijasi iš principo, *priešai* kovoja gyvenime ir dėl savo pobūdžio, ir dėl principų, ir dėl realių reikalų.

196. Prietaisas, žr. **įrankis.**

197. Prietapas, pritampamas, pritampamumas, prietapus.— *Pavyzdžiai:* Skiriamas loginis ir ontologinis *prietapas:* pirmasis yra tai, kas neina iš dalyko esmės su logišku būtinumu, pavyzdžiui, žmogui tokia yra balta veido spalva; antrasis yra tai, kas turi būtį ne savyje, bet kame kitame, pavyzdžiui, spalva neegzistuoja pati savyje, bet tik daikte, kuris gali būti spalvotas; spalva yra *pritampama* šito daikto savybė; jos *pritampamumas* padaro ją priklausomą nuo daikto, turinčio būtį savyje. Kas sugeba pritapti, tas *prietapus.*

198. Prievartus, prievartumas, žr. **priespauda** ir t.t. *Pavyzdžiai:* Nekultūringi žmonės daug ką mėgsta pasiekti *prievarčiu* būdu. *Prievartumas* yra jų natūralus polinkis.

199. Prievolė, žr. **pareiga.**

200. Priežastis, priežastingas, priežastingumas, priežastinis, priežastiškas, priežastiškumas.— *Pavyzdžiai:* Niekas neįvyksta be *priežasties. Priežastis* kartais apibrėžiama kaipo tai, kieno galia kas nors daroma ar įvyksta. *Priežastingas* yra dalykas, turįs savo *priežastį. Priežastingumas* yra *priežastinis* pagrįstumas. *Priežastiškai* įvyksta visa, kas turi savo *priežastį.* Mokslas siekia dalyko *priežastiško* aiškinimo. *Priežastiškumas* yra mokslinio tyrinėjimo postulatas.

201. Prigimtis, prigimtas, prigimtinis, žr. **įgimtis, įgimtas, įgimtinis.**— *Pavyzdžiai:* Gyvai būtybei *prigimtis* yra tai, kas jai prigimta iš *gamtos. Gamta* yra materialinis pasaulis, apsupąs žmogų ir sudaręs sykiu su juo tam

tikrą vienybę. Žmogus savo kūnu yra pajungtas *gamtiniams* dėsniams, o šitas pajungimas pasireiškia *prigimtiniu* būdu. Kultūra yra žmogui ne *gamtinė*, bet *prigimtinė* apraiška. Protas žmogui yra *prigimtoji* galia; jį valdo *prigimtiniai*, loginiai ir psichologiniai, dėsniai.

202. **Priklausymas, priklausyti, priklausomas, priklausomybė, priklausomumas,** plg. **nepriklausąs** ir t.t.

203. **Prileisti, prileidimas,** žr. **prielaida.**

204. **Priminti, priminimas; prisiminti, prisiminimas.**— Plg. **atsiminti, atsiminimas.**— *Pavyzdžiai:* Kartais reikalinga *priminti* žmogui jo pareigas. Skaudžių *atminimų priminimas* esti netaktiškas. Pastangos *prisiminti* pamirštą dalyką ne visados yra sėkmingos. *Atsiminimų* rašymas remiasi senų dalykų *prisiminimu.*

205. **Pritampamas, pritampamumas,** žr. **prietapas.**

206. **Privalymas, privalomas, privalomumas, privala, privalus, privalumas.**— *Pavyzdžiai:* Žmogus dažnai siekia to, ko *privalo.* Žmogus *privalo* mylėti artimą. *Privalomas* yra dalykas, kuris žmogui sudaro saistomąją pareigą. *Privalymas* žmogui būna fizinio ir dorinio pobūdžio. Kiekvienas *privalo* kasdieninės savo duonos, ir kiekvienas *privalo* dirbti savo darbą. Darbas *privalomas,* o duona *privali.* Duonos *privalumas* niekam nėra abejotinas. Pareigos *privalumas* ne visiems yra aiškus. Yra *būties* ir *privalos* mokslų, kuriuos vokiečiai vadina *Seins-und Sollenswissenschaften.*

207. **Puikus, puikybė, puikumas.**— *Pavyzdžiai:* Reginys ir žmogus gali būti *puikūs,* tačiau nevienoda prasme: reginys — savo gražumu, žmogus savo išdidumu. Gamtoje yra daug *puikybių (puikių* daiktų). *Puikybė* yra silpnybė, žeminanti žmogų. Tų rūmų *puikumas* neapsakomas, to žmogaus *puikumas* pasibjaurėtinas.

208. **Raida, raidus, raidumas.**— *Pavyzdžiai:* Plaštakės *raida* pereina tam tikrą ciklą. Tokių *raidžių* būtybių yra ir daugiau. *Raidus* yra dalykas, linkęs evoliucionuoti. Žmogaus *raidumas* ne visais atžvilgiais yra vienodas.

209. **Raiška, raiškingas, raiškus, raiškumas.**— *Pavyzdžiai:* Žodis yra *raiškos* dalykas. *Raiška* yra pagrindas žodžio *reikšmei.* Juo stipresnė *raiška,* juo didesnė *reikšmė. Raiškinga* yra kalba, turinti sugestyvinę išraišką. *Raiškus* yra žodis, gyvai įteigiąs savo reikšmę. Pasakymo *raiškumas* priklauso nuo žodžių įtaigaus pavaizdumo.

210. **Rega, regėjimas, regumas, regimas, regimybė, regimumas.**— *Pavyzdžiai:* Galima *žiūrėti,* bet *neregėti.*

Ne visados geros *žiūros* žmogus yra ir geros *regos*. Gerai *žiūrėk*, kad gerai *regėtumei*. Dievo *regėjimas* yra krikščionių tikslas. Miražas yra tik *regimybė*. *Regimas* dalykas turi savo *regimumui* fizinę priežastį. Vaivorykštės *regimumas* yra realus, bet pati vaivorykštė yra nepagaunama *regimybė*. Taisiniams, pavyzdžiui, korektūroms, taisyti reikia didelio *regumo*.

211. **Reikmė, reikmuo.**— *Pavyzdžiai:* Laimė žmogui yra pagrindinė *reikmė:* jos kaip kitų *reikmenų* nenusipirkti. Paprastąją *reikmę* galima patenkinti įvairiais *reikmenimis*. *Reikmės* verčiamas žmogus ieško uždarbių. *Reikmė reikalų* pridaro. *Reikmuo* yra *reikiamas* daiktas; *reikalas* — rūpimas dalykas.

212. **Reikšmė, reikšmingas, reikšmingumas, reikšti, reikštis.**— Plg. **prasmė** ir t.t.— *Pavyzdžiai:* Svarba didžioji *reikšmė*. Vertė visada *reikšminga*. Vertybės *reikšmingumas* būna didesnis ir mažesnis. Žodis ką nors *reiškia* ir kaip nors *reiškiasi*. Lengviau ką *parcikšti*, negu tikrai *pasireikšti*.

213. **Reiškinys.**— Plg. **apraiška.**— *Pavyzdžiai: Reiškinys* yra visų pirma *reiškiamas* dalykas. Žodžiu *pareiškiamas* dalykas yra *reiškinys;* bet *reiškinys* yra ir kiekviena *apraiška*, kiek ji yra pastebima, pažymima, pareiškiama. Algebros *reiškinys* turi savo *reikšmę* ir *reiškiamą* dalyką. Gamtos *reiškinius* tyrinėja patirtiniai mokslai.

214. **Rengti, rengtis, rengimas; ruošti, ruoštis, ruošimas, ruoša.**— *Pavyzdžiai: Rengti* kelionę į šiaurės polių yra sudėtingas darbas. Jam reikia nemaža ir *pasiruošti. Pasirengimas* karui reikalauja daug ginklų ir žaliavos. *Pasiruošimas* karui reikalauja daug fizinės kultūros ir mankštos. Apskritai karui reikia daug *rangos* ir daug *ruošos*. Namų *ruoša* yra labiausiai moterų dalykas.

215. **Ryškus, ryškumas.**— Plg. **raiška** ir t.t.— *Pavyzdžiai: Raiški* kalba paprastai ir *ryški. Raiškumas* priklauso nuo įtaigumo, *ryškumas* — nuo aiškumo. Raišysena gali būti ne tik *ryški, bet ir raiški*, kai ji pagauna dėmesį savo originalumu. Vaizdus mokymas yra reikalingas ne tik įspūdžių *raiškumo*, bet ir *ryškumo. Raiškumas* yra vaidinių tvirtumo, ryškumas — jų tikslumo pagrindas.

216. **Rūšinis, rūšis,** žr. **giminė.**

217. **Saistas, saistomas, saistyti.**— *Pavyzdžiai: Saistomoji* teisė aiškiai skiriasi nuo daiktinės: pirmoji yra susijusi su žmogaus veiksmais, antroji — su daiktais. *Saistomoji saisto* galia dažnai remiasi sutartimi. Sutar-

tis *saisto* susitarusias puses. *Saistas saisto, pareiga įpareigoja, priedermė* šaukiasi sąžinės, *prievolė* verčia.

218. **Sandaras, sąranga, sąstatas, sudėtis.**— *Pavyzdžiai: Sudarymo* išdava yra *sandaras,* surengimo — *sąranga,* sustatymo — *sąstatas,* sudejimo — *sudėtis.* Ministerių kabineto sudarymas leidžia kalbėti apie jo *sandarą,* traukinio sustatymas — apie jo *sąstatą,* pasaulio visatos surengimas — apie jų *sąrangą,* mišinio sudėjimas iš įvairių pradmenų — apie jo *sudėtį.* Kiekviena dirbtinė visuma yra tam tikras *sandaras. Sąranga* susidaro iš atskirų materialinių dalių, jei šios susitelkia į organišką visumą. *Sąstatas* yra labiau atsitiktinė visuma, ištįsusi erdvėje. *Sudėtis* yra visų pirma organiškoji visuma, kurioje atskiri pradmenys neatskiriamai sutampa vieni su kitais.

219. **Santalka.**— *Pavyzdžiai: Santalka* yra tokia pat susitelkimo išdava, kaip *talka* yra telkimosi išdava. *Santalkoje* sueina daugelis žmonių, kurie sudaro tuo atveju solidarią visumą. Kiekviena artelė yra *santalka. Santalkoje* viešpatauja sutelktinis darbas ir sutelktinė atsakomybė.

220. **Santykis, santykinis, santykiauti, santykiavimas.**— *Pavyzdžiai:* Žmonių *santykiai* būna geri ir blogi. *Santykinis* įvardis parodo tokį ar kitokį *santykį.* Žmonėms prigimta *santykiauti* tarp savęs. 10 taip *santykiauja* su 5, kaip 20 su 10. Šis sudėtingas *santykiavimas* gali būti išreikštas matematine proporcija. Žmonių *santykiavimas* susidaro iš savitarpinių *santykių.*

221. **Santūra, santūrus, santūrumas.**— Plg. **apdaira, apdairus, apdairumas.**

222. **Savaime, savaimingas, savaimingumas, savaiminis.**— *Pavyzdžiai:* Tai, kas įvyksta *savaime,* yra *savaiminis* dalykas. *Savaimingas* yra dalykas, turįs savyje *savaiminio* vyksmo pradą. *Savaimingas* veiklumas yra tas, kuris yra pagrįstas atitinkamais psichiniais nusiteikimais. *Savaimingumas* yra fizinio ar psichinio automatizmo savybė.

223. **Savitarpis, savitarpinis, savitarpiškas, savitarpiškumas.**— *Pavyzdžiai: Savitarpio,* arba *savitarpiniai,* klausimai turi būti *savitarpiškai* sprendžiami. *Savitarpyje* daug kas *savitarpiškai* dovanojama. *Savitarpiškumo* principas reikalauja, kad kiekvienas iš *savitarpio* narių tik tiek sau tereikalautų teisių, kiek jų pripažįsta kitiems. *Savitarpiškas* žmonių *santykiavimas* yra pagrįstas teisingumu.

224. Savybė, savumas, žr. **giminė.**— *Pavyzdžiai: Savas* daiktas yra *nuosavybė; sava* žymė, kokybė yra *savybė. Savybės* apibūdina daiktą. Kokybės *savumas* žmogui dažnai ateina iš įgimties, daikto *savumas* — iš paveldėjimo.

225. Sąjūdis.— *Pavyzdžiai: Sąjūdis,* kaip ir *judesys,* yra tam tikra *judėjimo* rūšis: *sąjūdis* yra sutelktinis *judėjimas, judesys* — vienodai pasikartojąs *judėjimas.* Žmonių *sąjūdis,* švytuoklės *judesys* ir geležinkelių *judėjimas,* arba *eismas,* yra įvairūs dalykai.

226. Sąlyga, sąlyginis, sąlygiškas, sąlygiškumas; sąlygojimas, sąlygoti.— *Pavyzdžiai:* Sudarant sutartį sulygstama dėl *sąlygų. Sąlyga* yra tai, be ko priežastis neveikia. *Sąlyginis* yra dalykas, priklausąs nuo *sąlygos. Sąlyginis* nusikaltėlio nubaudimas padaro pabaudos dovanojimą priklausomą nuo *sąlygos,* būtent nuo nusikaltimo nepakartojimo. *Sąlygiškas* sutarties išpildymas yra toks, kuris atitinka jos statomas *sąlygas.* Darbas gali būti *sąlygiškai* atliktas, t. y. taip, kaip reikalauja sąlygos. Tuo atveju darbo *sąlygiškumas* yra jo tinkamumas. Paveldimo turto gavimas kartais *sąlygojamas* visa eile sąlygų. Toks *sąlygojimas* ne visados patogus paveldėtojams. Didžiausio palankumo *išlyga* yra tarptautinių sutarčių dalykas.

227. Sąmonė, sąmonėti, sąmoningas, sąmoningumas, sąmoninti.— *Pavyzdžiai: Sąmonė* leidžia pažinti savo vidaus būsenas. *Sąmonė* yra būtina sąlyga pažinti ne tik sau, bet ir pasauliui. Normali *sąmonė* yra viduryje tarp *pasąmonės* ir *antsąmonės. Pasąmonėje* savaimingai susikrauna medžiaga, kuri, susidarius tam tikroms sąlygoms, prasiveržia į aiškią *sąmonę. Sąmonė,* remdamasi tokiu būdu *pasąmone,* siekia išimtiniais atsitikimais, pavyzdžiui, įkvėpimo, ekstazės metu, *antsąmonę,* t. y. pakyla į tokį *sąmoningumą,* kuris paprastai *sąmonei* nėra prieinamas. Kalbama dar apie *budimąją* ir *sapnuojamąją sąmonę (Wach-und Traumbewusstsein).*

Žmogaus *sąmonėjimas* yra ne kas kita, kaip jo *sąmonės* skaidrėjimas. *Sąmoningas* žmogus kritiškai vertina ne tik save, bet ir visa, kas darosi aplink jį. *Sąmoningumas* yra būtinas moksliškam tyrimui. Nėra tuščias klausimas, kas yra sunkiau: pačiam *sąmonėti* ar kitus *sąmoninti. Įsisąmoninti* dalyką be kitų pagalbos kartais tiesiog neįmanoma. Bet esti taip pat atsitikimų, kai *įsąmoninti* dalyką kitiems nėra nė kiek lengviau. Bendras žmonių *įsą-*

moninimas yra ilgas darbas, paprastai ugdytojų daroma

228. Sąranga, žr. **sandaras.**

229. Sąstatas, žr. **sandaras.**

230. Sąvoka, sąvokinis, žr. **suvokti** ir t.t.

231. Sekmuo, žr. **išdava.**— *Pavyzdžiai:* Pagrindinės sąlyginio silogizmo taisyklės yra šios: pirma, teigiant sąlygą, teigtinas ir *sekmuo;* antra, teigiant *sekmenį,* sąlyga nebūtinai teigtina; trečia, neigiant *sekmenį,* neigtina ir sąlyga; ketvirta, neigiant sąlygą, *sekmuo* nėra būtinai neigtinas.

232. Siekiamas, siekinys, siekti.— *Pavyzdžiai: Siekti* galima įvairių tikslų. Kiekvienas *siekiamas* dalykas ar daiktas yra *siekinys.* Šitaip suprantamas *siekinys* yra objektyvinis *tikslas.* Šalia jo, yra subjektyvinis *tikslas,* kuris yra turėjimas *siekiamojo* daikto. Galima būtų pasakyti, kad *siekinys,* yra *finis qui,* tikslas — *finis quo.* Vokiškai *siekinys* yra *Ziel, tikslas* — *Zweck.*

233. Siela, sielingas, sielingumas, sielinis, sieliškas, sieliškumas, sielotyra, sielvartas.— *Pavyzdžiai: Siela* yra gyvybės pradas visose gyvosiose esybėse. Todėl, žmogui mirus, visai teisingai kalbama ne apie *sielą,* bet apie *vėlę. Sielingas* žmogus lengviau *sielojasi* negu nejautrios *sielos* žmogus. *Sielingumas* yra gyvumo pagrindas. *Sieliniai* yra dalykai, kurie priklauso *sielos* sričiai. *Sieliškas* ir *dvasiškas* yra du skirtingi dalykai: *sieliškas* atitinka *sielos, dvasiškas* — dvasios esmę. Žmogaus gyvenimas gali būti sykiu *sieliškas* ir *dvasiškas. Sieliškumas* nėra atpalaiduotas nuo juslinio gyvenimo, o *dvasiškumas* imamas be sąryšio su pastaruoju. *Sielotyros* vardas labiau tinka eksperimentinei negu spekuliatyvinei psichologijai. *Sielvartas* kartais įvaro žmogų į nusiminimą.

234. Skirtingas, skirtingumas, skirtinas, skirtybė, skirtumas, skyrimas.— *Pavyzdžiai:* Kiekvienas žmogus yra *skirtingas* individas. Pagrindinis individo *skirtingumas* yra tas, kad jis yra visai nepakeičiamas kuo kitu. Sinonimai yra vis dėlto *skirtini* dalykai. Dviejų dalykų *skyrimas* nustato tarp jųdviejų *skirtumą.* Tarp esmės ir būties, tomistų supratimu, yra realinio *skirtumo.* Vienoje veislėje gali būti daug *skirtybių.*

235. Smalsa, smalsus, smalsumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**

236. Spėti, spėjimas.— *Pavyzdžiai:* Sfinkso mįslė įvairiai buvo *spėjama. Oro spėjimas* dar yra labai netobulas. Nemaža buvo *spėjama* apie Marso gyventojus.

237. Spręsti, sprendimas, sprendinys, sprendžiamas, spręsmas.— *Pavyzdžiai:* Žmogui duotas protas *spręsti* apie savo pasielgimus. Teisėjas *sprendžia* apie nusikaltėlio nusižengimą. Smerkiamasis *sprendimas* paprastai skiriа taip pat ir pabaudą. *Sprendinys* yra *sprendžiamas* dalykas. *Sprendiniu* paprastai eina koks nors klausimas. Žmogaus gyvenime *sprendžiamosios* reikšmės turi jo pašaukimas. Loginiu *sprendimu* dvi sąvokos yra jungiamos ar skiriamos. *Spręsmas* yra sprendimo atskiras konkretus atsitikimas. *Spręsmai* esti teigiami ir neigiami, visuotiniai ir daliniai.

238. Srovė, žr. **krypsnis** ir t.t.

239. Stigti, stokti, stokoti, stoka.— *Pavyzdžiai:* Dažnai žmogui *stinga* tos omės, kurios tiek turi paprasti gyvuliai. Sveiko proto *stoka* kartais turi žmogui nelemtų pasekmių. Pinigų *stoka* reiškia pinigų nebuvimą. Pinigų *trūkumas* reiškia jų nepriteklių. Žmogus, kuris *stoksta* pasitikėjimo savimi, yra neryžtingas. Kas *stokoja* reikalingiausių dalykų, tas yra tikras vargšas. Kam tik *trūksta* reikalingiausių dalykų, tas dar negali skųstis visišku neturtu.

240. Stovis, žr. **padėjimas** ir t.t.— *Pavyzdžiai: Stovis* reiškia tam tikrą daikto būseną. „Sąmonės *stovis*" yra net techninis terminas. Psichinis žmogaus *stovis* gali būti pilnas nerimo. Ne kiekvienoje *padėtyje* žmogus gerai jaučiasi, nors jo vidaus *stovis* gali būti geras. *Stovis* yra visų pirma išvidinis dalykas, *padėtis* — išviršinis, būtent daikto santykiavimas su išviršinėmis aplinkybėmis.

241. Sudaiktinti, sudaiktinimas; sudalykinti, sudalykinimas.— *Pavyzdžiai:* Menininkas kūrėjas *sudaiktina* savo kuriamąją idėją, realizuodamas ją konkrečiu pavidalu. Metapsichikos, arba parapsichologijos, reiškėjai kalba apie materializaciją, kuri yra ne kas kita, kaip eksperimentinis mediumo pagrindinio vaidinio *sudaiktinimas.* Žmogaus idėja yra *sudalykinama,* kai ji imama tyrimo objektu. Joks mokslas neapsieina be atsietų idėjų *sudalykinimo.*

242. Sudėtis, sudėtingas, sudėtingumas, sudėtinis.— *Pavyzdžiai:* Žmogaus kūno *sudėtis* yra jau gerai ištirta. *Sudėtingas* dalykas susidaro iš daugelio pradmenų. Problemos *sudėtingumas* priklauso nuo gausumo atskirų klausimų, kurie joj susipina. Apie *sudėtinį* dalyką kalbama tada, kai turimas galvoje tik jo *sudėties* faktas, apie

sudėtingą dalyką, kai šis susideda iš daugelio sudedamųjų pradmenų.

243. Sudvasinti, sudvasinimas.—*Pavyzdžiai:* Asketai savo uždaviniu laiko *sudvasinti* gyvenimą. Šitas gyvenimo *sudvasinimas* yra ne kas kita, kaip tvirtas gyvenimo pajungimas dvasios vadovybei. Askezė ir turi savo tikslu tokį gyvenimo *sudvasinimą.*

244. Sugebėti, sugebėjimas.— *Pavyzdžiai:* Nepakanka nusimanyti norint *sugebėti. Sugebėjimas* yra praktinis mokėjimas, susijęs su tam tikru miklumu. Kalbą galima teoriškai žinoti, praktiškai mokėti ir *sugebėti* ja naudotis literatūrinei kūrybai. Kalba geriausiai pasisavinama tada, kai sueina krūvon žinojimas, mokėjimas ir *sugebėjimas.*

245. Sumanus, sumanumas; sumatus, sumatumas.— *Pavyzdžiai: Sumanus* žmogus lengvai sumano, *sumatus* — lengvai sumeta, *išmanus* — lengvai išmano. *Sumanomas* naujas dalykas, *sumetamas* — painus, *išmanomas* — intelektualinis. *Sumanymas* yra protinės iniciatyvos, *sumatumas* — praktinės spekuliacijos, *išmanumas* — gyvo aumens dalykas.

246. Suprasti, supratimas, žr. **išmana** ir t.t., **perprasti** ir t. t.

247. Susieti, susyti.— *Pavyzdžiai: Susieti* ir *susiję* dalykai skiriasi tarp savęs tuo, kad pirmieji yra veiksmo objektai, antrieji savaiminio vyksmo dalyviai; ir pirmieji, ir antrieji galimi atjungti, bet tik antrieji gali patys *atsyti.* Du klausimai gali būti iš esmės *susiję* tarp savęs; bet galima taip pat dviejų klausimų tyrinėjimą sąmoningai *susieti.*

248. Susikaupimas, susikaupti, sutelkimas, susitelkimas, sutelkti.— *Pavyzdžiai: Susikaupimas* reikalingas kūrybiniam darbui. Norint geriau apmąstyti, reikia būtinai *susikaupti.* Dvasinis *susikaupimas* yra nepasiekiamas išsiblaškiusiam žmogui. *Susikaupimas* ir *išsiblaškymas* yra dvi priešybės. Dėmesys ne *sukaupiamas,* bet *sutelkiamas.* Dažniausiai dėmesio *sutelkimas* yra būtina sąlyga *susikaupimui.* Bendras darbas negalimas be *susitelkimo.*

249. Susiprasti, susipratimas; susivokti, susivokimas.— *Pavyzdžiai:* Žmogus *susipranta,* kai pradeda nusimanyti apie savo padėtį. *Susipratimas* yra aktyvaus sąmoningumo apraiška. Tautinis *susipratimas* yra aktyvus tautinis sąmoningumas. Tautiškai *susiprasti* privalu kiekvienam tautiečiui. Žmogus *susivokia,* kai pradeda orientuotis

savo padėtyje. *Susivokimas* yra lengvos orientacijos dalykas. Dispute svarbu greit *susivokti*. Greitas susivokimas yra reikalingas bet kuriose rungtynėse.

250. Suvokti, suvokimas, sąvoka, sąvokinis, suvokiamas, suvokiamumas, sąvokiškas, sąvokiškumas.— *Pavyzdžiai: Suvokti* dalyko esmę ne visados lengva. Dalyko *suvokimas* yra protinis veiksmas. *Sąvoka* yra *suvokimo* išdava. Sąvoka turi savo *turinį* ir *apimtį*. *Suvokiamas* dalykas yra tam tikras pažinys. *Suvokiamuoju* proto veiksmu gaunama šio pažinio *sąvoka*. Dalyko *suvokiamumas* yra jo galėjimas būti nudaiktintam (dekonkretizuotam). Loginis suskirstymas yra *sąvokinis* padaras. *Sąvokiškas* mokymas yra pagrįstas *sąvokų* teikimu. Mokymo *sąvokiškumas* prieštarauja moderniosios pedagogikos reikalavimams.

251. Šventenybė, šventovė, šventykla, šventumas, šventybė.— *Pavyzdžiai: Šventas* dalykas yra *šventenybė*. *Šventoji* vieta yra *šventovė*. *Šventumas* yra ir *šventenybės*, ir *šventovės* kokybė. *Šventovėje* esti daug *šventenybių*. *Šventovė* yra *šventykla*, kiek joje *šventčiami* įvairūs dalykai. *Šventumas* ir *šventybe* gali virsti.

252. Taisyklė, taisyklingas, taisyklingumas.— *Pavyzdžiai:* Kiekvienas žmogiškasis veikimas turi savo *taisyklių*, kurių žinojimas ir laikymasis yra privalomas jau vieno tik tikslingumo sumetimais. *Taisyklingas* veikimas tiesioginiu būdu veda į tikslą. *Taisyklingumu* pasižymi veikimas, kuriame išlaikomos jam privalomos taisyklės. *Taisyklingas* dalykas ne visados yra teisingas. *Taisyklinga* išvada gali būti *neteisingas* spręsmas. *Taisyklingumas* apibūdina dalyką daugiau iš viršaus, o *teisingumas* vėl daugiau iš vidaus.

253. Tapatinti, tapatybė, tapatumas, tapatus.— *Pavyzdžiai:* Galima tariamai *tapatinti* iš tikrųjų *netapačius* dalykus. Tikras dviejų dalykų *tapatumas* leidžia juos teisėtai *tapatinti*. Kiekvienas iš jųdviejų yra *tapatybė* antram. Loginio *tapatybės* dėsnio formulė yra A = A. Sakoma dar, kad du dalykai, *tapatūs* trečiajam, yra *tapatūs* vienas antram.

254. Tapti, tapimas, tapsmas.— *Pavyzdžiai:* Žmogus ne išsyk *tampa* mokslininku. Šis *tapimas* trunka ilgai ir reikalauja sąžiningo pasiruošimo. Tarp pajėgos ir veiksmo, tarp nebūties ir būties *tapsmas* turi vidurinę vietą. *Tapsmas* yra vyksmo rūšis: iš jo išdaviškai atsiranda arba susidaro kas nors naujo.

255. Tarti, tarimas, tartis, tarsena, tariamas, tariamumas; tarinys, tariniuoti, tariniavimas, tarslas.— *Pavyzdžiai: Tarti* žodį lengviau, negu jį atšaukti. Tad žodžio *tarimas* turi būti sąmoningas. *Tartis* turi būti ryški ir taisyklinga, o *tarsena* — raiški ir meniška. Nenuoširdaus žmogaus žodžiai dažnai turi tik *tariamosios* reikšmės, tačiau jų *tariamumas* ne visiems yra aiškus. *Tariamas* apie ką kita dalykas yra *tarinys. Tarinys* yra *tariamas* apie pamatą arba yra taikomas *pamatui. Pamatas* ir *tarinys* yra du *spręsmo* terminai. *Tariniuoti* yra imti sąvoką *tariniu pamatui. Tariniavimas* yra susijęs su *sprendimu. Tarslas* yra būdas, kuriuo viena sąvoka gali būti tariama apie kitą. *Tarslų* yra visas penketas: giminė, rūšis, rūšinis skirtumas, savybė ir prietapas.

256. Tarpas, tarpti, tarpimas, tarpsnis, tarpiškas, tarpiškumas, terpė.— *Pavyzdžiai: Tarpas* skiria ir jungia: jis yra *tarpinis* plotas ir bendra erdvė. *Tarpsiąs* daiktas veikiai užpildo aplinkinį *tarpą. Tarpimas* reiškia augimą, klestėjimą. Mėnulis *tarpsniais* auga. Žmogaus išsivystyme galima nustatyti atskirus *tarpsnius. Tarpiškas* įrodymas naudojasi aplinkiniais argumentais. Įrodymo *tarpiškumas* sumažina jo įtikrinamąją galią ir kartais suteikia tik įsitikinimo. *Tarpinis* yra dalykas, priklausąs *tarpui* arba esąs tarp dviejų ar kelių dalykų. *Terpė* yra tarpinė medžiaga. Oras yra paprasta *terpė* garsui. Saulės spindulys įvairiai lūžta, eidamas per įvairias *terpes.*

257. Tauta, tautinis, tautiškas, tautiškumas, tautybė.— *Pavyzdžiai: Tautybė* yra *tautos tautinė* individualybė, pasireiškianti savo ypatybėmis. *Tautiškas* yra dalykas, kuris atitinka tautos pobūdį. Lietuvių dainų *tautiškumas* yra labai ryškus.

258. Teigimas, teigiamybė, teigimas, teigtukas, žr. **neigti** ir t. t.

259. Teisė, teisėtas, teisėtumas; teisingumas, teisinis; teisiškas, teisiškumas; teisybė, teisumas, teisus.— *Pavyzdžiai:* Kiekvienas žmogus turi *teisę* gyventi. *Teisė* į laisvę yra taip pat neabejotina. Dalykas yra *teisėtas* savo išviršine lytimi, *teisiškas* — savo išvidiniu turiniu. Susirinkimas yra *teisėtas,* kai atitinka visus formalinius reikalavimus. Pasielgimas yra *teisiškas,* kai atitinka *teisės* prasmę. *Teisingas* yra žmogus, kuris pagerbia kiekvieno žmogaus *teises. Teisėtumas* yra išviršinis, *teisiškumas* — išvidinis legalumas, *teisingumas* — svetimų teisių gerbimas; tačiau ir *teisėtumas, ir teisiškumas,* ir *teisingumas*

yra *teisinės* apraiškos, t. y. šiaip ar taip liečiančios *teisės* sritį. *Teisinė* yra valstybė, kurios santvarka ir gyvenimas yra nuosekliai pagrįsti *teise*. *Teisus* yra žmogus, tinkamai nusistatęs į *teisybę* ir tiesą. *Teisumas* yra *teisingumo*, garbumo ir dorumo apraiška. *Teisybė* yra objektyvinis *teisumo* principas: ji jungia savyje *teisės* ir *tiesos* pradus. Kova už *tiesą*, *teisę* ir *teisybę* privaloma kiekvienam žmogui.

260. **Tiesa, tiesus, tiesumas.**— Plg. **darna, darnus, darnumas.**— *Pavyzdžiai: Tiesa* yra atitikimas tarp dalyko ir sąmonės. *Tiesus* yra tas, kieno žodžiai atitinka mintis. *Teisus* yra tas, kieno veiksmai ir teigimai atitinka *tiesos* ir *teisingumo* reikalavimus. *Tiesumas* yra nuoširdus nusistatymas į *tiesą*. *Teisumas* yra nuoširdus nusistatymas į *tiesą* ir *teisę*. *Tiesus* žmogus gali būti neatviras, bet vieną kartą tartas jo žodis niekados neapvilia. *Teisus* žmogus gali būti netobulas įvairiais atžvilgiais, bet jis visada yra *teisybės* reiškėjas.

261. **Tikėtinas, tikėtinumas, tikimas, tikimumas, tikimybė, tikėjimas, tikyba.**— *Pavyzdžiai:* Dorinio autoriteto liudijimai yra *tikėtini*. Jų *tikėtinumas* yra pagrįstas dorine autoriteto verte. *Tikimas* liudijimas turi būti patikrintas, kai *tikimumas* kelia abejonių. *Tikimybė* yra *tikimumo laipsnis*, kuris gali būti matematiškai matuojamas. Daug *tikimybių* kalba už tai, kad artimoje ateityje gali kilti karas. *Tikėjimą* kartais katalikai apibrėžia kaipo tvirtą proto pritarimą, pagrįstą liudijimu, kurio autoritetas yra akivaizdus. *Tikyba* yra *tikėjimo* doktrinos organizacija.

262. **Tikras, tikrenybė, tikrybė, tikrovė, tikrumas; tikrinti, tikrinimas.**— *Pavyzdžiai:* Ne apie visus žmones galima pasakyti: „štai *tikras* žmogus". Istorijai rūpi *tikri* dalykai. *Teisingas* protavimas reikalingas tikrų prielaidų. *Tikras* dalykas yra *tikrenybė*. Dalykas, kurio *tikrumu* įsitikrinta, yra *tikrybė*. Žmogus yra *tikras*, kad laimė jam yra galima. Tokia *tikrybė* gaivina jo viltis. *Tikrenybė* yra *tikrovėje*, *tikrybė* — žmogaus dvasioje. *Tikrovė* yra visa tai, kas tikrai yra. *Tikrinti* yra teigti arba patirti dalyko *tikrumą*. *Tikrinimas* yra *tikrumo*, taisyklingumo, teisėtumo laipsnio teigimas ar patyrimas.

263. **Tikslas, tikslingas, tikslingumas, tikslinis, tikslіškas, tikslіškumas; tikslinti, tikslinimas, tikslumas, tikslus.**— *Pavyzdžiai:* Mokslas yra vienas iš žmogaus *tikslų*. *Tikslingas* mokslinis tyrinėjimas reikalauja sistemos ir me-

todo. Apskritai mokslo srityje sistema ir metodas yra *tikslingumo* sąlygos. *Tikslo* arba *tikslinis,* klausimas yra privalus kiekvienam žmogaus veikimui. *Tikslingas* yra darbas, kuris turi savo *tikslą. Tiksliškas* yra darbas, kuris atitinka savo *tikslą.* Menininkas *tiksliškai* skaptuoja pavidalą iš medžio. Bičių darbo *tiksliškumas* yra labai didelis. *Tikslinti* yra nustatinėti atitikimą tarp dalyko ir jo *tikslo* arba normos. *Tikslinimu* dažniausiai stengiamasi nustatyti atitikimą tarp dalyko ir tiesos. *Tikslus* yra dalykas, linkęs į *tikslą,* nuo jo nenukrypstąs. Žmogus gali *tiksliai* tiesą pažinti. Pažinimo *tikslumas* yra vienas iš pažinimo tikslų.

264. Tirti, tyrimas, tyrinėti, tyrinėjimas.— *Pavyzdžiai: Tirti* galima vieną dalyką konkrečiose aplinkybėse. *Tyrinėti* galima sudėtingą problemą įvairiose aplinkybėse. Meteorologiniai vienos dienos *tyrimai* teikia davinių orui spėti kelioms dienoms. Meteorologiniai *tyrinėjimai* teikia davinių meteorologijos teorijai sudaryti.

265. Tįsa, tįsus, tįsumas.— Plg. **darna, darnus, darnumas.**— *Pavyzdžiai: Talpa* ir *tįsa* yra du erdviniai principai. Patalpa yra *talpi,* kai jos erdvė yra didele. Kiekvienas *materialinis daiktas yra tįsus, t. y. ištįsęs erdvėje. Tįsumas* yra pagrindinė mūsų gamtinio pasaulio žymė. *Talpumas* yra didelės, uždaros tarp sienų, erdvės ypatybė.

266. Tolydinis, tolydybė, tolygumas, tolygus.— *Pavyzdžiai:* Gyvenimas yra *tolydinio* pobūdžio: jis nenutrūksta nė vienos valandėlės gyvoje esybėje. Šita prasme gyvenimas yra tam tikra *tolydybė.* Laikas kartais laikomas matu *tolydžiam* judėjimui iš praeities į ateitį. Pačiam laikui pripažįstamas toks pats *tolydumas,* kaip ir *tolydžiam* judėjimui.

267. Tolygybė, tolyginis, tolygumas, tolygus.— *Pavyzdžiai:* Tiesa yra *tolygi* dalykui, jei tarp jos ir jo yra pilnas atitikimas. Sakoma net, kad tiesa yra ne kas kita, kaip proto *tolygumas* dalykui. Tobulas pažinimas visada yra *tolyginio* pobūdžio. Šita prasme *tolygybė* yra pažinimo idealas.

268. Trukmė, trukti, trukumas, trukus; trunkamas, trunkamumas.— *Pavyzdžiai:* Žmogaus gyvenimo *trukmė* yra niekis prieš pasaulio amžių. Pasaulio evoliucija *trunka* iki mūsų laikų. Sakoma, kad jos *trukumas* gali būti matuojamas milijonais metų. Ne visados žmogaus laimė yra tikrai *truki.* Žmonės turi tarp savęs *trunkamų* santykių. Santykių *trunkamumas* apibūdina bičiulystę.

269. Trūkti, trūkstamas, trūkstamumas, trūkus, trūku-

mas.— *Pavyzdžiai:* Žmogui daug ko *trūksta*, kad galėtų jaustis visai laimingas. *Trūkstamieji* pinigai dažnai skolinami banke. Išteklių *trūkstamumas* buvo anksčiau konstatuotas, negu paaiškėjo jų tikras *trūkumas*. *Tolydus* ir *trūkus* dalykas yra priešingi sau. *Trūkus* yra taip pat dalykas lengvai trūkstąs, plyštąs. *Tolydumas* yra prigimtas gyvenimo vyksmui, *trūkumas* — laimės džiaugsmui.

270. Trūnijimas, trūnyti, trūnumas, trūnus.— *Pavyzdžiai:* Organiškiems daiktams yra prigimta *trūnyti* sustojus juose gyvybės vyksmui. *Trūnijimui* pajungti ir žmonių kūnai po mirties. Visas mūsų gamtinis pasaulis yra *trūnus;* jo *trūnumas* yra netobulumo žymė.

271. Tuščias, tuštybė, tuštuma, tuštumas.— *Pavyzdžiai:* Dalykas gali būti *tuščias* fizine ir moraline prasme. *Tuščias* daiktas turi nepripildytą vidų. *Tuščio* žmogaus ir vidus *tuščias*. Žmogaus gyvenimas dažnai pilnas yra visokių *tuštybių*, bet vis dėlto jis nėra *tuštuma*. Vadinamojoje *tuštumoje*, t. y. *tuščioje* erdvėje, vis dėlto esama eterio. Todėl erdvės *tuštumas* tėra vien tariamas.

272. Tūlas, tūleriopas, tūleriopumas.— *Pavyzdžiai: Tūlas* (dažnas) neskiria artimos prasmės sinonimų. *Tūlas* (daug kas) nemėgsta autokritikos. Originalus rašytojas sugeba *tūleriopai* pasireikšti. Gamtoje pastebima *tūleriopų* apraiškų. Kultūros *tūleriopumas* parodo turtingą tautos dvasią.

273. Užginčijimas.— *Pavyzdžiai:* Tiesos *užginčijimas* ir dorybės *užgynimas* praktikuoti yra nusižengimai. Yra normalu netiesą *užginčyti* ir nusižengimą *užginti*.

274. Vada, žr. **dingstis.**

275. Vaidinys, vaidmuo.— *Pavyzdžiai: Vaidinys* yra *vaidinamas* dalykas. Vaizduotės *vaidinys* yra būtina atrama sąvokai. *Vaidyklos vaidinys* yra *vaidilų vaidinimas*. Kiekvienas vaidila turi savo *vaidmenį*.

276. Vaizdas, vaizduoti, vaizdavimas; vaizduotis, vaizdavimas; vaizdingas, vaizdingumas; vaizduotė, vaizdumas, vaizdus.— *Pavyzdžiai: Vaizdas* yra tai, kas yra veizdima. *Vaizdu* reikšti yra *vaizduoti*. Pergyvenimų *vaizdavimas* rašytojams ne visados pasiseka. *Vaizduotis* yra vaidinti sau su *vaizduotės* pagalba. *Vaizdavimasis* dažnai neatitinka tikrovės. *Vaizduotė* yra psichikos pajėga *vaizdams* ar *vaidiniams* atgaminti ar sukurti. Reginys yra tikrai *vaizdingas*, kai jame jungiasi vanduo, miškas ir kalnai. Lietuvos *vaizdingumas* ne visur yra vienodas. Dalykas

yra *vaizdus*, kai jis yra įtaigus savo ryškiu *vaizdu*. *Vaizdus* mokymas yra sėkmingas savo įtaigumu.

277. Valia, valingas, valingumas; valinis.— *Pavyzdžiai: Valia* yra žmogaus apsisprendimo galia. *Valingas* žmogus paprastai yra *galingas*. *Valingumas* remiasi ne tik palankia įgimtimi, bet ir *valios* auklėjimu. Kiekvienas tikrai žmogiškas veikimas yra sykiu *valinis* aktas. Norėjimas, pasiryžimas ir vykdymas yra *valinio* apsisprendimo tarpsniai.

278. Vara, varumas, varus, verčiamas, versti, žr. **priespauda** ir t. t.

279. Veikalas, veikdinimas, veikdinti, veikimas, veikimasis, veikinys, veikla, veiklumas, veiklus, veiksena, veiksmas, veiksnys, veiksnus, veiksnumas, veikti.— *Pavyzdžiai: Veikalas* yra kūrybinio ir reikšmingo darbo išdava. Meno kūrinys yra žmogaus dvasios *veikalas*. Žmogus *veikia* aplinkinį pasaulį, bet ir jo yra *veikiamas*. Žmogaus *veikimas* gali būti suprantamas ne tik aktyvinio veiksmo, bet ir nusistatymo-vyksmo prasme. Savitarpinis žmonių *veikimasis* visuomenėje yra neabejotinas dalykas. *Veiksmas* yra kiekvienas aktas, nežiūrint to, ar jis bus *veikiamojo*, ar vykstamojo pobūdžio. Visa, kas *veikia*, yra *veiksnys*. Žmogiškasis *veiksnys* yra *veikėjas*. *Veikiamas* dalykas yra *veikinys*. *Veiksnys* yra *veikimo* subjektas, *veikinys* — *veikimo* objektas. *Veiksena* yra *veikimo* būdas. Pagal būseną ir *veiksena* (operari sequitur esse). *Veiklus* žmogus yra linkęs *veikti* ir kitus *veikdinti*. Tačiau esti atsitikimų, kai asmeninis *veiklumas* yra kliūtis kitiems *veikdinti*. *Veikimas* yra neapribotas, *veiksmas* — labiau apribotas ir konkretus žmogaus pasireiškimas. *Veikla* yra akcija, kylanti iš žmogaus nusiteikimo, vadinamo *veiklumu*. *Veiksnys* iš savo esmės yra *veiksnus*, t. y. sugebąs *veikti*. Teisinis *veiksnumas* pripažįstamas tik tam tikrame žmogaus amžiuje. Darbingas žmogus yra sykiu ir *veiksnus*.

280. Veldinys, žr. **pavaldumas** ir t.t.

281. Vertė, vertingas, vertingumas, vertinimas, vertinis, vertinti, vertybė.— *Pavyzdžiai:* Žmogaus *vertė* priklauso visų pirma nuo jo doriškumo. *Vertė* gėrybę paverčia *vertybe*. Kiekvienas daiktas, kuris turi savo kainą, yra *vertybė*. Daiktas, turįs *vertę*, yra *vertingas*. Daikto *vertingumas* didėja pagal tą *vertę*, kurią jis turi žmogui. Pagal *vertinimą* ir kaina prekei nustatoma. Ne visi žmonės vienodai *vertina* tuos pačius dalykus. Tarp žmonių

yra įvairios *vertės* tipų, kurie todėl vadinami *vertiniais* tipais.

282. Vidus, vidinis, žr. išorė, išorinis.

283. Vidutinis, vidutiniškas, vidutiniškumas.— *Pavyzdžiai: Vidutinio* ūgio žmogus turi apie 170 cm aukščio. *Vidutiniškas* žmogaus ūgis gaunamas sudėties ir dalybos veiksmais. *Vidutiniškasis* dydis yra matematinė sąvoka. E. Hello nepakęsdavo *vidutiniško* žmogaus (l'homme médiocre). Žmogaus *vidutiniškumas* gali būti suprantamas fizine ir moraline prasme.

284. Vienalytis, vienalytiškas, vienalytiškumas.— Plg. bejėgis ir t. t.

285. Vienaprasmis, vienaprasmiškas, vienaprasmiškumas.— Plg. bejėgis ir t. t.

286. Vienareikšmis, vienareikšmiškas, vienareikšmiškumas.— Plg. bejėgis ir t. t.

287. Vienatinis, vienatumas, vienintelis; vienis, vieningas, vieningumas; vienatvė, vienuma; vienetas, vienybė, vienovė, vienumas.— *Pavyzdžiai:* Dalykas gali būti *vienintelis* savo rūšyje, giminėje. *Vienatinis* yra dalykas tik vienų vienas. Julius Cezaris buvo *vienintelis* žmogus, kuris galėjo savo laiku užkariauti Galiją. *Vienatumas* yra kiekvieno individo kokybė. *Vienis* yra matematinis principas ir *vienumo* pagrindas. *Vieningas* tautos nusistatymas yra jos galingumo laidas. Tautos *vieningumas* nepasiekiamas tačiau mechaninėmis priemonėmis. *Vienumoje* yra žmogus, kai pasilieka vienas. *Vienatvėje* žmogus gali jaustis ir tada, kai jis nėra *vienumoje*. *Vienas* dalykas sudaro *vienetą* daugio atžvilgiu ir *vienybę* visumos atžvilgiu. *Vienovė* yra priešybė *įvairovei: vienovė* yra vienalytė, *įvairovė* — įvairialytė būsena.

288. Vientisas, vientisinis.— *Pavyzdžiai:* Medžiaga yra sudėtinga, dvasia — *vientisa.* Suvokimas yra *vientisinis* proto veiksmas, protavimas — sudėtinis. Sakoma, kad Dievo prigimtis yra nelygstamai *vientisa.*

289. Visagalis, visagališkas, visagališkumas.— *Plg.* bejėgis ir t. t.

290. Visažinis, visažiniškas, visažiniškumas.— *Plg.* bejėgis ir t. t.

291. Visata, visetas, visybė, visuma, visumas.— *Pavyzdžiai: Visatos* akivaizdoje žmogus jaučiasi tikras nykštukas. Pilnaties susirinkimas dar nereiškia narių *viseto:* į pilnaties susirinkimą retai kada apsilanko visi be išimties draugijos nariai. Kiekvienas vieningas daiktas yra

tam tikra *visybė*. Atskiras kristalas, augmuo, gyvis ir žmogus yra vieningos *visybės* kaipo individai. Draugija sudaro tam tikrą *visumą*, tačiau būdama *visuma*, ji nėra *visybė*. *Visybės* ir *visumos visumas* yra kitoks: pirmasis yra ištisinis, antrasis — sudurtinis.

292. Visuomenė, visuomeninis, visuomeniškas, visuomeniškumas.— *Pavyzdžiai: Visuomenė* yra narių visetas pilnumo atžvilgiu, o *bendruomenė* — narių visetas bendrumo atžvilgiu. *Visuomeniniai* dalykai turi būti *visuomeniškai* sprendžiami. *Visuomeniškas* klausimo išsprendimas visada yra naudingas visuomenei. Gilus *visuomeniškumas* yra privalomas politiniams veikėjams.

293. Visuotinis, visuotinybė, visuotinumas.— *Pavyzdžiai: Visuotinė* istorija apima visus laikus ir visus kraštus. *Visuotiniame* spręsme tarinys taikomas visiems pamato apimties individams, daliniame — tik tam tikrai jų daliai. Sąvoka, kuri gali būti taikoma visiems be išimties dalykams, gali būti vadinama *visuotinybe*. Švietimas turi būti *visuotinis* ir privalomas. Švietimo *visuotinumas* Lietuvoje nėra dar visiškai įvykdytas.

294. Žava, žavesys, žavėjimas, žavėjimasis, žavėti, žavėtis, žavumas, žavus, žavingas.— *Pavyzdžiai:* Dalykas, kupinas *žavos*, yra *žavingas*. Pavasario *žavesys* kiekvienam gyvam žmogui yra labai didelis. Vaiką lengviau *žavėti* negu suaugusį. Sangvinikas lengvai *žavisi* bet kuriais raiškesniais dalykais. Vaiko *žavėjimasis* savaime *žavi* suaugusius. Suaugusiųjų *žavėjimasis* daug sunkesnis. Gamtos gražybės dažnai yra tikrai *žavios*. Saulėleidžio *žavumas* dažnai patiriamas.

295. Žinia, žinija, žinoti, žinojimas.— *Pavyzdžiai: Žinios* gali ateiti žmogui be jokių iš jo pusės pastangų, *pažintys* yra žmogaus pažinimo išdavos, tačiau kai kalbama apie žmogaus *žinias*, dažnai turima galvoje tiek *žinias*, atėjusias jam iš šalies, tiek jo *pažintis*, įsigytas pažinimu. *Žinija* yra *žinių* ir *pažinčių* visetas. *Žinoti* galima tai, kuo yra įsitikrinta, *tikėti* galima tai, kuo yra *įsitikinta*. *Žinojimas* yra proto apsisprendimas dalyko akivaizdumu, *tikėjimas* — proto apsisprendimas neakivaizdžiame dalyke autoriteto motyvu ir valios pagalba.

296. Žiūra, žiūrus, žiūrumas.— *Pavyzdžiai:* Kaip *rega* yra *regėjimo* pajėga, taip *žiūra* yra *žiūrėjimo* pajėga, bet galima *žiūrėti* ir vis dėlto *neregėti*. Paprastai *žiūrint maloma, regima;* jei *rega* eina nuo objekto prie subjekto, tai *žiūra* eina nuo subjekto prie objekto. *Žiūrus* yra

žmogus, kuris yra linkęs ar paslankus *žiūrėti*. *Žiūrumas*, *regumas* ir *akylumas* yra artimi sinonimai.

297. Žymė, žymus, žymumas.— *Pavyzdžiai:* *Žymė* yra tai, kas *žymu*. Kiekvienas *pažymys* yra *žymė*, bet ne kiekviena *žymė* yra *pažymys*. *Žymus* žmogus kitų lengvai yra pastebimas. Paskutinių tarptautinių įvykių *žymumas* yra labai raiškus.

298. Žmoginis, žmogiškas, žmogiškumas, žmogybė, žmogysta, žmogystė, žmonija, žmoniškas, žmoniškumas.— *Pavyzdžiai:* Veiksmas gali būti *žmoginis*, *žmogiškas* ir *žmoniškas*: *žmoginis* tik priklauso *žmogui*, *žmogiškas* atitinka žmogaus prigimtį ar jo dorovinę esmę, *žmoniškas* sutaria su žmonių meile ir jų gerbimu. *Žmogiškumas*, šiaip ar taip, yra prigimtas kiekvienam žmogui: *žmoniškumas* priklauso nuo žmogaus širdies ir dorinio išsiauklėjimo. *Žmogybės* vardu galima pavadinti ir žmogaus esmę, ir kiekvieną atskirą *žmogiškąjį* dalyką. *Žmogystė* yra žmogiškoji prigimtis. *Žmogysta* yra žmogaus regimybė, neaiškus jo pavidalas ar neaiški jo asmenybė. *Žmonių* visetas sudaro *žmoniją*.

299. Žodingas, žodingumas, žodinis, žodiškas, žodiškumas.— *Pavyzdžiai:* *Žodingas* gali būti žmogus, žodynas, kalba ar raštas. Kita prasme *žodingas* bus ir žmogus, mėgstąs tuščiai plepėti. Lietuvių kalbos *žodingumas* padaro ją vieną iš turtingiausių kalbų. *Žodinė* išraiška gali būti įvairaus *turtingumo*. *Žodiškai galima dalyką suprasti* ar išversti. Vertimas turi būti, kiek galima, *žodiškas*, ir laisvas, kiek tėra būtina. *Žodiškumas* nėra vienintelis teisingas būdas teisei aiškinti.

300. Žuvimas, žūtis.— *Pavyzdžiai:* Daikto *žuvimas* ne visados yra ir jo *žūtis*. Žuvęs daiktas gali atsirasti, bet daiktas, kurį yra ištikusi *žūtis*, yra amžinai dingęs. Žmogaus *žūtis* gali būti dorinė ir fizinė.

VOKIŠKAI LIETUVIŠKA VERSIJA

1937. m. „Logos" 2-ajame numeryje buvo pasirodžiusi „Bendroji filosofijos terminija", kaip ji buvo LKD Terminologijos Sekcijos apsvarstyta, papildyta ir priimta. Pradėjus žmonėms naudotis šita terminija, tuojau paaiškėjo vienas neabejotinas jos trūkumas, būtent nebuvimas joje vienos kurios versijos, kurios priešakyje stovėtų kokia nors svetima kalba. Norint surasti kokį lietuviškąjį terminą, reikėjo peržiūrėti visą terminiją. Tai sudarė aiškų *nepatogumą tiems, kas žino svetimas terminijas, bet nežino* visai ar tik kai kurių lietuviškų terminų.

Būtų, žinoma, geriausia, jei dabar galima būtų pateikti terminijos vertimus į lietuvių kalbą iš visų kalbų, *kuriomis buvo išversti lietuviški terminai. Bet tai pareikalautų* per daug darbo ir vietos. Reikia pasitenkinti viena kuria kalba iš trijų, panaudotų lietuvių terminams aiškinti. Šitam reikalui čia pasirinkta vokiečių kalba. Šiuo metu rusų kalba *jau* nėra, prancūzų kalba *dar* nėra pakankamai praplitusi tarp lietuvių šviesuomenės, kad viena katra iš jųdviejų galima būtų pasinaudoti kalbamajam reikalui. Beņe daugiausiai bus paplitusi vokiečių kalba, kurios, be to, filosofinė terminija yra labai turtinga.

Bus čia dar ne pro šalį pažymėti, kad vokiškai lietuviška versija negali būti laikoma tolygiu (adekvatiniu) vokiškosios terminijos vertimu į lietuvių kalbą. Nekalbant jau apie tai, kad šiuo atveju vokiškoji terminija tol gražu nėra pilna, jos vertimas nėra taip pat išsamus, nes *teverčiami tik tie vokiečių terminai ir tik tiek, kurie ir kiek buvo reikalingi lietuviškiems terminams išversti.* Jei vienas lietuviškas terminas buvo verčiamas keliais vokiškais, tai dabar kiekvienas iš tų vokiškų terminų verčiamas vienu ir tuo pačiu lietuvišku terminu. Tiesa, pasitaiko, kad vienas vokiečių terminas yra verčiamas keliais lietuviškais

terminais, būtent tada, kai įvairūs lietuviški terminai buvo aiškinami tuo pačiu vokišku terminu; bet ir šiuo atveju negalima laikyti vertimo tolygiu, nes tolygumas negali būti dabar tikslingai siekiamas. Jei iš pat pradžios būtų numatyta versti svetimus terminus į lietuvių kalbą, tikriausiai dabar vokiškai lietuviška versija būtų tobulesnė.

Šioje versijoje tebuvo siekiama, kad visi vokiškieji terminai, kurie buvo panaudoti lietuviškiems terminams aiškinti, rastų joje tik tiek vietos, kiek jie buvo reikalingi pirmykštėje versijoje. Kitaip tariant, jie tik tiek ir taip verčiami, kiek ir kaip jie buvo reikalingi lietuviškų terminų vertimui.

Kaip iš šio paaiškinimo matyti, *nauja vokiškai lietuviška filosofinės terminijos versija teturi vien tarnybinės reikšmės atžvilgiu į lietuviškąją filosofijos terminiją.* Todėl jai negalima statyti visiško tikslumo reikalavimo. Tačiau tai nekliudo jai užpildyti tą trūkumą, apie kurį buvo kalbėta pradžioje.

A

Abbild, atvaizdas
abbilden, vaizduoti, atvaizduoti
Abbildung, *vaizdavimas*, *atvaizdavimas*
Abenteuer, nuotykis
Aberglaube, prietaras
abergläubisch, prietaringas
abgelallen, atsijas
abgeleitet, išvestinis
Abgeschiedenheit, vienuma
abgeschlossen, baigtas
Abgeschlossenheit, baigtumas
abgesondert, atsijas
abhängen, priklausyti
abhängig, priklausomas
Abhängigkeit, priklausomumas, priklausomybė, priklausymas
Absicht, kėslas
absolut, nelygstamas
Absolute n., nelygstamybė
Absolutheit, nelygstamumas
Abstand, atstumas
abstossen, atstumti
abstrahieren, atsieti
abstrakt, atsietas, atsietinis
Abstraktheit, atsietumas
Abstraktion, atsiejimas, atsaja
abstraktionsfähig, atsajus
Abstraktionsfähigkeit, atsajumas
abstufen, laipsniuoti
Abweichung, nuokrypa
Abweichung (einmalige), krypsnis
abziehen, atsieti
adäquat, tolygus
Adäquates, tolygybė
Adäquatheit, tolygumas
Affekt, jautulys
affektiv, jautulingas, jautulinis
Affektivität, jautulingumas
Affirmationspartikel, teigtukas
afterreden, piktžodžiauti (kam)
ahnen, spėti, nujausti
ähnlich, panašus
Ähnlichkeit, panašumas, panašybė
ähnlich sein, panašauti
Ahnung, spėjimas, nujautimas
aktiv, veiklus
Aktualisation, veikdinimas
aktualisieren, veikdinti

akzidental, pritampamas
Akzidentalität, pritampamumas
Akzidenz, prietapas
akzidenziell, pritampamas
allgemein, visuotinis
Allgemeines, visuotinybė
Allgemeinheit, visuotinumas, bendrumas
Allheit, visumas
Allmacht, visagalybė
allmächtig, visagalis, visagališkas
Allmächtigkeit, visagališkumas
allmählich, laipsniškas
allwissend, visažinis, visažiniškas
Allwissenheit, visažiniškumas
Amt, pareiga
Andenken, atminimas
ändern (sich), kisti
andersartig, kitoniškas
Andersartigkeit, kitoniškumas
Anderswerden, kitimas
Anfall, priepuolis
Anfänge, pradmenys
anfänglich, pirmykštis, pradinis, pradiškas
angeboren, prigimtas
angeborene Anlage, priegamas
angenehm, malonus
anhäufen, sukaupti
Anhäufung, sukaupimas
animalisch, gyvuliškas
Annehmlichkeit, malonumas
anregen, paskatinti
Anregen, paskatinimas
Anregung, paskata
Anreiz, akstinas
anreizen, paskatinti
Anreizung, paskata
anschaulich, pavaizdus
Anschaulichkeit, vaizdumas, pavaizdumas
Anschauungsbild, pavaizdas
Ansicht, pažiūra
Ansporn, akstinas, paskata
anspornen, paskatinti
Anspornen, paskatinimas
anstrengen (sich), stengtis
Anstrengung, stengimasis, pastanga
anwesend, esamas
Anwesenheit, esamumas
anziehend, patraukus
Anziehung, trauka, patrauka
Apparat, prietaisas
Äquivalent, lygmuo
Arbeit (schöpferische), kūryba
arbeiten, dirbti
arbeitsam, darbštus
Arbeitsamkeit, darbštumas
Art, rūšis, būdas, pobūdis
arteigen, rūšinis
artistisch, meniškas
Aufbau, sandaras
aufeinanderfolgend, sekus
auffassen, pagauti, suvokti
auffassend (leicht), pagavus
Auffassung, pagavimas, pagava
Auffassung (leichte), pagavumas
Aufgabe, uždavinys
Aufklärung, švietimas
aufmerken, dėmėtis
aufmerksam, įdėmus
Aufmerksamkeit, dėmesys
aufnahmelähig, imlus
aufregen, sujaudinti
Aufregung, sujaudinimas, sąjūdis
aufrichtig, tiesus
Aufrichtigkeit, tiesumas
Augenblick, akimirka
Ausarten, išsigimti
ausbreiten, plėsti, plėtoti
ausbreiten (sich), išplisti
Ausbreiten, plėtimas, plėtojimas
Ausbreitung, plitimas, išplitimas, plėtojimasis
Ausdauer, tvermė, ištvermė, patvara.
ausdauernd, tvermingas, ištvermingus, patvarus
ausdehnbar, plėtrus
ausdehnen (sich), plisti
Ausdehnung, tįsa, tąsa
Ausdruck, raiška, išraiška, reiškinys
ausdrücken, išreikšti
Ausdrücken, išreiškimas
ausdrücklich, įsakmus
Ausdrücklichkeit, įsakmumas
ausdruckvoll, raiškingas

ausführen, atlikti, įvykdyti
Ausführung, atlikimas
ausgedehnt, tįsus
Ausgedehntheit, tįsumas
Auslese, atranka
ausrüsten, rengti
Aussageweise, tarslas
Aussen-, išorinis
äusser, išorinis
Äusseres, išorė
äusserlich, išviršinis
äussern (sich), reikštis
äusserster, kraštutinis, kraštutiniškas
Aussprachbarkeit, tariamumas
Aussprache, tartis
aussprechen, tarti
Auswahl, atranka
ausweiten (sich), išsiplėtoti
Autosuggestion, savitaiga

B

Band, jungtis, ryšys
Bau, sandaras, sąranga
beabsichtigen, kėslauti
beachten, paisyti
Bedarf, reikmė
Bedarfsgegenstand, reikmuo
bedeuten, reikšti
Bedeutsamkeit, reikšmingumas
Bedeutung, reikšmė
bedeutungsvoll, reikšmingas
bedingen, sąlygoti
bedingt, sąlyginis, sąlygiškas, lygstamas
Bedingtheit, sąlygiškumas, lygstamumas
Bedingung, sąlyga, sąlygojimas
bedürfen, privalyti
Bedürfnis, prievolė
befehlerisch, įsakus
befehlerische Art, įsakumas
befreien, išvaduoti
befreien (sich), išsivaduoti
Befreiung, išsivadavimas
befriedigen, patenkinti
Befriedigung, patenkinimas
begabt, gabus
Begabung, gabumas
Begabung (schöpferische), kūrybiškumas
begehren, geisti
Begehren, geidimas
begehrlich, gaidus, geidulingas
Begehrlichkeit, gaidumas, geidulingumas
Begehrung, geismas
Begierde (sinnliche), geidulys
begreifbar, suvokiamas
begreifen, suvokti
Begreifen, suvokimas
begreiflich, suvokiamas
begrenzt, ribotas
Begrenztheit, ribotumas
Begriff, sąvoka
begrifflich, sąvokinis, sąvokiškas
Begriffs-, sąvokinis
begründen, pagrįsti
behaupten, tvirtinti
Behauptung, teigimas, tvirtinimas
beherrschen (sich), susivaldyti
Beispiel, pavyzdys
bejahend, teigiamas
Bejahung, teigimas
belebend, gaivus
bemächtigen (sich), apvaldyti
Bemächtigung, apvaldymas
bemerkenswert, žymus
Bemerkung, pastaba
bemühen (sich), stengtis
Benehmen, elgesys, elgimasis
Benennung, įvardijimas
beobachten, stebėti
zu beobachten, stebėtinas
gut beobachtend, pastabus
Beobachtung, stebėjimas
Beobachtungsgabe, pastabumas
Bereich, sritis
bereiten, ruošti
berücksichtigen, paisyti
Beruf, pašaukimas, verslas
berühren, liesti, lytėti
Berühren, lietimas, lytėjimas
Berührung, liesmas
Berührungs-, gretinis
Beschäftigung, verslas

beschieden, lemtas
beschreibend, aprašomas
Beschreibung, aprašymas
besinnen (sich), susiprasti
besinnen (sich auf sich), susivokti
besonder, ypatingas, ypatus
Besonderheit, pobūdis (ypatingas)
besprechen, aptarti
Besprechung, aptarimas, aptartis
bestimmen, apspręsti
Bestimmen, apsprendimas, paskyrimas
Bestimmung, apsprendimas, paskirtis, pašaukimas
bestreiten, ginčyti
Bestreiten, ginčijimas
Bestreitung, užginčijimas
Betitelung, įvardijimas
betrachten (mit Wohlgefallen), grožėtis
Betragen, elgesys
Beweger, judintojas
beweglich, judrus
Beweglichkeit, judrumas
Bewegung, judėjimas, judesys, sąjūdis
Bewegungsmittel, judintuvas, variklis
Beweis, įrodymas
beweisen, įrodyti, įrodinėti
Beweisen, įrodinėjimas
Beweisführung, įrodinėjimas
Bewirkung, poveikis
bewusst, sąmoningas
bewusst machen, sąmoninti, įsąmoninti
bewusst werden, sąmonėti
sich bewusst werden, įsisąmoninti
Bewusstheit, sąmoningumas
Bewusstsein, sąmonė
bezaubern, žavėti
bezaubernd, žavingas, žavus
Bezauberung, žavėjimas, žavesys
bezeugen, liudyti
beziehen (sich), santykiauti
Beziehung, santykis
bezüglich, santykinis
Bild, vaizdas
bildlich, vaizdingas
Bildlichkeit, vaizdingumas
Bildung, darinys, daryba
Billigung, pritarimas
böse, blogas
Böse n., blogis
Bund, sąjunga

C

Charakter, būdas
Charakter des Elementaren, gaivalingumas, gaivališkumas
charakterfest, būdingas
charakteristisch, būdingas

D

darstellen, vaizduoti
Darstellung, vaizdavimas
Dasein, buvimas
Daseinsart, būsena
Dauer, trukmė
Dauer (lange), trunkamumas
dauern, trukti
Dauern, trukumas
dauernd, trukus, trunkamas
dazwischen liegend, tarpinis
definieren, apibrėžti
Definieren, apibrėžimas
Definition, apibrėžimas, apybrėža, apibrėžtis
dehnbar, tąsus
Dehnbarkeit, tąsumas
Dehnung, tąsa
Demonstration, išrodymas
Denkart, mąstysena
denken, mąstyti, protauti
Denken, mąstymas, protavimas
zum Denken geneigt, mąslus
Denker, mąstytojas
Denkgegenstand, mąstinys
Denkweise, mąstymo būdas
deutlich, ryškus
Deutlichkeit, ryškumas
Deutung, aiškinimas
Diktion, tarsena
Ding, daiktas
dinglich, daiktinis, daiktiškas
Dinglichkeit, daiktiškumas

direkt, tiesioginis
diskontinuierlich, trūkus
Diskontinuität, trūkumas
Dislokation, sąstatas
Dispensation, atpareigojimas
dispensieren, atpareigoti
Disput, ginčas
doppelsinnig, dviprasmis, dviprasmiškas
Doppelsinnigkeit, dviprasmiškumas, dviprasmybė
duldsam, apkantus
Duldsamkeit, apkanta (apykanta)

E

Ebenbild, lygmuo, panašybė
Ebenheit, lygumas
echt, tikras
ehrlich, garbus
eigen, nuosavas
Eigenart, pobūdis
eigenartig, savotiškas
Eigenartigkeit, savotiškumas
Eigenliebe, savimyla
Eigenmacht, savavalia
eigenmächtig, savavalis, savavališkas
eigenmächtig handeln, savavaliauti
Eigenschaft, savybė, savumas
Eigenschaft (positive), teigiamybė
Eigenschaft (belebende), gaivumas
Eigensein, nuosavumas
Eigentum, nuosavybė
eigentümlich, ypatingas, saviškas
Eigentümlichkeit, ypatingumas, ypatybė, ypatumas, saviškumas
Einbildung, įsivaizdavimas
einbilden (sich), vaizduotis, įsivaizduoti
Einbildungskraft, vaizduotė
eindeutig, vienareikšmis, vienareikšmiškas
Eindeutigkeit, vienareikšmiškumas
Eindruck, įspūdis
einfach, vientisas, vientisinis
Einfluss, įtaka
einflussfähig, įtakus
einflussreich, įtakingas
einförmig, vienalytis
einfügen, įjungti
Einfügung, įjungimas
einfühlen (sich), įsijausti
Einfühlung, įsijautimas
eingeben, įteigti
eingeboren, įgimtas
eingeborene Anlagen, įgimtis
Eingebung, įteigimas, įtaiga, įkvėpimas
eingliedern, įjungti
Eingliederung, įjungimas
Einheit, vienumas, vienybė, vienetas, vienis, vienovė
einheitlich, vieningas
Einheitlichkeit, vieningumas
einleben (sich), įsigyventi
einmütig, vieningas
Einmütigkeit, vieningumas
Einsamkeit, vienatvė
einsichtig machen, įtikrinti
sich etw. einsichtig machen, įsitikrinti
einsinnig, vienaprasmis, vienaprasmiškas
Einsinnigkeit, vienaprasmiškumas
einstellen (sich), nusistatyti
Einstellung, nusistatymas
Einteilung, suskirstymas
Einwand, priekaištas
Einwirkung, poveikis
einzeln, atskiras
einzig, vienatinis, vienintelis
Einzigkeit, vienatunis
eitel, tuščias
Eitelkeit, tuštumas, tuštybė
Element, pradmuo
Elementar-, pradinis, gaivalinis
Charakter des Elementaren, gaivalingumas, gaivališkumas
elementarisch, gaivalingas, gaivališkas
Emanzipation, atsipalaidavimas
emanzipieren (sich), atsipalaiduoti
empfänglich, juslus
Empfänglichkeit, imlumas

Empfänglichkeit (sinnliche), jusliumas
empfindbar, juntamas
Empfindbarkeit, juntamumas
empfinden, justi
empfindsam, jausmingas
Empfindsamkeit, jausmingumas
Empfindung, jutimas, jusmas, pojūtis
Empfindungs-, pojūtinis
Empfindungsart, jusena
empfindungsbegabt, juslingas
Empfindungsgegenstand, jutinys
endlich, baigiamas, baigtinis
Endlichkeit, baigiamumas
endlos, nebaigiamas, begalinis
Endlosigkeit, nebaigiamumas, nebaigiamybė
entarten, išsigimti
Entartung, išsigimimas
entbinden, atpareigoti
Entbindung, atpareigojimas
Entdeckung, atradimas, išradimas
entdinglichen, nudaiktinti
Entdinglichung, nudaiktinimas
enteignen, nusavinti
Enteignung, nusavinimas
entfalten, išskleisti
entfalten (sich), išsiskleisti
Entfaltung, išskleidimas, išsiskleidimas
Entfernung, atstumas
entgegengesetzt, priešingas
enthaltsam, santūrus
Enthaltsamkeit, santūrumas
Enthaltung, santūra
entledigen, atlikti
entledigen (sich), atsipalaiduoti
Entledigung, atlikimas
entpersönlichen, nuasmeninti
Entpersönlichung, nuasmeninimas
entscheidend, sprendžiamas
entscheiden (sich), ryžtis
Entscheidung, pasiryžimas, ryžtis
entscheidungsfähig, ryžtus
Entscheidungsfähigkeit, ryžtumas
entschieden, ryžtingas
Entschiedenheit, ryžtingumas
Entspannung, atlaida
entsprechen, atitikti
Entsprechen, atitikimas
entsprechend, atitinkąs, atitinkamas
Entsprechung, atitikimas
entwickeln, plėtoti, išplėtoti, išvystyti
entwickeln (sich), išsiplėtoti, išsivystyti
Entwicklung, plėtojimas, plėtojimasis, išplėtojimas, išsiplėtojimas, išvystymas, išsivystymas
entzücken, žavėti
Entzücken, žavėjimas
entzückend, žavus, žavingas
entzückt sein, žavėtis
Entzückung, žavėjimasis, žavesys
Erbe, veldinys
erblich, paveldus, paveldimas
Erblichkeit, paveldumas
Erbschaft, veldinys
Ereignis, įvykis, atsitikimas
erfahren, patirti
erfahren, patyrus
Erfahrenheit, patyrumas
Erfahrnis, potyris
Erfahrung, patyrimas, patirtis, patyra
erfassen, pagauti, suvokti
Erfassen, suvokimas
Erfassung, pagava
Erfindung, išradimas, išmonė
Erfolg, sėkmė, pasieka
erfolgreich, sėkmingas
erfühlen, pajausti
erfüllen, tesėti, ištesėti, išpildyti
Erfüllung, ištesėjimas, išpildymas
Ergebnis, išvada
ergebnisfähig, išdavus
Ergebnisfähigkeit, išdavumas
ergiebig, išdavus
Ergiebigkeit, išdavumas
ergötzen (sich), žavėtis
erhaben, kilnus
Erhabenheit, kilnumas
erinnern, priminti
erinnern (sich), atminti, atsiminti
Erinnerung, atsiminimas
erkennen, pažinti
Erkennen, pažinimas

Erkenntnis, pažintis, pažinimas
Erkenntnisgegenstand, pažinys
erklärend, aiškinimas
Erklärung, aiškinimas
Erlebnis, pergyvenimas
erlösen, išganyti
Erlösung, išganymas
ermangeln, stigti
Erörterung, aptartis
erregbar, jaudrus
Erregbarkeit, jaudrumas
erregen, jaudinti, sujaudinti
Erregen, jaudinimas
Erreger, jaudiklis
Erregung, jaudas, sujaudinimas, susijaudinimas
erscheinen, reikštis
Erscheinung, apsireiškimas, apraiška, reiškinys
erschöpfend, išsamus
Erwartung, lūkestis
erwägen, svarstyti, samprotauti
Erwägung, svarstymas, samprotavimas, samprotis
erweisen, išrodyti
erweitern, plėsti, išplėsti, išplėtoti
Erweitern, plėtimas
Erweiterung, išplėtimas, išplėtojimas, išsiplėtojimas
erwerben, įgyti
Erwerbung, įgijimas
erzeugen, gaminti
Erzeugen, darymas
erzeugend, padarus
Erzeugnis, dirbinys, padarinys, gaminys
Erzeugung, daryba
evident, akivaizdus
Evidenz, akivaizdumas, akivaizdybė
evolutiv, raidus
Evolution, raida
Ewigkeit, amžinumas, amžinybė, amžinatvė
exekutiv, vykdomas
existential, būtinis
Existenz, būtis, būvis
Existieren, buvimas
expressiv, raiškus
Expressivität, raiškumas
Extrem, kraštutinybė
Extremismus, kraštutiniškumas
Extremität, kraštutiniškumas

F

fähig, pajėgus
fähig sein, sugebėti
Fähigkeit, pajėgumas
Fall, atvejas
falsch, klaidingas
Falschheit, klaidingumas
Fehler, yda
fehlerhaft, ydingas, ydiškas
Feind, priešas
feinfühlig, jautrus
Feinfühligkeit, jautrumas
feinhörig, klausus
Ferne, atstuma
Fertigkeit, sugebėjimas, įgūdis
Figur, pavidalas
final, siekiamas
findig, sumatus
Findigkeit, sumatumas
Fleisch, kūnas
fleischlich, kūniškas
Folge, sekmuo, pasekmė, seka
folgern, išvedžioti
Folgern, išvedžiojimas
folgerichtig, nuoseklus
Folgerichtigkeit, nuoseklumas
Folgerung, išvedžiojimas
folgewidrig, nenuoseklus
Form, lytis, pavidalas
formen, pavidalinti
forschen, tirti, tyrinėti
Forschen, tyrinėjimas
Forschung, tyrimas, tyrinėjimas
Fortschritt, pažanga
fortschrittlich, pažangus
Fortschrittlichkeit, pažangumas
frei, laisvas
Freiheit, laisvė, laisvumas
freiheitlich, laisvingas
Freisein, laisvumas
fügen, nulemti
Fügung, nulėmimas
fühlbar, jaučiamas

Fühlbarkeit, jaučiamumas
fühlen, jausti, pajausti
Fühlen, jautimas, pajautimas
fühlfähig, jauslus
Fühlfähigkeit, jauslumas
Fühlungsart, jausena
Führung, elgesys
Fülle, pilnatvė, pilnybė
Fundament, pamatas
fundamental, pamatinis

G

Gang, eiga
ganz, ištisas
Ganze n., visuma, visybė
ganzheitlich, ištisinis
Garantie, laidas
garantieren, laiduoti
Gattung, giminė, padermė
Gattungs-, gimininis
Gebärde, mostas
Gabiet, sritis
Gebilde, darinys
Gebrauch, paprotys
gebührend, prideramas, lemtas
Gedanke, mintis
Gedächtnis, atmintis
gedeihen, tarpti
Gedeihen, tarpimas
Gefüge, sąranga
Gefühl, jausmas, pajauta
Gefühls-, jausminis
gefühlsbetont, įjausmintas
Gefühlsgegenstand, jautinys
gefühlvoll, jausmingas
Gegebene n., davinys
Gegensatz (kontradiktorischer), prieštara
Gegensatz (konträrer), priešybė
gegenseitig, savitarpiškas
Gegenseitigkeit, savitarpis, savitarpiškumas
Gegensätzlichkeit, priešingumas
Gegenstand, dalykas
Gegenstand, der etw. entspricht, atitikmuo
gegenständlich, dalykinis, dalykiškas
Gegenständlichkeit, dalykiškumas
Gegenwart, esamumas
gegenwirken, atveikti
Gegenwirken, atveikimas
Gegenwirkung, atveika, atoveikis
geglaubt, tikimas
Geglaubtheit, tikimumas
Gegner, priešininkas
Gehör, girda, klausa
von gutem Gehör, klausus
Geist, dvasia
Geistes-, dvasinis
Geistesfülle, dvasingumas
geistig, dvasinis
Geistigkeit, dvasiškumas
geistlich, dvasiškas
geistreich, dvasingas
Gelegenheit, proga
gelehrig, mokslus
gelehrt, mokslingas
Gelehrter, mokslininkas
Gelehrsamkeit, mokslingumas
Gelingen, sėkmingumas
gemacht, dirbtinis
Gemässheit, atitinkamumas
gemässigt, nuosaikus
gemein, bendras
Gemeinschaft, bendravimas, bendruomenė, santalka
Gemüt, jausla
genau, tikslus
Genauigkeit, tikslumas
geneigt machen, nuteikti
Geneigtheit zum Denken, mąslumas
geniessen, gėrėtis, grožėtis, smagintis
Geniessen, smaginimasis
Genuss, smaginimasis
Gerät, pabūklas
geräumig, erdvus, talpus
Geräumigkeit, erdvumas; talpumas
gerecht, teisingas
Gerechtigkeit, teisingumas
Geruchssinn, uoslė
von scharfem Geruchssinn, uoslus
Gesamtheit, visetas
Gesamtheit der Lebewesen, gyvija
geschehen, atsitikti

Geschehnis, įvykis
gescheit, išmanus
Gescheitheit, išmanumas
Geschick, lemtis
Geschlecht, lytis
geschlechtlich, lytiškas
geschlechts-, lytinis
Geschmack, skonis
Geschöpf, padaras
gesellig, draugingas, visuomeniškas
Geselligkeit, draugingumas
Gesellschaft, draugija, visuomenė
Gesellschafts-, visuomeninis
Gesellschaftlich, visuomeniškas
Gesetz, dėsnis, įstatymas
gesetzlich, teisėtas
Gesetzlichkeit, teisėtumas
gesetzmässig, dėsningas
Gesetzmässigkeit, dėsningumas
Gesicht, rega, žiūra
Gesichtspunkt, požiūris
gesprächig, kalbus
Gesprächigkeit, kalbumas
gesprochen, tariamas
Gestalt, pavidalas
gestalten, pavidalinti, apipavidalinti
Gestaltung, apipavidalinimas
Geste, mostas
gestimmt (gut), nuotaikus
gewährleisten, laiduoti
Gewalt, prievarta
Gewaltat, prievarta
gewalttätig, prievartus
gewiss, tikras
Gewissen, sąžinė
gewissenhaft, sąžiningas
Gewissenhaftigkeit, sąžiningumas
Gewissheit, tikrumas, tikrybė, įsitikrinimas
Gewohnheit, įprotis, įgūdis
gewöhnen (sich), įprasti
gewöhnlich, paprastas
Gewöhnlichkeit, paprastumas
Glaube, tikėjimas, tikyba
Glauben, tikėti
Glauben, tikėjimas
glaubwürdig, tikėtinas
Glaubwürdigkeit, tikėtinumas
gleichartig, vienalytis, vienalytiškas
Gleichartigkeit, vienalytiškumas
gleichbedeutend, lygiareikšmis, lygiareikšmiškas
gleichgültig, abejingas
Gleichgültigkeit, abejingumas
Gleichheit, lygumas, lygybė
gleichmachen, sulyginti
gleichmachen (sich), susilyginti
Gleichmachung, sulyginimas
Gleichung, lygtis
Gnade, malonė
Grad, laipsnis
gross, didis, didelis
grossartig, didingas
Grossartigkeit, didingumas
Grösse, didumas, didybė, dydis
Grossteil (grösserer Teil), diduma
Grund, pamatas
Grund-, pagrindinis
Grundlage, pagrindas
grundlegend, pagrindinis, pamatinis
Grundlegung, pagrindimas
gründlich, pagrindus
Grundprinzip, pradas
Grundstoff, gaivalas
Grundtrieb, gaivalas
Gottheit, dievybė
göttlich, dieviškas
Göttlichkeit, dieviškumas, dievybė
gut, geras
Gut, gėrybė, turtas
Güte, gerumas, gėrybė
Gute n., gėris

H

halten, tesėti, išlaikyti
handeln, veikti
handlungsfähig, veiksnus
Handlungsfähigkeit, veiksnumas
Harmonie, darna, darnumas
harmonisch, darnus
hässlich, bjaurus
Hässlichkeit, bjaurumas

Haupt-, pirminis
Heil, išganymas
Heiligkeit, šventenybė, šventumas
Heiligtum, šventenybė, šventovė
Heimat-, gimtas
Helfen, padėjimas
herrlich, didus
hervorragend, žymus
Hervorragendsein, žymumas
Hilfsquelle, išteklius
Hinsicht, atžvilgis
Hoffnung, viltis, lūkestis
human, žmoniškas
Humanität, žmoniškumas

I

identifizieren, tapatinti
identisch, tapatus
Identität, tapatumas, tapatybė
Illustration, pavaizdas
illustrieren, pavaizduoti
indeterminiert, neapspręstas
indirekt, netiesioginis, tarpiškas
Inhalt, turinys
inhaltreich, turiningas
inkommensurabel, nebendramatis, nebendramatiškas
inkonsequent, nenuoseklus
Inkonsequenz, nenuoseklumas, nenuoseklybė
inner, vidinis
Innere n., vidus
innerlich, išvidinis
innig, sieliškas
Inspiration, įkvėpimas
Instinkt, omė
Instinkt-, ominis
instinktmässig, omiškas
integral, pilnutinis
Integrität, ištisumas
intellektuell, aumeninis, aumeniškas
Intellektualität, aumeniškumas
Intelligenz, aumeningumas
Intelligenz-, aumeninis
Intensität, įtampa
Interesse (aktives), domesys
interesselähig, domus
interessieren (sich), domėtis
Interessiertheit, domumas
Intrigue, užmazga (užuomazga)
irgendeiner, bet kuris
irgendwelcher, bet koks
irreführend, klaidus
Irrtum, klaida
irrtümlich, klaidingas
Irrtümlichkeit, klaidingumas

J

jeder beliebige, bet kuris

K

kameradschaftlich, draugiškas
Kameradschaftlichkeit, draugiškumas
kausal, priežastingas, priežastiškas
kennen, žinoti
Kenntnis, žinia, pažintis
Kennzeichen, pažymys
klar, aiškus
klären, aiškinti
Klarheit, aiškumas
Kleinigkeit, niekis
Koëxistenz, sambūvis.
Kollektiv, santalka
Kombination, derinys
kommensurabel, bendramatis
kompliziert, sudėtingas
können, galėti, sugebėti
Können, sugebėjimas
Konfession, tikyba
konsequent, nuoseklus
Konsequenz, nuoseklumas, nuoseklybė
Kontinuität, tolydumas, tolydybė
kontinuierlich, tolydus, tolydinis
konträr, priešingas,
Kontrarietät, priešingumas
Konzentration, susitelkimas, susikaupimas
konzentrieren, sutelkti
konzentrieren (sich), susikaupti
Kopula, jungtis
Körper, kūnas
Körper-, kūninis

körperlich, kūniškas, medžiagiškas
Kraft, jėga, išgalė
Kräftigkeit, jėgingumas
Kraftlosigkeit, bejėgiškumas
kraftvoll, jėgingas
Kunde, žinia
Kunst, menas
Kunst (bildende), dailė
Kunst-, meninis
künstlerisch, meniškas
Künstlerischsein, meniškumas
künstlich, dirbtinis
Kunststück, dailenybė
kunstvoll, meniškas
Kunstwerk, dailenybė

L

Lage, padėjimas, padėtis
langen, siekti
Laster, yda
lasterhaft, ydingas
lästern, piktžodžiauti (kam)
Lästerung, piktžodžiavimas
Laune, ūpas
Leben, gyvenimas, gyvybė
lebend, gyvas
lebendig, gyvas, gaivus
Lebendigkeit, gyvumas, gyvis, gaivumas
Lebens-, gyvybinis
Lebensanschauung, gyvenžiūra
Lebensart, gyvensena
lebensfähig, gyvastingas
nicht lebensfähig, marus
Lebensfähigkeit, nemarumas
lebensreich, gyvingas
Lebensreichheit, gyvingumas
Lebensweise, buitis
Lebewelt, gyvija
Lebewesen, būtybė, gyvis
leer, tuščias
Leere, tuštybė, tuštuma
Leerheit, tuštumas
Lehre, mokslas
Leib, kūnas
Leibes-, kūninis
leiden, kęsti
Leiden, kentėjimas, kęsmas
Leidenschaft, aistra
leidenschaftlich, aistrus, aistriškas, aistringas
Leistung, pasieka
leistungsfähig, darbingas, darbus
Leistungsfähigkeit, darbingumas, darbumas
lernfähig, mokslus
Lernfähigkeit, mokslumas
locken, maginti
Locken, maga
lockend sein, magėti
Lösung, atmazga (atomazga)
Lust, mogis
lüstern, gašlus
Lüsternheit, gašla

M

machen, daryti, dirbti
Machen, darymas
Macht, galybė
mächtig, galingas
Mächtigkeit, galingumas
Majestät, didingumas
majestätisch, didingas
Mal, atvejas
malerisch, vaizdingas
mancher, tūlas
Mangel, stoka, nepriteklius
Mangel fühlen, stokoti
Mangel leiden, stokoti
mangeln, trūkti
mangelnd, trūkstamas
mannigfaltig, tūleriopas
Mannigfaltigkeit, įvairovė
mässig, nuosaikus
Mässigkeit, nuosaikumas
Masstab, mastas
Material, medžiaga
Materie, medžiaga, daiktybė
materiell, medžiagiškas
Medium, aplinka, aplinkuma, terpė
Mehrheit, dauguma, daugumas
Meinung, nuomonė
Menge, daugelis, daugybė
Menschen-, žmoginis

Menschengestalt, žmogysta
Menschenliebe, žmoniškumas
Menschentum, žmogystė
Menschheit, žmoniškumas, žmonija
menschlich, žmoginis, žmogiškas, žmoniškas
Menschlichkeit, žmogiškumas, žmogybė
Mentalität, mąstysena
merken, dėmėtis
Merkmal, žymė
messen, matuoti
Milieu, aplinka (aplinkuma), tarpas
inneres Milieu, savitarpis
Missbrauch, piktnauda
missbrauchen, piktnaudžiauti
Missbraucher, piktnaudis
Mittel, priemonė
mittelbar, tarpiškas
Mittelbarkeit, tarpiškumas
mittelmässig, vidutinis, vidutiniškas
Mittelmässigkeit, vidutiniškumas
möglich, galimas
Möglichkeit, galimumas, galimybė
Motiv, akstinas
Mühe machen, stengtis
Muster, pavyzdys
Muster-, pavyzdinis
musterhaft, pavyzdingas
Musterhaftigkeit, pavyzdingumas
Mutter-, gimtas

N

nachahmen, pamėgdžioti
Nachahmung, pamėgdžiojimas
nachdenklich, mąslus
Nacheinander, seka
nachfolgen, sekti
Nachsicht, atlaida
nachsichtig, atlaidus
Nachsichtigkeit, atlaidumas
Nächster, artimas
nahe, artimas
Nation, tauta
national, tautinis, tautiškas
Nationalität, tautybė, tautiškumas
Natur, gamta, prigimtis
Natur (äussere), gamta
Natur (göttliche), dievystė
Natur (innere), prigimtis
Natur (menschliche), žmogystė
Natur (tierische), gyvulystė
Natur-, gamtinis, prigimtinis
natürlich, prigimtas, prigimtinis gamtinis, gamtiškas
Naturtrieb, omė
Nebeneinander, greta
negativ, neigiamas
negative Eigenschaft, neigiamybė
negative Erscheinung, neigiamybė
Negativsein, neigiamumas
Neigung, linkmė, polinkis
Nerv, dirgsnis
Neugierde, smalsa, smalsumas
neugierig, smalsus
nichtig, niekingas
Nichtigkeit, niekybė
Nichts, niekas, niekybė
niemand, niekas
Niveau, lygis
Note, pažymys
Not haben, stigti
notwendig, būtinas, privalomas, privalus
Notwendigkeit, būtinumas, būtinybė, privalumas
Nücke, užgaidas
Nutzen, nauda
nützlich, naudingas
Nützlichkeit, naudingumas

O

oberflächlich, paviršutinis, paviršutiniškas
Oberflächlichkeit, paviršutiniškumas
obligatorisch, privalomas
Ohnmacht, negalia
ohnmächtig, bejėgis, bejėgiškas
Offenbarung, apreiškimas
offenherzig, atviras
Offenherzigkeit, atvirumas
Opfer, auka

opfern, aukoti
Opposition, priešinimasis
ordnen, rikiuoti
Orientierung, susivokimas
orientieren (sich), susivokti
Ort, vieta
örtlich, vietinis

P

parieren, atremti
Parieren, atrėmimas
partiell, dalinis
passend, tinkamas
Person, asmuo
Personal-, asmeninis
Personalität, asmeniškumas
personenhaft, asmeniškas
persönlich, asmeninis, asmeniškas
Persönlichkeit, asmenybė
Pflicht, priederme, pareiga, prievolė
Pflichtschuldigkeit, privalomumas
Phase, tarpsnis
Phantasie, vaizduotė
Plenum, pilnatis
positiv, teigiamas
Potenz, pajėga
Pracht, puikybė
prächtig, puikus
Prächtigkeit, puikumas
Prädikat, tarinys
Prädikation, tariniavimas
prädizieren, tariniuoti
Prämisse, prielaida
präzis, tikslus
präzisieren, tikslinti
Präzision, tikslumas
primär, pirminis
Probe, mėginys
probieren, mėginti
Probieren, mėginimas
Produkt, gaminys
produktiv, padarus
Progress, pažanga
Projekt, sumanymas
providenziell, apvaizdus, apvaizdiškas, apvaizdingas
Prozess vyksmas
prüfen, patikrinti
Prüfung, patikrinimas

Q

Qualität, kokis, kokybė
qualitativ, kokinis, kokybinis
Quantität, kiekis, kiekybe
quantitativ, kiekinis, kiekybinis
Quantum, kiekybė

R

Rasse, padermė
raten, spėti
Raten, spėjimas
Rationalität, protingumas
Raum, erdvė, erdvybė
Raum-, erdvinis
Rauminhalt, talpa, apimtis
räumlich, erdviškas
Räumlichkeit, erdviškumas
reagieren, atveikti
Reagieren, atveikimas
Reaktion, atveika
reaktiv, atveikus
Reaktivität, atveikumas
recht, teisus
Recht, teisė, teisybė
rechtlich, teisus
Rechtlichkeit, teisumas
rechtmässig, teisiškas
Rechtmässigkeit, teisiškumas
Rechts-, teisinis
Rede, kalba
Redensart, posakis
Regel, taisyklė
regelmässig, taisyklingas
regelrecht, taisyklingas
regressiv, atžangus
Regressivität, atžangumas
reich, lobingas
Reichheit, lobingumas
reichlich, gausus
Reichtum, lobis
Reihe, eilė
Reihenfolge, eilė
rein, grynas
reissen, trūkti
Reiz, dirgis

reizbar, dirglus
Reizbarkeit, dirglumas
reizen, dirginti
Reizen, dirginimas
Reizfaktor, dirgiklis
Relation, santykis
relativ, santykinis, lygstamas
Reproduktion, atgaminimas
reproduktionsfähig, atgamus
reproduktiv, atgaminamas
reproduzieren, atgaminti
Resultat, išdava, pasekmė, padarinys
Retrospektion, atžvalga
retrospektiv, atžvalgus
Retrospektivität, atžvalgumas
retten, išganyti
Rezeptivität, imlumas
richten, rikiuoti
richtig, taisyklingas, teisingas
Richtigkeit, taisyklingumas
Richtung, kryptis
Rolle, vaidmuo
Rückblick, atžvilgis, atžvalga
Rückschritt, atžanga
Rücksicht, atdaira (atodaira)
rücksichtsvoll, atdairus
Rücksichtsvollsein, atdairumas

S

Sache, daiktas, dalykas
sachlich, daiktinis, daiktiškas
Sachlichkeit, daiktiškumas
sagen, tarti
sammeln (sich), susikaupti
Sammlung, susikaupimas
Satz, sakinys
Schadenfreude, piktdžiuga
Schadenfreude haben, piktdžiugiauti
schadenfroh, piktdžiugis,-ė
schadenfroh (sein), piktdžiugiauti
Schadenfroher, piktdžiugis
schaffen, kurti
Schaffen, kūrimas
schaffend, kuriamas
scharfsichtig, akylas
Scharfsichtigkeit, akylumas
Schatz, lobynas
schätzen, vertinti
Schatzkammer, lobynas
scheidbar, skaidus
scheiden, skaidyti
Scheidung, skaidymas
Schein, regimybė
scheinbar, regimas, tariamas
Scheinbarkeit, tariamumas
Schicksal, likimas
schlecht, blogas
schlechter Zustand, bloguma
Schlechtheit, blogumas
schliessen, išvedžioti
Schluss, išvada
Schlussatz, išvada
schön, dailus, gražus
Schöne f., gražybė
Schöne n., grožis
Schönheit, gražumas, gražybė, dailumas
Schöpfer, kūrėjas
schöpferisch, kuriamas, kūrybinis, kūrybiškas
Schöpfung, kūrinys
Schöpfungsart, kursena
Schuldigkeit, priedermė
Schürzung, užmazga (užuomazga)
Schwärmerei, svajojimas
schwärmerisch, svajingas
schwerfällig, nerangus
Schwerfälligkeit nerangumas
Seele, siela
Seele des Verstorbenen, vėlė
Seelen-, sielinis
seelenhaft, sielingas
Seelenforschung, sielotyra
Seelenkummer, sielvartas
seelisch, sieliškas
sehen, regėti
Sehen, regėjimas
Sehschärfe, regumas
Sein, būtis, esybė
Seiende n., esybė
sekundär, antrinis
von selbst, savaime
Selbstbefinden, savijauta
selbstbeherrscht, sąvaldus
Selbstbeherrschung. susivaldymas,

savivalda, savitvarda
Selbstbesinnung, savivoka, susipratimas
Selbstbestimmung, apsisprendimas
Selbstbewusstsein, savimonė
Selbstforschung, savityra
Selbsterhaltung, savisauga
Selbsterkenntnis, savižina
Selbstschutz, savigina
selbsttätig, savaveiksmis, savaveiksmiškas
Selbstverteidigung, savigina
Selbstverwaltung, savivalda
Selbstwirkung, saviveika
Selbstzucht, savitvarda
Seligkeit, palaima
sensibel, juslus, juslingas
Sensibilität, juslingumas
separat, atsijas
Sichauleinanderbeziehen, santykiavimas
Sichausdehnen, plitimas
Sichbefreien, išsivadavimas
Sicheinleben, įsigyvenimas
Sichentlalten, išsiskleidimas
Sichentledigen, atsipalaidavimas
Sicherinnern, prisiminimas
sichern, laiduoti
Sichgewöhnen, *įpratimas*
Sichinteressieren, domėjimasis, susidomėjimas
sichtbar, regimas
sichtlich, regimas
Sichvergewissern, įsitikrinimas
Sichverhalten, santykiavimas
Sichverpflichten, įsipareigojimas
Sichvorstellen, vaizdavimasis
Sichwidersetzen, priešinimasis
Sichwundern, stebėjimasis
Sinn, juslė, prasmė
Sinn geben įprasminti
mit den Sinnen wahrnehmbar juslus
Sinngebung įprasminimas
sinnlich, juslinis, jusminis, juslingas
Sinnlichkeit, juslingumas
sinnlos, beprasmis, beprasmiškas
Sinnlosigkeit, beprasmiškumas
sinnvoll, prasmingas
Sitte, paprotys
sittlich, doras, dorinis, doriškas
Sittlichkeit, dora, dorumas, doriškumas
Sittlichkeits-, dorinis
Sittlichkeitszustand, dorovė
sollen, privalyti
Soollen, privalymas, privala
spaltbar, skaldus
spalten (sich), skilti
Spannung, įtampa
spezifisch, rūšinis
spontan, savaimingas, savaiminis
Spontaneität, savaimingumas
Sprache, kalba
Sprechweise, tarsena
im Stande sein, išgalėti, pajėgti
standhaft, patvarus
Standhaftigkeit, patvarumas, patvara
Standpunkt, požiūris
Stellungnahme, nusistatymas
Stellung nehmen, nusistatyti
sterblich, mirtingas, marus
nicht sterblich, nemarus
Sterblichkeit, nemarumas
stetig, tolydus, tolydinis
Stetigkeit, tolydumas, tolydybė
Stimmung, nuotaika, nusiteikimas, ūpas
in Stimmung versetzen, nuteikti
stimmungsvoll, nuotaikingas
Stoff, medžiaga, daiktybė
stofflich, medžiaginis
stolz, didus, puikus
Stolz, puikumas, puikybė
streben, siekti
strebsam, pastangus
Streit, ginčas
streiten, ginčytis
Strom, srovė
Strömung, srovė
Strömungs-, srovinis
Struktur, sąranga
Stufe, laipsnis
stufenweise, laipsniškas
subaltern, pajungtas
subsumieren, pajungti

suggerieren, įteigti
Suggestion, įteigimas, įtaiga
suggestiv, įtaigus
sukzessiv, sekus

T

taktil, lytimas
tastbar, lytimas
Tastbarkeit, lytimumas
tasten, lytėti
Tasten, lytėjimas
Tastsinn, lyta
Tat, veiksmas
Tatbestand, tikrenybė
tätig, veiklus
Tätigkeit, veikla, veiklumas
Tatsächlichkeit, tikrumas
tauglich, tinkamas
Tauglichkeit, tinkamumas
Teil, dalis
teilbar, dalus
Teilbarkeit, dalumas
Teilnahme, dalyvavimas
Teilnehmer, dalyvis
Teilung, dalijimas, skirstymas
Temperament, pobūdis
temporal, laikinis
Tier, gyvulys, gyvūnas
Tierheit, gyvuliškumas
tierisch, gyvuliškas
todbringend, marus
tödlich, mirštamas
Toleranz, apkanta (apykanta)
Totalität, visumas
träge, nerangus
Trägheit, nerangumas
Traum, svajonė
träumen, svajoti
Träumen, svajojimas
Träumerei, svajojimas
träumerisch, svajingas
träumerisches Wesen, svajingumas
treffen (sich), atsitikti
trennbar, skaidus
trennen, skaidyti
Trennung, skirstymas
treu, ištikimas
Treue, ištikimumas
Trieb, polinkis
triebbegabt, omingas
Tugend, dorybė
tugendhaft, doringas
Tugendhaftigkeit, doringumas
tun, dirbti
Tun, dirbimas

U

Übel, blogybė
überbewusst, antsąmoninis
Überbewusstsein, antsąmonė
übereinkommen, sutikti
Übereinstimmen, derinimas
übereinstimmend machen, derinti
in Übereinstimmung bringen, derinti
Überfluss, gausa, perteklius
überlegen, svarstyti, samprotauti
überlegsam, išmaningas
Überlegung, svarstymas, samprotavimas
Überlegungsart, svarstysena
Übermensch, antžmogis
übermenschlich, antžmogiškas
Übernatur, antgamtis
übernatürlich, atgamtinis, antgamtiškas
Übernatürlichkeit, antgamtiškumas
überwinden, įveikti
Überzeit, antlaikis
übernatürlich, antgamtinis, antgamtiškas
Überzeitlichkeit, antlaikiškumas
überzeugend, įtikinamas
überzeugen (sich), įsitikinti
überzeugend, tikina
Überzeugung, įsitikinimas
Übung, pratimas
Übungen, pratybos
Übungsprozess, pratyba
Umfang, apimtis
Umgang, elgimasis
umgebend, aplinkinis
Umgebung, aplinka (aplinkuma)
umliegend, aplinkinis
Umsicht, apdaira (apydaira)

umsichtig, apdairus
Umsichtigkeit, apdairumas
Umstand, aplinkybė
unabgegrenzt, neatribotas
unabhängig, nepriklausąs, nepriklausomas
Unabhängigkeit, nepriklausomumas, nepriklausomybė
unbedingt, nelygstamas
Unbedingte n., nelygstamybė
Unbedingtheit, nelygstamybė
unbeendet, nebaigtas
Unbeendetheit, nebaigtumas
unbegreiflich, nesuvokiamas
unbegrenzt, beribis, beribiškas, neribotas
Unbegrenztheit, beribiškumas
unbestimmt, neapibrėžtas
unbewusst, nesąmoningas
Unbewusstheit, nesąmoningumas
Unbewusstsein, nesąmoningumas
undenkbar, neįmanomas
unendlich, begalinis
unendlich gross, be galo didelis
unendlich klein, be galo mažas
unentbehrlich, privalus
universal, visuotinis
Universale n., visuotinybė
Universalität, visuotinumas
unkompliziert, nesudėtingas
Unkompliziertheit, nesudėtingumas
Unmenge, begalė
unmittelbar, betarpis, betarpiškas, tiesioginis
unmöglich, negalimas
Unruhe, nerimas
Unsinn, beprasmybė, nesąmonė
unsittlich, nedoras
unsterblich, nemirtingas
Unsterblichkeit, nemirtingumas
unstetig, trūkus
Unstetigkeit, trūkumas
unterbewusst, pasąmoninis
Unterbewusstsein, pasąmonė
Unterdrückung, priespauda
Untergang, žuvimas, žūtis
untergeordnet, pajungtas
unternehmungslustig, verslus
unterordnen, pajungti
Unterordnung, pajungimas
nicht unterscheidbar, neskiriamas
unterscheiden, skirti
Unterscheiden, skyrimas
zu unterscheiden, skirtinas
Unterschied, skirtumas, skirtybė
untersuchen, tirti
Untersuchen, tyrinėjimas
Untersuchung, tyrimas, tyrinėjimas
unlödlich, nemirštamas
Unlödlichkeit, nemirštamumas
untrennbar, neatskiriamas
ununterbrochen, tolydus, tolydinis
Ununterbrochenheit, tolydumas, tolydybė
unverständlich, nesuprantamas
uranfänglich, pirmapradis, pirmapradiškas, pirmapradinis
Urbild, pirmavaizdis
Urprinzip, pirmapradė
Ursache, priežastis
ursächlich, priežastingas, priežastiškas
Ursächlichkeit, priežastingumas
Ursprung, kilmė
ursprünglich, pirmykštis, pradiškas, pirmapradis, pirmapradinis, pirmapradiškas
Urteil, spręsmas
urteilen, spręsti
Urteilen, sprendimas
Urteilsgegenstand, sprendinys
Urteilsresultat, sprendinys

V

Verallgemeinerung, apibendrinimas
veränderlich, kaitus
Veränderlichkeit, kaitumas, kintamumas
verändern, keisti
Veranlassung, proga, vada
veranschaulichen, pavaizduoti
Veranschaulichung, pavaizdavimas

verbal, žodinis
verbinden, susieti
verbinden (sich), susyti
Verbindung, jungtis, sąryšis, sąjunga
Verbot, uždraudimas
verdinglichen, sudaiktinti
Verdinglichung, sudaiktinimas
Verdienst, nuopelnas
vereinigt, jungtinis
Vereinigung, sąjunga
Vererbung, paveldėjimas
verfolgen, sekti
vergegenständlichen, sudalykinti
Vergegenständlichung, sudalykinimas
vergeistigen, sudvasinti
vergeistigt, dvasingas
Vergeistigtsein, dvasingumas
Vergeistigung, sudvasinimas
vergewissern, įtikrinti
vergewissernd, įtikrinamas
vergewissern (sich), įsitikrinti
vergleichen, palyginti
vergleichend, palyginamas
Vergleichung, palyginimas
Vergnügen, malonybė
verhalten (sich), santykiauti
Verhältnis, santykis
Verlauf, eiga
verlockend, magus
Verlust, žuvimas
vermögen, išgalėti, įstengti, pajėgti
Vermögen, galia, išgalė, pajėga, įstanga, pajėgumas
vermögend, pajėgus
vermuten, spėti
Vermutung, spėjimas
verneinen, neigti
verneinend, neigiamas
Verneinung, neigimas
Verneinungsgegenstand, neiginys
Verneinungspartikel, neigtukas
vernichten, panaikinti
Vernichtung, panaikinimas
Vernunft, protas
Vernunft-, protinis
vernünftig, protingas
vernunftmässig, protiškas
Vernunftschluss, išprotis
verpflichten, įpareigoti, saistyti
verpflichten (sich), įsipareigoti
verpflichtend, saistomas
Verpflichtung, įpareigojimas, saistas, supareigojimas
Verpflichtung (wechselseitige), susipareigojimas
verschieden, įvairus, skirtingas
verschiedenartig, įvairialytis
Verschiedenheit, skirtingumas
Versicherung, užtikrinimas
Verstand, aumuo
Verstand (gesunder), sveikas protas
verständig, sumanus, išmanus, išmaningas, aumeningas
verständigen (sich), susiprasti
Verständigkeit, išmanumas, aumeningumas, sumanumas
Verständnis, supratimas, išmanymas, išmana
Verstands-, aumeninis
verstehen, suprasti, išmanyti
Verstehen, supratimas
verstehen (von Grund aus), perprasti
Versuch, bandymas
versuchen, bandyti
Verteidigung, gynimas
vertrauenswürdig, ištikimas, patikimas
Vertrauenswürdigkeit, ištikimumas, patikimumas
verwandt, giminingas
Verwandtschaft, giminingumas
verwandtschaftlich, giminiškas
verwesen, trūnyti
Verwesung, trūnijimas
verweslich, trūnus
Verweslichkeit, trūnumas
verwirklichen, įvykdyti
Verwirklichung, vykdymas, įvykdymas
viel, daugelis, daugis
vieldeutig, daugiareikšmis, daugiareikšmiškas
Vieldeutigkeit, daugiareikšmiškumas

viele tūlas
vielerlei, tūleriopas, daugeriopas
vielfältig, daugingas
Vielfältigkeit, daugingumas
vielgestaltig, daugeriopas
Vielheit, daugybė
vielsinnig, daugiaprasmis, daugiaprasmiškas
Vielsinnigkeit, daugiaprasmiškumas
Vision, regėjimas
Volk, tauta
völkisch, tautinis, tautiškas
Volkstum, tautiškumas, tautybė
Volle n., pilnis
vollenden, atbaigti
Vollendung, atbaigimas
Vollheit, pilnumas
vollkommen, tobulas
Vollkommenheit, tobulumas, tobulybė
Vollsein, pilnuma, pilnumas
vollständig, ištisas, pilnutinis
voraussetzen, prileisti
Voraussetzung, prileidimas, prielaida
Vorbehalt, išlyga
Vorbereitung, rengimas, ruoša
Vorbereitungen treffen, rengti
Vorgefühl, nuojauta
Vorhaben, kėslas, sumanymas
vorhanden, esamas
vorherbestimmen, nulemti
vorherbestimmt, lemtas
Vorherbestimmung, lėmimas, nulėmimas
Vorliebe, įmėgis
Vorsehung, apvaizda
vorstellen (sich), vaizduotis, įsivaizduoti
Vorstellung, vaidinys
Vorurteil, prietaras
vorurteilsvoll, prietaringas
Vorwand, dingstis

W

Wach-, budimas
wachend, budimas
wachsam, budrus, jautrus
Wachsamkeit, jautrumas
wahr, tikras
wahrhaft, tiesus
Wahrhaftigkeit, tiesumas
Wahrheit, tiesa, teisybė
wahrscheinlich, tikimas
Wahrscheinlichkeit, tikimybė
wandeln, keisti
Wandlung, kitimas
Wechsel, kaita
wechselseitig, savitarpinis
Wechselwirkung, sąveika, veikimasis
weise, išmintingas
Weise, būdas
Weisheit, išmintis, išmintingumas
Welt, pasaulis
Welt-, pasaulinis
Weltall, visata
Weltanschauung, pasaulėžiūra
Weltbild, pasaulėvaizdis
werden, tapti
Werden, tapimas, *tapsmas*
Werk, veikalas, padaras
Werkzeug, įrankis, padargas
Wert, -vertė, vertybė, vertingumas
Wert-, vertinis
wertlos, niekingas
wertschätzen, vertinti
Wertschätzung, vertinimas
wertvoll, vertingas
Wesen, būtybė, esmė
Wesen (animalisches), gyvūnas, *das Wesen betreffend*, esminis
wesenhaft, esmingas
Wesenheit, esmė
Wesensforschung, esmėtyra
Wesensschau, esmėžiūra
wesentlich, esminis, esmiškas
Wesentlichkeit, esmingumas, esmiškumas
wichtig, reikšmingas
Wichtigkeit, reikšmingumas
widerlegen, atremti
Widerlegung, atrėmimas
widersetzen (sich), priešintis
widersprechen, prieštarauti
Widersprechen, prieštaravimas
widersprechend, prieštaraująs

Widerspruch, prieštara
widerspruchsvoll, prieštaringas
wideraufleben, atgyti
Wiederaufleben, atgijimas
wiedererkennen, atpažinti
Wiedererkennen, atpažinimas
wiedererzeugen, atgaminti
Wiedererzeugung, atgaminimas
wiedergebren werden, atgimti
Wiedergeburt, atgimimas
Wille, valia
Willens-, valinis
willensbegabt, valingas
willensstark, valingas
Willenskraft, valingumas
willenskräftig, valingas
Willensstärke, valingumas
Willkür, savavalia
willkürlich, savavalis
wirken, veikti
wirken lassen, veikdinti
wirklich, tikras
Wirklichkeit, tikrovė
wirksam, paveikus
Wirksamkeit, paveikumas
Wirkung, veikimas, veiksmas
Wirkungsart, veiksena
wirkungsfähig, veiksnus
Wirkungsfähigkeit, veiksnumas veiklumas
Wirkungsfaktor, veiksnys
Wirkungsgegenstand, veikinys
Wissbegierde, smalsumas
wissbegierig, smalsus
wissen, žinoti
Wissen, žinojimas, žinija
Wissenschaft, mokslas
wissenschaftlich, mokslinis, mokslіškas
Wissenschaftlichkeit, mokslіškumas
Wohlfahrt gerove
Wohlgefallen, pomėgis
Wohlstand, geruma
Wohnstätte, buveinė
wollen, norėti
Wollen, norėjimas
Wort-, žodinis
wörtlich, žodiškas
Wörtlichkeit, žodiškumas
wortreich, žodingas
Wunder, stebuklas
wunderbar, stebėtinas
wundern (sich), stebėtis
Wunsch, noras

Z

Zahl, skaičius, skaitmuo
Zartheit, švelnumas
Zauber, žava
Zeichen, ženklas
Zeit, laikas
Zeit-, laikinis
zeitlich, laikiškas
zeitlos, belaikis, belaikiškas
Zeitlosigkeit, belaikiškumas
zeitweilig, laikinas
zerfallen, skilti
zerfallen, skalus
zerstreuen (sich), išsiblaškyti
Zerstreutheit, išsiblaškymas
zeugen, liudyti
Zeugen, liudijimas
Zeugnis, liudijimas
Ziel, siekinys
Ziffer, skaitmuo
Zufall, atsitikimas
zufällig, atsitiktinis
Zufälligkeit, atsitiktinumas
Zug, trauka, patrauka, potraukis
zügeln, tramdyti
Zügelung, tramdymas
Zuneigung, pamėgimas
zurechtlinden (sich), susivokti
zurückstossen, atstumti
zusammengesetzt, sudėtinis, sudėtingas
nicht zusammengesetzt, nesudėtingas
Zusammengesetztheit, sudėtingumas
Zusammenhang, sąryšis
Zusammensetzung, sudėtis
Zusammenstellung, sąstatas
Zustand, stovis, būsena
zustimmen, sutikti
Zustimmung, sutikimas

zuverlässig, patikimas
Zuverlässigkeit, patikimumas
Zwang, vara
Zwangs-, verčiamas
Zweck, tikslas
Zweck-, tikslinis
zweckhaft, tikslingas
Zweckhaftigkeit, tikslingumas
zweckmässig, tikslingas, tikslišKas
Zweckmässigkeit tikslingumas, tikslišKumas
Zweifel abejone
zweifelhaft, abejotinas
Zweifelhaftigkeit, abejotinumas
zweifeln, abejoti
Zweifeln, abejojimas
zwingen, versti
zwingend, varus
Zwischenraum, tarpas

PEDAGOGIKOS TERMINIJA

BENDROJI PEDAGOGIKOS TERMINIJA

Paaiškinimai

Surankiota iš viso 1.600 pedagoginių terminų. Iš jų 600 paimti iš „Bendrosios filosofijos terminijos". Jie pažymeti ženklu +. 400 terminų yra svetimos kilmės. Jie pažymėti ženklu —. Jiems svarbu būtų rasti lietuviškųjų atitikmenų. Likantieji 600 terminų yra lietuviškos kilmės ir turi specifiškai pedagoginį pobūdį. Jie nepažymėti jokiu ženklu. Visus terminus bandyta kirčiuoti.

Pagrindiniu terminu mokslinei terminijai laikyta daiktavardis. Dėl to palyginti maža tesurašyta būdvardžių ar kitokių kalbos dalių. Kiek daugiau būdvardžių duota svetimos kilmės. Svarbesniais atsitikimais nurodinėta, kurie terminai yra vartotini šalia pagrindinio termino, reikšmingiausio visai semantinei šeimai.

A

+ **abejingùmas** — indifférence; Gleichgültigkeit, bezrazličnosť.
Vartotinas būdvardis **abejìngas.**
+ **abejójimas** — douter, hésitation; Zweifeln; somnenije.
+ **abejõnė** — doute; Zweifel; somnenije.
Vartotinas veiksmažodis **abejóti.**
— **afèktas** — affection; Affekt; affekt.
— **afektyvùs, -inis** — affectif; affektiv; affektivnyj.
Vartotinas daiktavardis **afektyvùmas.**
+ **áiškinamas** — explicatif; erklärend; ob'jasnitel'nyj.
+ **áiškinimas** — explication, interprétation; Deutung, Klärung; tolkovanije, ob'jasnenije.
Vartotini terminai **áiškinti, áiškintojas.**
+ **aiškùmas** — clarté; Klarheit; jasnosť
Vart. būdv. **áiškus.**
+ **akylùmas** — qualité de celui qui a de bons yeux; Scharfsichtigkeit; zorkosť.
Vart. būdv. **akýlas, -a.**
— **akomodãcija** — accomodation; Akkommodation; akkommodacija.
— **akroamatìnis** — acroamatique; akroamatisch (vortragend); akroamatičeskij — *pasakojamasis*

+ **ākstinas, -aĩ** — incitation, mobile; Anreiz; stimul, pobuždenije.
— **āktas, -ai** — acte; Akt; akt — *veiksmas.*
— **aktyvùmas** — activité; Aktivität; aktivnost' — *veiklumas.*
Vart. būdv. **aktyvùs,** *-inis* — *veiklùs.*
— **aktyvìzmas** — activisme; Aktivismus; aktivizm.
— **aktuālinimas, aktualizãvimas** — actualisation; Aktualisation; aktualizacija.
Vart. veiksmž. *aktuālinti,* **aktualizúoti.**
— *aktualùs, -inis*
āmatas, -ai — métier; Handwerk; remeslo.
ámžius, -ai — âge; Alter; vozrast.
— **analitinis** — analytique; analytisch; analitičeskij.
Vart. būdv. *analiziškas.*
— **analizė** — analyse; Analyse; analiz.
— **anatòmija** — anatomie; Anatomie; anatomija.
— **anketà, -ètos** — enquête; Enquête, Verhör; anketa.
— **ántika** — antiquité; Antike; antika.
— **antikìnis** — antique; antik, altertümlich; antičnyj
— **antìtezė** — antithèse; Antithese; antitez.
antropològija — anthropologie; Anthropologie; antropologija.
— **apātija** — apathie; Apathie; apatija.
+ **apdairà, -ōs (apýdaira)** — circonspection; Umsicht; osmotritel'nost'.
+ **apdairùmas** — caractère circonspect; Umsichtigkeit; osmotritel'nost'.
Vart. būdv. **apdairùs, apdaĩrų.**
āpdaras, -aĩ — vêtement; Kleid; *Kleidung; odežda — drabužis.*
apdìrbimas – élaboration; Bearbeitung; obrabotka, *privedenije v poriadok* (?)
apdorójimas
apdovanójimas — récompense; Belohnung; nagraždenije.
— **apercèpcija** — aperception; Apperzeption; appercepcija.
apgalėjimas — prise de domination; Bewältigung; ovladenije.
apýlinkė — alentours, environs; Umgegend, Umgebung, okrestnost
+ **apipavidalinimas** — formation; Gestaltung; oformlenije.
apýsaka — conte; Erzählung; rasskaz.
+ **aplinkà, -ōs** — milieu, ambiace; Milieu, Medium, Umwelt, Umgebung; sreda.
+ **apraiškà, -ōs** — phénomène, manifestation, Erscheinung; javlenije.
+ **aprāšymas** — description; Beschreibung; opisanije.
+ **aprāšomas** — descriptif; beschreibend; opisatel'nyj.
apribójimas — limitation; Begrenzung; ograničenije[1].
apsaugà, -ōs, āpsaugą — défense, protection; Schutz, *Verteidigung;* ochrana, zaščita.
+ **apsireiškìmas** — apparition; Erscheinung; projavlenije.
+ **apsisprendìmas** — autodétermination; Selbstbestimmung, samoopredelenije.
+ **aptarìmas** — discussion; *Besprechung; obsuždenije.*
+ **apvaldymas** — domination; Bemächtigung, Beherrschung ovladenije.
apžvalgùmas – caractère de ce qui peut être aperçu, Übersichtlich-

keit; obozrevajemost'.

Vart. būdv. **apžvalgùs, apžvalgų.**

— **aritmėtika** — arithmétique; Arithmetik; arifmetika — *skaičiamoks lis.*

— **aritmėtinis** — arithmétique; arithmetisch; arifmetičeskij

— **artikuliãcija** — articulation; Artikulation; artikuliacija.

— **asimiliãcija** — assimilation; Assimiliation; assimiliacija.

— **asketizmas** — ascétisme; Asketismus; asketizm.

Vart. term. **askėtas, askėtiškas.**

— **askėzė** — pratique ascétique; Aszese; asketičeskaja praktika

+ **asmenýbė** — personnalité; Persönlichkeit; ličnost'.

+ *asmuõ, -eñs — personne; Person; lico.*

Vart. term. **asmenìnis, ãsmeniškas, asmeniškùmas.**

— **aspėktas** — aspect; Aspekt; aspekt.

— **asociãcija** — association; Assoziation; associacija.

atbaĩgiamas, -a — final; schliessend; konečnyj, zaveršitel'nyj

+ **atbaigìmas** — achèvement; Vollendung; zaveršenije.

Vart. term. **atbaĩgti, atbaĩgiamai.**

+ **atdairà, -õs (atódaira)** — égard, respect; Rücksicht, Achtung, vni manije, uvaženije.

+ **atdairùmas** — considération; Rücksichtsvollsein, vnimatel'nost'

Vart. būdv. **atdairùs, atdaĩrų.**

atgailà, -õs, ātgailą — pénitence; Busse; pokajanije.

Vart. veiksmž. atgailóti.

+ **atgaminimas** — reproduction; Wiedererzeugung; vosproizvedenije.

+ **atgamùs, ātgamų** — reproduktif; reproduktionsfähig; vosproizvodiaščij.

Vart. term. **atgamìnti, atgamìnamas.**

+ **atgijìmas** — reviviscence; Wiederaufleben; oživanije.

+ **atgimìmas** — renaissance; régénération; Wiedergeburt; vozroždenije.

atidengìmas — découverte; Entdeckung; otkrytije.

atitaĩsymas — réparation, correction; Verbesserung; ispravlenije (?).

atkaklà, -õs, ātkaklą, atkaklùmas — obstination, entêtement; Eigensinn, Trotz; upriamstvo, uporstvo

Vart. būdv. atkaklus.

atkartójimas — répétition; Wiederholung; povtorenije. *Žr. kartojimas, pakartojimas.*

Vart. būdv. *atkartoti.*

atkūrìmas — reproduction; Wiedererzeugung, Wiedergabe; vosproizvedenije.

+ **atlaidà, -õs** — détente, indulgence; Entspannung, Nachsicht; oslablenije napriaženija, snischoždenije.

+ **atlaidùmas** — indulgence, caractère conciliant; Nachsichtigkeit, snis choditelnost'.

Vart. būdv. **atlaidùs, atlaĩdų.**

atlyginimas — voznagraždenije.

+ **atminìmas** — souvenir; Andenken; vospominanije, pamiat' — *atsi minimas* (?)

Vart. veiksmž. **atmiñti.**

+ **atmintìs, -iẽs** — mémoire; Gedächtnis; pamiat'.
+ **atnaũjinimas** — renovation; Erneuerung; obnovlenije.
atóstogos — vacance; Ferien; kanikuly.
+ **atóveikis** — réaction; Gegenwirkung; reakcija, protivodeistvije.
Vart. veiksmž. **atveĩkti.**
+ **atpareigójimas** — dispense, exemption; Dispensation, Entbindung; osvoboždenije ot obiazannosti.
Vart. veiksmž. **atpareigóti.**
+ **atpažinìmas** — récognition; Wiedererkennen; vospriznanije.
Vart. veiksmž. **atpažìnti.**
ãtpildas — récompense; Belohnung; nagrada, *voznagraždenije (?).*
atradìmas — découverte; Entdeckung; otkrytije.
+ **atrankà -õs,** sélection; Auslese, Auswahl; otbor.
atrinkìmas — sélection, choix; Auslese; otbor.
Vart. veiksmž. **atriñkti.**
+ **atsajà,' -õs** — abstraction; Abstraktion; abstrakcija.
+ **atsajùmas** — abstractivité; Abstraktionsfähigkeit; sposobnost' otvlekat'
Vart. būdv. **atsajùs, ãtsajų.**
ãtsakas, -aĩ, atsãkymas — réponse; Antwort; otvet *(?)*
atsakingùmas — responsabilité; Verantwortlichkeit; otvetstvennost'.
Vart. būdv. atsakingas.
atsakomýbė — responsabilité; Verantwortung; otvetsvennost', otvet.
atsargà, -õs, atsargùmas — circonspection, précaution; Vorsichtigkeit; ostorožnost'.
Vart. būdv. **atsargùs, atsaĩgų.**
atsidavìmas — dévoûement; Hingabe; predannost'
[Vart. veiksmž. ir būdv.] *atsiduoti, atsidavęs.*
atsidėjìmas — application; Hingegebensein; predannost' userdije.
Vart. veiksmž. **atsidėti.**
+ **atsiejìmas** — abstraction; Abstraktion; otvlečenije.
+ **atsiẽtas, -à** — abstrait; abstrakt; otvlečennyj.
Vart. veiksmž. **atsiẽti.**
+ **atsiminìmas** — mémoire, souvenir; Erinnerung; vospominanije.
Vart. veiksmž. **atsimiñti.**
+ **atsipalaidãvimas** — émancipation; Sichentledigen, Emanzipation; emancipacija.
+ **atsitiktìnis** — accidentel, fortuit; zufällig, slučainyj, nesuščestvennyj.
atsparà, -õs, ãtsparą — résistance; Widerstand; otpor, soprotivlenije.
atsparùmas — résistibilité, Widerstandfähigkeit, soprotivliajemost'.
Vart. būdv. **atsparùs, atspãrų.**
atvaidìnimas — représentation imagée; Vorstellen; Darstellen; obraznoje predstavlenije[2].
Vart. veiksmž. **atvaidìnti.**
+ **ãtvaizdas, -aĩ** — image; Abbild; otobraženije.
+ **atvaizdãvimas** — représentation; Abbildung, otobraženije.
+ **atvaizdúoti** — représenter; abbilden; otobražat'
+ **atveikà, -õs** — réaction; Reaktion, Gegenwirkung; reakcija, protivodeistvije.

+ **atveikìmas** — reaction; Reagieren, Gegenwirken; reagirovanije, protivodeistvije.
+ **atveikùmas** — réactivité; Reaktivität; reaktivnost'.

Vart. būdv. **atveikùs, atveĩkų.**

+ **atvirùmas** — franchise; Offenherzigkeit; otkrovennost'.

Vart. būdv. **ãtviras.**

+ **atžangà, -ōs** — régression; Rückschritt; regress.
+ **atžangùmas** — régressivité; Regressivität; regressivnost'.

Vart. būdv. **atžangùs, atžañgų.**

+ **ãtžvilgis, -iai** — regard, égard; Rückblick, Hinsicht; retrospektivnyj vzgliad, otnošenije.

áugalas — žr. Pflanze.

augimas — croissance; Wachsen; rost.

Vart. veiksmž. **áugti.**

auginimas — élévage; Aufziehen, Auferziehen; vyraščivaníje, vzraščivanije.

auginìtinis — l'enfant adoptif; Pflegling, Pflegekind; pitomec, prijomyš.

augintojas — celui qui élève; *Pfleger*, Anbauer, Züchter; rastitel', razvoditel'.

Vart. veiksmž. **augìnti.**

augmenijà, -ijos — flore; Flora; flora, rastitel'noje carstvo.

augmuõ, -eñs — plante; Gewächs, Pflanze; rastenije.

+ **aukà, -ōs, aũką** — sacrifice; *Opfer*; žertva.

Vart. būdv. aukùs, aukìngas — opferwillig.

áuklėjimas — éducation; Erziehung; vospitanije.

áuklėjimasis — auto-éducation; Selbsterziehung; samovospitanije. Žr. *saviaukla*

áuklėtinis — éduqué; Zögling, vospitannik.

áuklėtojas — éducateur; Erzieher; vospitatel'.

Vart. veiksmž. **áuklėti.**

auklýba

aukùmas — esprit de sacrifice; Opfergeist, Opferfrendigkeit, Opferwilligkeit; žertvennost'.

aumenýbė — *intelligence*; *Intelligenz*; intelligencija.

+ **aumeningùmas** — intelligence; Verständigkeit, Intelligenz; umnost', rassuditelnost'.

Vart. būdv. *aumeningas — turįs aumens.*

+ **aumuõ, -eñs** — intelligence, entendement; Verstand; intellekt, rassudok.

Vart. term. **aumeningas, aũmeniškas, aumeniškùmas.**

— **autodidāktas** — žr. *savamókslis, savìmoka, savìruoša.*

— **autonòmija** — autonomie; Autonomie; avtonomija.

— **autonomingùmas** — autonomie; Autonomie; avtonomnost'.

Vart. term. **autonomingas, autonòminis, autonòmiškas, autonomiškùmas.**

— **autoritètas** — autorité; Autorität, avtoritet. Žr. *orýbė, orenýbė, orùs.*

— **autoritetingùmas** — autorité; Autorität; avtoritetnost' — *orùmas.*

— **autoritėtinis** — autoritaire; autoritär avtoritarnyj, avtoritetnyj *orùs.*

Vart. term. **autoritetìngas, autoritėtiškas, autoritetiškùmas.**

B

bailùmas — timidité, lâcheté, Furchtsamkeit, Ängstlichkeit; robost', trusost'.

Vart. būdv. **bailùs, baĩlų.**

bailė — peur.

báimė — peur, crainte; Furcht, Angst; strach.

Vart. term. **baimìngas, baimingùmas.**

+ **bañdymas** — essai, tentative; Versuch, Probieren; opyt, proba, popytka.

Vart. term. **bandýti, bañdomas.**

baudà, -ōs, baũdą — peine; Strafe; nakazanije.

baudìmas — punition; Bestrafen; nakazyvanije.

Vart. veiksmž. **baũsti.**

baũdžiamas — punissable, répressif; *strafbar,* repressiv; nakazujemyj, represivnyj.

bausmė, -ės, baũsmę — correction; Bestrafung; nakazanije.

bažnýčia, -ios — église; Kirche; cerkov'.

Vart. būdv. bažnytìnis.

bedievìškùmas, *bedievýbė* — impiété, irreligion; Gottlosigkeit; bezbožnost', bezbožničestvo.

Vart. term. **bedìėvis, bedìėviškas.**

bedorìškùmas — immoralité; Sittenlosigkeit, Unsittlichkeit; beznravstvennost'.

Vart. term. **bedõris, bedõriškas.**

begėdìškùmas — impudence; Schamlosigkeit, Unschamhaftigkeit; besstydstvo.

Vart. term. **begėdis, begėdiškas.**

bendradarbiãvimas — collaboration, coopération; Mitarbeiten; sotrudničestvo.

Vart. term. **bendradarbis, bendradarbiáuti.**

+ **beñdras, -à** — commun; gemein; obščij.

beñdras, -ai, sėbras.

+ **bendrãvimas** — communion, relation, commerce; Gemeinschaft, Umgang, Verkehr; obščenije.

Vart. veiksmž. **bendráuti.**

+ **bendrùmas** — communauté; Allgemeinheit, Gemeinsamkeit; obščnost'.

+ **bendrúomenė** — communauté, commune; Gemeinde, Gemeinschaft; obščnost'.

bendruomeniškùmas — esprit de communauté; Gemeinschaftlichkeit; obščinnost'.

berniùkas — garçon; Knabe; mal'čik.

— **bibliogrãfija** — bibliographie; Bibliographie; bibliografija.

— **bibliotekà, -ėkos** — bibliothèque; Bibliothek; biblioteka.
bičiùlis — ami; Freund; drug.
bičiulỹstė — amitié; Freundschaft; družba.
— **biogrãfija** — biographie; Biographie; biografija.
— *biològija — biologie; Biologie; biologija.*
brandùmas, brandà, -ōs, brañdą — maturité; Reife; zrelost'.
brandùs, brañdų — bien mûr, parvenu à maturité; gut gereift; chorošo sozrevšij.
brendìmas — maturation; Reifen, Reifwerden; sozrenije.
Vart. veiksmž. **brę̃sti.**
brúožas, -aĩ — trait; Zug; čerta.
+ **būdas, -ai** — mode, caractère; Art, Weise, Charakter; sposob, charakter.
+ **būdìngas** — caractéristique, de ferme caractère; charakteristich, charakterfest; charakternyj, s tverdym charakterom.
būdingùmas — qualité de ce qui est caractéristique, caractère ferme; charakteristische Eigenschaft, Charakterfestigkeit; charakternost', tverdocharakternost'.
būdinti.
budrùmas — vigilance; Wachsamkeit; bditel'nost'.
+ **bùdrus, bùdrų** — veillant, vigilant; wachsam, bditel'nyj.
bùtas, -ai — logis, logement; Wohnung; kvartira.
+ **būtinỹbė** — *nécessité; Notwendigkeit, neobchodimost*
+ **būtinùmas** — nécessité; Notwendigkeit; neobchodimost'
Vart. būdv. **bū̃tinas.**

C

— **charãkteris** — caractère; Charakter; charakter. Žr. *būdas.*
— **charakteristika** — caractéristique; Charakteristik; charakteristika.
— **charakterològija** — caractérologie; Charakterologie, charakterologija.
— cholèrikas — colérique; Choleriker; cholerik — *staiguõlis.*
— **cholèriškas** — colérique; cholerisch; choleričeskij — *staigùs, staiguõlis, veiklỹs, karštuõlis.*
— **ciklas** — cycle; Zyklus; cikl.
— **civilizãcija** — civilisation; Zivilisation; civilizacija.
— **civilizúotas** — civilisé; zivilisiert; civilizovannyj

D

+ **dáiktas, -aĩ** — chose; Ding, Sache; ješč
+ **daiktiškùmas** — materialité; Sachlichkeit, Dinglichkeit, ješčnost', ješčestvennost'.
Vart. būdv. **daiktìnis, dáiktiškas.**
+ **dailė, -ės, dailę** — art (beaux-arts); bildende Kunst; izjaščnoje iskusstvo, chudožestvo.
dailýraštis — calligraphie; Kalligraphie; čistopisanije
+ **dailùmas** — beauté; Schönheit; izjaščnost'.
Vart. būdv. **dailùs, dailų.**

dainà, -ōs, dainą — chançon; Lied; pesnia.
dainãvimas — chant, action de chanter; Singen, Gesang; penije.
+ **dalỹkas, -ai** — objekt, chose; Ding, Sache; vešč'.
+ **dalykiškùmas** — objektivité; Gegenständlichkeit; predmetnost'.
Vart. būdv. **dalỹkiškas.**
+ **dalyvãvimas** — participation; Teilnahme; učastije.
Vart. veiksmž. **dalyváuti.**
+ **dalỹvis, -ė** — participant; Teilnehmer; učastnik.
+ **dárbas, -aĩ** — travail; Arbeit; rabota, trud.
+ **darbingùmas** — productivité; Leistungsfähigkeit; trudosposobnost'
+ **darbštùmas** — assiduité; Arbeitsamkeit; trudoljubije.
darbštuõlis.
+ **darbùmas** — puissance, capacité de travail; Leistungsfähigkeit; proizvoditel'nost' v rabote.
Vart. būdv. **darbìngas, darbštùs, darbùs.**
+ **darýba** — production, confection, formation; Erzeugung, Werkherstellung, Bildung; delanije, obrazovanije.
+ **dãrymas** — action de faire; Erzeugen, Machen; delanije.
+ **darinỹs** — objekt de travail; Arbeitsobjekt, Gegenstand einer Tätigkeit; predmet dejatel'nosti, raboty (?)
Vart. veiksmž. **darýti.**
+ **darnà, -ōs, darną** — harmonie, accord; Harmonie; garmonija.
+ **darnùmas** — harmonie; Harmonie; garmoničnost'.
Vart. būdv. **darnùs, darnų.**
daržẽlis — jardin d'enfants; Kindergarten; detskij sadik.
+ **davinỹs** — donnée; Gegebenes; dannoje.
— **dedùkcija** — déduction; Deduktion; dedukcija.
- **deduktyvùs, -inis** — déductif; deduktiv; deduktivnyj.
— **degenerãcija** — dégénération; Degeneration, Entartung; degeneracija, vyroždenije — *išsigimimas.*
— **deiksìnis** — deictique (?); deiktisch, zeigend; deiktičeskij — rodomas, rodus.
dėkingùmas — caractère de celui qui est reconnaissant; Dankbarkeit; *blagodarnost'.*
Vart. būdv. **dėkingas.**
+ **dėmėjimasis** — attention active (?); aktives Aufmerken; aktivnoje vnimanije.
Vart. veiksmž. **dėmėtis.**
+ **dėmesỹs, dėmesio** — attention; Aufmerksamkeit; vnimanije.
dėmùmas — capacité de faire attention; Aufmerksamkeit, Beobachtungsgabe; vnimatel'nost'.
+ **dėsningùmas** — régularité, conformité aux lois; Gesetzmässigkeit; zakonomernost'.
Vart. būdv. **dėsningas.**
+ **dėsnis, -io** — loi; Gesetz; zakon.
[Vart. būdv.] *dėsniškas.*
dėstymas — enseignement; Unterrichten; prepodavanije.
dėstytojas — maître d'enseignement; Lehrer, Dozent; prepodavatel'.
Vart. veiksmž. **dėstyti.**

— **determinìzmas** — determinisme; Determinismus, determinism.
— **dialèktika** — dialectique; Dialektik; dialektika.
— **dialèktinis** — dialectique; dialektisch; dialektičeskij.
— **dialògas** — dialogue; Dialog; dialog — *pókalbis.*
— **dialòginis** — dialogique; dialogisch; dialogičeskij.
— **didāktika** — didactique; Didaktik; didaktika.
— **didāktinis** — didactique; didaktisch; didaktičeskij.
didžiadvasiškùmas — magnanimité, générosité; Grossmut, Grossherzigkeit; velikodušije.

Vart. term. **didžiadvāsis, didžiadvāsiškas.**

dienýnas — *journal; Tagebuch; dnevnik.*
— **dietètika** — diététique; Diätetik; dietetika[3].
dievotùmas — piété, dévotion; Gottesfurcht, Andacht; nabožnost', *bogobojaznennost'* — *Dievo baimė.*

Vart. būdv. **dievótas, -a.**

— **difùzija** — diffusion; Diffusion; diffuzija — *išsklidimas.*
— **dilетántas** — dilettant; Dilettant; dilletant.

Vart. būdv. **diletántinis, diletántiškas.**

— **diletantìzmas** — dilettantisme; Dilettantismus; dilletantizm.
dināminis, dinamìzmas, dināmiškas.
— **diplòmas** — diplôme; Diplom; diplom.

Vart. būdv. **diplòminis.**

+ **dirbinỹs, dìrbinio** — oeuvre, produit du travail; Erzeugnis; izdelije.
+ **dirbtìnis** — artificiel, factice; gemacht, künstlich; delannyj, iskusstvennyj.
— **direktorius** — directeur; Direktor; direktor.
+ **dìrginimas** — excitation; Reizen; razdraženije.

Vart. veiksmž. **dìrginti.**

+ **dirglùmas** — excitabilité; Reizbarkeit; razdražimost'.

Vart. term. **dirglùs, dìrglų.**

+ **dìrgsnis, -io** — nerf; Nerv; nerv.
— **disciplinà, -ìnos** — discipline; Disziplin, Zucht; disciplina — *drausmė.*
— **diskùsija** — discussion; Diskussion; diskussija.
— **dispozìcija** — disposition; Disposition; dispozicija.
disputas.
— **doktrinà, -ìnos** — doctrine; Doktrin; doktrina.
disimiliacija;
displastikas
dolichocefalija — *ilgagalvybė*
+ **domėjimasis** — le fait de faire attention; aktives Aufmerken; aktivnoje vnimanije.
+ **domesỹs, dõmesio** — intérêt actif; aktives Interesse; aktivnyj interes.
dominantė.
+ **domùmas** — intérêt; Interessiertheit; zainteresovannost'.
+ **domùs, dõmų** — susceptible de s'interesser; interessefähig; sklonnyj interesovat'sia.
+ **dorà, -õs, dõrą** — morale; Sittlichkeit; nravstvennost', *soglasovannost'.*

+ **dorýbė** — vertu; Tugend; dobrodetel'.
+ **doringùmas** — caractère vertueux; Tugendhaftigkeit dobrodetel'nost'.
dõrinimas — éducation morale; Moralerziehung; nravstvennoje vospitanije.
[Vart. veiksmž.] *dorinti.*
+ **dorišk ùmas (dorùmas)** — morale; Sittlichkeit; nravstvennost'
Vart. būdv. **dõras (dõriškas).**
+ **dorývė** — état moral; Sittlichkeitszustand; nravstvennoje sostojanije.
dosnumas
dosnus
dosnybė
drabùžis — vêtement; Kleid, Kleidung; odeždа, plat'je — *drapana.*
drama,
dramatizacija.
drąsà, -ōs, drąsą — courage; Mut; mužestvo, otvaga.
drąsybė
drąsùmas — hardiesse; Verwegenheit; smelost'
Vart. būdv. **drąsùs, drąsų.**
draudà, -ōs, draũdą — défense; Verbot; zapret.
[Vart. veiksmž.] *draudùs.*
draudìmas — défense; Verbieten; zapreščenije.
Vart. veiksmž. **draũsti.**
draũgas, -aĩ — camarade; Kamerad; tovarišč.
+ **draugingùmas** — sociabilité; Geselligkeit; obščitel'nost'
Vart. būdv. — **draugìngas.**
draugus.
draugỹstė — camaraderie; Kameradschaft, Freundschaft; tovariščestvo, družba.
+ **draugiškùmas** — camaraderie; Kameradschaftlichkeit; družestvennost'.
Vart. būdv. **draũgiškas.**
drausmẽ, -ės, draũsmę — discipline; Disciplíne, Zucht; disciplina.
draũsminamas — disciplinaire; Disziplinar; disciplinarnyj.
[Vart. veiksmž.] *drausminti.*
drausmingùmas — caractère de celui qui est discipliné; Diszipliniertheit; disciplinirovannost'.
Vart. būdv. **drausmìngas.**
draũsminimas — action de discipliner; Disziplinieren; disciplinirovanije.
— **dresūrà, dresūros** — dressage; Dressur; dresirovka.
[Vart. term.] *dresúoti, dresãvimas.*
drovà, -ōs, drõvą; drovingùmas, drovùmas — timidité; Schüchternheit zastenčivost'.
Vart. *term.* **drovėtis, drovìngas, drovùs.**
dualìzmas
dvakinėti
dvaknóti
dvaksnà

+ **dvasià, dvãsios** — esprit, Geist; duch.
Vart. būdv **dvasìnis.**
+ **dvasingùmas** — caractère spirituel; finesse; Geistesfülle, Vergeistigtsein; oduchotvorennost'.
Vart. būdv. **dvasìngas.**
dvãsinimas — spiritualisation; Vergeistigung; oduchotvorenije.
[Vart. veiksm.] *dvãsinti.*
+ **dvasiškùmas** — spritualité; Geistigkeit; duchovnost'.
Vart. būdv.— **dvãsiškas.**
dvyniai — bliznecy.
džiaũgsmas, -aĩ — *joie; Freude; radost'.*
džiaugsmingùmas — caractère de celui qui est plein de joie; Freudigkeit, radostnost', žizneradostnost'.
Vart. būdv. **džiaugsmìngas.**

E

— **efèktas, -ai** — effet; Effekt, Wirkung; efekt.
· **egocentrìzmas** — égocentrisme; Egozentrismus; egocentrizm.
— **egoìstas** — égoïsme; Egoist; egoist — *savìmyla.*
Vart. būdv. **egoìstinis, egoistiškas.**
— **egoìzmas** — égoïsme; Egoismus; egoism — *savìmyla.*
egrergalinis.
— **egzãminas, -aĩ**, žr. *kvotìmas, kvotìmai*
egzogèninis — išviršinės kilmės.
— **ekìpa** — équipe — *rinktinė.*
— **eksperimeñtas, -ai** — expérience; Experiment, experiment — *bandymas.*
— **eksperimentãvimas** — expérimentation; Experimentieren.
[Vart. veiksmž.] *eksperimentuoti — bandyti.*
— **eksperimentìnis** — expérimental; experimentell; eksperimental'nyj
— **elemeñtas** — élément; Element, element.
— **elementārinis** — élémentaire; elementar; elementarnyj.
+ **elgesỹs, elgesio** — conduite; Betragen, Benehmen, Führung, povedenije.
+ **elgìmasis** — tenue, conduite; Benehmen, Umgang; povedenije, obraščenije.
Vart. veiksmž. **elgtis.**
— **elìtas** — élite; Elite; elita.
— **emancipācija** — émancipation; Emanzipation; emancipacija.
ėmýba — *réception* (?), *acception;* Aufnahme, Rezeption; recepcija, *vosprijatije — suvokimas, pagavimas.*
— **emòcija** — émotion; Gemütsbewegung, Emotion; emocija.
[Vart. term.] *emòcinis, emòciškas.*
— **emocionalùs, -ìnis** — émotif; emotional; emocional'nyj.
— **empirìnis** — empirique; empirisch; empiričeskij — **empiriškas.**
— **empirizmas** — empirisme; Emprismus; empirizm.
— **enciklopèdija** — encyclopédie; Enzyklopädie; enciklopedija.
— **enciklopedinis, [encikloped]iškas** — encyklopédique, enzyklopädisch; enciklopedičeskij

— **enciklopedìzmas** — encyclopédisme; Enzyklopädismus; enciklopedizm.
endogėninis — iš vidinės kilmės.
endosensorinis — vidinių juslių pojūtis.
egzosensorinis — viršinių juslių pojūtis.
egocentrinis
energėtinis
— **enérgija** — énergie; Energie; energija.
— **energingùmas** — énergie; Energie; energičnost'.
Vart. būdv. **energingas.**
— **energiškùmas** — caractère énergique; energisches Charakter; energičnost'.
Vart. būdv. — **enerģiškas.**
— **entuziãstas, -ai** — enthousiaste; Enthusiast; entuziast.
Vart. būdv.— **entuziãstiškas.**
— **entuziãzmas** — enthousiasme; Enthusiasmus; entuziazm.
— *epileptòrinis — irzlus, piktas, kerštingas.*
— **epizòdas** — épisode; Episode; epizod.
— **epizòdinis** — épisodique; episodisch; epizodiżeskij.
— **erdvėmenis,** *erdvės menas* — art d'espace; Raumkunst; prostranstvennoje iskusstvo.
— *ergãtinis — išcentrinės krypties, psichofizinis vyksmas.*
— **èr(os)as** — éros; Eros; eros.
— **erotemãtinis** — érotematique; erotematisch (fragend); erotematičeskij.
— **erudìcija** — érudition; Erudition; erudicija.
— **erudìtas** — érudit; Erudit; erudit.
+ **esmė, -ės, ėsmę** — essence; Wesen, Wesenheit; sut', suščnost'.
+ **esmingùmas, esmiškùmas** — essentialité; Wesentlichkeit; suščestvennost'.
Vart. būdv. **esmìngas, ėsmiškas.**
— **estètika** — esthétique; Ästhetik; estetika.
— **estètinis,** *estetiškas* — esthetique; ästhetisch; estetičeskij.
— **estetizmas** — esthétisme; Ästetismus; estetizm.
— **ėtika** — éthique; Ethik; etika — *doromokslis.*
— *etikėtas — mandagumo formos ir taisyklės.*
— **ėtinis,** [et]*iškas* — ethique; etisch; etičeskij.
— **ėt(os)as** — éthos; Ethos; etos.
— **eudemonizmas** — eudémonisme; Eudämonismus; evdemonizm.
— **eugėnika** — eugénique; Eugenik; evgenika.
— **evoliùcija** — évolution; Evolution; evoliucija.

F

— **fãktas,** [fãkt]*ai* — fait; Faktum, Tatsache; fakt.
— **fãktiškas** — basé sur des faits; tatsächlich; faktičeskij.
— **faktiškùmas** — [?] Tatsächlichkeit; faktičnost'.
— **fakultètas, -ai** — faculté; Fakultät; fakultet.
— *fanatizmas.*

— **fantãzija** — phantasie; Phantasie; fantazija.
— **fatalìzmas** — fatalisme; Fatalismus, fatalizm.
fatalùs
fenomènas
fenomenològija
fenòtipas
fetišizmas
filatèlija
filìsteris
finãliškas — ateitiškumas
fiziognòmika
filològas
fizionòmika
— **filològija** — philologie; Philologie; filologija.
— **filosòfija** — philosophie; Philosophie; filosofija.
— **fizika** — physique; Physik; fizika.
— **fizinis** — physique; physisch; fizičeskij — *fiziškas.*
— **fiziològija** — physiologie; Physiologie; fiziologija.
— **fiziològinis** — physiologique; physiologisch; fiziologičeskij.
— **flegmãtikas** — *flegmatique; Flegmatiker; flegmatik.*
— **flegmãtiškas** — flegmatique; flegmatisch; flegmatičeskij.
— **fòrma** — forme; Form; forma, žr. *lytis.*
— **formãlijos, -jų** — objets formels; Formalien; formal'nyje predmety.
— **formalizmas** — formalisme; Formalismus; formalizm.
— **formalùs, -ìnis** — formel; formal; formal'nyj.
— **formãvimas** — formation; Formation; formirovanije, formacija.
[Vart. term.] *formuoti, formacija.*
— **fùnkcija** — fonction; Funktion; funkcija, *sin. veiksmas.*
— **fùnkc(inis)** — fonctionnel; funktionell; funkcional'nyj.

G

+ **gabùmas, -ai** — talent, don, aptitude; Begabung; sposobnost', darovanije, *tallant.*
gaivà, gaivùmas — propriété vivifiante, viabilité; belebende Eigenschaft, Lebendigkeit; živitel' nost', živučest'.
Vart. būdv. **gaivùs, gaĩvų.**
gajùs, gajùmas
gyvas
+ **gaĩvalas, -aĩ** — élément; Grundstoff, Grundtrieb; stichija.
+ **gaivalingùmas, gaivališkùmas** — caractère de ce qui est élémentaire; Charakter des Elementaren; stichijnost'.
Vart. būdv. **gaivalinis, gaivalingas, gaivališkas.**
gaivìnimas — vivification; beleben, Erquicken; oživlenije.
Vart. veiksmž. **gaivìnti.**
gaivùmas — živitel'nost'.
galėjimas — pouvoir, faculté de faire; Können, Möglichkeit; imenije vozmožnosti, vozmožnost', mošč'.
+ **galėti** — pouvoir; können; mošč'.

+ **galià, gãlios, gãlią** — pouvoir; Vermögen; mošč', sila.
galvotumas — aumeningùmas; Intelligenz; odarennost' — galvotas.
galvosūkis — golovolomka.
+ **galýbė** — puissance; Macht; mošč', moguščestvo.
+ **galingùmas** — puissance; Mächtigkeit; moguščestvennost'.
Vart. būdv. **galingas.**
gamýba — production; Produktion; produkcija, proizvodstvo.
+ **gaminỹs** — produit; Produkt; produkt.
+ **gamtà, -ōs, gamtą** — nature externe; äussere Natur; vnešniaja priroda.
+ **gamtìnis, gamtíškas** — naturel; Natur-, natürlich; prirodnyj.
gamtiškùmas — qualité de ce qui est naturel; Natürlichkeit; prirodnost'.
gamtómokslis (*gamtos mokslas*) — sciences naturelles; Natur- wissenschaft, Naturkunde; jestestvoznanije, prirodovedenije.
gamtótyra — histoire naturelle, exploration de la nature; Naturforschung, jestestvoispytanije.
gamtiniñkas, -ai — *naturaliste; Naturforscher; jestestvoispytatel'.*
garbė̃, -ės, *gařbę* — honneur; Ehre; čest'.
garbėtroška — ambition, ambitieux; Ehrgeiz, ehrgeiziger Mensch; čestoliubije, čestoliubec.
garbingùmas — dignité; Ehrenhaftigkeit, Ehrenvollsein; početnost'.
Vart. būdv. **garbingas.**
+ **garbùmas** — honnêteté; Ehrlichkeit; čestnost'.
Vart. būdv. **garbùs, garbų.**
garsõmenis, *gársos menas* — art de son; Tonkunst; zvukovoje iskusstvo.
gė́da, -os — honte, pudeur; Schande, Schamgefühl, Scham; sram, styd.
gėdingùmas — pudeur; Schamhaftigkeit; stydlivost'.
Vart. būdv. **gėdingas.**
+ **geidìmas** — fait de désirer; Begehren; želanije, voždelenije.
+ **geidulingùmas** — voluptuosité; Begehrlichkeit; preispolnennost' voždelenijami.
+ **geidulỹs, geĩdulio** — concupiscence; sinnliche Begierde; strastnoje želanije, čuvstvennoje voždelenije.
+ **geĩsmas, -aĩ** — désir; Begehrung; želanije, voždelenije.
Vart. term. **geĩsti, geidulingas.**
geislus — čuvstvennyj.
— **genėtinis,** *genėtiškas* — génétique; genetisch; genetičeskij.
— **genialùmas** — caractère de ce qui est génial; Genialität; genial'nost'.
— **gėnijus** — génie; Genie; genij.
Vart. būdv. **genialùs.**
— **geogrãfija** — géographie; Geographie; geografija.
gerdarà, -ōs — bienfait; Wohltat, Wohltätigkeit; blagodejanije — *sin. labdarà.*
+ **gerýbė** — bonté; Güte; dobrota.
+ **gėrýbė** — bien; Gut; blago.
+ **gẽris, -io** — bien; Gutes; dobro.
+ **geróvė** — prospérité; Wohlfahrt; blagopolučije.
+ **gerumà, -ōs** — bien-être; Wohlstand; blagosostojanije.

+ **gerùmas** — bonté; Güte; dobrota.
Vart. būdv. **gẽras, -à.**
gýdymas — traitement, cure; Heilen; lečenije.
gýdytojas — médecin; Arzt; vrač.
giedójimas — plain-chant; Singen von Kirchenliedern; toržestvennoje, duchovnoje penije.
giesmẽ, -ės — chanson solennelle; feierliches, geistliches Lied; duchovnaja pesnia.
+ **giminẽ, -ės** — genre; Gattung; rod.
giminės, -ių — parents; Verwandte; rodstvenniki.
giminingas — qui a beaucoup de parents; Verwandtun; imejuščij bolšuju rodniu.
giminỹstė — parenté; Verwandtschaft; rodstwo.
+ **giminiškas** — apparanté; verwandtschaftlich; rodstvennyj.
Vart. term. **gimininis; giminingùmas, giminiškùmas.**
— **gimnãstika** — gymnastique; Gymnastik, Turnen; gimnastika.
+ **gimnãzija** — gymnase; Gymnasium; gimnazija.
+ **gimtas, -à** — natal; Mutter-, Heimat-; rodnoj.
+ **girdà, -ōs, girdą** — ouïe; Gehör; sluch.
+ **gyvastingùmas** — viabilité; Lebensfähigkeit; žiznesposobnost'.
Vart. būdv. **gyvastingas.**
+ **gyvẽnimas** — vie; Leben; žizn', žitije.
+ **gyvẽnžiūra** — conception de vie; Lebensanschauung; žiznesozercanije.
+ **gyvýbė** — vie; Leben; žizn'.
+ **gyvijà, -ijos** — monde animé, faune; Lebewelt, Gesamtheit der Lebewesen; fauna, živoj mir.
gyvingùmas — *abondance vitale,— de vie; Lebensreichheit;* **žizneobil'nost'.**
Vart. būdv. **gyvingas.**
gývmiegis — poludremota.
+ **gyvūnas, -ai** — être vivant, être sensible; Tier, animalisches Wesen; životnoje.
globà, -ōs, *glõbą* — soin, tutelle; Fürsorge, Vormundschaft; popečenije, opeka.
globėjas, *-ai* — curateur; Beschützer, Vormund; popečitel', opekun.
globójimas — protection, curatelle; Sorgen, Überwachen; popečenije, prizrenije.
globótinis — pupille; *Pflegling;* opekajemyj.
glušas — glupovatyj.
godùmas, *godýbė* — avarice, avidité; Habsüchtigkeit, Begierigkeit; žadnost', alčnost'.
Vart. būdv. **godùs.**
godulỹs — čuvstvo žadnosti.
— **grãfika** — graphique; Graphik; grafika.
grasà, -ōs, grasmẽ, -ės — menace, sévère remontrance; Drohung, strenges Verbot; ugroza, strogij zapret.
grasinimas — menace, intimidation; Drohen; ugroza, groženije.
Vart. veiksmž. **grasýti.**

grasùmas — hideur, répugnance; Widerwärtigkeit, Widerlichkeit; otvratitel'nost', omerzitel'nost'.

Vart. būdv. **grasùs.**

greitėiva — toropiga.

grìndžiamas — fondamental; grundlegend; osnovopoložnyj *(?)*

grynaširdis

+ **gražýbė** — beauté; Schönheit, die Schone; krasota.

+ **gražùmas** — beauté; Schönheit; krasota.

Vart. būdv. **gražùs.**

+ **grožėjimasis** — contemplation; wohlgeffalene Betrachtung; liubovanije.

+ **grõžis, -io** — le beau; das Schöne; krasivoje, prekrasnoje.

— **grùpė** — groupe; Gruppe; gruppa[1].

H

habilitacija

— **harmònija** — harmonie; Harmonie; garmonija.

— **harmoningas** — harmonieux; harmonisch; garmoničeskij.

— **harmoningùmas** — caractère de ce qui est harmonieux; harmonischer Charakter; garmoničnost'.

— *hedonizmas — hédonisme; Hedonismus; gedonizm.*

— **heteronòmija** — hétéronomie; Heteronomie; geteronomija.

— **heuristinis, *heuristiškas*** — heuristique; heuristisch; geurističeskij.

— **higienà, *-iẽnos*** — hygiène; Hygiene; gigiena.

— **higieninis, higieniškas** — hygiénique; hygienisch; gigieničeskij.

hiperestėrija

— **hipnótinis** — hypnotique; hypnotisch; gipnotičeskij.

— **hipnotizmas** — hypnotisme, Hypnotismus, gipnotizm.

— **hipnòzė** — hypnose; Hypnose; gipnoz.

hipotezė

— **hodegėtika** — hodégétique; Hodegetik; godegetika.

— **humanistas** — humaniste; Humanist; gumanist.

— **humanistinis** — de humanisme; humanistisch; gumanističeskij.

— **humanitãrinis, *humanitãriškas*** — humanitaire; humanitär; gumanitarnyj.

— **humanizmas** — humanisme; Humanismus; gumanizm.

I, Y, Į

+ **ýda, -os** — défaut, vice; Fehler, Laster; iz'jan, porok.

— **ideãlas, -ai** — idéal; Ideal; ideal.

— **idealùs, -ìnis** — idéal; ideal, ideell; ideal'nyj.

— **idėjà, -ėjos** — idée; Idee; ideja.

— **idėjingùmas** — caractère de celui qui possède des idées; Ideenreichtum; idejnost'.

Vart. būdv. **idėjingas, idėjìnis, idėjiškas.**

— **įdėmùs, įdėmų** — attentif; aufmerksam; vnimatel'nyj.

— **ideològija** — idéologie; Ideologie; ideologija.

— **ideològinis, ideològiškas** — idéologique; ideologisch; ideologičeskij.
+ **ydingùmas, ydiškùmas** — défectuosité, dépravation; Fehlerhaftigkeit, Lasterhaftigkeit; poročnost..

Vart. būdv. **ydingas, ydiškas.**

įdomùmas, *įdomýbė* — la qualité de ce qui est intéressant; *Interesse, Interessantes (einer Sache); interesnost'.*

įdomùs, įdõmų — intéressant; Interessant; interesnyj.

+ **įgijimas** — acquisition; Erwerbung; priobretenije.

įgýti — acquérir, gagner; erwerben; priobresti, dobyt'.

+ **įgimtas, -à,** *įgimtinis* — innè; eingeboren; vroždennyj.

+ **įgimtis, -iẽs** — qualités innées; hingeborene Anlage; vroždennyje svojstva.

+ **įgūdis, -džio** — habitude, dextérité; Fertigkeit, Gewohnheit; navyk.

įjaũsminti — pénétrer d'émotion; gefühlsbetont machen; okrasit' čuvstvami — *jausminti, sujausminti.*

įjaũsminimas — action de pénétrer d'émotion; Gefühlsbetontmachen; okraska čuvstvami.

įjungiamas — incorporant; eingliedernd; vkliučajuščij.

+ **įjungimas** — incorporation; Eingliederung, Einfügung; vkliučenije.

+ **įjùngti** — incorporer; eingliedern, einfügen; vkliučit'.

įkarštis, -čio — ardeur; Hitze; pyl.

+ **įkvėpimas** — inspiration; Inspiration, Eingebung; vdochnovenije.

— **įmanentinis** — immanent; immanent; immanentnyj — išvidinis.

+ **įmėgis, -io** — prédilection; Vorliebe; pristrastije.

įmygis

imlà, -õs — réception; Rezeption, Aufnahme; vosprijatije, prijatije.

+ **imlùmas** — réceptivité; Rezeptivität; vospriimčivost' — *pagava.*

+ **imlùs, imlų** — réceptif; rezeptiv; receptivnyj, jomkij, vospriimčivyj.

— **indeterminizmas** — *indéterminisme; Indeterminismus; indeterminizm.*

— **individas** — individu; Individuum; individ.

— **individualýbė** — individualité, Individualität; individual'nost'.

— **individualinimas, individualizãcija, individualizãvimas** — individualisation; Individualisation; individualizacija.

— **individualizmas** — individualisme; Individualismus; individualizm.

— **individualùmas** — individualité; Individualität; individual'nost'.

— **individualùs, -inis** — individuel; individuell; individual'nyj.

— **indùkcija, -os** — induction; Induktion; indukcija.

— **indukcinis, induktyvùs, induktyvinis** — inductif; induktiv; induktivnyj.

— **iniciatyvà, -ỹvos** — initiative; Initiative; iniciativa.

įnikimas, įnykis — ardeur, fougue; eifrige Hingabe; uvlečenije, nastojčivost' *(?).*

įnikti — s'abandonner aves ardeur à qq ch; sich mit Eifer ant etw. hingeben; goriačo vziat'sia za č. n.; s uvlečenijem predat'sia č. n.

— **inspèktorius** — inspecteur; Inspektor; inspektor.

— **instinktas** — instinct; Instinkt, Naturtrieb; instinkt — omẽ.

— **instinktyvùs** — instinctif; instinktiv, triebhaft; instinktivnyj — omingas, ominis, õmiškas.

intelèktas — intellect; Intellekt, Verstand; intellekt — aumuo.

intelektualùs, -ìnis — intellectuel; intèlektuell, verstandesgemässig; intellektual'nyj — aumenìngas, aumenìnis, aũmeniškas.
— intelektualizmas — intellectualisme; Intellektualismus; intellektualizm.
— inteligẽncija — intelligence; Intelligenz; intelligencija.
— inteligẽntas — intellectuel; Gebildeter; *intelligent* — *šviesuõlis.*
— inteligentijà, -ìjos — les intellectuels; gebildete Klasse; intelligencija — šviesúomenė.
— inteligẽtiškas — intelligent; intelligent; intelligentnyj.
— intẽncija — intention; Intention; Absicht; namerenije.
— interèsas — intérêt; Interesse; interes.
— internacionalizmas — internationalisme; Internationalismus; internacionalizm.
— internãtas — internat; Internat; internat.
— interpersonalìnis — interpersonnel; interpersonnell; interpersonal'nyj — tarpasmeninis, *tarpasmẽnis.*
— intrapersonalìnis — intrapersonnel; intrapersonnell; intrapersonal'nyj.
— intuicija — intuition; Intuition; intuicija.
+ įpareigójimas — obligation; Verpflichtung; obiazatel'stvo.
+ įpareigóti — obliger; verpflichten; obiazat'.
+ ypatýbė, ypatingùmas, ypatùmas — particularité; Eigentümlichkeit; *osobennost'.*
+ įprãsminimas — action de donner un sens; Sinngebung; osmyslenije.
+ įprãsminti — donner un sens; Sinn geben; osmyslit'
įprastas, -à — habituel; angewöhnt; privyčnyj.
+ įpràsti — s'habituer; sich gewöhnen; privyknut'.
įprastìnis — habituel; angewöhnt, üblich; privyčnyj, obyčnyj.
+ įpratìmas — habitude; Sichgewöhnen, Gewohnheit; privyčka.
+ įprotis, -čio — habitude; Gewohnheit; privyčka.
— iracionalùs, -ìnis — irrationel; irrationell; irracional'nyj.
— iracionalizmas — irrationalisme; Irrationalismus; irracionalizm.
+ įródymas — preuve, démonstration; Beweis; dokazatel'stvo.
+ įrodinėjimas — argumentation; Beweisen, Beweisführung; dokazyvanije.
+ įrodinėti — argumenter; beweisen; dokazyvat'.
+ įródyti — démontrer, prouver; beweisen; dokazat'.
— ironija — ironie; Ironie; ironija.
įsakas — ordre; Befehl; prikaz.
įsãkymas — ordonnance, commandement; Verordnung, Gebot; prikazanije, zapoved'.
įsakinėjimas — action de commander, d'ordonner; Befehlen; prikazyvanije.
įsakinėti — commander, ordonner; befehlen, verordnen; prikazyvat'.
įsakýti — commander, ordonner; befehlen, verordnen; prikazat'.
+ *įsakmùmas — caractère (de ce qui est) explicite; Ausdrücklichkeit;* jasnaja vyražennost'.
+ įsakmùs, įsakmų — explicite; ausdrücklich; jasno vyražennyj.
+ įsakùmas — caractère impératif; befehlerische Art; povelitel'nost'.

+ **įsakùs, Įsakų** — impératif; befehlerisch; povelitel'nyj.
įsąmoninimas — action de rendre conscient; Bewusstmachen; vvedenije v *soznanije*.
+ **įsąmoninti** — rendre conscient; bewusst machen, zum Bewusstsein bringen, vvesti v soznanije.
įsigijimas — acquisition; Erwerbung, Erwerben; priobretenije.
įsigýti — acquérir pour soi; erwerben für sich, erlangen; priobresti sebe.
+ **įsigyvėnimas** — état de ce qui s'est acclimaté; Sicheinleben, Heimischwerden; vživanije.
+ **įsigyvénti** — s'acclimater, s'habituer; sich einleben; vžit'sia.
+ **įsijaũsti** — pénétrer l'esprit de, sentir, se mettre dans les sentiments de; sich einfühlen; včuvstvovat'sia.
+ **įsijautìmas** — état de celui qui se met dans les sentiments de; einfühlung; včuvstvovanije.
įsiminìmas — action d'apprendre par coeur; Sicheinprägen, Auswendiglernen; *zaučivanije naizust'*.
įsimiñti — apprendre par coeur; sich einprägen, auswendig lernen; zaučivat' naizust'.
+ **įsipareigójimas** — obligation; Sichverpflichten, Verpflichtung; obiazatel'stvo.
+ **įsipareigóti** — s'obliger; sich verpflichten; obiazat'sia.
įsisąmoninimas — état de celui qui s'est fait conscient; Sichbewusstwerden; osoznanije.
+ **įsisąmoninti** — devenir conscient; sich bewusst werden; osoznat'.
+ **įsitìkinimas** — persuasion; Überzeugung; uverennost', ubeždenije.
+ **įsitìkinti** — se persuader; sich überzeugen; uverit'sia, ubedit'sia.
+ **įsitikrinimas** — conviction; Sichvergewissern, Gewissheit; ubeždennost'.
+ **įsitìkrinti** — se convaincre; *sich vergewissern, sich etw. einsichtig* machen; udostoverit'sia, ubedit'sia.
+ **įsivaizdãvimas** — imagination; Einbildung; voobraženije.
+ **įsivaizdúoti** — s'imaginer; sich einbilden; voobrazit'.
įspėjìmas — *avertissement; Warnung;* predostereženije, predupreždenije.
įspéti — avertisser; aufmerksam machen, warnen; predostereč', predupredit'.
įspūdìngas — impressionnant, impressionnable; eindrucksvoll, eindrücklich; *delajuščij vpečatlenije, vpečatlitel'nyj*.
įspūdingùmas — impressionnabilité, qualité de ce qui est impressionnant; Eindrücklichkeit, Fähigkeit Eindruck zu machen; sposobnost' delat' vpečatlenije, vpečatlitel'nost'.
+ **įspūdis, -džio** — impression; Eindruck; vpečatlenije.
įstaiga, -os — établissement; Einrichtung, Anstalt; učreždenije.
išdáiga, -os — niche, espièglerie; Mutwille; šalost', prokaza.
išdáigininkas, -ė — espiègle; mutwilliger Mensch, Schalk; šalun, prokaznik.
išdaigùmas — *humeur folâtre;* Mutwilligkeit, mutwilliges Wesen; šalovlivost'.

išdaigùs, Išdaigų — folâtre, pétulant; mutwillig, spasshaft; šalovlivyj.
+ **išdava, -os** — résultat; Ergebnis, Resultat; rezul'tat.
+ **išdavùmas** — efficacité; Ergebnisfähigkeit, Ergiebigkeit; dejstvitel'nost'.
+ **išdavùs, Išdavų** — efficace; ergebnisfähig, ergiebig; dejstvitel'nyj.
išdykáuti — faire des niches, folâtrer; mutwillige Streiche machen; šalit', prokazničat'.
išdykãvimas — niches, espièglerles; mutwillige Streiche; šalosti, prokazy.
išdỹkėlis, -ė — espiègle; mutwilliger Mensch; šalun, prokaznik.
+ **išgãnymas** — salut; Heil, Erlosung; spasenije, izbavlenije[5].
+ **išganýti** — libérer, sauver; retten, erlösen; spasti.
iškyla, -os — excursion; Ausflug, Exkursion; ekskursija.
iškyláuti — être en exursion; ausfliegen; byt' v ekşkursiji.
iškilmė, -ės — solennité, fête; Fest, Feier; toržestvo.
iškilmingas — solennel; feierlich, festlich; toržestvennyj.
iškilmingùmas — *solennité; Feierlichkeit; toržestvennost'.*
išmalda
+ **išmana, -os** — intelligence; Verständnis; ponimanije, razumenije.
+ **išmanìngas, -a** — intelligent; überlegsam, verständig; ponjatlivyj, smyšlenyj.
išmaningùmas — conception vive et facile; Auffassungsgabe; ponjatlivost', smyšlenost'.
+ **išmãnymas** — intelligence; Verständnis; ponimanije, razumenije.
+ **išmanýti** — entendre, saisir; verstahen; razumet', smyslit', ponimat'.
+ **išmanùmas** — sagacité; Gescheidtheit, Verständigkeit; smyšlenost', rassuditel'nost'.
+ **išmanùs, Išmanų** — sagace; gescheidt, verständig; smyšlenyj, rassuditel'nyj.
+ **išmintìngas** — sage; weise; mudryj.
+ **išmintingùmas, išmintìs** — sagesse; Weisheit; mudrost'.
+ **išmonė** — invention; Erfindung; vymysel, vydumka.
+ **išorė** — l'extérieur; das Äussere; naružnost'.
+ **išorìnis** — extérieur, externe; äusser, Aussen-; naružnyj.
išpažinimas — confession; Anerkennen, Bekenntnis; ispovedanije, priznanije.
išpažinti — confesser; anerkennen, bekennen; ispovedat', priznat', ispovedyvat'.
išpažintis, -iės — confession; Beichte; ispoved'.
+ **išpìldymas** — accomplissement; Erfüllung; ispolnenije.
+ **išpildyti** — accomplir; erfüllen; ispolnit'.
+ **išplėtójimas** — élargissement, developpement; Erweiterung, Entwicklung; rasširenije, razvitije.
+ **išplėtóti** — élargir, developper; erweitern, entwickeln; rasširit', razvit'.
+ **išprotis, -čio** — conclusion, syllogisme; Vernunftschluss; umozaključenije.
išprùsinti — dégrossir, décrotter; sauber ausputzen, äusserlich bilden.
išprùsti — se décrotter, se polir; sich äusserlich bilden.

išrada, -os, išradimas — invention; Erfindung, *erfundene Sache; izobretenije, izobretenij' predmet.*
+ **išraiška, -os** — expression; Ausdruck; vyraženije.
+ **išreiškimas** — expression; Ausdrücken; vyraženije.
+ **išreikšti** — exprimer; ausdrücken; vyrazit'.
+ **išródymas** — démonstration; Demonstration, Beweisen; dokazatel'stvo.
+ **išródyti** — démontrer; erweisen; dokazat'.
+ **išsamùs, išsãmų** — épuisant; erschöpfend; isčerpyvajuščij.
išsiáuklėjimas — auto-éducation; Selbsterziehung; samovospitanije.
išsiáuklėti — réaliser son auto-education; sich erziehen; vospitat' sebia.
+ **išsiblãškymas** — distraction; Zerstreutheit; rassejannost'.
+ **išsiblaškýti** — se distraire; sich zerstreuen; rassejat'sia, razvleč'sia.
+ **išsigimìmas** — dégénération; Entartung; vyroždenije.
+ **išsigimti** — dégénerer; ausarten, entarten; vyrodit'sia.
išsilãvinimas — l'auto-instruction; Selbstbildung; rezul'tat samoobrazovanija.
išsilãvinti — s'instruire; sich ausbilden; obrazovat' sebia.
išsimìklinimas — l'action de s'aiguiser; Fertigkeit, Geschicklichkeit; izoščrenije, rezul'tat samoizoščrenija.
išsimìklinti — être aiguisé, se dérouiller; geschickt werden; izoščrit'sia.
+ **išsiplėtójimas** — expansion, développement; Erweiterung, Entwicklung; rasširenije, razvitije.
+ **išsiplėtóti** — s'élargir, se développer; sich ausweiten, sich entwickeln; *rasširit'sia, razvit'sia.*
išsiprùsinimas — action de se polir; äusserlichus Selbstbildung.
išsiprùsinti — se décrotter, se polir; sich äusserlich bilden; obtezat'sia, *otpolirovat'sia.*
+ **išsiskleidìmas** — déploiement, épanouissement; Sichentfalten, Entfaltung; razvitije.
+ **išsiskleĩsti** — se déployer, s'épanouir; sich entfalten; razvernut'sia, razvit'sia.
išsiùgdymas — résultat de l'auto-éducation; Resultat der Selbsterziehung; rezul'tat samovospitanija-samoobrazovanija.
išsiugdýti — réaliser son auto-éducation; sich erziehen; vospitat'-obrazovat' sebia.
+ **išsivadãvimas** — délivrance; Sichbefreien; osvoboždenije, izbavlenije.
+ **išsivadúoti** — se délivrer, se libérer; sich befreien; osvobodit'sia, izbavit'sia.
+ **išsivýstymas** — développement; Entwicklung; razvitije.
+ **išsivýstyti** — se développer; sich entwickeln; razvit'sia.
išsprendìmas — solution; Lösung, Entscheidung; rešenije.
išspręsti — résoudre; lösen, entscheiden; rešit'.
ištaiga, -os — confort; Komfort, Bequemlichkeit; komfort, udobstvo.
ištaigìngas — confortable; komfortable; komfortabel'nyj.
ištaigingùmas — confortabilité; Komfortabilität, Bequemlichkeit; komfortabel'nost'.
+ **išteklius, -iaus** — ressource; Hilfsquelle; ressurs, dostatok.

+ **ištikimas, -à** — digne de confiance, fidèle, sûr; treu, vertrauenswürdig; vernyj, dostojnyj doverija.
ištikimýbė, ištikimùmas — fidélité; Treue, Vertrauenswürdigkeit; vernost'.
+ **ištisas, -à** — entier, intégral; ganz, vollständig; celyj, splošnoj.
+ **ištisinis** — d'une pièce; ganzheitlich; celostnyj, cel'nyj.
+ **ištisùmas** — intégralité; Integrität; celostnost', cel'nost'.
ištuoka — divorce; Ehescheidung; razvod.
+ **ištvermė** — endurance, ténacité; Ausdauer; vyderžka.
+ **ištvermingas, -a** — endurant, ténace; ausdauernd; vynoslivyj.
ištvermingùmas — endurance, ténacite; Beharrlichkeit, ausdauernder Charakter; vynoslivost'.

išugdymas

+ **išvada, -os** — conclusion; Schluss, Schlussatz; vyvod, zaključenije.
+ **išvedžiójimas** — déduction; Folgerung, Folgern; vyvedenije.
+ **išvedžióti** — déduire, conclure; folgern, schliessen; zaključat', delat vyvody.
+ **išvidinis** — intérieur, intrinsèque; innerlich; vnutrennij.
+ **išviršinis** — extérieur, extrinsèque; äusserlich; vnešnij.

išvyka

+ **išvýstymas** — développement; Entwicklung; razvitije.
+ **išvýstyti** — développer; entwickeln; razvit'.
išvýstomas — développant; entwickelnd; razvivajuščij.
+ **įtaigà, -ōs, įtaiga** — suggestion; Eingebung, Suggestion; vnušenije.
įtaigùmas — caractère de ce qui suggestionne; suggestiver Charakter; vnušitel'nost'.
+ **įtaigùs, įtaigų** — suggestif; suggestiv; vnušitel'nyj.
+ **įtakà, -ōs, įtaką** — influence; Einfluss; vlijanije.
+ **įtakingas, -a** — influent; einflussreich; vlijatel'nyj.
įtakingùmas — caractère de ce qui est influent; einflussreicher Charakter; vlijatel'nost'.
+ **įtampa, -ōs** — tension, intensité; Spannung, Intensität; napriaženije.
įtaras, įtarimas — soupçon, suspicion; Verdacht; podozrenije.
įtarùmas — méfiance, défiance; Verdächtigkeit; podozritel'nost'.
įtarus, įtarų — défiant, soupçonneux; verdächtig; podozritel'nyj.
įteigìmas — suggestion, inspiration; Ermutigung, Eingebung, Suggestion; vnušenije, poošćrenije.
+ **įteĩgti** — suggerer; eingeben, suggerieren; vnušit'.
+ **įtempìmas** — tension; Anspannung; napriaženije.
+ **įtikinamas** — persuasif; überzeugend; ubeditel'nyj.
įtikinimas — assurance; Überzeugen; uverenije.
+ **įtikinti** — persuader; überzeugen; uverit', ubedit'.
+ **įtikrinamas** — convaincant; vergewissernd; udostoveriajuščij, dostovernyj.
įtikrinimas — persuasion; Vergewissern; ubeždenije.
+ **įtikrinti** — convaincre; vergewissern, einsichtig machen; ubedit'.
įvadas — introduction; Einführung, Einleitung; vvedenije.
+ **įvairóvė** — diversité, état de ce qui est multiforme; Mannigraltigkeit; mnogoobrazije.

įvairùmas — diversité, variété; Verschiedenheit; raznoobraznost'.
+ **įvairùs, įvaĩrų** — différent, divers; verschieden; različnyj, raznoobraznyj.
+ **įvardijimas** — dénomination; Benennung, Betitelung; naimenovanije.
įvardyti — dénommer; benennen, betiteln; naimenovat'.
įvargìmas — fatique; Ermüdung; utomlenije.
įvedamas — introductoire; einleitend; vvodnyj.
įvỹkdymas — execution, réalisation; Ausführung, Verwirklichung; ispolnenije, osuščestvlenije.
+ **įvỹkdyti** — exécuter, réaliser; ausführen, verwirklichen; ispolnit', osuščestvit'.
+ **įvỹkis, -io** — événement; Geschehnis, Ereignis; proisšestvije, sobytije.
įžangà, -ōs, Įžangą — préface, introduction; Vorrede, Einführung; vstuplenije.
įžanginis — introductoire; einführend; vstupitel'nyj.
įžodis
įžvilgis
įžvelgti

J

+ **jaūdas, -aĩ** — excitations; Erregung; vozbuždenije.
+ **jaudiklis, -io** — stimulant; Erreger; vozbuditel'.
+ **jáudinimas** — excitation; Erregen; vozbuždenije.
+ **jáudinti** — exciter; erregen; vozbuždat'.
+ **jaudrùmas** — excitabilité; Erregbarkeit; vozbuždajemost', vozbudimost'.
+ **jaudrùs, jaūdrų** — excitable; erregbar; vozbudimyj.
jaukùmas — confortabilité; Gemütlichkeit; ujutnost'.
jaukùs, jaūkų — confortable; gemütlich; ujutnyj.
jáunas, -à — jeune; jung; molodoj.
jaunãtvė, jaunỹstė — jeunesse; Jugendalter; molodost' — *paauglỹs.*
jaunùmas — jeunesse; Jungsein; molodost'.
jaunuõlis, jaunikáitis — jeune homme; Jüngling; molodoj čelovek.
jaunúomenė, jaunìmas — jeunesse; Jugend; molodež'.
+ **jaūsena** — mode de sentir; Fühlungsart; obraz čuvstvovanija.
+ **jauslà, -ōs, jaūslą** — sensibilité; Gemüt; čuvstva.
+ **jauslùmas** — sensibilité; Fühlfähigkeit; sposobnost' čuvstvovat'.
+ **jauslùs, jaūslų** — sensible; fühlfähig; sposobnyj čuvstvovat'.
+ **jaūsmas, -aĩ** — sentiment; Gefühl; čuvstvo.
+ **jausmìngas, -a** — sensible, sentimental; gefühlvoll, empfindsam; čuvstvitel'nyj.
+ **jausmingùmas** — sensibilité, sentimentalité; Empfindsamkeit; čuvstvitel'nost'.
+ **jausmìnis** — de sentiment; Gefühls-, otnosiaščijsia k čuvstvu.
+ **jaūsti** — sentir; fühlen; čuvstvovat'.

+ **jautìmas** — le sentir; Fühlen; čuvstvovanije.
+ **jautinỹs, jaũtinio** — objet de sentir; Gefühlsgegenstand; predmet čuvstva.
+ **jautrùmas** — sensibilité, délicatesse, vigilance; Wachsamkeit, Feinfühligkeit; čutkost'.
+ **jautrùs, jaũtrų** — sensible, délicat, vigilant; wachsam, feinfühlig; čutkij.
+ **jautulìngas, -a, jautulìnis** — affectif; affektiv; affektivnyj.
+ **jautulingùmas** — affectivité; Affektivität; affektivnost'.
+ **jautulỹs, jaũtulio** — émotion, passion; Affekt; affekt.
+ **jėgà, -õs, jėgą** — force; Kraft; sila.
+ **jėgingas, -a** — robuste, vigoureux; *kraftvoll; polnyj sil.*
+ **jėgingùmas** — vigueur, caractère de ce qui est vigoureux; Kräftigkeit; mošč̌nost'.
+ **judėjimas, judesỹs** — mouvement; Bewegung; dviženije.
+ **judrùmas** — mobilité, agilité; Beweglichkeit; podviżnost'.
+ **judrùs** — mobile, agile; beweglich; podviżnyj.
+ **jùsena** — mode de sentir; Empfindungsart; obraz oščuščenija.
+ **juslė̃, -ės, jùslę** — sens; Sinn; čuvstvo.
+ **juslìngas, -a** — sensitif, sensuel; empfindungsbegabt, sinnlich, sensibel; čuvstvennyj.
+ **juslingùmas** — sensibilité, sensualité; Sensibilität, Sinnlichkeit; čuvstvennost'.
+ **juslìnis** — sensoriel; sinnlich, mit den Sinnen wahrnehmbar; čuvstvennyj.
+ **juslùmas** — sensitivité; sinnliche Empfänglichkeit; sposobnost' oščuščat'.
+ **juslùs** — sensitif; empfänglich, sensibel; sposobnyj oščuščat'.
+ **jùsmas, -aĩ** — sensation; Empfindung; oščuščenije.
+ **jusmìnis** — sensitif; sinnlich; čuvstvennyj.
+ ***justi*** — *sentir; empfinden; oščuščat'.*
+ **jutìmas** — sensation; Empfindung; oščuščenije.
+ **jutinỹs** — objet de sensation; Empfindungsgenstand; predmet oščuščenija.

K

+ **kaità, -õs, kaĩtą** — change; Wechsel; mena, smena.
+ **kaitùmas** — variabilité; Veränderlichkeit; peremenčivost', izmenčivost'.
+ **kaitùs, kaĩtų** — variable; veränderlich; izmenčivyj, peremenčivyj.
+ **kalbà, -õs, kalbą** — langage, langue, discours; Sprache, Rede; jazyk, reč'.
kalbė́jimas — le parler, le dire; Sprechen, Reden; govorenije, govor.
kalbė́ti — parler, dire, causer; sprechen, reden; govorit'.
kalbótyra — linguistique; Sprachforschung; jazykovedenije.
+ **kalbùmas** — loquacité; Gesprächigkeit; govorlivost'.
+ **kalbùs, kalbų̃** — causeur, loquace; gesprächig; govorlivyj.
— **kalokagatijà, -ijos** — calocagathie; Kalokagathie; kalokagatija.

kaĩtas, -à — coupable; schuldig; vinovnyj, vinovatyj.
kaltė̃, -ės — cause, faute; Schuld; vina.
kaltiniñkas, -ė̃ — auteur, fauteur; Schuldner, Urheber; vinovnik.
kaltùmas — culpabilité; Schuldigkeit; vinovnost'.
kantrýbė — *patience; Geduld; terpenije.*
kantrùmas — patience; Geduldigkeit; terpelivost'.
kartójimas — répétition; Wiederholung; povtorenije.
kartóti — répéter; wiederholen; povtoriat'.
— **katechètika** — catéchétique; Katechetik; katechetika.
— **katechėzė** — catéchèse, Katechese.
— **katechizãcija** — catéchisation; Katechisation; katechizacija.
— **kategòrija** — catégorie; Kategorie; kategorija.
— **kategòrinis, -òriškas** — catégorique; kategorisch; kategoričeskij.
— **kategoriškùmas** — caractère de ce qui est catégorique; kategorischer Charakter, kategoričnost'.
— **katekìzmas** — catéchisme; Katechismus; katexizis.
keliáuti — voyager; wandern, reisen; putešestvovat'.
keliãvimas — voyage; Wandern, Reisen; putešestvije.
kelionė̃ — voyage; Reise; putešestvije.
+ **kentė́jimas, kẽsmas, -aĩ** — passion; Leiden; stradanije.
kentė́ti, kẽsti — pâtir, souffrir; leiden; stradat'.
+ **kėslas, -ai** — dessein; Absicht, Vorhaben; namerenije, zamysel.
+ **kėslauti** — projeter; beabsichtigen, sich vornehmen; zamyšliat', zatevat'.
+ *kiekýbė, kiẽkis, -io — quantité; Quantität, Quantum; količestvo.*
+ **kiekýbinis, kiekìnis** — quantitatif; quantitativ; količestvennyj.
+ **kilnùmas** — sublimité; Erhabenheit; vozvyšennost'.
+ **kilnùs, kilnų** — *sublime; erhaben; vozvyšennyj.*
+ **kiñtamas, -à** — muable, variable; veränderlich; izmenčivyj.
+ **kintamùmas** — muabilité, variabilité; Veränderlichkeit; izmenčivost'.
+ **kitìmas** — altération; Anderswerden, Wandlung; izmenenije.
+ **klaidà, -õs, klaĩdą** — erreur; Irrtum; ošibka.
+ **klaidìngas, -a** — erroné, faux; irrtümlich, falsch; ošibočnyj.
+ **klaidìngùmas** — caractère de ce qui est erroné; *Irrtümlichkeit, Falsch*heit; ošibočnost'.
+ **klaidùs, klaĩdų** — trompeur, déconcertant; irre führend; vvodiaščij v zabluždenije.
— **klãsė, -ės** — classe, Klasse, klass.
klasìnis, -ė — de classe; Klassen-, klasnyj.
— **klasicìzmas** — classicisme; Klassicismus; klassicizm.
— **klasifikãcija, klasifikãvimas** — classification; Klassifikation; klassifikacija.
— **klãsikas** — classique; Klassiker; klassik.
— *klãsiškas,* **klasikìnis** — classique; klassisch; klassičeskij.
— **klãsiškas** — classique; klassisch, musterhaft; klassičeskij.
— **klasiškùmas** — caractère de ce qui est classique; Klassizität; klassičnost'.
+ **klausà, -õs, klausą** — ouïe; Gehör, sluch.
kláusimas — problème, question; Frage; vopros.

klausinėjimas — interrogation; fortwährendes An-, Nachfragen; sprašivanije.
klausinėti — interroger; fortwährend an-, nachfragen; sprašivat', zadavat' *voprosy*.
klausti — demander; fragen; sprašivat'.
klausumas — ouïe fine; Feinhörigkeit, scharfes Gehör; obladanije chorošim sluchom (?)
klausùs, klaũsų — ayant l'ouïe fine; feinhörig; obladajuščij chorošim sluchom (?)
klestėjimas — état florissant, prospérité; Blühen; procvetanije.
klestėti — fleurir, prospérer, être dans un état florissant; blühen; procvetat'.
kliáuda, -os — défet, défaut; Fehler, Mangel, Defekt; defekt, iz'jan, nedostatok.
kliáudingas, -a — défectif, défectueux; fehlerhaft, mangelhaft, defekt; defektivnyj, poročnyj.
kliaudingùmas — défectuosité; *Fehlerhaftigkeit, Mangelhaftigkeit;* defektivnost', poročnost'.
klìmatas — climat; Klima; klimat[6].
kliudýti — empêcher, déranger; hindern; prepiatstvovat', mešat'.
kliūtis, -iẽs — obstacle; Hindernis, Störung; prepiatstvije.
klusnùmas — obéissance; Gehorsamkeit; poslušnost'.
klusnùs, klùsnų — obéissant; gehorsam; poslušnyj.
knygýnas — *librairie;* Bücherei; knigochranilišče, *knižnyj magazin.*
— **koedukãcija** — coéducation; Koedukation; koedukacija.
— **koinstrùkcija** — coinstruction; Koinstruktion; koinstrukcija.
+ **kokýbė, kõkis, -io** — qualité; Qualität; kačestvo.
+ **kokýbinis, kokìnis** — qualitatif; *qualitativ;* kačestvennyj.
— **kolegà, -ègos** — collègue; Kollege; kollega.
— **kolègija** — collège; Kollegium; kollegium.
— **kolègiškas** — solidaire, collégial; kameradschaftlich, kollegialisch; tovariščeskij.
— **kolegiškùmas** — qualité de celui qui est bon camarade; Kameradschaftlichkeit; tovariščeskaja solidarnost'.
— **kolèkcija** — collection; Kollektion; kollekcija.
— **kolektỹvas** — ensemble, collectivité; Gemeinschaft; kollektiv — sañtalka.
— **kolektyvùs, -ìnis** — collectif; kollektiv; kollektivnyj — sutelktìnis.
— **kolektyvùmas** — collectivité; Kollektivität; kollektivnost'.
— **kolektyvizmas** — *collectivisme; Kollektivismus;* kollektivizm.
— **kombinãcija** — combinaison; Kombination; kombinacija.
— **kombinãvimas** — action de combiner; Kombinieren; kombinirovanije.
kombinúoti
— **koncentrãcija** — concentration; Konzentration; koncentracija.
— **koncentras** — cercle concentrique; konzentrischer Kreis; koncentričeskij krug.
— **koncentrìnis, -eñtris, -iškas** — concentrique; konzentrisch; koncentričeskij.

— **koncèpcija** — conception; Konzeption; koncepcija.
— **konkretùs, -ìnis** — concret; konkret; konkretnyj.
— **kònkursas** — concours; Wettbewerb; konkurs.
— **kontrãstas** — contraste; Kontrast; kontrast.
— **kontrôlė** — contrôle, Kontrolle, kontrol'.
— **kontroliãvimas** — action de contrôler; Kontrolieren; kontrolirovanije.
— **kontroliúoti** — contrôler; kontrolieren; kontrolirovat'.
— **kosmopolitìzmas** — cosmopolitisme; Kosmopolitismus; kosmopolitizm.
kraštótyra — *connaissance du pays natal*; Heimatkunde; rodinovedenije.
+ **kryptis, -iẽs** — direction; Richtung; napravlenije.
— **kritèrijas** — critérium; Kriterium; kriterij.
— **kritìcizmas** — criticisme; Kritizismus; kriticizm.
— **kritika** — critique; Kritik; kritika.
— **kritikas** — critique; Kritiker; kritik.
— **kritiškas** — critique; kritisch; kritičeskij.
— **kūdikis** — petit enfant; Wickelkind; mladenec, ditia.
kūdikỹstė — première enfance; erste Kindheit; mladenčestvo.
kūdikiškas — enfantin, d'enfant; kindlich, Kind-, Kinder-; mladenčeskij, rebiačeskij.
— **kultivãvimas** — action de cultiver; Kultivierung, Verfeinerung; kul'tivirovanije.
— **kultivúoti** — cultiver; kultivieren, verfeinern; kul'tivirovat'.
— **kultūrà, -ūros** — culture, civilisation; Kultur; kul'tura.
— **kultūrìngas, -iškas** — cultivé, civilisé; kulturell, kultiviert; kul'turnyj.
— **kultūringùmas** — état de ce qui est cultivé, civilisé; Kultiviertheit, hoher Kulturstand; kul'turnost'.
— **kultūrìnis** — de culture, de civilisation; Kultur-; otnosiaščijsia k kul'ture.
+ **kūnas, -ai** — corps, chaire; Körper, Fleisch, Leib; telo, plot.
+ **kūnìnis** — du corps; Körper-, Leibes; *telesnyj*.
+ **kūniškas** — corporel, charnel; körperlich, fleischlich; telesnyj, plotskij.
kūniškùmas — qualité de ce qui est corporel,— charnel; Körperlichkeit, Fleischlichkeit; telesnost', plotskost'.
kùnigas, -aĩ — prêtre; Priester; sviaščennik.
kūnotyra — *žr. somatológija (sielótyra)*.
+ **kūrėjas, -ai** — créateur; Schöpfer; tvorec.
+ **kūrýba** — création; schöpferische Arbeit; tvorčestvo.
+ **kūrýbinis** — de création; schöpferisch; tvorčeskij.
+ **kūrýbiškas** — créateur, -trice; schöpferisch; tvorčeskij.
+ **kūrybiškùmas** — caractère créateur; schöpferische Begabung; tvorčeskaja sposobnost'.
+ **kūrìmas** — création; Schaffen; tvorenije, sozidanije.
+ **kūrinỹs, kūrinio** — *oeuvre de création*; Schöpfung; tvorenije, sozdanije.

kùrti — créer; schaffen; tvorit'.
— kùrsas — cours; Kursus, Kurs; kurs.
+ kùrsena — *mode de création; Schöpfungsart; obraz tvorenija.*
kvėpāvimas — respiration; Atmen, Atmung; dychanije.
kvėpúoti — respirer; atmen; dyšat'.
kvõsti — examiner; *ausfragen, prüfen, examinieren; doprašivat', ekzamenovat'.*
kvotėjas, -ai — examinateur; Prüfer, Examinator; ekzamenator.
kvotìmas — examen; Prüfung, Examen; dopros, ekzamen.
kvotinỹs, kvõtinio — objet sur lequel on examine; Prüfungsgegenstand; ekzamenacionnyj predmet.

L

labdarà, -õs, *làbdarq* — bienfait; Wohltat; blagodejanije.
labdarýbė — bienfaisance, assistance; Wohltätigkeit; blagotvoritel'nost'.
labdaringas — bienfaisant; wohltätig; blagotvoritel'nyj.
labdaringùmas — caractère de celui qui est bienfaisant; wohltätigkeit; blagotvoritel'nost'.
labdarỹs, -ė̃ — bienfaiteur, -trice; Wohltäter, -rin; blagotvoritel', -ritel'nica.
+ laĩdas, -aĩ — garantie; Garantie; garantija.
+ laidúoti — assurer, garantir; garantieren, sichern, gewährleisten; garantirovat', obespečivat'.
laĩkymasis — tenue; Verhalten, Haltung; vypravka, umenije deržat' sebia.
+ laĩkas — laïque; Laie; *mirianin (?)*
— laĩkiškas — laïque; laisch; mirskoj (?)
— laikiškùmas — laïcité; Laizität; mirskoj charakter (?)
laikótarpis — intervalle du temps, période; Zwischenzeit, Zeitraum, Periode; promežutok vremeni, period.
láimė, -ės — boneur; Glück; sčastje.
laimingas, -a — heureux; glüchlich; sčastlivyj.
laimingùmas — prospérité; Glücklichkeit; sčastlivost'.
+ láipsnis, -io — degré, grade; Grad, Stufe; stepen'.
+ láipsniškas, -a — graduel; stufenweise, allmählich; postepennyj.
+ laipsniúoti — graduer; abstufen; izmeniat' po stepeniam.
lámdymas — dressage; Drillen, Dressieren; muštrovanije, vypravka (?)
lámdyti — dresser; drillen, dressieren; muštrovat', vypravliat' (?)
lañkymas — fréquentation; Besuchen; posešćenije.
lankýti — fréquenter; besuchen; posešćat' (?)
lankýtis.
— lankstùmas — flexibilité, souplesse; Biegsamkeit, Gewandtheit; gibkost'.
lankstùs, lañkstų — flexible, souple; biegsam, gewandt; gibkij.
lāvinamas — instructif; bildend; obrazovatel'nyj.
lāvinimas — instruction, formation; *Bilden, Bildung; obrazovanije.*

lãvinimasis, *savìlava* — auto-instruction; Selbstbildung; samoobrazovanije.
lãvinti — instruire, former; bilden; obrazovyvat', obrazovat'.
lãvintis — s'instruire; sich bilden; obrazovyvat'sia.
lãvintojas — instituteur; Bildner; obrazovatel'.
lavùs — linkęs lavintis.
— **lektūrà, -ūros** — lecture; Lektur; čtenije.
lenktyniáuti — rivaliser; wetteifern; sorevnovat' (?)
lenktyniãvimas — émulation, rivalisation; Wetteifer; sorevnovanije.
lentà, -ōs, leñtą — tableau mural; Schreibtafel; škol'naja doska.
lępinimas — action d'amollir; Verzärteln, Verzärtelung; izneživanije, balovanije.
lępinti — amollir; verzärteln; izneživat'.
lepùmas — mollesse; Weiblichkeit; iznežennost'.
lepùs — mou, efféminé; verzältelt, weiblich; iznežennyj, izbalovannyj.
lėšos, lėšų — ressources; Mittel, Hilfsquelle; sredstva, ressursy.
— liaksistas — laxiste; Laxist; liaksist.
— **liaksizmas** — laxisme; Laxismus; liaksizm.
liáudis, -ies — populace, bas peuple; gemeines Volk; prostonarodije.
liáudiškas, -a — du peuple, populaire, commun; populär, gemein; prostonarodnyj.
liaudiškùmas — caractère de ce qui est populaire; Volkstümlichkeit; prostonarodnost', narodnost'.
+ **liẽsmas, -aĩ** — contact; Berührung; prikosnovenije.
ligà, -ōs, ligą — maladie; Krankheit; bolezn'.
+ **lygis, -io** — niveau; Niveau; uroven'.
+ **lygmuō, -ẽns, lygmenį** — équivalent; Ebenbild, Äquivalent; ekvivalent.
ligúistas, -a — maladif; kranklich; boleznennyj.
liguistùmas — maladivité; Kränklichkeit; boleznennost'.
+ **linkmė̃, -ės, liñkmę** — inclination; Neigung; naklonnost'.
lipdýba — modelage; Modellieren; lepka.
+ **lytà, -ōs, lỹtą** — tact; Tastsinn; osiazanije.
+ lytėjimas, liẽtimas — toucher; Berühren, Tasten; kasanije, troganije, osiazanije.
— **literatūrà, -ūros** — littérature; Litteratur; literatura.
— **literatūrinis, -ūriškas** — littéraire; litterarisch, Litteratur-; literaturnyj.
+ **lytėti, lỹti, -ėjo, liẽsti** — toucher, palper; berühren, tasten; kasat'sia, trogat', osiazat'.
+ **lỹtimas, -a** — tangible, tactile; tastbar, taktil; osiazaemyj, osiazatel'nyj.
+ **lytimùmas** — tangibilité; Tastbarkeit; osiazaemost'.
+ **lytìnis** — sexuel; Geschlechts-; polovoj.
+ **lytìs, -ies, lỹtį** — forme, sexe; Form, Geschlecht; forma, pol.
+ **lỹtiškas** — sexuel; geschlechtlich; polovoj.
— **litùrgija** — liturgie; Liturgie; liturgija.
— **litùrgika** — liturgique; Liturgik; liturgika.
— **liturginis, -ùrgiškas** — liturgique; liturgisch; liturgičeskij.

+ **lobýnas, -ai** — trésor, trésorerie; Schatz, Schatzkammer; klad, sokroviščnica.
+ **lobìngas, -a** — riche; reich; bogatyj.
+ **lobingùmas** — richesse; Reichheit; sostojatel'nost', bogatstvo.
+ **lõbis, -io** — richesse; Reichtum, Schatz; bogatstvo, dobro.
— **lògika** — logique; Logik; logika.
— **lògiškas, lòginis** — logique; logisch; logičeskij, logičnyj.
— **logiškùmas** — qualité de ce qui est logique; Vernunftmässigkeit; logičnost'.
+ **lūkestis, -čio** — attente, esperance; Erwartung, Hoffnung; ožidanije, čajanije.

M

maĩstas — nourriture; Nahrung; pišča.
maistìngas — nutritif; nahrhaft; pitatel'nyj.
maistingùmas — qualité nutritive; Nahrhaftigkeit; pitatel'nost'.
maitìnimas — nutrition; Ernährung; pitanije.
maitìnti — nourrir, alimenter; nähren, ernähren; pitat', kormit'.
maldà, -õs, maĩdą — prière; Gebet; molitva.
maldìngas — dévot, pieux; andächtig; nabožnyj, bogomol'nyj.
maldingùmas — dévotion; Andächtigkeit; nabožnost', bogomol'stvo.
+ **malónė** — grâce; Gnade; milost', blagodat'.
+ **malonýbė** — plaisir; Vergnügen; udovol'stvije.
+ **malonùmas** — agrément; Annehmlichkeit; prijatnost'.
+ **malonùs, -ūnų** — agréable; angenehm; prijatnyj.
— **manierà, -iėros** — manière; Manier; manera.
mankštà, -õs, mañkštą — gymnastique; Turnen; gimnastika.
mankštìnimas — exercice *de gymnastique;* gimnastičeskoje upražnenije (?)
mankštìnti — exercer; ausüben; upražniat' (?)
manùmas — caractère soupçonneux; Bedenklichkeit; mnitel'nost' (?)
manùs, mãnų — soupçonneux, bedenklich, mnitel'nyj (?)
+ **mąslùmas** — pensivité; Geneigtheit zum Denken; sklonnost' k myšleniju, vdumčivost'.
+ **mąslùs, mąslų** — pensif; zum Denken geneigt, nachdenklich; sklonnyj k myšleniju, vdumčivyj.
+ **mãstas, -ai** — échelle; Masstab; masštab.
+ *mąstymas — le penser; Denken; myšlenije.*
+ **mąstinỹs, mąstinio** — objet de pensée; Denkgegenstand; predmet myšlenija.
+ **mąstýsena** — mentalité, mode de penser; Mentalität, Denkart; sposob *myšlenija.*
+ **mąstýti, mąsto, -ė** — penser; denken; myslit'.
+ **mąstýtojas** — penseur; Denker; myslitel'.
+ **mãtas, -ai** — mesure; Mass; mera.
matãvimas — mesuration; Messen; merenije.
matúoti — mesurer; messen; merit'.

— **matemãtika** — mathématiques; Mathematik; matematika.
— **matematìnis, -ãtiškas** — mathématique; mathematisch; matematičeskij.
— **materiãlijos** — objets matériels; Materialien; material'nyje predmety.
— **matèrija** — *matière; Materie; materija.*
— **materialìstas** — matérialiste; Materialist; materialist.
— **materializmas** — matérialisme; Materialismus; materializm.
— **materialùmas** — matérialité; Materialität; material'nost'.
— **materialùs, -ìnis** — matériel; materiell; material'nyj.
— *medicinà, -ìnos — médecine; Medizin; medicina.*
+ **mẽdžiaga, -os** — *étoffe, matière; Material, Materie, Stoff; materija,* veščestvo.
+ **medžiaginis** — matériel; stofflich, körperlich; veščestvennyj, material'nyj.
+ **mẽdžiagiškas** — matériel; materiell; material'nyj.
+ **mėginimas** — épreuve, essai; Probieren; proba[7].
+ **mėginỹs, mėginio** — échantillon, objet d'épreuve; Probe; proba.
+ **mėginti** — éprouver, essayer; probieren; probovat'.
méilė — amour, charité; Liebe; ljubov'.
meilikáuti — flatter, schmeicheln, lstit'.
meilikáutojas — flatteur; Schmeichler; lstec.
meilikãvimas — flatterie; Schmeichelei; lest'.
meilingas — plein d'amour; liebevoll; ljubveobil'nyj.
meilingùmas — caractère de celui qui est plein d'amour, Liebevollheit; ljubveobil'nost'.
meilùmas — amabilité, affabilité, aménité; Liebeswürdigkeit; ljubeznost', laskovost'.
meilùs, meĩlų — amiable, affable; liebenswürdig, lieb; ljubeznyj, laskovyj.
— **melanchòlija** — mélancolie; Melancholie, Schwermut; melancholija.
— **melanchòlikas** — mélancolique; Melancholiker, Schwermütiger; melancholik.
— *melanchòliškas — mélancolique; melancholisch, chwermütig; melancholičeskij, melancholičnyj.*
— **melancholiškùmas** — caractère de celui qui mélancolique; melancholischer Charakter; melancholičnost'.
melãgis, -iai — menteur; Lügner; lžec.
melãgiškas — menteur, mensonger; lügenhaft, falsch; lživost'.
melagiškùmas — caractère menteur; Lügenhaftigkeit, Falschheit; lživost'.
mẽlas, -aĩ, melagỹstė — mensonge; Luge; lož'.
melãvimas — menterie, mensonges; Lügen; lganje, vran'jo.
melúoti — mentir; lügen; vrat', lgat'.
+ **mẽnas, -aĩ** — art; Kunst; iskusstvo.
mẽnininkas, -ai — artiste; Künstler; chudožnik, artist.
+ **menìnis** — d'art; Kunst-; otnosiaščijsia k iskusstvu.
+ **mẽniškas** — artistique; kunstvoll, künstlerisch, artistisch; chudožestvennyj.
+ *menìškùmas* — caractère de ce qui est artistique, Künstlerischsein; chudožestvennost'.

mergáitė, merginà, -ìnos — fille, vierge; junges Mädchen, Jungfrau; devuška; devica.
mergỹstė — état de fille, virginité; Jungfernstand, Jungfernschaft; devičestvo, devstvo.
— **metòdas** — méthode; Methode; metod.
— **metòdika** — science de la méthode pratique; Methodik; metodika.
— **metodìngas, metodìnis, metòdiškas** — méthodique; methodisch; metodičeskij.
— **metodingùmas, metodiškùmas** — caractère méthodique; methodischer Charakter; metodičnost'.
— **metodológija** — *méthodologie; Methodologie; metodologija.*
— **metodológinis, metodològiškas** — méthodologique; methodologisch; metodologičeskij.
— **miẽgas, miegaĩ** — sommeil; Schlaf; son.
mìklinimas — exercice, action d'aiguiser; Geschicktmachen; upražnenije, izoščrenije.
mìklinimasis — exercice, action de s'exercer, — de s'aiguiser; Übungen, Geschicktwerden; izoščrenije.
mìklinti — exercer, aiguiser; geschickt machen; razvivat', izoščriat'.
mìklintis — s'exercer, s'aiguiser; geschickt werden; upražniat'sia, izoščriat'sia.
miklùmas — dextérité, adresse; Gewandtheit, Geschicklichkeit; lovkost', provorstvo.
miklùs, mìklų — adroit, habile; gewandt, geschickt; lovkij, provornyj.
+ **mintìs, -iẽs, miñtį** — pensée; Gedanke; mysl'.
mirtingùmas — mortalité; Sterblichkeit; smertnost'.
mìšras, mišrùs, mìšrų — mixte, mélangé; gemischt; smešannyj.
mišrùmas — caractère de ce qui est mixte; Gemischtheit; smešannost'.
mìsti — se nourrir; sich nähren; pitat'sia.
mitìmas — nutrition; Ernährung; pitanije.
mitrėti — devenir leste; behendig werden; stanovit'sia provornym, lovkim.
mitrinti — faire leste; behendig machen; delat' provornym, lovkim.
mitrùmas — caractère de celui qui est leste; Geschwindigkeit, Behendigkeit; provorstvo, lovkost'.
mitrùs, mìtrų — leste; behendig; provornyj, lovkij.
— **modernùmas** — caractère de ce qui est moderne, moderner Charakter.
— **modernùs, modeřnų** — moderne, modern.
+ **mõgis, -io** — plaisir; Lust; udovol'stvije.
mokyklà, mokỹklos — école; Schule; škola.
mokỹklinis — scolaire; Schul-; škol'nyj.
mókymas — enseignement, instruction; Lehren, Unterrichten; učenije, obučenije.
mókymasis — étude; Lernen; učenije, process samoobučenija.
mokinỹs, -io — élève, écolier; Schüler, Lehrling; učenik.
mókytojas, -jai — maître, instituteur, professeur; učitel', prepodavatel'.
mókomas, -a — d'enseignement; Lehr-; otnosiaščijsia k obučeniju, učeniju.

mokslãamžis — scolarité; Lernalter, Schulalter; škol'nyj vozrast.
+ **mókslas, -ai** — science; Wissenschaft, *Lehre;* nauka.
+ **mokslìngas, -a** — érudit; gelehrt; učenyj.
+ **mokslingùmas** — érudition; Gelehrsamkeit; učenost'.
mókslinimas — enseignement scientifique; gelehrter Unterricht; naučnoje obrazovanije.
+ **mókslininkas, -ai** — savant; Gelehrter; učenyj.
+ **mokslìnis** — scientifique; wissenschaftlich; naučnyj.
+ **mókslìškas** — scientifique; wissenschaftlich; naučnyj.
+ **mokslìškùmas** — caractère scientifique, Wissenschaftlichkeit; naučnost'.
mókslinti — former scientifiquement; wissenschaftlich bilden; davat' naučnoje obrazovanije.
+ **mokslùmas** — capacité d'étudier; Lernfähigkeit, Gelehrigkeit; sposobnost' k učeniju.
+ **mokslùs, mókslų** — capable d'étudier; lernfähig, gelehrig; sposobnyj k učeniju.
mókyti — enseigner, apprendre, instruire; lehren, unterrichten; učit', prepodavat'.
mókytinis — homme instruit; gebildeter Mann; obrazovannyj čelovek.
mókytis — apprendre; lernen; učit'sia.
— **momeñtas, -ai** — moment; Moment; moment — akìmirka.
+ **mõstas, -ai** — geste; Geste, Gebärde; žest.
mótina, -os — mère; Mutter; mat'.
motinỹstė — maternité; Mutterschaft; materinstvo.
mótiniškas — maternel; mütterlich; materinskij.
motiniškùmas — maternité; Mütterlichkeit; materinstvo.
— **motỹvas** — motif; Motiv; motiv.
— **mùzika, -os** — musique; Musik; muzyka.
— **muzikalùmas** — aptitude musicale; musikalische Begabung; muzykal'nost'.
— **muzikalùs, muzikãlų** — musical; musikalisch; muzykal'nyj.
— **muzikìnis** — de musique; Musik-; otnosiaščijsia k muzyke.

N

— **nãcija, -os** — nation; Nation; nacija.
— **nacionalìzmas** — nationalisme; Nationalismus; nacionalizm.
— **nacionalùs, nacionãlų, nacionalìnis** — national, de nation; national, Nations-; nacional'nyj, otnosiaščijsia k nacii.
namaĩ, -ų̃ — maison; Haus; dom.
namìnis — domestique, de la maison, à la maison; häuslich, Haus-; domašnij.
narsà, -ōs, narsą, narsýbė — audace, témérité; Kühnheit; udal'.
narsùmas — audace, témérité; Kühnheit; udal'stvo.
narsùs, narsų — audacieux; téméraire; kühn; udaloj.
našlaitýnas — orphelinat; Waisenhaus; sirotskij dom.
našlaĩtis, -čio — orphelin, -ine; Waise; sirota.

našlaitỹstė — orphelinage; Waisenstand; sirotstvo.
našùmas — productivité; Produktivität; produktivnost', proizvoditel'nost'.
našùs, nãšų — productif; produktiv; produktivnyj, proizvoditel'nyj.
— **natūralizmas** — naturalisme; Naturalismus; naturalizm.
— **natūralùs, -ìnis** — naturel; natürlich; estestvennyj.
— **natūralùmas** — caractère de ce qui est naturel; Natürlichkeit; estestvennost'.
naujóvė — innovation, nouveauté, modernité; Innovation, Neuheit; novšestvo, novizna.
naujóvininkas — novateur; Novator; novator.
naujóviškas — moderne, à la nouvelle mode; modern, neumodisch; novyj, novomodnyj.
naujoviškùmas — modernité; Modernität; novomodnost'.
neapýkanta — haine; Hass; nenavist'.
neapkęsti, nekęsti — haïr; hassen; nenavidet'.
+ **negalià, negãlios** — impuissance; Ohnmacht; bessilije.
— **negatỹvus, -tỹvinis** — negatif; negativ; negativnyj.
+ **nėigiamas, -à** — négatif; negativ; verneinend; otricatel'nyj.
neigiamýbė — chose négative; negative Erscheinung,— Eigenschaft; otricatel'noje javlenije, čerta.
+ **neigiamùmas** — caractère négatif; Negativsein; otricatel'nost'.
+ **neigimas** — négation; Verneinung; otricanije.
+ **neiginỹs, néiginio** — objet de négation; Verneinungsgegenstand; predmet otricanija.
+ **néigti** — nier; verneinen; otricat'.
+ **neigtùkas, -ai** — particule de négation; Verneinungspartikel; otricatel'naja častica.
+ ***nelýgstamas, -a*** — *inconditionné, absolu; unbedingt, absolut;* bezuslovnyj, absoliutnyj.
+ **nelygstamýbė** — chose inconditionnée, absolu; das Unbedingte, das Absolute; bezuslovnoje, absoliutnoje.
+ **nelygstamùmas** — caractère absolu; Unbedingtheit, Absolutheit; bezuslovnost', absoliutnost'
nemókamas, -à — gratuit; unentgeltlich; besplatnyj, bezvozmezdnyj.
nemokamùmas — gratuité; Unbezahlbarkeit, besplatnost', bezvozmezdnost'.
— **nenormalýbė** — trait ou chose anormale; Eigenschaft oder Sache; nenormal'naja čerta ili veš'.
— **nenormalùmas** — caractère anormal; anormaler Charakter; nenormal'nost'.
— **nenormalùs** — anormal; anormal; nenormal'nyj.
+ **nerangùmas** — lourdeur, gaucherie; Trägheit, Schwerfälligkeit; vialost', nepovorotlivost'.
+ **nerangùs, nerañgų** — lourd, gauche; träge, schwerfällig; tiamelyj na pod'jom, nepovorotlivyj.
+ **nėrimas** — inquiétude; Unruhe; bespokojstvo.
neryžtùmas — indécision, irrésolution; Unentschiedenheit, Unentschlossenheit; nerešitel'nost', nerešimost'.

neryžtùs, -rỹžtų — indécis, irrésolu; unentschlosen, unentschieden; nerešitel'nyj, nerešimyj.
— **nerỹvas, -ai** — nerf; Nerv; nerv.
— **nervìngas** — nerveux; nervös; nervnyj.
— **nervingùmas** — nervosité; Nervosität; nervnost'.
+ **netiesióginis, -ė** — indirect; indirekt; kosvennyj.
— **neurastènija** — neurasthénie; Neurasthenie; nevrastenija.
— **neurastènikas** — neurasthénique; Neurotiker; nevrastenik.
— **neutralùmas** — neutralité; Neutralität; neitral'nost'.
— **neutralùs** — neutre; neutral; neitral'nyj.
neviltìs, -iẽs — état désespéré, désespoir; Hoffnungslosigkeit; beznadežnost'.
+ **nóras, -ai** — désir, voeu; Wunsch; želanije.
+ **norė́jimas** — volition; Wollen; chotenije.
+ **norė́ti, nóri, -ė́jo** — vouloir; wollen; želat', chotet'.
— **nòrma, -os** — norme; Norm; norma.
— ***normalùmas*** — *normalité; normaler Zustand; normal'nost'.*
— **normalùs, -ìnis** — normal; normal; normal'nyj.
— **normatyvùs, -tỹvinis** — normatif; normativ; normativnyj.
— **normìnis** — conforme à la norme; regelmässig; otvečajuščij norme.
+ **nuasmẽninimas** — dépersonnification; Entpersönlichung; obezličenije.
+ **nuasmẽninti** — dépersonnifier; entpersönlichen; obezličit'.
+ **nujaũsti** — pressentir; ahnen; predčuvstvovat'.
+ **nujautìmas** — préssentiment; Ahnung; predčuvstvije.
+ **nulė́mìmas** — prédestination; Vorherbestimmung, Fügung; predopredelenije.
+ **nulémti** — prédestiner; vorherbestimmen, fügen; predopredelit', predrešit'.
numãnymas — compréhension; Einsicht, Auffassen; razumenije, postiženije.
numanýti — comprendre, concevoir; einsehen, auffassen; urazumet', postignut'.
numãnomas — compréhensible, concevable; begreiflich, fasslich; postižimyj, ponjatnyj.
numanùmas — conceptibilité, compréhensibilité; Begreiflichkeit; postižimost', ponjatnost'.
numanùs, -mãnų — compréhensible, capable à concevoir; begreiflich, auffasungsfähig; postižimyj, ponjatnyj, legko postigajuščij.
numãtymas — prévision; Voraussehen, Voraussicht; Vorsehen; predvidenije.
numatýti — prévoir; absehen, voraussehen, vorsehen; predvidet'.
núobodis, -džio, nuobodulỹs, -io — ennui; Langweile; skuka.
nuobodùmas — caractère de ce qui est ennuyeux; Langweiligkeit; skučnost'.
nuobodùs, -bõdų — ennuyeux, ennuyant; langweilig; skučnyj.
nuobodžiáuti — s'ennuyer; Langweile empfinden; skučat'.
nuobodžiãvimas — état d'ennui; langweiliger Zustand; skučanije.
núodėmė — péché; Sünde; grech.
nuodėmìngas — pécheur, peccable; sündig; grechovnyj.

nuodėmingùmas — ce qui peut être taxé de péché; état de péché; Sündhaftigkeit, Sündigkeit; grechovnost'.
+ **nújauta** — *pressentiment; Vorgefühl; predčuvstvije.*
+ **núomonė** — opinion; Meinung; mnenije.
+ **núopelnas, -ai** — mérite; Verdienst; zasluga.
+ **nuosaikùmas** — modération; Mässigkeit; umerennost'.
+ **nuosaikùs, -saĩkų** — modéré; mässig, gemässig; umerennyj.
+ **nuoseklýbė** — conséquence; Konsequenz; posledovatel'nost'.
+ **nuoseklùmas** — conséquence; Konsequenz, Folgerichtigkeit; posledovatel'nost'.
+ **nuoseklùs, núoseklų** — conséquent, logique; konsequent, folgerichtig; posledovatel'nyj.
núostaba, -os — étonnement; Staunen, Verwunderung; udivlenije, izumlenije.
nuostabùmas — caractère de ce qui est étonnant, surprenant; Wunderbarkeit; udivitel'nost', izumitel'nost'.
nuostabùs, núostabų — étonnant, surprenant; erstaunenswert, wunderbar; udivitel'nyj, izumitel'nyj.
nuoširdùmas — cordialité, sincérité; Herzlichkeit, Aufrichtigkeit; serdečnost', iskrennost'.
nuoširdùs, núoširdų — cordial, sincère; herzlich, aufrichtig; serdečnyj, iskrennij.
+ **núotaika, -os** — disposition de l'âme, état d'esprit; Stimmung; nastrojenije.
+ **nuotaikĩngas, -a** — impressionnant, qui va au coeur; stimmungsvoll; polnyj nastrojenija.
+ **nuotaikùs, -taĩkų** — bien disposé; gut gestimmt; chorošo nastrojennyj.
núotrauka, -os — photographie; photographische Aufnahme, snimok.
núovargis, -io — fatigue; Ermüdung; utomlenije.
núovoka, -os — conscience, conception; Bewusstsein, Einsicht, Verständnis; soznanije, poniatije.
nuovokùmas — compréhension vive et facile, sagacité; leichte Auffassungsgabe, Durchschauung; soobrazitel'nost', dogadlivost'.
nuovokùs, núovokų — pénétrant, sagace; leicht auffassend, durchschauend; soobrazitel'nyj, dogadlivyj.
nuródymas — indication; Hinweis; ukazanije.
nuródyti — indiquer; anweisen, hinweisen; ukazyvat'.
nusãkymas — exposition, description; Erzählung, Bericht, Schilderung; *izloženije faktov po poriadku.*
nusakýti — exposer, décrire, raconter; erzählen, berichten, schildern; rasskazat' po poriadku, izložit'.
nusikaĩsti — se rendre coupable; sich vergehen; provinit'sia.
nusikaĩtėlis — délinquant; Verbrecher, Schuldiger; vinovnik, prestupnik.
nusikaltìmas — délit, faute; Vergehen; prostupok, prestuplenije.
+ **nusistãtymas** — attitude envers qq ch., prise de parti; Einstellung, Stellungnahme; ustanovka, otnošenije.
+ **nusistatýti** — prendre parti; sich einstellen, Stellung nehmen; otnes-

tis', ustanovit'sia.
+ **nusiteikìmas** — disposition; Stimmung; nastrojenije,. raspoloženije ducha.
+ **nusiteĩkti** — être disposé; gestimmt sein; byt' raspoložennym, — v nastrojenii, raspoložit sebia, nastrojit'sia.
nusivokìmas — orientation; Orientierung; orientacija.
nusivókti — s'orienter; sich orientieren; orientirovat'sia.
nusižengìmas — crime; Verbrechen; prestuplenije.
nusižeñgėlis — criminel; Verbrecher; prestupnik.
nusižeñgti — commetre un crime; ein Verbrechen begehen; sdelat' prestuplenije.
nustãtymas — détermination, institution; Einstellen, Bestimmung, Festsetzung; ustanovlenije, ustanovka, opredelenije.
nustatýti — déterminer, établir, instituer; einstellen, bestimmen, festsetzen; ustanovit', opredelit'.
nuteikìmas — action de disposer; in Stimmung bringen, privedenije v raspoloženije,— v nastrojenije.
+ **nuteĩkti** — disposer; geneigt machen, in Stimmung versetzen; raspoložit', nastroit'.
nuvokìmas — entendement, conception; Verständnis, Vermutung; soobraženije, dogadka.
nuvókti — entendre, concevoir, déviner; verstehen, erraten; smyslit', dogadat'sia.

O

— **objèktas** — objet; Objekt, Gegenstand; objekt, predmet.
— **objektyvùmas** — objectivité; Objektivität, gegenständlichkeit; objektivnost'.
— **objektyvùs, -ìnis** — objectif; objektiv, gegenständlich; objektivnyj.
+ **omẽ, -ẽs, õmę** — instinct; Instinkt, Naturtrieb; instinkt.
+ **omingas, -a** — doué d'instinct; triebbegabt; nadelennyj instinktom.
+ **ominis, -ė** — d'instinct; Instinkt-; otnosiaščijsia k instinktu.
+ **õmiškas** — instinctif; instinktmässig; instinktivnyj.
— **optimìstas, -ai** — optimiste; Optimist; optimist.
— **optimìstinis, -mìstiškas** — optimistique (?); optimistisch; optimističeskij.
— **optimizmas** — optimisme; Optimismus; optimizm.
— **órganas, -ai** — organe; Organ; organ.
— **orgãninis, -ìningas, -ãniškas** — organique; organisch; organičeskij.
— **organingùmas** — qualité de ce qui a des organes; organischer Zustand; organičnost'.
— **organiškùmas** — qualité de ce qui correspond à la nature d'un organe; organischer Charakter; organičnost'.
— **organizãcija** — organisation; Organisation; organizacija.
— **organizãvimas** — action d'organiser; Organisieren; organizovanije.
— **organizmas** — organizme; Organismus; organizm.
— **organizúoti** — organiser; organisieren; organizovat'.

— **orientãcija** — orientation; Orientierung; orientacija.
— **orientúotis** — s'orienter; sich orientieren; orientirovat'sia.
— **orientãvimasis** — orientation; Sichorientieren; orientirovka.

P

paáiškinimas — explication; Erklärung, Erläuterung; pojasnenije.
paáiškinti — expliquer; erklären, erläutern; pojasnit'.
paauglỹs, -io, paauguõlis, -io.
paáugėlis, -io — adolescent; Adoleszent; otrok, podrostok.
paáugėliškas, paáuglíškas, paauguõliškas — ayant des rapports avec adolescent; Adoleszent betreffend; otročeskij.
paaugėlỹstė, paauglỹstė, paauguolỹstė — adolescence; Adoleszenz; otročestvo.
pabarìmas — réprimande; Aussprache; vygovor.
pabárti — réprimander; aussprechen; sdelat' vygovor.
pabaudà, -õs — punition, peine; Strafe, Bestrafung; nakazanije, kara.
+ **pãdaras, -aĩ** — oeuvre, créature; Werk, Geschöpf; proizvedenije, sozdanije.
+ **padárgas, -ai** — instrument, outil; Werkzeug; prisposoblenije, pribor.
+ **padarinỹs** — résultat, produit; Resultat, Erzeugnis; posledstvije, rezul'tat.
padarùmas — productivite; Produktivität; proizvoditel'nost'.
+ **padarùs, pãdarų** — productif; produktiv, erzeugend; proizvoditel'nyj.
pãdedamas, -à — auxiliaire; Hilfs-; vspomogatel'nyj.
pãdėlis, -io — disposition, don naturel; Anlage, prirodnoje darovanije, raspoloženije (?).
+ **padermė́, -ės** — genre, race; Gattung, Rasse; rod, rasa.
+ **padėtìs, -iẽs** — situation; Lage; položenije.
padrąsinimas — encouragement; Aufmunterung, Ermunterung; pridanije smelosti, obodrenije.
padrąsinti — encourager; aufmuntern, ermuntern; obodrit', pridat' smelosti.
pagalbà, -õs, pãgalbą — secours, aide; Hilfe; pomošč'.
pagalbìnis — auxiliaire; Hilfs-; vspomogatel'nyj.
pagarbà, -õs, pãgarbą — respect; Achtung; počtenije.
pagarbùmas — respect, révérence; Ehrerbietigkeit; počtitel'nost'.
pagarbùs, pagarbų — respectueux; ehrerbietig; počtitel'nyj.
+ **pagáuti** — saisir; auffassen, erfassen; schvatyvat'.
+ **pagavà, -õs** — appréhension; Auffassung; vosprijatije, schvatyvanije.
+ **pagavìmas** — appréhension; Auffassung; vosprijatije, schvatyvanije.
+ ***pagavùmas, pagaulùmas*** — *appréhension rapide; leichte Auffassung;* sposobnost' legko schvatyvat'.
+ **pagavùs, pãgavų, pagaulùs, pãgaulų** — d'appréhension rapide; leicht auffassend; legko schvatyvajuščij.

pagilinìmas — approfondissement; Vertiefung; uglublenije.
pagilinti — approfondir; vertiefen; uglubit'.
pagrāžinimas — ornement, embellissement; Ausschmücken, Verschönerung; ukrašenije.
pagrāžinti — orner, embellir; schmücken, verschönern; ukrasit'.
+ **pāgrindas, -aĩ** — base; Grundlage; osnova.
+ **pagrindìmas** — action de baser; Grundlegung; obosnovanije.
pagrindùmas — caractère de ce qui est fondamental; Gründlichkeit; osnovatel'nost'.
+ **pagrindùs, -griñdų** — profond, solide, fondamental; gründlich; osnovatel'nyj.
+ **pagrįsti** — baser, fonder, motiver; begründen; obosnovat'.
+ **páisyti** — prendre considération, observer; berücksichtigen, beachten; obraščat' vnimanije, sčitat'sia.
paišỹba, -os — dessin; Zeichnen; risovanije.
+ **pajaũsti** — ressentir; fühlen, erfühlen; počuvstvovat'.
+ **pajáuta, -os** — sentiment; Gefühl; čuvstvo.
+ **pajautìmas** — sentiment; Fühlen; čuvstvovanije.
+ **pajėgà, -ōs** — force, puissance; Vermögen, Potenz; sila, potencija.
+ **pajėgti** — avoir puissance, être capable de, être en état de; vermögen, im Stande sein; byt' v silach, smoč'.
+ **pajėgùmas** — puissance, capacité; Fähigkeit, Vermögen; sposobnost', *moščnost'*.
+ **pajėgùs, -jėgų** — puissant, capable; fähig, vermögend; sposobnyj, v silach.
+ **pajungìmas** — subordination, subalternation; Unterordnung; podčinenije.
+ **pajùngtas, -à** — subordonné, subalterné; untergeordnet, subaltern; podčinennyj.
+ **pajùngti** — subordonner; unterordnen, subsumieren; podčinit'.
pajùsti — sentir; empfinden; fühlen; oščutit', počuvstvovat'.
pajutìmas — sensation, sentiment; Empfindung, Gefühl; oščuščenije, čuvstvo.
pakañkamas — suffisant; genügend; dostatočnyj.
pakankamùmas — suffisance; Genügeleistung, Genüge; dostatočnost'.
pāklausas, -aĩ — question; Frage; vopros.
paklusnùmas — obéissance; Gehorsamkeit; poslušnost', poslušanije.
paklusnùs, -klùsnų — obéissant; gehorsam; poslušnyj, poslušlivyj.
paklùsti — obéir; gehorschen; poslušat'sia.
paláidas — dégagé, leste; ungezwungen; razviaznyj, raspuščennyj.
palaidùmas — aisance, désinvolture; Ungezwungenheit; razviaznost', raspuščennost'.
palaidūnas, -ai — dissipateur, fripon; Verschwenre, Spitzbube; rastočitel', besdel'nik.
+ **paláima, -os** — béatitude; Seligkeit; blaženstvo.
+ ***palýginamas*** — *comparatif*; vergleichend; sravnitel'nyj.
+ **palýginimas** — comparaison; Vergleichung; sravnenije.
+ **palýginti** — comparer; vergleichen; sravnit'.
palĩnkęs — enclin, porté; geneigt; sklonnyj, raspoložennyj.

palinkìmas — penchant, inclination, tendance; Neigung; sklonnost', raspoloženije.
paliñkti — se pencher, s' incliner; sich neigen, beugen; sklonit'sia, naklonit'sia.
palankùmas — bienveillance; Gewogenheit, Gunst; blagosklonnost'.
palankùs, -lañkų — bienveillant; geneigt, wohlwollend; blagosklonnyj.
pãmaldos — service divin; Gottesdienst; bogosluženije.
pamaldùmas — dévotion; Andächtigkeit; nabožnost'.
pamaldùs, -maĩdų — dévot; andächtig; nabožnyj.
+ **pãmatas, -aĩ** — fondement; Fundament, Grund; osnovanije, fundament.
+ **pamėgdžiojimas** — imitation; Nachahmung; podražanije.
+ **pamėgdžioti** — *imiter; nachahmen; podražat'.*
+ **pamėgìmas** — affection, penchant; Zuneigung; liubov' k čemu.
pamokà, -ōs — leçon; Lektion; urok.
pamókymas — instruction; Belehrung; poučenije.
pamókyti — instruire; belehren; poučit'.
pamókomas — instructif; belehrend; poučitel'nyj.
panaudójimas — utilisation; Benutzung; ispol'zovanije.
panaudóti — utiliser; benutzen; ispol'zovat'.
papeikà, -ōs, pãpeiką — blâme; Tadel; poricanije.
papeikìmas — réprehension; Tadeln; poricanije.
papeĩkti — blâmer; tadeln; poricat'.
paprastas — ordinaire, simple; gewönlich, einfach; obyknovennyj, prostoj.
papràsti — s'habituer, s'accoutumer; sich gewöhnen; privyknut'.
paprastùmas — simplicité, caractère ordinaire; Üblichkeit, Gewöhnlichkeit; obyčnost', prostota.
+ **paprotỹs, pãpročio** — coutume (moeurs); Sitte, Gebrauch; obyčaj.
+ **pareigà, -ōs** — fonction, devoir; Amt, Pflicht; dolžnost', obiazannost'.
pareñgiamas — appartenant à l'approvisionnement, à la préparation; eine Besorgung, Vorbereitung betreffend; podgotovitel'nyj, zagotovitel'nyj.
parengìmas — approvisionnement, préparation; Besorgung, Vorbereitung; *zagotovlenije, podgotovka.*
pareñgti — faire provision, préparer; besorgen, vorbereiten; zagotovit', podgotovit'.
— **pártija, -os** — parti; Partei; partija.
— **partìnis** — de parti; Partei-; partijnyj.
— **partiškas** — appartenant au parti; Partei betreffend, parteilich; partijnyj.
— **partiškùmas** — caractère de celui qui appartient au parti; Parteicharakter, Parteilichkeit; partijnost'.
paruõšiamas — préparatoire; vorbereitend; podgotovitel'nyj.
paruošìmas — préparation; Vorbereitung; podgotovlenije.
paruõšti — préparer; vorbereiten; podgotovit'.
pãsaka, -os — conte; Märchen; skazka.
pãsakojimas — narration; Erzählung; razskaz.
pãsakoti — conter, raconter, narrer; erzählen; rasskazyvat'.

pasąmoninis — subconscient; unterbewusst; podsoznatel'nyj.
+ **pasąmonė** — subconscience; Unterbewusstsein; podsoznanije.
+ **pasaulìnis** — mondial, universelle, laique; Welt-, weltlich; mirovoje, svetskij.
+ **pasáulis, -io** — monde; Welt; mir.
+ **pasaulėvaizdis, -džio** — représentation du monde; Weltbild; kartina mira.
+ **pasaulėžiūra** — conception du monde; Weltanschauung; mirovozrenije.

pasekėjas — partisan, adhérent; Nachfolger, Anhänger; posledovatel'.
pasekìmas — action de suivre; Nachfolgen; posledovanije.
pasèkti — suivre; nachfolgen; posledovat'.
+ **pasekmė̃, -ės** — suite, conséquence; Folge, Resultat; posledstvije.
+ **pasiekà, -ōs** — succès; Erfolg, Leistung; dostiženije, uspech.
pasiekìmas — action d'atteindre, de parvenir; Erreichen, Erlangung; dostiženije.

pasiekti — atteindre, parvenir; erreichen, erlangen; dostič'.
pasikalbė́jimas — conversation; Gespräch; razgovor.
pasikalbė́ti — converser; sich unterhalten; pogovorit'.
pasipriešinimas — résistance; Auflehnung; soprotivlenije.
pasipriešinti — résister; sich auflenhnen; vosprotivit'sia.
+ **pasiryžìmas** — décision; Entscheidung; rešenije.

pasirýžti — se résoudre, se décider; sich entschliessen; rešit'sia.
pasiruošìmas — préparation; Sichvorbereiten; podgotovlennost'.
pasisāvinimas — appropriation, assimilation; zueignung; prisvojenije.
pasisāvinti — s'approprier, assimiler; sich zueignen; prisvoit'.
pasismāginimas — délectation; Geniessen; naslaždenije.
pasismāginti — se délecter; geniessen; naslaždat'sia.
pasitènkinimas — satisfaction; Befriedigung; udovletvorenije.
pasitènkinti — se satisfaire; sich befriedigen; udovletvorit'sia.

pasitikė́jimas — confiance; Vertrauen; doverije.
pasitikė́ti — se confier; vertrauen; doveriat'.
— **pasyvùmas** — passivité; Passivität; passivnost'.
— **pasyvùs, -ìnis** — passif; passiv; passivnyj.
+ **paskatà, -ōs** — stimulant; Ansporn, Anreizung, Anregung; pooščrenije, pobuždenije.
+ **paskātinimas** — stimulation; Anspornen, Anregen; pooščrenije, pobuždenije.
+ **paskātinti** — stimuler; anreizen, anregen, anspornen; pooščriat', pobuždat'.
+ **paskyrìmas** — destination; Bestimmung; naznačenije.
+ **paskirtìs, -iẽs** — destination; Bestimmung; naznačenije.
paslankùmas — mobilité, agilité; Gewandtheit, Beweglichkeit; povorotlivost', podvižnost'.
paslankùs, -slañkų — mobile, agile; gewandt, beweglich; povorotlivyj, podvižnyj.
paslaptìs, -iẽs — secret, mystère; Geheimnis; tajna.
paslaptìngas — mystérieux; geheimnisvoll; tainstvennyj.

paslaptingùmas — caractère de ce qui est mystérieux; Heimlichkeit, tainstvennost'.
paslaugà, -ōs — service; Dienst; usluga, odolženije.
paslaugùmas — serviabilité, prévenance; Dienstfertigkeit; uslužlivost', predupreditel'nost'.
paslaugùs, -slaūgų — serviable, prévenant; dienstfertig; uslužlivyj, predupreditel'nyj.
+ **pastabà, -ōs** — observation, remarque; Bemerkung; zamečanije, primečanije.
+ **pastabùmas** — esprit d'observation; Beobachtungsgabe; primetlivost', nabliudatel'nost'.
+ **pastabùs, pāstabų** — observateur; gut beobachtend; legko zamečajuščij, primetlivyj.
+ **pastangà, -ōs** — effort; Anstrengung; usilije.
pastangùmas — empressement; Strebsamkeit; staratel'nost'.
+ **pastangùs, -stañgų** — appliqué, soigneux; strebsam; sposobnyj k usilijam, staratel'nyj.
pastovùmas — constance, permanence; Standhaftigkeit; postojanstvo, postojannost'.
pastovùs, pastōvų — constant, permanent; standhaft; postojannyj.
+ **pašaukìmas** — vocation; Beruf, Bestimmung; prizvanije.
pašnekesỹs — conversation; Gespràch; razgovor, beseda.
pataisà, -ōs — correction; Verbesserung; popravka.
pataĩsymas — réparation; Verbessern; ispravlenije.
pataisýti — réparer; verbessern; ispravit'.
pataĩsomas — correctionnel; Besserungs-; ispravitel'nyj.
patarìmas — conseil; Raten; sovet, sovetovanije.
patarĩti — conseiller; einen Rat geben, raten; posovetovat'.
patartìs, -iẽs — conseil; Rat; sovet.
pateikìmas — présentation; Darbietung; predstavlenije, podača.
pateĩkti — présenter; darbieten; predstavit', podat'.
+ **patènkinimas** — satisfaction; Befriedigung; udovletvorenije.
+ **patènkinti** — satisfaire; befriedigen; udovletvorit'.
patiekìmas — préparation, confection; Anschaffung, Besorgung, vorbereitung; zagotovlenije, izgotovlenije, prigotovlenije.
patiẽkti — apprêter, préparer, confectionner; anschaffen, besorgen, vorbereiten; zagotovit', prigotovit'.
+ **patikrinimas** — vérification; Prüfung; proverka.
+ **patikrinti** — vérifier; prüfen; proverit'.
+ **patyrà, -ōs** — expérience; Erfahrung; opyt.
+ **patyrìmas** — expérience; Erfahrung; opyt, ispytanije.
+ **patìrti** — éprouver; erfahren; ispytat'.
— **patirtinis** — expérimental; experimentell; opytnyj, ispytatel'nyj.
+ **patirtìs, -iẽs** — expérience; Erfahrung; opyt.
+ **patyrùmas** — expérience; Erfahrenheit; opytnost'.
+ **patyrùs, -tỹrų** — expert; erfahren; opytnyj.
— **pātosas** — pathos; Pathos; pafos.
+ **patraukà, -ōs** — attraction; Anziehung, Zug; privlečenije, pritiaženije.

patraukùmas — attractivité, attrait, charme; Anziehendes, Reizendes; privlekatel'nost', pritiagatel'nost'.
+ **patraukùs, -traũkų** — attractif; anziehend; privlekatel'nyj, pritiegatel'nyj.
+ **patvarà, -õs** — persévérance; Standhaftigkeit, Ausdauer; vyderžka, stojkost'.
+ **patvarùmas** — persévérance; Standhaftigkeit, Ausdauer; vyderžka, stojkost'.
+ **patvarùs, patvãrų** — persévérant; standhaft, ausdauernd; stojkij, vynoslivyj.
+ ***paváizdas, -ai*** — *illustration; Anschauungsbild, Illustration; nagliadnoje izobraženije, illiustracija.*
+ **pavaizdãvimas** — représantation imagée, Veranschaulichung; nagliadnoje izobraženije.
+ **pavaizdúoti** — imager, illustrer; veranschaulichen, illustrieren; nagliadno izobrazit', illiustrirovat'.
+ **pavaizdùmas** — intuitivité, évidence; Anschaulichkeit; nagliadnost'.
+ **pavaizdùs, -vaĩzdu** — intuitif, évident; anschaulich; nagliadnyj.
+ **pavaldùmas** — hérédité; Erblichkeit; nasledstvennost'.
+ **pavaldus, -vaĩdų** — héréditaire; erblich; nasledstvennyj.
paveikìmas — influence, action; Wirkung; bezdejstvije.
+ **paveikùmas** — efficacité; Wirksamkeit; dejstvennost', dejstvitel'nost'.
+ **paveikùs, -veĩkų** — efficace; wirksam; dejstvennyj, dejstvitel'nyj.
pavéikslas — tableau; Bild, Gemälde; kartina.
paveĩkti — produire de l'effet, agir; wirken; vozdejstvovat', podejstvovat', povlijat'.
+ **paveldėjimas** — action d'hériter; Erbung; unasledovanije.
pavéldėti — hériter; erben; unasledovat'.
+ **pavéldimas, -ą** — héréditaire; erblich; nasledujemyj, naslednyj.
pavỹdas, -ai — envie, jalousie; Neid; zavist'.
pavydėti — envier, être jaloux; beneiden; zavidovat'.
pavydùmas — caractère envieux; neidischer Sinn; zavistlivost'.
pavyduõlis, -io — *personne envieuse, envieux; Neider;* zavistnik.
pavydùs, -vỹdų — envieux, jaloux; neidisch; zavistlivyj.
+ **pavìdalas, -ai** — figure, forme; Figur, Gestalt, Form; figura, vid, obraz, lik.
+ **pavìdalinti** — former; formen, gestalten; oformliat'.
+ **paviršutìnis** — superficiel; oberflächlich; poverchnostnyj.
+ **paviršutiniškas** — superficiel; oberflächlich; poverchnostnyj.
+ **paviršutiniškùmas** — caractère superficiel; Oberflächlichkeit; poverchnostnost' (!)
+ **pavyzdìngas, -a** — exemplaire; musterhaft; obrazcovyj.
+ **pavyzdìnis** — d'exemple; Muster-; primernyj.
+ **pavyzdỹs, -džio** — exemple; Muster, Beispiel; obrazec, primer.
+ **pažangà, -õs** — progrès, progression; Fortschritt, Progress; progress.
+ **pažangùmas** — progressivité; Fortschrittlichkeit; progressivnost'.
+ **pažangùs, -žañgų** — progressif, de progrès; fortschrittlich; progressivnyj.

+ **pažymỹs** — marque, annotation, point; Kennzeichen, Note; primeta, otmetka.
+ **pažinimas** — connaissance; Erkenntnis; poznanije.
+ **pažinỹs** — objet de connaissance; Erkenntnisgegenstand; predmet poznanija.
+ **pažìnti** — connaître; erkennen; poznat'.
+ **pažintìs, -iẽs** — connaissance; Kenntnis; poznanije, svedenije.
+ **pažiūrà, -ōs** — avis, opinion; Ansicht; vzgliad.
— **pedagògas** — pédagogue; Pädagoge; pedagog.
— **pedagògija** — pédagogie; Pädagogie; pedagogija.
— **pedagògika** — pédagogie; Pädagogik; pedagogika.
— **pedagòginis** — de pédagogie, *pédagogique; pädagogisch; pedagogičeskij.*
— **pedagògiškas** — pédagogique; pädagogisch; pedagogičeskij.
— **pedològija** — pédologie; Pädologie; pedologija.
— **pedologinis, -lògiškas** — pédologique; pédologisch; pedologičeskij.
— **percèpcija** — perception; Perzeption, Wahrnehmung; percepcija, vosprijatije — pagava.
— **percepcinis, -ptyvùs, -tyvìnis** — perceptif; perzeptiv; perceptivnyj.
pergyvenà — survivance; perežitok.
+ **pérgyvenimas, -ai** — émotion vécue; Erleben (?), Erlebnis; pereživanije.
pérkrauti — surcharger; überladen; peregruzit'.
perkrovìmas — surcharge; Überladung; peregruzka.
+ **pérprasti** — saisir à fond; von Grund aus verstehen; osmyslit', do konca poniat'.
pérpratimas — intelligence profonde; tiefe Verständnis; uglublennoje ponimanije.
— *personãlas — personnel; Personal; personal.*
— **perspektyvà** — perspective; Perspektive, Aussicht, fernsicht; perspektiva.
pérteikiamas — de transmission, de tradition; Überlieferungs-; peredatočnyj.
perteikìmas — transmission, tradition; Überlieferung, Tradierung; peredača, predanije.
pérteikti — transmettre; überliefern, tradieren; peredat'.
+ **peřteklius** — superflu, surplus; Überfluss; izbytok.
pértrauka, -os — interruption, récréation; Unterbrechung, Zwischenstunde; pereryv, peremena.
pérvargimas — surmenage; Übermüdung; pereutomlenije.
pérvarta, pérversmas — bouleversement; Umwälzung, Wendung; perevorot.
— **pesimìstas** — pessimiste; Pessimist, Schwarzseher; pesimist.
— **pesimistinis, -mìstiškas** — pessimistique (?); pessimistisch; pesimističeskij.
— **pesimistiškùmas** — caractère pessimiste; Pessimistischer Charakter; pesimističnost'.
— **pesimizmas** — pessimisme; Pessimismus; pesimizm.
piešimas — dessin; Zeichnen; risovanije.

piešinỹs, -io — dessin; Zeichnung; risunok.
piẽšti — dessiner; zeichnen; risovat'.
— **pietizmas** — piétisme; Pietismus; pietizm.
piktas — malin, méchant; böse, zornig; zloj, serdityj.
pỹkti — se fâcher; zürnen; gnevat'sia.
piktinimasis — indignation; Entrüstung, Empörung; vozmuščenije, negodovanije.
piktinimasis — s'indigner; sich entrüsten, sich empören; vozmuščat'sia, negodovat'.
pỹktis, -čio — colère; Zorn; gnev.
piktùmas — caractère malin,— méchant; zorniger Charakter; serditost'.
+ **piktdžiuga, -os** — malveillance; Schadenfreude; zloradstvo.
+ **piktdžiugiáuti** — se réjouir du mal des autres; Schadenfreude haben, schadenfroh sein; zloradstvovat'.
+ **piktdžiugis, -io** — un homme malveillant, malicieux; Schadenfroher; zloradnyj čelovek.
+ **piktdžiugis, -ė** — malveillant; schadenfroh; zloradnyj.
+ **piktnauda, -os** — abus; Missbrauch; zloupotreblenije.
+ **piktnaudis, -džio** — personne qui abuse; Missbraucher; zloupotrebljajuščij čelovek.
+ **piktnaudžiáuti** — abuser; missbrauchen; zloupotrebljat'.
+ **piktžodžiáuti** — médir, calomnier; lästern, afterreden; zloslovit', chulit'.
+ **piktžodžiãvimas** — médisance, calomnie; Lästerung; zloslovije.
+ **pilnãtvė** — plénitude, intégralité; Fülle; polnota.
+ **pilnumà, -ōs** — plénitude; Vollsein; polnoje sostojanije.
+ **pilnutìnis, -ė** — intégral, complet; integralvollständig; integral'nyj, celyj, polnyj.
+ **pirmãvaizdis, -džio** — prototype; Urbild; pervoobraz.
— **plãnas** — plan; Plan; plan.
— **planìngas** — conforme au plan; planmässig; planomernyj.
— **planingùmas** — conformité avec un plan (?); Planmässigkeit; planomernost'.
— **plãstika** — plastique; Plastik; plastika.
— **plãstiškas** — plastique; plastisch; plastičnyj.
— **plastiškùmas** — plasticité; Plastizität; plastičnost'.
+ **pirmìnis, -ė** — primaire, principal; primär, Haupt-; pervičnyj, pervostepennyj.
+ **pirmýkštis, -ė** — primitif; anfänglich, ursprünglich; pervičnyj, pervobytnyj.
+ **plėsti** — élargir; ausbreiten, erweitern; rasširiat'.
+ **plėtìmas** — élargissement; Ausbreiten, Erweitern; rasširenije.
+ **plėtójimas** — élargissement, développement; Ausbreiten, Entwicklung; rasširenije, razvitije.
+ **plėtójimasis** — expansion, développement; Ausbreitung, Entwicklung; rasširenije, razvitije.
+ **plėtóti** — élargir, développer; ausbreiten, entwickeln; rasširiat', razvivat'.
+ **plėtrà, -ōs, plėtrą** — élargissement, développement; Ausbreitung, Ent-

wicklung; rasširenije, razvitije.
+ **plėtrùs, plėtrų** — dilatable, expansible; ausdehnbar; rasširiajemyj.
+ **plìsti** — s'élargir; sich ausdehnen, sich ausbreiten; rasširiat'sia, rasprostraniat'sia.
+ **plitìmas** — expansion, extension; Sichausdehnen, Ausbreitung; rasširenije, rasprostranenije.
+ **pòbūdis, -džio** — particularité, tempérament; Art, Eigenart, Besonderheit, Temperament; charakternaja osobennost', temperament.
pòelgis, -io — action, démarche; Betragen, Handlung; postupok.
— **poèzija, -jos** — poésie; Poesie, Dichtung; poezija.
— **poètas, -ai** — poète; Poet, Dichter; poet.
— **poètinis, poètiškas** — poétique; poetisch, dichterisch; poetičeskij, poetičnyj.
— **poetiškùmas** — caractère poétique; poetischer Charakter; poetičnost'.
pòilsis, -io — repos; Erholung; otdych.
+ **pójūtis, -čio** — sensation; Empfindung; oščuščenije.
+ **pólinkis, -io** — inclination, tendance; Neigung; naklonnost', sklonnost'.
+ **pómėgis, -io** — délectation; Wohlgefallen; udovol'stvije.
+ **pósakis, -io** — locution; Redensart; vyraženije, oborot reči.
+ **pótyris, -io** — expérience; Erfahrnis; opyt.
+ **pótraukis, -io** — attraction, inclination; Trieb, Antrieb, Zug; vlečenije, pozyv.
+ **póveikis, -io** — effet, action; Einwirkung, Bewirkung; vozdejstvije.
— **pozityvùs, -tyvinis** — positif; pozitiv; pozitivnyj.
— **pozityvùmas** — caractère positif; positiver Charakter; pozitivnost'.
+ **pòžiūris, -io** — point de vue; Standpunkt, Gesichtspunkt; točka zrenija.
prãdedamas — initial; anfänglich; načal'nyj.
pradìnis, -ė — élémentaire, primaire; Anfangs-, Elementar-; načal'nyj.
pradžià, -ōs, prãdžią — commencement; Anfang; načalo.
prakalbà, -ōs — discours, préface, allocution; Rede, Vorrede; reč', predislovije.
— **prãktika, -os** — pratique; Praktik; praktika.
— **prãktinis, prãktiškas** — pratique; praktisch; praktičeskij.
— **praktiškùmas** — caractère pratique; praktischer Charakter; praktičnost'.
pramãtymas — prévoyance; Voraussehen; predvidenije.
pramatýti — prévoir; voraussehen; predvidet'.
prãmoga, -os — divertissement; Unterhaltung; razvlečenije.
pranešìmas — communication, information; Mitteilung, Kundgabe; soobščenije, izveščenije.
pranèšti — communiquer, informer; mitteilen; izvestit', soobščit'.
+ **prasmė̃, -ės** — sens; Sinn; smysl.
+ **prasmìngas, -a** — plein de sens; sinnvoll; polnyj smysl.
prasmingùmas — qualité de ce qui est plein de sens; preispolnennost' smyslom.
+ **pratýba** — exercice; Übungsprozess; process upražnenija.

+ **pratýbos, -ų** — exercices; Übungen; upražnenija.
+ **pratimas** — exercice; Übung; upražnenije.
prãtinimas — action d'accoutumer,— d'habituer; Gewöhnen; priučenije.
prãtinimasis — action de s'habituer; Gewönung; privykanije.
prãtinti — accoutumer, habituer; gewöhnen; priučat'.
prãtintis — s'accoutumer, s'habituer; sich gewöhnen; priučat'sia.
prìderamas — dû, convenable; gebührend; dolžnyj, podobajuščij.
+ **priedermė̃, -ės** — devoir, obligation; Pflicht, Schuldigkeit; dolg, obiazannost'.
+ **prìegamas, -ai** — marque, disposition naturelle; angeborene anlage; prirožděnnaja osobennost'.
prìekaištas — reproche; Vorwurf; uprek.
priekaištingas — reprochable, plein des reproches, blâmable; vorwurfsvoll; ukoriznennyj.
priekaištingùmas — caractère de ce qui est plein des reproches, porté à reprocher; ukoriznennyj.
+ **prìelaida, -os** — supposition, prémisse; Voraussetzung, Prämisse; predpoloženije, predposylka.
+ **prìemonė, -ės** — moyen; Mittel; sredstvo.
+ **prìepuolis, -io** — accès; Anfall; pripadok, pristup.
priešmokyklinis — pré-scolaire, vorschulisch (?); doškol'nyj.
+ **prìevarta, -os** — violence; Gewalt, Gewalttat; nasilije.
prievartùmas — caractère de ce qui est violent; Gewalttätigkeit; Gewaltsamkeit; nasilstvennost'.
+ **prievartùs, prìevartų** — violent; gewalttätig, gewaltsam (?); nasil'stvennyj.
+ **prìevolė, -ės** — besoin, devoir; Bedürfnis, Pflicht; potrebnost', povinnost'.
prìežiūra, -os — surveillance; Aufsicht; nadzor.
+ **prìgimtas, -à** — inné; angeboren; prirožděnnyj, prirodnyj.
+ **prìgimtìnis, -ė** — naturel; Natur-, natürlich; prirodnyj, estestvennyj.
+ **prigimtìs, -iės** — nature (intrinsèque); (innere) Natur; (vnutrenniaja) priroda, jestestvo.
+ **priklaũsymas** — *dépendance; Abhängigkeit; zavisimost'.*
+ **priklausýti** — dépendre; abhängen; zavisit'.
+ **priklaũsomas, -a** — dépendant; abhängig; zavisimyj.
+ **priklausomýbė, priklausomùmas** — dépendance; Abhängigkeit; zavisimost'.
+ **priminìmas** — action de faire souvenir; Erinnerung; napominanije.
+ **primiñti** — rappeler; erinnern; napomnit'.
— **prìncipas, -ai** — principe; Prinzip; princip.
— **principialùs, principìnis, prìncipiškas** — de principe, fondamental; Prinzip-; principial'nyj.
— **principialùmas, principiškùmas** — caractère de ce qui concerne le principe; principial'nost'.
priprãsti — s'habituer; sich gewöhnen; privyknut'.
pripratìmas — habitude; Gewohnheit; privyčka.
prisiėmìmas — réception, acception; Aufnahme, Empfang; priniatije.
prisiìmti — recevoir, accepter; aufnehmen, empfangen; priniat', vospriniat'.

+ **prisiminimas** — ressouvenir; Sicherinnern; pripomnit'.
+ **prisimiñti** — se rappeler; sich erinnern; pripomnit'.
prisitáikymas — adaptation, accomodation; Anpassen, Anwendung; prisposoblenije.
prisitáikyti — s'adapter, s'accomoder; sich anpassen, sich anwenden; prisposobit'sia.
pritáikymas — application, adaptation; Anwendung, Anpassen; primenenije, prisposoblenije.
pritáikyti — appliquer, accomoder; anwenden, anpassen; primenit', prisposobit'.
pritáikomas — appliqué; angewandt; prikladnoj.
+ **pritarimas** — assentiment, approbation; Billigung; odobrenije, soglasije.
pritarti — consentir, approuver; billigen; vyrazit' soglasije, odobrit'.
privalà, -õs — devoir; Sollen; dolženstvovanije, dolžnoje.
+ **privãlymas** — devoir; Sollen; dolženstvovanije.
+ **privalýti** — avoir besoin, devoir; bedürfen, sollen; nuždat'sia, dolženstvovat'.
+ **privãlomas, -a** — nécessaire, obligatoire; notwendig, obligatorisch; dolžnyj, obiazatel'nyj.
+ **privalomùmas** — caractère obligatoire; Pflichtschuldigkeit; obiazatel'nost.
+ **privalùmas** — nécessité; Notwendigkeit; neobchodimost'.
+ **privalùs, -vãlų** — nécessaire; indispensable; notwendig, unentbehrlich; neobchodimyj, nužnyj.
— **privatùs, -ìinis** — privé, particulier; nicht öffentlich, privat; častnyj.
— **privatùmas** — particularité; Privatcharakter, častnyj charakter.
— **problemà, -os** — question, problème; Problem; problema.
— **problemìnis, problèmiškas** — concernant le problème, problématique; Problem-, problematisch; problematičeskij.
— **produktyvùs, -tyvìnis** — productif; produktiv, erzeugend; proizvoditel'nyj, produktivnyj.
— **produktyvùmas** — productivité; Produktivität; proizvoditel'nost, produktivnost'.
— **profèsija, -os** — profession; Profession; profesija.
— **profesìnis** — professionnel; professionell (?); professional'nyj.
— **programà, -os** — programme; Programm; programma.
— **programìnis** — de programme; Programm-; programmnyj.
+ **prõtas, -ai** — raison; Vernunft; razum.
+ **protáuti** — raisonner; denken; myslit', rassuždat'.
+ **protãvimas** — raisonnement; Denken; myšlenije, rassuždenije.
+ **protìngas, -a** — raisonnable; vernünftig; razumnyj.
+ **protingùmas** — rationalité; Rationalität; razumnost', racional'nost'.
protìnis, -ė — de raison, rationnel; Vernunft-; otnosiaščijsia k razumu.
+ **prõtiškas** — intellectuel; vernunftmässig; umstvennyj.
prõtinimas — formation intellectuelle; intellektuelle Bildung; intelektual'noje obrazovanije.
prõtinti — instruire; bilden; obrazovyvat'.
prõtintojas — instituteur; Bildner; obrazovatel'.

— **próza, -os** — prose; Prosa; proza.
— **prózininkas** — prosateur; Prosaiker; prozaik.
— **prozìškas** — prosaïque; prosaisch; prozaičeskij.
— **prozìškùmas** — caractère prosaïque; prosaischer Charakter; prozaičnost'.
prùsinimas — instruction, civilisation; Aufklärung, Zivilisation; prosveščenije.
prùsinti — instruire, civiliser; aufklären, zivilisieren; prosveščat', obtesyvat'.
— **psìchika** — constitution psychique; psychische Konstitution; psichika.
— **psichìnis, -ė, psìchiškas** — psychique; psychisch, Seelen-; psičeskij.
— **psichofìzika** — psychophysique; Psychophysik; psichofizika.
— **psichofizìnis, -fìziškas** — psychophysique; psychophysisch; psichofizičeskij.
— ***psichofiziològija*** — *psychophysiologie; Psychophysiologie; psichofiziologija.*
— **psichofiziològinis, -lògiškas** — psychophysiologique; psychophysiologisch; psichofiziologičeskij.
— **psichològas** — psychologue; Psycholog, Seelenforscher; psicholog.
— **psichològija** — psychologie; Psychologie; psichologija.
— **psichològinis, -lògiškas** — psychologique; psychologisch; psichologičeskij.
— **psichopatològija** — psychopathologie; Psychopathologie; psichopatologija.
— **psichopatològinis, -lògiškas** — psychopathologique; psychopathologisch; psichopatologičeskij.
+ **puikýbė, puikà, -ōs** — splendeur, orgueil; Pracht, Stolz; velikolepije, gordost'.
+ **puikùmas** — splendeur, orgùeil; Prächtigkeit, Stolz; velikolepije, gordost'.
+ **puikùs, puĩkų** — splendide, orgueilleux; prächtig, stolz; velikolepnyj, gordyj.
— **punktualùmas** — ponctualité; Pünktlichkeit; punktual'nost'.
— **punktualùs, -ālų** — ponctuel; pünktlich; punktual'nyj.
púoselėjimas — soin; Wartung, Pflege; cholenije, uchaživanije.
púoselėti — soigner, choyer; pflegen, warten; cholit', uchaživat', rastit'.
pusiáusvyra, -os — équilibre; Gleichgewicht; ravnovesije.
pusiáusvyras, -a — équipondérant; das Gleichgewicht haltend; ravnovesnyj.
pusiausvyrùmas — qualité de ce qui est équipondérant; ravnovesnost'.
pùsiškas — de moitié; in Hälften geteilt; polovinnyj, polovinčatyj.
pusiškùmas — caractère de ce qui appartient à la moitié; polovinčatost'.

R

— **racionalìzmas** — rationalisme; Rationalismus; racionalizm.
— **racionalùmas** — rationalité, qualité de ce qui est rationnel, raison-

nable, juste; racional'nost'.
— **racionalùs, -ìnis** — rationnel, raisonnable; rational; rationnell, vernunftmässig; racional'nyj.
+ **raidà, -ōs, raĩdą** — évolution, développement; Entwicklung, Evolution; razvitije, evoliucija.
+ **raiškà, -ōs, raĩšką** — expression; Ausdruck; *vyraženije.*
+ **raiškingùmas, raiškùmas** — expressivité; Expressivität; vyrazitel'nost'.
+ **raiškùs, raĩškų** — expressif; expressiv; vyrazitel'nyj.
— **rãsė, -ės** — race; Rasse; rasa.
— **rasìnis, -ė, rãsiškas** — de race; Rassen-; rasovyj.
rašýba, -os — orthographe; Orthographie; pravopisanije.
rãšymas — action d'écrire; Schreiben; pisanije.
rašinỹs, -io — écrit, composition; schriftliche Arbeit, Aufsatz; pis'mennaja rabota, sočinenije.
rašýsena, -os — écriture; Handschrift; počerk.
rašýti — écrire; schreiben; pisat'.
rašlùmas, raštingùmas — l'écriture et la lecture; gramotnost'.
rašlùs, rãšlų, raštìngas — lettré, qui sait lire et écrire; Mensch, der lesen u. schreiben kann; gramotnyj.
rašmuõ, -ēns — lettre; Buchstabe; pis'mennyj znak, bukva.
rãšomas — écrit, par écrit; schriftlich; pis'mennyj.
rãštas, -ai — *écrit; Schreiben; gramota, pisanije.*
rãšto dárbas — devoir écrit; schriftliche Arbeit(?); pis'mennaja rabota.
— **reãlijos** — objets réels; Realien; real'nyje predmety.
— **realìstinis** — réaliste; realistisch; realističeskij.
— **realìzmas** — réalisme; Realismus; realizm.
— **realùmas** — réalité; Realität, Wirklichkeit; real'nost', dejstvitel'nost'.
— **realùs, -ìnis** — réelle; real, sachlich, wirklich; real'nyj, dejstvitel'nyj.
— **recèpcija** — réception; Rezeption; recepcija.
— **receptyvùmas** — réceptivité; Rezeptivität; receptivnost'.
— **receptyvùs, -ìnis** — réceptif; rezeptiv; receptivnyj.
— **reciprocitètas** — réciprocité; Reziprozität; reciprocitet, vzaimnost'.
— **reflèksas, -ai** — réflexe; Reflex; refleks.
— **reformà** — réforme; Reform; reforma.
+ **regà, -ōs** — vue; Gesicht; zrenije.
+ **regėjimas** — voir, vision; Sehen, Vision; zrenije, videnije.
+ **regėti, rėgi, -ėjo** — voir; sehen; videt'.
+ **rėgimas, -à** — visible, apparent; sichtbar, sichtlich, scheinbar; vidimyj, vidnyj, kažuščijsia.
+ **regimýbė** — apparence; Schein; vidimost'.
— **reguliatyvùs, -tyvìnis** — régulateur; regulativ; reguliativnyj.
+ **regùmas** — acuite visuelle; Sehschärfe; ostrota zrenija.
regùs, rėgų — bien voyant; gut sehend; chorošo vidiaščij.
reĩkalas, -aĩ — besoin; *Bedürfnis; nužda, potrebnost'.*
reikalìngas — nécessaire; notwendig; nužnyj, neobchodimyj.
reikalingùmas — nécessité; Notwendigkeit; nužnost', neobchodimost'.
+ **reikmė, -ės, reĩkmę** — besoin; Bedarf; potrebnost', nadobnost'.

+ **reikmuõ, -ẽns** — chose nécessaire; Bedarfsgegenstand; nužnaja veščʹ.
+ **reikšmė̃, -ẽs, reĩkšmę** — signification, importance; Bedeutung; značenije.
+ **reikšmìngas, -a** — significatif, important; bedeutungsvoll, wichtig; mnogoznačitelʹnyj, važnyj.
+ **reikšmingùmas** — signification, importance; Bedeutsamkeit, Wichtigkeit; značitelʹnostʹ, važnostʹ.
+ **reikšti** — signifier; bedeuten; značitʹ, označatʹ.
+ **reikštis** — s'exprimer, paraître; sich äussern, erscheinen; obnaruživatʹsia, projavliatʹsia.
+ **reiškinỹs, reiškìnio** — *expression, phénomène; Ausdruck, Erscheinung*; vyraženije, javlenije.
— **religija** — religion; Religion; religija.
— **religìngas,** *religiškas* — religieux; religiös; religioznyj.
— **religingùmas,** *religiškùmas* — religiosité; Religiosität; religioznostʹ.
— **retòrika, -os** — rhétorique; Rhetorik, Redekunst; ritorika.
— **retorìnis, retòriškas** — de rhétorique; rhetorisch; ritoričeskij.
— **rigorìstas** — rigoriste; Rigorist; rigorist.
— **rigorìzmas** — rigorisme; Rigorismus; rigorizm.
— **rìtmas** — rhythme; Rhythmus; ritm.
— **ritmìnis, rìtmiškas** — rhythmique; rhythmisch; ritmičeskij.
— **ritmiškùmas** — caractère de ce qui est rhythmique; rhytmischer Charakter; ritmičnostʹ.
rìmtas, -à — sérieux, grave; ernst, ernstlich, ernsthaft; serioznyj.
rimtìs, -ĩės — quiétude; Ruhestand; pokoj.
rimtùmas — le sérieux; Ernst, Ernsthaftigkeit; serioznostʹ.
+ **ryškùmas** — clarté, caractère distinct,- net; Deutlichkeit; otčetlivostʹ.
+ **ryškùs, rỹškų** — *clair, distinct, net; deutlich; otčetlivyj.*
+ **ryžtìngas** — décisif; entschieden; rešitelʹnyj.
+ **ryžtingùmas** — résolution; Entschiedenheit; rešitelʹnostʹ.
+ **rýžtis** — se décider; sich entscheiden; rešitʹsia.
+ **ryžtìs, -ĩės, rýžtį** — décision; Entscheidung; rešenije, tverdoje namerenije.
+ **ryžtùmas** — *capacité de se décider; Entscheidungsfähigkeit;* rešitelʹnostʹ.
+ **ryžtùs, rỹžtų** — capable de se décider; entscheidungsfähig; rešitelʹnyj.
ródymas — action de montrer; Zeigen; pokazyvanije.
ródyti — montrer; zeigen; pokazyvatʹ.
ródomas — ostensible, manifestateur; zeigend; pokazatelʹnyj.
+ **ruošà, -ōs, ruõšą** — préparation; Vorbereitung; podgotovka.
ruošìmas — préparation; Vorbereiten; prigotovlenije.
+ **ruõšti** — préparer; bereiten; gotovitʹ.
rúožas, -ai — trait, section; Zug, Sektor; čerta, učastok.
rūpestìngas, -a — soucieux, soigneux; besorglich, sorgfältig; zabotlivyj.
rūpestingùmas — empressement; Besorglichkeit, Sorgfältigkeit; zabotlivostʹ.
rūpestis, -čio — soin, souci, préoccupation; Sorge; zabota.
+ **rūšìnis, -ė̃** — spécifique; spezifisch, arteigen; vidovoj.

+ **rūšis, -ies** — espèce; Art; vid.
— **rutinà, -ìnos** — routine; Routine; rutina.
— **rutininis, rutiniškas** — routinier; rutinisch(?); rutinnyj.

S

+ **saĩstas, -ai** — obligation; Verpflichtung; obiazatel'stvo.
+ **saistýti, saĩsto** — obliger; verpflichten; obiazyvat'.
+ **saĩstomas** — qui oblige; verpflichtend; obiazujemyj, obiazujuščij.
+ **sakinỹs, sākinio** — proposition; Satz; predloženije.
+ **sąmonė, -ės** — conscience; Bewusstsein; soznanije.
+ **sąmonėti** — devénir conscient; bewusst werden; stanovit'sia soznatel'nym.
+ **sąmoningas, -a** — conscient; bewússt; soznatel'nyj.
+ **sąmoningùmas** — conscience; Bewusstheit; soznatel'nost'.
+ **sąmoninti** — rendre conscient; bewusst machen; delat' soznatel'nym.
+ **sámprotauti** — délibérer; überlegen, erwägen; rassuždat', soobražat'.
+ **sámprotavimas** — délibération; Überlegung, Erwägung; rassuždenije.
+ **sámprotis, -čio** — considération; Erwägung; soobraženije.
— **sangvinìkas, -ai** — sanguin; Sanguiniker; sangvinik.
— **sangvinìškas, -a** — sanguin; sangvinisch; sangviničeskij.
— **sangvinìškùmas** — caractère sanguin; sanguinischer Charakter; sangviničeskij charakter.
+ **sántalka, -os** — réunion; Kollektiv, Gemeinschaft; kollektiv.
+ **sántykiauti** — se rapporter, être relatif; sich verhalten, sich beziehen; otnosit'sia.
+ **sántykiavimas** — relation mutuelle, correlation; Sichverhalten, Sichaufeinander beziehen; sootnošenije.
+ **santykìnis, -ė** — relatif; bezüglich, relativ; otnositel'nyj.
+ **sántykis, -io** — rapport, relation; Verhältnis, Beziehung, Relation; otnošenije.
— **santimentalìzmas** — sentimentalisme; Sentimentalismus; santimentalizm.
— **santimentalùmas** — sentimentalité; Sentimentalität; santimental'nost'.
— **santimentalùs, -ìnis** — sentimental; sentimental; santimental'nyj.
sántrauka, -os — résumé; Resümee; reziume
sántuoka, -os — mariage; Ehe; brak.
+ **sántūra, -os** — tempérance, abstinence; Enthaltung; vozderžanije.
+ *santūrùmas* — *tempérance, abstinence; Enthaltsamkeit; vozderžannost'.*
+ **santūrùs, sañtūrų** — tempérant, abstinent; enthaltsam; vozderžannyj.
sántvarka, -os — ordre, organisation; Einrichtung, Ordnung, Organisation; ustrojstvo.
+ **sąrangà, -os, sąrangą** — construction, structure; Gefüge, Bau, Struktur; strojenije, ustrojstvo, struktura.
sáugojimas — garde, défense; Schutz, Bewahren; obereganije, chranenije.
sáugoti — garder, protéger; schützen, bewahren; oberegat, chranit'.

+ **saváime** — spontanement; spontan, von selbst; samo soboju, samoproizvol'no.
+ **saváimingas, -a** — spontané; spontan; samoproizvol'nyj, samočinnyj.
+ **savaimingùmas** — spontanéité; Spontaneität; samoproizvol'nost'.
+ **savàlminis, -ė** — spontané; spontan; samoproizvol'nyj.
sąvaldùmas — retenue; Selbstbeherrschung; sderžannost'.
+ **sąvaldùs, -vaĩdų** — retenu; selbstbeherrscht; sderžannyj, otličajuščijsia samoobladanijem.
savanáudiškas — intéressé; eigennützig; svojekorystnyj.
savanaudiškùmas — intérêt; Eigennütz; svoekorystnost', svojekorystije.
savarañkiškas — indépendant; selbständig; samostojatel'nyj.
savarankiškúmas — indépendance; Selbständigkeit; samostojatel'nost'.
+ **savavalià, -ios** — licence, arbitraire; Willkür, Eigenmacht; svojevolije, proizvol.
+ **savavaliáuti** — agir avec licence,— avec arbitraire; eigenmächtig handeln; svojevol'ničat'.
+ **savavãlis, -ė, savavãliškas** — arbitraire; eigenmächtig, willkürlich; svojevol'nyj.
savavališkùmas — licence; Eigenmächtigkeit, Willkürlichkeit; svojevol'nost'.
+ **savaveĩksmis, -ė, savaveĩksmiškas** — agissant d'une manière personnelle; selbsttätig; samočinnyj, samodejatel'nyj.
+ **savaveiksmiškùmas** — activité personnelle; Selbsttätigkeit; samočinnost'.
+ **sąveikà, -õs, sąveiką** — interaction; Wechselwirkung; vzaimodejstvije.
savìaukla, -os — auto-éducation; Selbsterziehung; samovospitanije.
+ **savýbė** — propriété; Eigenschaft; svojstvo.
+ **savìgina, -os** — défense de soi-même; Selbstverteidigung, Selbstschutz; samozaščita.
+ **savìjauta** — synesthésie; Selbstbefinden; samočuvstvije.
savìklaida — leurre; Selbstbetrug; samoobman.
+ **savìmana** — présomption; Eigendünkel; samomnenije.
+ *savìmyla — amour-propre; Eigenliebe; samoljubije.*
savìmoka — auto-instruction(?), autodidaxie(?); Selbstbelehrung, Selbstunterricht, Autodidaxie; samoučenije.
+ **savìmonė** — conscience de soi-même; Selbstbewusstsein; samosoznanije.
+ **savìsauga** — conservation de soi-même; Selbsterhaltung; samosochranenije.
savìstaba — auto-observation(?); Selbstbeobachtung; samonabljudenije.
savìšalpa — secours mutuel; Wechselhilfe(?); vzaimopomošč'.
+ **sãviškas, -a** — particulier; eigentümlich; svojevol'nyj.
+ **saviškùmas** — particularité; Eigentumlichkeit; svojeobraznost'.
+ **savìtaiga** — auto-suggestion; Autosuggestion; samovnušenije.
+ **savìtaika** — auto-confirmation(?); Selbstbehauptung; samoutverždenije.
+ **savìtarpinis, savìtarpiškas** — réciproque; wechselseitig, gegenseitig; vzaimnyj, obojudnyj.

+ **savìtarpis, -io** — milieu intérieur, réciprocité; inneres Milieu, Gegenseitigkeit; vnutrenniaja sreda, vzaimnost', obojudnost'.
+ **savitarpiškùmas** — réciprocité; Gegenseitigkeit; vzaimnost', obojudnost'.
+ **savìtyra** — exploration de soi-même; Selbsterforschung; samoissledovanije.
+ **savìtramda** — action de se dompter soi-même; Selbstzucht; samoobuzdanije.
+ **savìtvarda** — discipline intérieure; Selbstbeherrschung; samooboladanije.
savìugda — auto-éducation; Selbsterziehung; samovospitanije.
+ **savìvalda** — autonomie, maîtrise de soi-même; Selbstverwaltung, Selbstbeherrschung; samoupravlenije.
+ **savìveika** — action sur soi-même; Selbstwirkung; samovozdejstvije.
+ **savìvoka** — conscience de soi-même; Selbstbesinnung; samoosoznanije.
+ **savìžina** — connaissance de soi-même; Selbsterkenntnis; samopoznanije.
+ **sąvoka** — notion, concept; Begriff; poniatije.
+ **sąvokinis, -ė** — de concept, conceptuel; Begriffs-, begrifflich; otnosiaščijsia k poniatiju, konceptual'nyj.
+ **sąvokiškas** — conceptuel; begrifflich; konceptual'nyj.
sąvokiškùmas — caractère de ce qui est conceptuel; Begrifflichkeit, konceptual'nost'.
+ **savótiškas, -a** — original; eigenartig; svojeobraznyj.
+ **savotiškùmas** — originalité; Eigenartigkeit; svojeobraznost'.
+ **savùmas** — propriété; Eigenschaft; svojstvo.
+ **sąžinė** — consience; Gewissen; sovest'.
+ **sąžiningas** — consciencieux; gewissenhaft; dobrosovestnyj.
+ **sąžiningùmas** — bonne foi; Gewissenhaftigkeit; dobrosovestnost'.
— **schemà, -os** — schéma, schème; Schema; schema.
— **schemingas, scheminis, -ė, schèmiškas** — schématique; schematisch; schematičeskij.
— **schemingùmas, schemiškùmas** — caractère schématique; schematischer Charakter; schematičnost'.
— **schemėjimas** — action de schématiser; Schematisieren; schematizacija.
— **schemúoti** — schématiser; schematisieren; schematizirovat'.
— **scholãstika** — scolastique; Scholastik; scholastika.
— **scholãstinis, -lãstiškas** — scolastique; scholastisch; scholastičeskij.
— **sèkcija** — section; Sektion; sekcija.
sekìmas — action de suivre, imitation; Nachfolgen, Nachahmung; sledovanije.
sèkti — suivre, imiter; nachfolgen, nachahmen; sledovat', podražat'.
+ **sėkmė, -ės, sėkmę** — succès; Erfolg; udača, uspech.
+ **sėkmìngas, -a** — plein de succès, qui a du succès; erfolgreich; udačnyj, uspešnyj.
— **seminãras, -ai** — séminaire; Seminar; seminarij.
— **seminãrija** — séminaire; Seminar; seminarija.

senãtvė — vieillesse; Alter; starost'.
senóvė — ancienneté; Altertum; starina.
senóvininkas — amateur de l'ancienneté; Altertumsliebhaber; ljubitel' stariny.
senóvinis, -ė, senóviškas — ancien, antique; altertümlich, antik; starinnyj, antičnyj.
senoviškùmas — ancienneté; Altertümlichkeit; starinnost'.
siaũras, -à — étroit; eng; uzkij.
siaurùmas — étroitesse; Enge; uzost'.
siauruõlis — un homme étroit; enger Mensch(?); uzkij čelovek.
+ **síekiamas, -à** — final; final; final'nyj.
siekìmas — tendance, aspiration; Streben; stremlenije.
+ **siekinỹs, síekinio** — fin, objet de tendance; Ziel; cel', predmet stremlenija.
síekti — tendre, aspirer; streben, langen; dobivat'sia, stremit'sia k čemu.
+ **síela, -os** — âme; Seele; duša.
+ **sielìngas, -a** — *animé, pourvu d'âme; seelenhaft; duševnyj.*
sielingùmas — caractère de ce qui est animé; Seelenhaftigkeit; odarennost' dušoju.
+ **sielìnis, -ė** — d'âme; Seelen-; duševnyj, otnosiaščijsia k duše.
+ **síeliškas, -a** — cordial; seelisch, innig; duševnyj.
sieliškùmas — cordialité; Innigkeit; duševnost'.
sielójimasis — tribulation, chagrin; Erbitterung, Betrübnis; ogorčenije.
+ **sielótyra** — psychologie; Seelenforschung; issledovanije dušy.
sielótis — s'affliger, se chagriner; sich erbittern, sich betrüben; ogorčat'sia.
+ **sìelvartas, -ai** — affliction; Seelenkummer; duševnaja skorb'.
sielvartáuti — s'affliger; trübselig sein; skorbet'.
sielvartãvimas — affliction; Trübsal; skorbenije.
sielvartìngas — affligé; trübselig; skorbnyj.
sielvartingùmas — état d'affliction; Trübseligkeit(?); skorbnost'.
sielóvada — pastoration(?); Seelsoge; popečenije o duše.
siĩpnas, -à — faible; schwach; slabyj.
silpnýbė — faiblesse, défaut; Schwäche, Mangel; slabost', nedostatok.
silpnùmas — faiblesse; Schwäche; slabost'.
— **simbiòtinis** — symbiotique(?); symbiotisch; simbiotičeskij.
— **simpãtija** — sympathie; Sympathie; simpatija.
— **simpatìngas, simpãtiškas** — sympathique; sympathisch; simpatičeskij, simpatičnyj.
— **simpatingùmas, simpatiškùmas** — caractère sympathique; sympathischer Charakter; simpatičnost'.
— **sintėzė** — synthèse; Synthese; sintezis.
— **sintėzinis, -tėziškas** — synthétique; synthetisch; sintetičeskij.
— **sintėzinti** — synthétiser; synthetisieren; sintetizirovat'.
— **sintezìškùmas** — caractère synthétique; synthetischer Charakter; sintetičnost'.
— **sistemà, -èmos** — système; Systeme; sistema.
— **sistemìngas, sistemìnis, sistèmiškas** — systématique; systematisch; sistematičeskij.

— **sistemingùmas, sistemiškùmas** — caractère systématique; systematischer Charakter; sistematičnost'.
— **sistèminimas** — systématisation, Systematisation; sistematizacija.
— **sistèminti** — systématiser; systematisieren; sistematizirovat'.
skaičiãvimas — action de compter, calcul; Rechnen, Zählen; sčitanije, sčet.
skaičiúoti — compter; rechnen; zählen; sčitat'.
skaĩčius — nombre; Zahl; čislo.
skaistýbė — pureté, chasteté; Keuschheit; celomudrije.
skaistùmas — chasteté, pureté; Keuschheit; celomudrennost'.
skaistuõlis — homme chaste; keuscher Mensch; celomudrennyj čelovek.
skaistùs, skaĩstų — chaste; keusch; celomudrennyj.
skaitýba — lecture; Lektur; čtenije.
skaĩtymas — lire; Lesen; čtenije.
skaitýti — lire; lesen; čitat'.
skaũtas, -ai — scout; Pfadfinder; skaut.
skautýbė, skautìzmas — scoutisme; Pfadfinderei(?); skautizm.
skiemenãvimas — articulation; Artikulation; artikuliacija, razbor po slogam.
skiemenúoti — articuler; artikulieren; artikulirovat', razbirat' po slogam.
skiemuõ, -eñs — syllabe; Silbe; slog.
+ **skyrimas** — distinction; Unterscheiden; različenije.
skìrsmas — distinction; Unterscheiden; različenije.
+ **skìrstymas** — partage, division; Teilung, Trennung; delenije, razobščenije.
skìrstyti — diviser, partager; teilen; trennen; delit', razobščat'.
+ **skirtýbė** — différence; Unterschied; raznovidnost'.
+ **skirtìngas, -a** — distinctif, différent; verschieden; otličitel'nyj, otličnyj.
+ **skirtingùmas** — distinction, différence; Verschiedenheit; otličitel'nost', različnost'.
+ **skìrtinas, -à** — qui est à distinguer,- à séparer; zu unterscheiden; *podležaščij različeniju,— razdeleniju.*
+ **skirtùmas, -ai** — différence; Unterschied; različije, raznica.
+ **skõnis, -io** — goût; Geschmack; vkus.
— **skrùpulas** — scrupule; Skrupel; bespokojuščeje somnenije.
— **skrupulìngas** — scrupuleux; skrupulös; ščepetil'nyj sovest'ju.
— **skrupulingùmas** — scrupulosité; Skrupulosität; ščepetil'nost' sovesti.
+ **smāginimasis** — délectation; Geniessen, Genuss; naslaždenije, uveselenije.
+ **smāgintis** — se délecter, goûter; geniessen; naslaždat'sia, veselit'sia.
smagùmas — délice, plaisir; Annehmlichkeit, Anmut; prijatnost', prelestnost'.
smagùs — délicieux, agréable; angenehm, anmutig; prijatnyj, prelestnyj.
smalĩžiauti — manger en gourmand; lecker sein; lakomničat', lakomit'sia.

smalžiãvimas — gourmandise; Naschen; lakomlenije, lakomstvo.
smalžius — gourmand; Naschmaul; lakomka.
+ **smalsà, -õs, smalsą, smalsùmas** — curiosité, amour de la science; Neugierde, Wissbegierde; liubopytstvo, liuboznatelnóst'.
+ **smalsùs, smalsų** — curieux, désireux de s'instruire; neugierig, wissbegierig; liubopytnyj, liuboznatel'nyj.
smẽgenys, -nų̃ — cerveau; Gehirn; mozg.
— **socialùs, -lìnis** — social; sozial; social'nyj.
— **socializãvimas, socializãcija** — socialisation; Sozialisation; socializacija.
— *socialìzmas — socialisme; Sozialismus; socializm.*
— **socializúoti** — socialiser; sozialisieren; socializirovat'.
— **sociològija** — sociologie; Soziologie; sociologija.
— **sokrãtinis** — socratique; sokratisch; sokratičeskij.
— **somatològija** — somatologie; Somatologie; somatologija.
— **somatològinis** — somatologique; somatologisch; somatologičeskij.
— **specialýbė** — spécialité; Spezialität; special'nost'.
— **specializãcija** — spécialisation; Spezialisation; specializacija.
— **specializãvimasis** — spécialisation; Spezialisation; specializacija.
— **specializúotis** — se spécialiser; sich spezialisieren; specializovat'sia.
— **specialùmas** — spécialité; Spezialität; special'nost'.
— **specialùs, -lìnis** — spécial; Spezial, speziell; special'nyj.
— **specifikãcija** — spécification; Spezifikation; specifikacija.
— **specifìnis** — spécifique; spezifisch; specifičeskij.
— **spekuliatývus, -tývinis** — spéculatif; spekulativ; spekulativnyj.
— **spekuliãvimas, spekuliãcija** — spéculation; Spekulation; spekuliacija.
— **spekuliúoti** — spéculer; spekulieren; spekulirovat'.
spẽtas, -ai — loisir; Musse; dosug.
— **spòrtas, -ai** — sport; Sport; sport.
+ **sprendìmas** — jugement; Urteilen; suždenije, rešenije.
+ **sprendinỹs, sprendìnio** — objet ou resultat de jugement; Urteilsgegenstand, Urteilsresultat; predmet ili rezul'tat suždenija.
+ **sprendžiamas, -à** — décisif; entscheidend; rešajuščij.
+ *sprę̃smas, -aĩ — jugement; Urteil; suždenije.*
+ **sprę̃sti, -džia, -dė** — juger; urteilen; sudit'.
+ **sritìs, -iẽs** — domaine; Bereich, Gebiet; oblast', okrug.
+ **stebė́jimas** — observation; Beobachtung; nabliudenije.
+ **stebė́jimasis** — étonnement; Sichwundern; udivlenije.
+ **stebė́ti, stẽbi, -ė́jo** — obsever; beobachten; nabliudat', zamečat'.
+ **stebė́tis** — s'étonner; sich wundern; udivliat'sia.
— **stìlius, -iaus** — style; Stil; stil'.
stiprinimas, -à — qui renforce; befestigend; usilivajuščij, ukrepliajuščij.
stiprinimas — renforcement; Befestigung; usilenije, ukreplenije.
stiprinti — renforcer; befestigen; usilivat', ukrepliat'.
+ **stigti, stiñga, stìgo** — manquer; Not haben, ermangeln; nedostavat', atsutstvovat'.
+ **stokà, -õs, stõką** — manque, privation; Mangel; nedostatok, otsutstvije.
+ **stokóti** — avoir besoin, manquer de; Mangel leiden, fühlen; oščuš-

čat' nedostatok, otsutstvije.
+ **stõvis, -io** — état; Zustand; sostojanije.
stropà, -õs, strõpą — application; Fleiss; prileţanije.
stropùmas — diligence; Fleissigkeit; prileţnost'.
stropùs, strõpų — *appliqué, diligent; fleissig; prileţnyj.*
— **struktūrà, -tūros** — structure; Struktur; struktura.
suáugusieji — adultes; Erwachsene; vzroslyje.
— **subjèktas, -ai** — sujet; Subjekt; subjekt.
— **subjektyvìzmas** — subjectivisme; Subjektivismus; subjektivizm.
— **subjektyvùmas** — subjectivité; Subjektivität; subjektivnost'.
— **subjektyvùs, -tyvìnis** — subjectif; subjektiv; subjektivnyj.
— **subordinãcija** — subordination; Subordination; podčinenije.
subrendìmas — maturité; Reife; zrelost'.
subrę́sti — venir à maturité; zur Reife kommen; sozret'.
+ **sudáiktinimas** — matérialistion; Verdinglichung; oveščestvlenije.
+ **sudáiktinti** — matérialiser; verdinglichen; oveščestvit'.
+ **sudalỹkinimas** — objectivation; Vergegenständlichung; opredmečivanije.
+ **sudalỹkinti** — objectiver; vergegenständlichen; opredmečivat'.
+ **sudė̀tingas, -a** — complexe, composé; zusammengesetzt, kompliziert; složnyj.
+ **sudė̀tingùmas** — complexité; Zusammengesetztheit; složnost'.
+ **sudė̀tinis, -ė** — composé; zusammengesetzt; sostavnoj.
+ **sudė̀tis, -iẽs** — composition, complexion; Zusammensetzung; sostav, složenije.
+ **sudė̀tingumas** — complexité; Zusammengesetztheit; složnost'.
+ **sudvāsinti** — spiritualiser; vergeistigen; oduchotvorit'.
+ **sugebė́jimas** — aptitude, habilité; *Können, Fertigkeit; sposobnost', umenije.*
+ **sugebė́ti, sùgeba, -ėjo** — savoir faire, être capable de; können, fähig sein; byt' sposobnym, sumet'.
sugebùs, sùgebų — apte, capable; fähig; sposobnyj.
+ **sujáudinimas** — excitation; Erregung, Aufregung; vozbuždenije.
+ **sujáudinti** — exciter; erregen, aufregen; vozbudit'.
+ **sukaupìmas** — accumulation; Anhäufung; skoplenije, nakoplenije.
+ **sukaũpti** — accumuler; anhäufen; nakopit', skopit'.
+ **sulýginimas** — égalisation; Gleichmachung; vyravnenije.
+ **sulýginti** — égaliser; gleichmachen; vyrovniat'.
+ **sumãnymas** — projet; Projekt, Vorhaben; projekt, zamysel.
sumanýti — projeter; beabsichtigen; zadumat', zamyslit'.
+ **sumanùmas** — caractère de ce qui est judicieux; Verständigkeit; smyšlenost'.
+ **sumanùs, -ānų** — judicieux; verständig; smyšlenyj.
+ **sumatùmas** — ingéniosite; Findigkeit; smetlivost'.
+ **sumatùs, sùmatų** — ingénieux; findig; smetlivyj.
sunkenýbė — difficulté; Schwierigkeit; trudnost'.
sunkùmas — lourdeur, gravité; Schwere; tiažest'.
sunkùs, suñkų — difficile, lourd; schwierig; trudnyj, tiaželyj.
+ **suprásti** — comprendre; verstehen; poniat'.

+ **supratìmas** — intellection, compréhension; Verständnis, Verstehen; ponimanije, poniatije.
+ **susidomėjimas** — intérêt, fait de s'intéresser; Sichinteressieren; zainteresovannost'.
+ **susidomėti** — s'intéresser; sich interessieren; zainteresovat'sia.
+ **susijáudinimas** — excitation; Erregung, Aufregung; *vozbuždenije.*
susijáudinti — s'émouvoir, être excité; sich empören, erregt werden; vzvolnovat'sia, vozbudit'sia.
+ **susikaupìmas** — recueillement, concentration; Konzentration, Sammlung; sosredotočennost'.
+ **susikaũpti** — se recueillir, se concentrer; sich konzentrieren, sich sammeln; sosredotočit'sia.
+ **susiprásti** — s'entendre, prendre conscience; sich verständigen, sich besinnen; stolkovat'sia, opomnit'sia, stat' soznatel'nym.
+ **susipratìmas** — fait de s'entendre, conscience; Selbstbesinnung; samosoznanije, samoosoznanije.
susisiekìmas — communication; Verbindung, Verkehr; soobščenije.
susisiekti — se communiquer; in Verbindung-, im Verkehr stehen; soobščat'sia, soprikasat'sia.
+ **susitelkìmas** — concentration; Konzentration; sosredotočenije.
susitelkti — se concentrer; sich konzentrieren; sosredotočit'sia.
+ **susivaldymas** — maîtrise de soi-même; Selbstbeherrschung; samoobladanije.
+ **susivaldýti** — se maîtriser; sich beherrschen; ovladet' soboju.
+ **susivokìmas** — orientation; Orientation; orientacija.
+ **susivókti** — s'apercevoir, s'orienter; sich orientieren, sich auf sich besinnen; najtis', soobrazit'.
susižinójimas — relations, communication; Verbindung, Verkehr; snošenije.
susižinóti — s'entendre; mit Jemanden unterhalten; snosit'sia.
suskìrstymas — division; Einteilung; delenije, razdelenije.
suskìrstyti — diviser; einteilen; delit', razdelit'.
+ **sutikìmas** — consentement; Zustimmung; soglasije.
+ **sutikti** — consentir; zustimmen, übereinkommen; soglasit'sia.
+ **suvókiamas, -à** — concevable; begreifbar, begreiflich; postižimyj, poniatnyj.
+ **suvokìmas** — appréhension, conception; Begreifen, Erfassen; poniatije, postiženije.
+ **suvókti** – concevoir, appréhender, saisir; begreifen, auffassen, erfassen; poniat', postič'.
+ **svajìngas, -a** — rêveur; träumerisch, schwärmerisch; mečtatel'nyj.
+ **svajingùmas** — caractère de ce qui est rêveur; träumerisches Wesen; mečtatel'nost'.
+ **svajójimas** — fait de rêver, rêve, râverie; Träumen, Träumerei, Schwärmerei; mečtanije.
+ **svajónė** — rêve; Traum; mečta.
+ **svajóti** — rêver; träumen; mečtat'.
+ **svařstymas** — délibération; Erwägung, Überlegung; vzvešivanije, obsuždenije.

+ **svarstýsena** — mode de délibération; Überlegungsart; sposob obsuždenija.
+ **svarstýti, svařsto, -ė** — délibérer; erwägen, überlegen; vzvešivat', obsuždat'.
+ **sveĩkas prõtas** — bon sens; gesunder Verstand, Vernunft; zdravyj smysl.
sveikatà, -ãtos — santé; Gesundheit; zdorovje.
sveikatingas — salubre; gesund; zdorovyj.
sveikatingùmas — salubrité; Gesundheitsumstände; sostojanije zdorovja, zdorovost'.

S

— **šablònas, -ai** — calibre; Schablone; šablon.
— **šablòninis, šablòniškas** — dépourvu d'originalité; Schablonen-; šablonnyj.
— **šablonìškùmas** — caractère de ce qui est dépourvu d'originalité; Schablonencharakter; šablonnost'.
šaunà, -õs, šaũną, šaunùmas — bravoure; Bravour; bravost', prytkost', molodečestvo.
šaunùs, šaũnų — brave; brav; bravyj, prytkij, molodečeskij.
šeimà, -õs, šeĩmą — famille; Familie; sem'ja.
šeimýna, -os — famille avec les gens de maison; Familie mit Hausgenossen; sem'ja s domočadcami.
šeimýninis — de famille, familial; Familien-; semejnyj.
šeiminis — de famille, familial; Familien-; semejnyj.
šeimýniškas, šeĩmiškas — familier; familiär; familiarnyj.
šeimiškùmas, šeimyniškùmas — familiarité; Familiarität; familiarnost'.
šeimótyra — exploration de famille; Familienforschung; issledovanije sem'ji.
širdingas — cordial; herzlich; serdečnyj.
širdingùmas — cordialité; Herzlichkeit; serdečnost'.
širdìs, -ìės — coeur; Herz; serdce.
šõkis, -io — danse; Tanz; tanec.
šókti — danser; tanzen; tancevat'.
švarà, -õs, švãrą — propreté; Reinheit; čistota.
švarùmas — propreté; Reinlichkeit; čistoplotnost'.
švarùs, švãrų — propre; rein; čistyj.
+ **švelnà, -õs, švelnią, švelnùmas** — délicatesse, douceur; Zartheit; nežnost'.
švelnùs, švelnų — tendre, délicat, doux; zart; nežnyj.
šveñtas, -à — saint; heilig; sviatoj.
šveñtė, -ės — fête; Feiertag; prazdnik.
+ **šventenýbė** — sainteté; Heiligkeit, Heiligtum; sviaščennaja vešč', sviatynia.
+ **šventóvė** — sanctuaire; Heiligtum; sviatilišče, sviatynia.
+ **šventùmas** — sainteté; Heiligkeit; sviatynia.
šviesà, -õs, šviẽsą — lumière; Licht; svet.

šviesùmas — clarté; Klarheit; svetlost'.
šviesuõlis, -io — homme instruit; aufgeklärter Mensch; prosveščennyj čelovek.
šviesùomenė — intellectuels; intellektuell gebildete Leute; prosveščennyje ljudi.
šviesùs, šviẽsų — clair; hell, klar; svetlyj.
šviẽsti — instruire, éclairer; aufklären, leuchten; osveščat', prosveščat'.
+ **švietìmas** — instruction; Aufklärung; prosveščenije.

T

táikymas — application, adaptation; Anwendung; primenenije, prisposablivanije.
táikyti — appliquer, adapter; anwenden; primeniat', prisposablivat'.
táikomas — appliqué; angewandt; prikladnoj.
+ **taisỹklė** — règle; Regel; pravilo.
+ **taisyklìngas** — régulier; regelrecht, richtig; pravil'nyj.
+ **taisyklingùmas** — régularité; Richtigkeit; pravil'nost'.
taĩsymas — correction; Korrigieren; ispravlenije.
taisýti — corriger; korrigieren; ispravliat'.
taĩsomas — correctionnel; Korrections-; ispravitel'nyj.
— **tãktas, -ai** — tact; Takt; takt.
— **taktìngas, tãktiškas** — tactique; taktisch; taktičeskij.
— **taktingùmas, taktiškùmas** — caractère tactique; taktischer Charakter; taktičnost'.
— **tãlentas** — talent; Talent; talant.
— **talentìngas** — doué de talents; talentvoll; talantlivyj.
— **talentingùmas** — caractère de celui qui est doué de talents; Begabtheit; talantlivost', darovitost'.
tapýba — peinture; Malerei; živopis'.
+ **tapìmas, tãpsmas** — devenir; Werden; stanovlenije.
+ **tàpti, tam̃pa, tãpo** — devenir; werden; stanovit'sia.
tarýba — conseil; Rat; sovet.
+ **tarpìmas** — accroissement, croissance; Gedeihen; vozrastanije, preuspevanije.
+ **tarpìnis, -ė** — intermédiaire; dazwischen liegend; promežutočnyj.
+ **tárpiškas** — médiat, indirect; mittelbar, indirekt; oposredstvovannyj, kosvennyj.
+ **tarpiškùmas** — médiateté; Mittelbarkeit; oposredstvennost', kosvennost'.
+ **tãrpsnis, -io** — phase, période; Phase; faza.
+ **tãrsena** — diction; Diktion, Sprechweise; dikcija.
+ **tarti** — prononcer, dire; aussprechen, sagen; proiznesti, skazat'.
+ **tartìs, -ies** — prononciation; Aussprache; proiznošenije.
+ **tautà, -õs, taũtą** — nation; Nation, Volk; narod.
+ **tautýbė** — nationalité; Nationalität, Volkstum; narodnost', nacional'nost'.

+ **taũtiškas** — national; national, völkisch; narodnyj, nacional'nyj.
+ **tautiškùmas** — nationalité; Nationalität, Volkstum; narodnost', nacional'nost'.
tautótyra — exploration des nationalités; Nationalforschung; izsledovanije nacional'nostej,— narodnostej.
— **tèchnika** — technique; Technik; technika.
— **techniki̇̀nis, tèchniškas** — technique; technisch; techničeskij.
+ **teigiamas, -à** — positif, affirmatif; bejahend, positiv; utverditel'nyj, položitel'nyj.
+ **teigiamýbė** — chose positive; positive Eigenschaft; položitel'naja čerta.
+ **teigìmas** — affirmation; Bejahung, Behauptung; utverždenije.
teĩgti — affirmer; bejahen, behaupten; utverždat'.
+ **téisė** — droit; Recht; pravo.
+ **teisýbė** — vérité, justice; Wahrheit, Recht; pravda, spravedlivost'.
+ **teisingas, -a** — juste; gerecht, richtig; spravedlivyj.
+ **teisingùmas** — justice; *Gerechtigkeit; spravedlivost'.*
+ **teisùmas** — droiture, justice; Rechtlichkeit; spravedlivost', pravota.
— **tèkstas** — texte; Text; tekst.
— **temà, tèmos** — thème; Thema; tema.
— **temperameñtas** — tempérament; Temperament; temperament.
— **tendeñcija, -ijos** — tendance; Tendenz; tendencija.
— **teològija** — théologie; Theologie; bogoslovije.
— **teòrija** — théorie; Theorie; teorija.
— **teòrinis, teòriškas** — de théorie, théorique; theorisch, theoretisch; teoretičeskij.
— **teoriškùmas** — caractère théorique; theoretischer Charakter; teoretičnost' (?).
— **tèstas, -ai** — test; Test; test.
— **tètinis** — thétique (?); thetisch; tetičeskij (?).
tėvaĩ, -ų̃ — parents; Altern; roditeli.
tėvas, -aĩ — père; Vater; otec.
tėvíškas, -a — paternel; väterlich; otcovskij, otečeskij.
tėviškùmas — paternité; Väterlichkeit; kačestvo otca.
tėvýnė — patrie; Vaterland; otečestvo.
tėviškė — terre natale; Heimat; rodina.
— **tèzė** — thèse; These; tezis.
+ **tiesà, -ôs, tiẽsą** — vérité; Wahrheit; pravda, istina.
+ **tiesùmas** — sincérité, véracité; Wahrhaftigkeit, Aufrichtigkeit; priamota, iskrennost'.
+ **tiesùs, tiẽsų** — droit, sincère; wahrhaft, aufrichtig; priamoj, iskrennij.
+ **tikė́jimas** — croyance, foi; Glauben, Glaube; verovanije, vera.
tikė́ti — croir; glauben; verit'.
+ **tikýba** — foi, confession; Glaube, Konfession; veroispovedanije, konfessija.
+ **tikras, -à** — réel, vrai, véritable, certain; wirklich, wah, echt, gewiss; dejstvitel'nyj, istinnyj, podlinnyj, dostovernyj.
+ **tikrenýbė** — réalité; Tatbestand; dejstvitel'nost'.

tikrýbė — certitude, réalité; Gewissheit, Wirklichkeit; dostovernost', dejstvitel'nost'.
+ **tìkrinimas** — vérification; Verifikation; proverka, poverka.
+ **tìkrinti** — vérifier; verifizieren; proveriat', poveriat'.
+ ***tikrovė*** — *réalité; Wirklichkeit; dejstvitel'nost'.*
+ **tikrùmas** — réalité, certitude; Tatsächlichkeit, Gewissheit; istinnost', dejstvitel'nost', dostovernost'.
+ **tìkslas, -aĩ** — fin; but; Zweck; cel'.
+ **tikslìngas, -a** — final; zweckhaft, zweckmässig; celevidnyj, celesoobraznyj.
+ ***tikslingùmas*** — *finalité; Zweckhaftigkeit, Zweckmässigkeit; celevidnost', celesoobraznost'.*
tìkslinimas — action de préciser; Präzisieren; utočnenije.
+ **tìkslinti** — préciser; präzisieren; utočniat'.
+ **tikslùmas** — précision; Genauigkeit, Präzision; točnost'.
+ **tikslùs, tikslų** — précis; genau, präzis; točnyj.
tingėjimas — état de paresser; Faullenzerei; lentiajstvo.
tingėti — paresser; faulenzen; lenit'sia.
tinginỹs — fainéant, paresseux; Faullenzer; lentiaj.
tinginỹstė — paresse; Faulheit; len'.
tingùmas — paresse; Faulheit; lenost'.
tingùs, tiñgų — paresseux; faul; lenivyj.
— **tìpas** — type; Typus, Type; tip.
— **tipiškas** — typique (?); typisch; tipičeskij.
— **tipiškùmas** — caractère typique (?); typischer Charakter; tipičnost'.
+ **tyrìmas** — exploration, recherche; Untersuchung, Forschung; issledovanije.
+ ***tyrinėjimas*** — *exploration; Untersuchen, Forschen; issledovanije.*
tyrinėti — explorer, faire des recherches; untersuchen, forschen; issledovat'.
tìrti, tìria, týrė — explorer, scruter; forschen, untersuchen; issledovat'.
+ **tóbulas, -à** — parfait; vollkommen; soveršennyj.
+ ***tobulýbė, tobulùmas*** — *perfection; Vollkommenheit; soveršenstvo.*
— **tradìcija** — tradition; Tradition; tradicija.
— **tradìcinis** — traditionnel; traditionell; tradicionnyj.
— **tragėdija** — tragédie; Tragödie; tragedija.
— **trãgiškas** — tragique; tragisch; tragičeskij.
— **tragiškùmas** — caractère tragique; tragischer Charakter; tragičnost'.
+ **trámdymas** — domptage; Zügelung; ukroščenije.
+ **tramdýti** — dompter; zügeln; ukroščat', unimat'.
+ **trukmė̃, -ės, trùkmę** — durée; Dauer; dlitel'nost', dlenije.
+ **trùkti, truñka, trùko** — *durer; dauern; dlit'sia, prodolžat'sia.*
+ **trùkumas, -ai, trunkamùmas** — durabilité; lange Dauer, Dauern; dlitel'nost', prodolžitel'nost'.
+ **trukùs, trùkų, truñkamas** — durable; dauernd; dlitel'nyj, prodolžitel'nyj.
+ **trũkstamas, -a** — manquant; mangelnd; nedostajuščij.
+ **trũkti** — manquer; mangeln; nedostavat', nechvatat'.

+ **turìningas, -a** — riche de contenu; inhaltsreich; soderžatel'nyj.
turiningùmas — caractère de ce qui est riche de contenu; inhaltsreicher Charakter; soderžatel'nost'.
+ **turinỹs** — contenu, teneur; Inhalt; soderžanije.
+ **tùščias, -ià** — vain; eitel; tščetnyj.
+ **tuštýbė** — vanité; Eitelkeit; tščeta, sueta.
+ **tuštùmas** — vanité; Eitelkeit; tščetnost'.
+ **tvermė̃, -ės, tveřmę, ištvermingùmas** — endurance; Ausdauer; vyderžka, vynoslivost'.
+ **(iš)tvermìngas** — endurant; ausdauernd; vynoslivyj.
tvìrtas, -à — fort; stark; krepkij, sil'nyj.
tvirtýbė, tvirtùmas — fermeté, force; Stärke, Festigkeit; krepost', sila.
+ **tvìrtinimas** — affirmation, assertion; Behauptung; utverždenije.
+ **tvìrtinti** — affirmer; behaupten; utverždat'.

U

ùgdymas — éducation-instruction; Erziehung-Bildung; vospitanije-obrazovanije.
ùgdymasis — auto-éducation; Selbsterziehung; samovospitanije.
ugdýti — éduquer-instruire; erziehen-bilden; vospityvat', obrazovyvat'.
ugdýtinis — élève; Zögling; vospitannik.
ugdýtis — éduquer-instruire soi-même; sich selbst erziehen-bilden; vospityvat'-obrazovyvat' samogo sebia.
ugdýtojas — éducateur; Erzieher; vospitatel'.
ùgdomas — éducatif; erziehlich, erziehend; vospitatel'nyj.
ugdomùmas — éducabilité; Edukabilität; sposobnost' byt' vospityvajemym.
— **universalìzmas** — universalisme; Universalismus; universalizm.
— **universalùmas** — universalité; Universalität; universal'nost'.
— **universalùs, -ìnis** — universel; universell; universal'nyj.
— **universitètas** — université; Universität; universitet.
uolùmas — zèle; Eifer; userdije.
uolùs, uõlų — zélé; *eifrig; userdnyj.*
+ **uoslė̃, -ės, uõslę** — odorat; Geruchssinn; obonianije, čutje.
uoslùmas — qualité de celui qui a bon odorat; Eigenschaft eines Menschen, der scharfen Geruchssinn hat; kačestvo togo, kto imeet chorošeje obonianije.
uoslùs, uõslų — pourvu d'un bon odorat; von scharfem Geruchssinn; s chorošim čutjem,— niuchom,— obonianijem.
+ **ūpas, -ai** — humeur, état d' esprit; Laune, Stimmung; raspoloženije ducha, nastrojenije.
— **utilitarìzmas** — utilitarisme; Utilitarismus; utilitarizm.
+ **uždavinỹs** — devoir, problème; Aufgabe; zadača.
+ **uždraudìmas** — défence, interdiction; Verbot; zapreščenije.
uždraũsti — défendre, interdire; verbieten; zapretit'.
užėmìmas — préoccupation; Beschaftigung; zaniatije.
užimti — préoccuper, intéresser; beschäftigen; zaniat', zanimat'.
+ **ùžgaidas, -ai** — envie, caprice; Nücke; prichot'.

užgrū́dymas — trempe, action de tremper, durcissement; Härtung; zakalenije, zakalivanije.
užgrū́dyti — tremper, durcir; härten; zakalivat', zakalit'.
užmokyklìnis — extra-scolaire; vneškol'nyj.
užsigrū́dymas — trempe, action de se durcir; Abhärtung; zakalennost'.
užsigrū́dyti — être trempé, se durcir; sich abhärten (?); zakalit'sia.
užúojauta — compassion, condoléance; Mitleiden, Kondolenz; sočuvstvije, soboleznovanije.
užúomarša — oubli, homme oublieux; Vergessen, vergesslicher Mensch; zabvenije, zabyvčivyj čelovek.
užuomaršùmas — qualité de celui qui est oublieux; Vergesslichkeit; zabyvčivost'.
užuomaršùs, užúomaršų — oublieux; vergesslich; zabyvčivyj.

V

vādas, -aĩ — meneur, chef; Führer; vožd'.
vadōvas, -ai — directeur, guide; Leiter; rukovoditel'.
vadováuti — diriger, guider; leiten; rukovodit', rukovodstvovat'.
vadovāvimas — direction, conduite; Leitung, Anleitung; rukovoditel'stvo.
vadovẽlis — guide, manuel; Handbuch; rukovodstvo.
+ **vaidinỹs, vaĩdinio** — image; Vorstellung; predstavlenije.
+ **vaidmuō, -eñs** — rôle; Rolle; rol'.
vaĩkas, -aĩ — enfant; Kind; rebenok.
vaikỹstė — enfance; Kindheit; detstvo.
vaikótyra — pédologie; Pädologie; pedologija.
+ **váizdas, -aĩ** — image; Bild; obraz, vid.
+ **vaizdāvimas** — représentation; Abbildung, Darstellung; izobraženije.
+ **vaizdāvimasis** — imagination; Sichvorstellen; voobraženije.
+ **vaizdìngas, -a** — imagé pittoresque; bildlich, malerisch; obraznyj, živopisnyj.
+ **vaizdingùmas** — caractère pittoresque; Bildlichkeit; obraznost', živopisnost'.
+ **vaizdùmas** — intuitivité; Anschaulichkeit; nagliadnost'.
+ **vaizdùs, vaĩzdų** — intuitif; anschaulich; nagliadnyj.
vaizdúojamas — figuratif, représentatif; darstellend; izobrazitel'nyj.
vaizdúosena — mode de représenter,— imager; Darstellungsweise; sposob izobraženija.
+ **vaizduōtė** — imagination; Einbildungskraft; voobraženije.
+ **vaizdúoti** — représenter, imager; abbilden, darstellen; izobražat'.
+ **vaizdúotis** — se représenter, s'imaginer; sich einbilden, sich vorstellen; voobražat', predstavliat' sebe.
vaĩdymas — gouvernement, administration; Verwaltung, Administrationsführung; upravlenije.
valdýti — gouverner; verwalten, regieren; upravliat'.
valdùmas — inclination au gouvernement; Regierungsfähigkeit; sklonnost' k upravleniju.

valdùs, valdų — enclin à gouverner; regierungsfähig; sklonnyj upravliat'.
valdžià, -ōs — gouvernement; Regierung; vlast'.
+ **valià, vãlios** — volonté; Wille; volia.
vãlymas — épuration; Reinigung; čiščenije, čistka.
+ **valingas, -a** — volontaire; willensbegabt, willensstark, willenskräftig; imejuščij voliu, volevoj.
+ **valingùmas** — force de volonté; Willensstärke, Willenskraft; odarennost' sil'noju voleju.
+ **valinis, -ė** — volitif; Willens-; volevoj.
valýti — épurer; reinigen; čistit'.
valstýbė — état; Staat; gosudarstvo.
valstýbinis, valstýbiškas — d'état; Staats-; gosudarstvennyj.
valstybiškùmas — mentalité, conforme aux intérêts de l'état; Staatsgesinnung; gosudarstvennost'.
+ **varà, -ōs, vãrą** — coercition, contrainte; Zwang; ponuždenije, prinuždenije.
varùmas — caractère de ce qui contraint; zwingender Charakter; prinuždajuščij charakter.
+ **varùs, vãrų** — qui contraint; zwingend; prinuždajuščij.
vėdamas — directeur, -trice; leitend; napravliajuščij.
+ **veĩkalas, -aĩ** — ouvrage, oeuvre; Werk; proizvedenije, sočinenije.
+ **veĩkdinimas** — actualisation; Aktualisation; aktualizacija, pobuždenije deistvovat'.
+ **veĩkdinti** — actualiser, faire agir; aktualisieren, wirken lassen; pobuždat', dejstvovat'.
veikėjas — agent, travailleur; wirkende Person; dejatel'.
+ **veikìmas** — action; Wirkung, Handlung (?); dejstvije.
+ **veikìmasis** — interaction; Wechselwirkung; vzaimodejstvije.
+ **veikinỹs, veĩkinio** — objet d'action; Wirkungsgegenstand; predmet dejstvija.
+ **veiklà, -ōs, veĩklą** — activité, action; Tätigkeit; aktivnost', dejatel'nost'.
+ **veiklùmas** — activité; Tätigkeit, Wirkungsfähigkeit; aktivnost', dejatel'nost'.
+ **veiklùs, veĩklų** — actif; tätig, aktiv; dejatel'nyj, aktivnyj.
veikmė, -ės, veĩkmę — action; Wirkung; dejstvije.
veikmuō, -ėns — fonction; Funktion; funkcija.
+ **veĩksena** — mode d'action; Wirkungsart; obraz dejstvija.
+ **veĩksmas, -aĩ** — action, acte; Wirkung, Tat; dejstvije, akt.
+ **veiksnỹs, veĩksnio** — agent; Wirkungsfaktor; dejstvujuščij sub'jekt, faktor.
+ **veiksmùmas** — aptitude à agir; Handlungsfähigkeit, Wirkungsfähigkeit; dejesposobnost'.
+ **veiksnùs, veĩksnų** — capable d'agir; handlungsfähig, wirkungsfähig, deesposobnyj.
+ **veĩkti** — agir; wirken, handeln; dejstvovat', vozdejstvovat'.
veizdėjimas — contemplation, intuition; Anschauung; sozercanije.
veizdėti — contempler; anschauen; sozercat'.

veizdinỹs, veĩzdinio — objet de contemplation; Anschauungsgegenstand; predmet sozercanija.
— **verbalizmas** — verbalisme; Verbalismus; verbalizm.
veĩksmas, -aĩ — pleurs, lamentation; Weinen; plač'.
verslùmas — caractère entreprenant; Unternehmungslust; predpriimčivost'.
+ **verslùs, veĩslų** — entreprenant; unternehmungslustig; predpriimčivyj.
+ **vertė̃, -ẽs, veĩtę, vertýbė** — valeur; Wert; cennost'.
vertémokslis — science de valeur; Wertlehre; nauka o cennosti.
+ **vertìngas, -a** — *précieux, de grande valeur; wertvoll; cennyj.*
+ **vertingùmas** — valeur; Wert; cennost'.
+ **vértinimas** — appréciation; Wertschätzung; ocenka.
+ **vertìnis, -ė** — de valeur; Wert-; otnosiaščijsia k cennosti.
+ **vértinti** — apprécier; werten, schätzen, wertschätzen; ocenivat', dorožit'.
+ **vidìnis** — interne; inner; vnutrennij.
+ **vidùs, -aũs** — interieur; Inneres; vnutrennost', nutro.
+ **vidutìnis, -ė, vidutìniškas** — moyen, médiocre; mittelmässig; srednij, posredstvennyj.
+ **vidutiniškùmas** — médiocrité; Mittelmässigkeit; posredstvennost'.
vienašãliškas — unilatéral; einseitig; odnostoronnij.
vienašališkùmas — unilatéralité; Einseitigkeit; odnostoronnost'.
+ **vienãtvė** — solitude; Einsamkeit; odinočestvo.
+ **vienetas, -ai** — unité; Einheit; jedinica.
+ **vienìngas, -a** — unifié, unanime; einheitlich, einmütig; jedinyj, jednodušnyj.
+ **vieningùmas** — caractère de ce qui est unifié, unanimité; Einheitlichkeit, Einmütigkeit; jedinstvo, jednodušije.
+ **vieniñtelis, -ė** — unique; einzig; edinstvennyj, iskliučitel'nyj.
+ **vienýbė, vienóvė** — unité; Einheit; jedinstvo.
+ **vientisas, vientisìnis** — simple, incomplexe; einfach; prostoj, neslożnyj.
+ **vienumà, -ōs, vienumą** — isolement; Abgeschiedenheit; ujedinenije.
+ **vienùmas** — unité; Einheit; jedinstvo.
vienódas, -a — uniforme, monotone; einförmig, gleichförmig; odnoobraznyj.
vienódinimas — égalisation, nivelation; Gleichmachen; uravnivanije.
vienódinti — niveler; égaler, égaliser; gleichmachen; uravnivat', odnoobrazit'.
vienodùmas — uniformité, monotonie; Einförmichkeit, Gleichförmigkeit; odnoobrazije.
viẽšas, -à — publique; öffentlich; publičnyj.
vietóvaizdis — paysage; Landschaft; pejzaž, landšaft.
výkdymas — réalisation, exécution (?); Verwirklichung; ispolnenije, osuščestvlenije.
výkdyti — réaliser, exécuter; verwirklichen; ispolniat', osuščestvliat'.
+ **výkdomas, -a** — exécutif; exekutiv; ispolnitel'nyj.
+ **výksmas, -aĩ** — processus, procès; Prozess; process.

viltingas, -a — plein d'espérance, sûr, certain; sicher, hoffnungsvoll, zuverlässig; nadežnyj, polnyj nadeždy.
viltingùmas — certitude, sûreté, caractère de celui qui est plein d'espérance; Zuverlässigkeit; nadežnost', preispolnennost' nadeždami.
viltìs, -ìės — espérance; Hoffnung; nadežda.
výras, -aĩ — homme, mari; Mann; mužčina, muž.
výrauti — prédominer; vorherrschen; preobladat'.
výravimas — prédomination; Vorherrschen; preobladanije.
výriškas — masculin, viril, mâle; männlich; mužeskij.
vyriškùmas — virilité; Männlichkeit, Mannheit; mužestvennost', mužeskij charakter.
+ **visatà, -ãtos** — univers; Weltall; vselennaja.
+ **vìsetas, -ai** — totalité; Gesamtheit; sovokupnost'.
+ **visýbė, visumà, -ōs** — le tout; das Ganze; celoje.
+ **visùmas** — totalité; Allheit, Totalität; celost'.
+ **visúomenė** — société, cité (?); Gesellschaft; obščestvo.
+ **visúomeninis** — social; Gesellschafts-; obščestvennyj.
+ **visúomeniškas** — socialle; gesellig, gesellschaftlich; obščestvennyj, obščestvenno solidarnyj.
visuomeniškùmas — sociabilité; Geselligkeit, Gesellschaftlichkeit; obščestvennost'.
+ **visúotinis, -ė, visúotiniškas** (?) — universel, général; allgemein, universal; vseobščij, universal'nyj.
+ **visuotinùmas, visuotiniškùmas** (?) — universalité; Allgemeinheit, Universalität; vseobščnost', universal'nost'.
— **voliuntarizmas** — voluntarisme (?); Voluntarismus; voliuntarizm.

Z

— **zoològija** — zoologie; Zoologie; zoologija.

Ž

žaidìmas — action de jouer, jeu; Spielen; igranije, igra.
žáislas, -aĩ — jouet d'enfant; Spielzeug, Spielwerk; igruška.
žáismas, -aĩ — action de jouer; Spielen; igranije, igra.
žáisti — jouer; spielen; igrat'.
+ **žavà, -ōs, žãvą** — charme; Zauber; očarovanije, prelest'.
+ **žavéjimas** — enchantement; Entzücken, Bezauberung; očarovanije.
+ **žavéjimasis** — ravissement, transport; Entzückung; voschiščenije, vostorg.
+ **žavesỹs, -io** — ravissement; Entzückung, Bezauberung; voschiščenije, vostorg, očarovanije.
+ **žavéti, žãvi, -éjo** — ravir, enchanter, charmer; entzücken, bezaubern; voschiščat', očarovyvat', pleniat'.
+ **žavétis** — *être ravi, etre enchante; entzuckt sein, sich ergotzen;* voschiščat'sia, pleniat'sia.
+ **žavìngas, -a** — ravissant, plein de charme; entzückend, bezaubernd; polnyj očarovanija, obvorožitel'nyj.

žavingùmas — charme; Bezauberung; obvorožitel'nost', očarovatel'nost'.
žavùmas — qualité de ce qui est ravissant; Entzückendsein (?); plenitel'nost'.
+ **žavùs, žãvų** — ravissant, charmant; entzückend, bezaubernd; voschititel'nyj, plenitel'nyj.
žemėtyra — géographie; Geographie, Erdforschung (?); geografija, issledovanije zemli.
+ **ženklas, -aĩ** — signe; Zeichen; znak.
ženklùs, žeñklų — marqué, remarcable; merkbar, sichtbar; zametnyj.
žiaurùmas — atrocité, cruauté; Härte, Hartherzigkeit; žestokost'.
žiaurùs — cruel, atroce; grausam, hartherzig; žestokij.
židinỹs, -io — foyer; Heerd; očag.
žiedìmas — formation; Formung; formovanije.
žiẽsti — former; formen; formovat'.
žymėjimas — annotation; Anmerkung, Bezeichnung; otmečanije.
žymẽ, -ės, žỹmę — note; Merkmal; priznak, znak.
žyméti — marquer; bezeichen, anmerken; otmečat'.
+ **žymúmas** — valeur, eminence; Hervorragendsein; zamečatel'nost', značitel'nost'.
+ **žymùs, žỹmų** — remarcable, éminent; bemerkenswert; hervorragend; zametnyj, značitel'nyj.
+ **žinià, -iõs** — connaissance, nouvelle; Kenntnis, Kunde; vest', svedenije.
+ **žinijà, -ìjos** — science; Wissen; znanije.
+ **žinójimas** — savoir; Wissen; znanije.
žinóti — savoir; wissen; znat'.
žinõvas, -ai — connaisseur; Kenner; znatok.
+ **žiūrà, -õs, žiūrą** — vue; Gesicht; zrenije.
+ **žmogýbė** — humanité; Menschlichkeit; čelovečestvo.
+ **žmoginis, žmõgiškas** — d'homme, humain; Menschen-, menschlich; čelovečeskij.
+ **žmogỹstė** — humanité; Menschentum; čelovečestvo, čelovečeskaja priroda.
+ **žmogiškùmas** — humanité; Menschheit, Menschlichkeit; čelovečnost'.
žmogùs, -aũs — homme; Mensch; čelovek.
+ **žmonijà, -ìjos** — humanité; Menschheit; čelovečestvo.
+ **žmõniškas** — humain, humanitaire; human, menschlich; čelovečnyj, gumannyj.
+ **žmoniškùmas** — humanité; Humanität, Menschenliebe; čelovečnost', gumannost'.
+ **žodìngas, -a** — riche en mots, verbeux; wortreich; bogatyj slovami, mnogoslovnyj.
žodingùmas — richesse verbale; Wortreichtum, verbale Reichtum; slovesnoje bogatstvo.
+ **žodìnis** — verbal; verbal, Wort-; slovesnyj.
žõdis, -džio — mot, parole; Wort; slovo.
žõdiškas, -a — littéral; wörtlich; doslovnyj.
žodiškùmas — caractère littéral; Wörtlichkeit; doslovnost'.

PAAIŠKINIMAI

Stasio Šalkauskio „Raštų" II tome skelbiami svarbiausieji terminologijos teorijos, filosofijos ir pedagogikos terminijos darbai.

TERMINOLOGIJOS TEORIJA IR LIETUVIŠKOJI FILOSOFIJOS TERMINIJA

Nebaigta straipsnių serija, pirmą kartą išspausdinta: Logos.— 1927.— Nr. 1.— P. 1—32; Nr. 2.— P. 171—174; 1934.— Nr. 1.— P. 1—58. Perspausdinta: *Šalkauskis S.* Rinktiniai raštai / Filosofinės studijos.— Roma, 1986.— T. 1.— P. 325—431. Spausdinama pagal pirmąją publikaciją.

[1] *Šalkauskis S.* Terminologijos teorija ir lietuviškoji filosofijos terminija.— Logos.— 1925.— Nr. 1.— P. 1—21.

[2] „*Summa modorum significandi*" (lot.) — „Reiškimo būdų pagrindas". „*De modis significandi*" (lot.) — „Apie reiškimo būdus".

[3] *Doctor subtilis* (lot.) — subtilusis daktaras.

[4] „*De modis significandi sive grammatice speculativa*" (lot.) — „Apie reiškimo būdus, arba spekuliatyvinė gramatika".

[5] „*Le langage*" (pranc.) — „Kalba".

[6] „*Réflections sur l'intelligence*" (pranc.) — „Apmąstymai apie protą".

[7] „*L'ordre des concepts // Elements de philosophie*" (pranc.) — „Sąvokų tvarka // Filosofijos pradmenys".

[8] Ankstesnioji dalis išspausdinta 1927 metais, šita — tęsiamoji — 1934 metais.

[9] „*Die Bildung der Nomina im Litauischen*" (vok.) — „Lietuvių kalbos vardažodžių daryba".

[10] Грамматика литовского языка: Литовский оригинал и русский перевод» (rus.) — „Lietuvių kalbos gramatika: lietuviškas originalas ir rusiškas vertimas".

[11] „*Wörterbuch der litauischen Schriftsprache: Litauisch—Deutsch. A—K*" (vok.) — „Lietuvių rašytinės kalbos žodynas. Lietuvių-vokiečių k. A—K".

[12] *Catégorie suffixale* (pranc.) — priesaginė kategorija.

[13] „*Les oeuvres de Siger de Courtrai*" (pranc.) — „Siger de Courtrai veikalai".

[14] *„Grammatica speculativa"* (lot.) — „Spekuliatyvioji gramatika".

[15] *Quidquid permanet, per modum substantiae permanet* (lot.) — kas išlieka, išlieka substancijos būdu.

[16] *Nomen significat rem suam per modum substantiae seu entis, et verbum per modum significandi fieri seu esse* (lot.) — vardas žymi dalyką substancijos, arba esamybės, būdu, o žodis — tapsmo, arba esamumo, būdu.

[17] *Proprietas fluxus et successionis... opponitur proprietati entis, quae est proprietas habitus et permanentis* (lot.) — *tekėjimo* ir *atėjimo* ypatybė priešstatoma esamumo ypatybei, o tai yra pastovumo ir būties bruožas.

[18] *Est igitur participium medium inter nomen et verbum* (lot.) — vadinasi, dalyvis yra tarpinis tarp „vardo" ir veiksmažodžio.

[19] *Substantivum autem est modus significandi accidentalis nominis, designans circarem modum per se entis et abstracti sive sit proprie ens per se sicut substantiae, sive sit entia per se distincta ab illo in quo sunt, et ut sic significata, ut in accidentibus abstractis* (lot.) — o daiktavardis yra atsitiktinio vardo reiškimo būdas, žymintis savibūvę esybę tiek realine, tiek abstraktine prasme; būtent substancija yra realiai savibūvė esybė, tuo tarpu prietapas gali būti imamas substancijos būdu tik abstraktine prasme.

[20] *Modus significandi per modum per se stantis* (lot.) — savibūvės esybės reiškimo būdas.

[21] *Adiectivum est modus significandi accidentalis nominis designans circa rem modum essendi adjacentis* (lot.) — būdvardis yra reiškimo būdas to, kas esybei pritampa iš šalies.

[22] *Nomen ergo adiectivum significat per modum inhaerentis alteri secundum esse* (lot.) — būdvardis išreiškia šiaip imamus (antraeilius) prietapus.

[23] *Arbor Porphyriana* (lot.) — Porfirijaus medis.

BENDROJI FILOSOFIJOS TERMINIJA

Darbas pirmą kartą išspausdintas: Logos.— 1937.— Nr. 2.— P. 113—209. 1938 metais išėjo stereotipinis atskiras atspaudas: *Šalkauskis S.* Bendroji filosofijos terminija: LKD Terminologijos sekcijos apsvarstyta ir papildyta.— Kaunas, 1938. Perspausdinta: *Šalkauskis S.* Rinktiniai raštai / Filosofijos studijos.— Roma, 1986.— T. 1.— P. 433—555. Spausdinama pagal pirmąją publikaciją.

VOKIŠKAI LIETUVIŠKA VERSIJA

Žodynas, pavadintas „Bendroji filosofijos terminija. Vokiškai lietuviška versija", buvo išspausdintas: Logos.— 1938.— P. 162—186. Spausdinama pagal šią publikaciją.

BENDROJI PEDAGOGIKOS TERMINIJA

Pedagogikos terminų žodynas, parengtas S. Šalkauskio ir svarsty-

tas Lietuvių kalbos draugijos Terminologijos sekcijos. Darbas liko nebaigtas, jį nutraukė okupacija (spėta apsvarstyti apie trečdalį pateiktų terminų). Spausdinama pagal Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos Rankraščio skyriuje saugomą mašinraštį (VU MBRS F140-5). Jame ranka yra įrašyti LKD Terminologijos sekcijos posėdžiuose padaryti taisymai ir papildymai. Spausdinant atsižvelgiama į visus taisymus. Papildymai įrašomi kursyvu. Laužtiniuose skliaustuose pateikiami redaguojant įterpti žodžiai.

[1] Mašinraštyje įrašyta LDK Terminologijos sekcijos posėdžio data: 1940.04.10.

[2] Posėdžio data: 1940.04.17.

[3] Posėdžio data: 1940.04.24.

[4] Posėdžio data: 1940.05.15.

[5] Posėdžio data: 1940.05.22.

[6] Posėdžio data: 1940.06.05.

[7] Posėdžio data: 1940.06.12.

VARDŲ RODYKLĖ

Aristotelis 10, 12, 22, 23, 51, 54, 80

Balčikonis J. 126
Baronas J. 60
Bytautas R. 7, 8, 60, 89, 98
Bréal M. 12, 27, 41, 44
Brender F. 60
Būga K. 60, 106
Būtėnas P. 60

Dambrauskas A. (Jakštas A.) 127
Dantė 49
Daukantas 47
Duns Scotus 11, 12, 68, 69, 70

Hello E. 250

Izgojev A. 42

Jablonskis J. (Rygiškių Jonas, Rygiškis) 33, 60
Jaunius K. (Javnis K.) 60, 106
Jogaila 94
Jolšin M. 42, 43
Jonikas P. 60
Julius Cėzaris 250

Laurinaitis J. 126
Leskien A. 59, 60, 100

Maritain J. 45, 46, 51
Mercier D. 80, 82
Michel de Marbais 11

Niedermann M. 60

Pankauskas J. 127
Platonas 22
Porphyrius-Malchus 72

Reinys M. 127

Salys A. 60, 61, 126
Schmittlein R. 127
Senn A. 60
Sereiskis B. 60, 61
Sezemanas V. 126, 127
Siger de Courtrai 11, 65, 69, 70
Skardžius P. 60, 126, 127
Sokratas 22

Šaikauskis S. 126
Šlapelis J. 60

Vabalas-Gudaitis J. 127
Vaičiulaitis A. 126
Vallerand G. 65, 69, 70
Varnas A. 127
Vendryes J. 37, 44, 72
Vireliūnas A. 61
Vytautas Didysis 53

TURINYS

FILOSOFIJOS TERMINIJA

TERMINOLOGIJOS TEORIJA IR LIETUVIŠKOJI FILOSOFIJOS TERMINIJA 7

Pratartis 7

ĮŽANGA. Terminologijos teorija kaip specialioji semantikos mokslo dalis 10

TERMINOLOGIJOS TEORIJA 14

I. Termino esmė ir savybės 14
1. Terminas ir žodis 14
2. Terminas, dalykas ir sąvoka 15
3. Terminas kaipo mokslo dalyko reiškėjas 19

II. Terminų šaltiniai 24
1. Žmonių kalbos žodžių pritaikymas terminijos reikalui 24
2. Naujų žodžių sudarymas 31
3. Svetimų žodžių skolinimas 38

III. Terminų vartosena 43
1. Polisemija 43
2. Termino supozicija 46
3. Termino išskėtimas ir jo prasmės perkėlimas (amplicitio et alienatio) 52
4. Termino susiaurinimas ir jo reikšmės suglaudimas (restrictio et deminutio) 52
5. Pravardžiavimas (appellatio) 53

IV. Bendrosios taisyklės terminijai sudaryti 55
1. Senovės taisyklės 55
2. Naujovės taisyklės 56
3. Evoliucijos taisyklės 57

TERMINŲ KATEGORIJOS 59

Pratartis šiam skyriui 59
A. Buvimo, suvokimo ir reiškimo būdų santykiavimas 62
B. Substancijos įvardymas 70
1. Nepriklausomasis ir priklausomasis substancijos įvardymas 70
2. Substancijos rūšys 72
3. Substancija — veiksmo subjektas, arba veiksnys 73
4. Substancija — vyksmo-nusistatymo objektas 77

5. Substancija — kokybės subjektas 87
6. Substancija — santykio subjektas 93
7. Substancija — veiksmo objektas, arba veikinys 100
8. Substancija — antrinė medžiaga 106
9. Substancija — įrankis arba priemonė 112
10. Substancija — talpos daiktas 121

BENDROJI FILOSOFIJOS TERMINIJA 126

Pratartis 126

I. Terminai 129
II. Paaiškinimai ir pavyzdžiai 200
Vokiška lietuviška versija 253

PEDAGOGIKOS TERMINIJA

BENDROJI PEDAGOGIKOS TERMINIJA 277

Paaiškinimai 346

Vardų rodyklė 349

Šalkauskis S.

Ša55 Raštai / Parengė [ir įž. str., p. 7—13, parašė] A. Sverdiolas.— V.: Mintis, 1990.— 351.— (Iš Lietuvos filosofijos palikimo).

T. 2: Filosofijos ir pedagogikos terminija / Red. J. Pribušauskaitė.— 1991.— 351 p.— ISBN 5-417-02912-2

S. Šalkauskis, kaip nė vienas Lietuvos filosofas, daug padarė, normindamas ir sistemindamas filosofijos terminiją. Šiame tome spausdinama jo teorinė studija filosofijos terminų darybos ir vartosenos klausimais bei pats žodynėlis, kuris iki šiol tebėra vienintelis ir nepamainomas filosofų pagalbininkas. Kartu pirmą kartą spausdinamas rankraštyje likęs nebaigtas pedagogikos terminų žodynėlis bei pluoštas reikšmingesnių laiškų.

Š 0301010000—019 / M851(08)—91 — 26—91

UDK 101.9

Mokslinis leidinys

Serija „Iš Lietuvos filosofijos palikimo"

Šalkauskis Stasys

RAŠTAI, t. 2

Filosofijos ir pedagogikos terminija

Sudarė *Arūnas Sverdiolas*

Redakcijos vedėjas *Antanas Rybelis*
Redaktorė *Joana Pribušauskaitė*
Dailininkas *Sigitas Šniras*
Meninė redaktorė *Romana Kungytė*
Techninė redaktorė *Birutė Adomaitienė*
Korektorės: *Irena Čupalienė, Irena Povilanienė*

Duota rinkti 1990 06 25. Pasirašyta spaudai 1991 02 26. S.L. Nr. 255. Formatas 84x108/32. Popierius spaudos Nr. 1. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. Ofsetinė spauda. 18,48 sąl. sp. l. 18,95 sąl. spalv. atsp. 23,52 apsk. leid. l. Tiražas 20 000 egz. Užsakymas 1241. Kaina 5 rb 70 kp

„Minties" leidykla, 232600 Vilnius, Z. Sierakausko 15

Spaudė „Spindulio" spaustuvė, 233000 Kaunas, Gedimino 10

Printed in Lithuania